

Nu har *direktionen över flottans pensionskassa* uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 oktober 1922 meddelat, att beloppet av de avlöningsförmåner för år 1921, som kunde läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid pensionering genom flottans pensionskassa, uppginge till 4,169,957 kronor, varå 1 1/2 procent utgjorde 62,549 kronor 35 öre, samt hemställt, att jämväl för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 måtte få utgå bidrag till flottans pensionskassas gratialfond.

I enlighet med vad ovan anförts skulle såsom »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 bära upptagas ett belopp av (62,549: 35—16,650 =) 45,899 kronor 35 öre eller i avrundat tal 45,900 kronor, och får jag på grund härav hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten upptaga ordinarie anslaget för
bidrag till flottans pensionskassas gratialfond med 45,900 kronor.

17:o.

Ordinarie förslagsanslaget till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar är i riksstaten för år 1922 upptaget med ett belopp av 253,300 kronor. För tiden 1 januari—30 juni 1923 har anslaget uppförts med hälften av berörda belopp eller med 126,650 kronor.

[46.]
Ordinarie
anslaget till
pensionering
av flottans
befäl och
underbefäl
med veder-
likar.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 november 1922 har *direktionen över flottans pensionskassa*, med förmälan att ifrågavarande anslag under en följd av år överskridits, hemställt, att för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 måtte äskas ett belopp av 470,000 kronor.

Enligt från *direktionen över flottans pensionskassa* inhämtad upplysning hava utgifterna under anslaget till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar för år 1921 uppgått till 437,042 kronor 27 öre, varför anslaget för samma år, 253,300 kronor, överskridits med icke mindre än 183,742 kronor 27 öre. För tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 har nu *direktionen* beräknat utgifter under anslaget till ett belopp av 470,000 kronor.

Då anslaget under en följd av år visat sig otillräckligt, torde en

ökning av detsamma vara oundviklig. För närvarande torde emellertid anslagsbeloppet böra begränsas till 450,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten upptaga ordinarie förslagsanslaget till *pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar* med 450,000 kronor.

18:o.

[47.]
Ordinarie
anslaget till
pensionering
av flottans
gemenskap.

Ordinarie förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap är i riksstaten för år 1922 upptaget med ett belopp av 309,000 kronor. För tiden 1 januari—30 juni 1923 har anslaget uppförts med hälften av berörda belopp eller med 154,500 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 november 1922 hemställt, att anslaget måtte för budgetåret 1923—1924 upptagas med enahanda belopp som för år 1922 eller med 309,000 kronor.

I enlighet med berörda förslag får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten upptaga ordinarie förslagsanslaget till *pensionering av flottans gemenskap* med 309,000 kronor.

19:o.

[48.]
Tillfälliga
understöd åt
f. d. stam-
manskap vid
marinen.

Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition uppförde 1921 års riksdag under elfte huvudtiteln å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag å 3,400 kronor att användas för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. stammanskap vid marinen (utom båtsmän) och skeppsgossar, vilka pensionerats enligt reglementet för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879, under villkor:

att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter,

att understöd till manskap, som erhållit pension på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, skulle utgå med 200 kronor, samt

att understöd till manskap och skeppsgossar, som erhållit pension på grund av skada eller sjukdom, ådragen under tjänstutövning, finge på därom gjord ansökning och efter i varje särskilt fall verkställd

prövning av behovet och dess sammanhang med den ådragna skadan eller sjukdomen beviljas, med iakttagande att pensionen och understödet icke finge tillsammans överstiga det belopp, som skolat utgå såsom livränta vid tillämpning av förordningen den 18 juni 1909 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 har riksdagen förberedande av dylika understöd anvisat ett belopp av 1,700 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har nu i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 oktober 1922 meddelat, att anslagsbehovet för här ifrågasvarande ändamål kunde för budgetåret 1923—1924 nedsättas dels med 375 kronor på grund av att en understödstagare avlidit, dels ock med 425 kronor på grund av den ökning i understödstagarnas pensionsförmåner, som föranleddes av kungörelsen den 15 juni 1922 angående pensionstillägg åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer (Svensk författningssamling nr 360). Anslagsbehovet kunde enligt direktionens förmenande för berörda budgetår bestämmas till skillnaden mellan 1922 års anslag och summan av ovanberörda nedsättningar eller till (3,400—800 =) 2,600 kronor; och hemställde direktionen, att sistberörda belopp måtte för ändamålet äskas av 1923 års riksdag.

Med tillstyrkande av berörda förslag får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra förslagsanslag av 2,600 kronor att användas för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. stammanskap vid marinen (utom båtsmän) och skeppsgossar, vilka pensionerats enligt reglementet för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879, under villkor:

att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter,

att understöd till manskap, som erhållit pension på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, skall utgå med 200 kronor, för år räknat, samt

att understöd till manskap och skeppsgossar, som erhållit pension på grund av skada eller sjukdom, ådragen under tjänstutövning, må på därom gjord ansökning och efter i varje särskilt fall verk-

ställd prövning av behovet och dess sammanhang med den ådragna skadan eller sjukdomen beviljas, med iakttagande att pensionen och understödet icke må tillsammans överstiga det belopp, som skolat utgå såsom livränta vid tillämpning av förordningen den 18 juni 1909 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

20:o.

[49.]
Tillfälliga
understöd
åt f. d. dag-
lönare vid
marinen.

Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition uppförde 1921 års riksdag under elfte huvudtiteln å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 12,605 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som meddelats genom kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelades annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämdes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbure mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordrades för att understödet och pensionen tillsammans skulle uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjöte tillhoppa från och med 200 kronor till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekomme 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

För tiden 1 januari—30 juni 1923 har riksdagen till beredande av dylika understöd anvisat ett belopp av 6,155 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har nu i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 oktober 1922 meddelat, att anslagsbehovet för här ifrågasvarande ändamål under budgetåret 1923—1924 utgjorde skillnaden mellan 1922 års anslag, 12,605 kronor, och summan av de understödsbelopp, som utgått till avlidna 16 understödstagare, 1,600 kronor, eller 11,005 kronor; och hemställde direktionen, att sistberörda belopp måtte för ändamålet äskas av 1923 års riksdag.

I enlighet med vad sålunda föreslagits får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra förslagsanslag av 11,005 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som meddelats genom kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för år räknat; för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 kronor till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor, för år räknat; samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor, för år räknat.

21:o.

Uti proposition till 1919 års riksdag (nr 302) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, att *dels* till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid marinen under tionde huvudtiteln bevilja å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 40,000 kronor samt å extra stat för år 1920 ett förslagsanslag av 70,000 kronor, *dels* godkänna av föredragande departementschefen förordade grunder för pensionsförbättringens utgående, *dels ock* förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet finge i enlighet med nyssnämnda grunder tilldela personal, som under åren 1918—1920 avgått eller avginge ur tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Vad sålunda av Kungl. Maj:t föreslagits blev av riksdagen bifallet.

I enlighet härmed utfärdade Kungl. Maj:t den 29 augusti 1919 kungörelse angående grunder för pensionsförbättring för viss personal vid marinen (Svensk författningssamling nr 569).

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen å extra stat för åren 1921 och 1922 anvisat 105,000 respektive 150,000

[50.]

Pensionsförbättring näst viss perso för vid marinen.

kronor för beredande, i enlighet med förenämnda grunder, av pensionsförbättring åt viss personal vid marinen, varjämte riksdagen förklarat, att jämväl personal, som under åren 1921 och 1922 avginge från tjänsten, finge tilldelas pensionsförbättring enligt nyssnämnda grunder, att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Uti proposition till 1922 års riksdag (nr 171) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, bl. a., att *dels* godkänna ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse med grunder för pensionsförbättring åt officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare vid armén och marinen, *dels* förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet finge i enlighet med de i nyssnämnda förslag till kungörelse angivna grunder tilldela personal, som under tiden 1 januari 1922—30 juni 1923 avgått eller avginge från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid, *dels* medgiva, att det till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid marinen i enlighet med kungörelsen den 29 augusti 1919 å extra stat för år 1922 under elfte huvudtiteln anvisade förslagsanslag finge disponeras jämväl för utbetalande av pensionsförbättring enligt de i förenämnda förslag till kungörelse angivna grunder, *dels* ock till bestridande av kostnaderna för pensionsförbättring för viss personal vid marinen å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 90,000 kronor.

Sedan riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:t i sistberörda proposition föreslagit, utfärdade Kungl. Maj:t den 15 juni 1922 kungörelse med grunder för pensionsförbättring åt officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare vid armén och marinen (Svensk författningssamling nr 336).

Vidare föreslog Kungl. Maj:t uti proposition till 1922 års riksdag (nr 170), att riksdagen måtte medgiva, *dels* att f. d. beställningshavare vid armén eller marinen, vilken vore i åtnjutande av pension och fyllnadspension genom arméns eller flottans pensionskassa och som — på grund av att han erhållit fullmakt, konstitutorial eller förordnande efter den 6 maj 1910 och den s. k. respittiden till följd därav för honom bortfallit — gått miste om eller lidit minskning i den viss personal vid armén och marinen tillkommande pensionsförbättring samt därigenom kommit i åtnjutande av mindre sammanlagd pensionsförmån än den, som skulle hava tillkommit honom, om han kvarstått i den beställning, han nyssnämnda dag innehade, finge, utöver honom redan tilldelade pensionsförmåner, i pensionsförbättring från och med den 1 januari 1922 åtnjuta hälften av skillnaden mellan den sammanlagda pensionsförmån, han hit-

tills ägt uppbära, och vad i sådant avseende skulle hava tillkommit honom, därest han till gällande respittids utgång kvarstått och pensionerats i sin förenämnda, tidigare innehavda beställning; med iakttagande att nu ifrågavarande pensionsförbättring utbetalades och frånträdde i samma ordning, som gällde i fråga om fyllnadspension, *dels* ock att vad till bestridande av denna pensionsförbättring erfordrades finge utgå av de till pensionsförbättring för viss personal vid armén respektive marinen anvisade förslagsanslag.

Efter det att riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit, utfärdade Kungl. Maj:t den 9 juni 1922 kungörelse angående pensionsförbättring för vissa f. d. beställningshavare vid armén och marinen (Svensk författningssamling nr 335).

Uti skrivelse till Kungl Maj:t den 3 november 1922 har *direktionen över flottans pensionskassa* hemställt, att för beredande av pensionsförbättring enligt ovanberörda kungörelser den 29 augusti 1919 och den 15 juni 1922 under tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 måtte för marinens vidkommande äskas ett belopp av 230,000 kronor.

Då något förslag till definitiv pensionsreglering icke kan föreläggas 1923 års riksdag, torde medel böra äskas för beredande under tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 av pensionsförbättring enligt förenämnda pensioneringsgrunder åt såväl den personal vid marinen, som redan fått sig dylik förmån tillförsäkrad för sin återstående livstid, som ock marinen tillhörig personal, vilken under samma tid avgår från tjänsten. Enligt vad jag inhämtat från direktionen över flottans pensionskassa blir det i direktionens ovanberörda skrivelse till gäldandet av kostnaderna för pensionsförbättring under här ifrågavarande tid föreslagna belopp tillräckligt jämväl för bestridandet av de å samma tid belöpande kostnader för pensionsförbättring enligt kungörelsen den 9 juni 1922.

I anslutning till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid marinen i enlighet med de i kungörelserna den 29 augusti 1919 samt den 9 och den 15 juni 1922 angivna grunder för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra förslagsanslag av 230,000 kronor,

dels ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet

må i enlighet med de i kungörelsen den 15 juni 1922 angivna grunder tilldela personal, som under tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 avgår från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

22:o.

[51.] Ordinarie anslaget till invalidhusfonden är i riksstaten för år 1922 upptaget med ett belopp av 60,350 kronor. För tiden 1 januari—30 juni 1923 har anslaget uppförts med hälften av berörda belopp eller med 30,175 kronor.

Då anslaget torde bära för budgetåret 1923—1924 upptagas med enahanda belopp som för år 1922, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten upptaga ordinarie anslaget till *invalidhusfonden* med 60,350 kronor.

23:o.

[52.] I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag har ordinarie reservationsanslaget till blesserade över- och underofficerare i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptagits utan angivet belopp. Sedan jag från statskontoret infordrat yttrande, huruvida ifrågasvarande anslag fortfarande borde i riksstaten upptagas, har *statskontoret* i skrivelse den 20 juni 1922 avgivit dylikt yttrande och därvid anført följande. Ifrågasvarande anslag, som funnits upptaget i riksstaten alltsedan år 1810, hade från början varit avsett att användas till pensioner åt officerare och underofficerare, vilka »av undfångne blessurer under de senast förflutna tvänne krigen äro till tjänstgöring oförmögne och vid erhållande av avsked sakna nödig bärgning». Genom kungl. brev den 4 april 1812 utfärdades föreskrifter, varigenom användningen av ifrågasvarande anslag blev i viss mån utvidgad. Dessa föreskrifter innebure nämligen, att anslaget finge anlitas till förbättrande av pensioneringen av på grund av skada under tjänstgöring avskedade beställningshavare av förenämnda slag. Anslaget hade varit i riksstaten upptaget med växlande belopp och utgjorde för närvarande enligt beslut av 1897 års riksdag 2,400 kronor, vilket belopp motsvarade summan av vid sagda tidpunkt utgående pensioner. Någon utgift från anslaget hade icke

förekommitt sedan år 1902, då den sista, år 1889 beviljade pensionen upphörde att utgå. Då alltså anslaget ifråga för närvarande icke syntes vara erforderligt för bestridande av någon med dess ändamål överensstämmande utgift och då i det militära pensionsreglemente, som för närvarande vore under utarbetande, torde komma att meddelas bestämmelser angående pensionering av militär personal, som skadats under tjänstutövning, syntes anslaget utan olägenhet kunna avföras ur riksstaten. Därest så bleve fallet, torde den förefintliga behållningen å anslaget, vid 1921 års utgång utgörande 87,742 kronor 71 öre, böra överföras till kassafonden.

Med anledning av vad statskontoret anfört anser jag mig kunna tillstyrka, att förevarande anslag uteslutes ur riksstaten. Att meddela erforderlig föreskrift om överförande till kassafonden av behållningen å anslaget lär ankomma på Kungl. Maj:t.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att ur riksstaten utesluta ordinarie anslaget till blesserade över- och underofficerare.

Vad departementschefen i de under punkterna 1:o—23:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar, att utdrag av statsrådsprotokollet rörande dessa ärenden skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel.

— — — — —

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.

Sammandrag och register
till
Elfte huvudtiteln för budgetåret 1923—1924.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
A. Civila pensionsväsendet.							
1	1	1	Pensionering av civila tjänstinnehavare, <i>förslagsanslag</i>			2,500,000	
2	2	2	Förvaltningsbidrag till civilstatens änke- och pupillkassa			75,000	
3	3	3	Pensionstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>				450,000
4	5	4	Dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>				* 3,800,000
5	5	5	Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl., <i>förslagsanslag</i>				* 1,900,000
6	6	6	Statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare, <i>förslagsanslag</i>			15,000	
7	6	7	Statens andel i kostnaden för pensionering av lasarettsläkare, <i>förslagsanslag</i>			25,000	
8	6	8	Bidrag till sjuksköterskors pensionering, <i>förslagsanslag</i>			20,000	
9	7	9	Statens bidrag till pensionering av barnmorskor, <i>förslagsanslag</i>			30,000	
10	7	10	Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete, <i>förslagsanslag</i>			100,000	
11	7	11	Pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader samt statens vattenfallsverks byggnadsavdelning, <i>förslagsanslag</i>			24,000	
12	7	12	Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning			3,000	
13	8	13	Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.			* 157,276	
14	8	14	Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, <i>förslagsanslag</i>			68,000	
15	8	15	Tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, <i>förslagsanslag</i>				180,000

* Beräknat belopp.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
			Statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.:				
16	8	16	Bidrag till folkskollärares m. fl. pensionering	5,310,000			
17	9	17	Pensionsavgifter till statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., <i>förslagsanslag</i>	3,255,000		8,565,000	
18	9	18	Bidrag till kostnaderna för pensionering av dövstumslärare m. fl.			* 35,000	
19	9	19	Tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, <i>förslagsanslag</i>				1,800
20	10	20	Handelsflottans pensionsanstalt:				
			Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>	101,000			
21	10	21	Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>		31,000		
21	10	22	Förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt		31,000		
22	10	23	Tilläggs pensioner under år 1923 åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>		106,000		
23	11	24	Bidrag till bestridande av förvaltningskostnaderna vid handelsflottans pensionsanstalt		2,225	101,000	170,225
24	11	25	Tillfälliga understöd åt f. d. befattningshavare vid lotsverket, <i>förslagsanslag</i>				7,500
25	11	26	Ersättning åt vissa personer, som drabbats av olycksfall, uppkomna i följd av förhållandena under världskriget m. m., <i>förslagsanslag</i>				* 150,000
			Säger för civila pensionsväsendet			11,718,276	6,659,525
			B. Militära pensionsväsendet.				
			Arméns pensionskassa:				
26	12	1	Ersättning för mistade löneinnehållningar	19,021			
27	12	2	Ersättning för nådars- och begravningshjälpbesparingar	28,080			
28	12	3	Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén	137,286			
28	12	4	Ytterligare bidrag för år 1922 till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén		6,724		
29	12	5	Arméns pensionskassas egen pensionering m. m., <i>förslagsanslag</i>		3,500,000		
30	13	6	Tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén, <i>förslagsanslag</i>		9,000		
31	13	7	Pensionsförbättring åt viss personal vid armén, <i>förslagsanslag</i>		850,000		
32	13	8	Ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshushuskassas äldre medel	106,000		290,387	4,865,724

* Beräknat belopp.

Punkt	Sid.	Nr		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
33	14	9	Vadstena krigsmanshuskassa			137,640	
34	14	10	Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring			252,000	
35	14	11	Förhöjning av ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, <i>förslagsanslag</i>				90,000
36	14	12	Förhöjning i gratialen åt avskedad manskap			648,000	
37	15	13	Ytterligare förhöjning i gratialen åt avskedad manskap, <i>förslagsanslag</i>			400,000	
38	15	14	Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare				980
39	15	15	Pensionstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>				500,000
40	15	16	Dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>				* 2,400,000
41	16	17	Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>				* 500,000
42	16	18	Dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marin- soldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödsdagare, <i>förslagsanslag</i>				1,275,000
			Flottans pensionskassa:				
			Ersättning för minskade inkomster:				
43	18	19	Pensionsfonden				36,320
44	18	20	Gratalfonden				16,650
45	19	21	Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond	52,970			
46	19	22	Pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar, <i>förslagsanslag</i>	45,900			
47	19	23	Pensionering av flottans gemenskap, <i>förslagsanslag</i>	450,000			
48	19	24	Tillfälliga understöd åt f. d. stammanskap vid marinen m. fl., <i>förslagsanslag</i>	309,000			
49	20	25	Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid ma- rinen, <i>förslagsanslag</i>		2,600		
50	20	26	Pensionsförbättring för viss personal vid marinen, <i>förslagsanslag</i>		11,005	857,870	13,605
51	21	27	Invalidhusfonden			60,350	230,000
			Säger för militära pensionsväsendet			2,646,247	9,375,309
			C. Allmänna indragningsstaten.				
53	21	1	Diverse föremål, <i>förslagsanslag</i>			1,200,023	
			Summa			15,564,546	16,034,834

* Beräknat belopp.

Oförutsedda utgifter.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 januari 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Thorsson, anför efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, utrikes- och försvarsdepartementen:

För bestridande av oförutsedda utgifter har 1921 års riksdag på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning vid sidan av huvudtitlarna å riksstaten för år 1922 uppfört ett förslagsanslag å 500,000 kronor att stå till Kungl. Maj:ts förfogande under följande villkor, nämligen:

att utgiften är av så brådskande art, att frågan ej hinner underställas riksdagen,

att utgiften är av den storlek, att varken vederbörande huvudtitels allmänna besparingar eller samma huvudtitels anslag till extra utgifter med hänsyn till därå förefintliga behållningar lämpligen kunna för ändamålet anlitas, och tillika av beskaffenhet att ej kunna bestridas av andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel,

att utgiften icke heller är av den art, som omförmäles i 63 § regeringsformen,

samt att genast vid riksdagens början en särskild, specificerad anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t under det senaste året beslutat anvisa till utgående från anslaget.

I anledning av sist omförmälda villkor torde uppgift nu få lämnas om utgifter under år 1922 av ifrågavarande art.

Enligt Kungl. Maj:ts särskilda, härefter angivna beslut hava under år 1922 följande utgifter anvisats att utgå från ifrågavarande anslag, nämligen:

å justitiedepartementets föredragning:

För bestridande av vissa kostnader, föranledda genom en natten till den 15 maj 1922 inträffad

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml.

	eldsvåda å en av byggnaderna vid statens uppfostringsanstalt å Bona (³⁰ / ₆ 1922).....	kronor	22,000: —
För	bestridande av vissa ytterligare kostnader, för- anledda genom en natten till den 15 maj 1922 inträffad eldsvåda å en av byggnaderna vid statens uppfostringsanstalt å Bona (⁷ / ₇ 1922)	»	37,500: —
	å <i>utrikesdepartementets</i> föredragning:		
	Såsom bidrag till den från brittisk sida föreslagna hjälpverksamheten till förmån för flyktingarna från Mindre Asien (¹³ / ₁₀ 1922)	»	16,630: —
	å <i>försvarsdepartementets</i> föredragning:		
För	gäldande av kostnaderna för vissa reparations- arbeten m. m. å jagarna Wachtmeister och Vidar, vilka fartyg skadats vid kollision i Kalmar- sund den 8 juni 1922, ävensom för reparationens utförande erforderlig transport av sistnämnda jagare från Karlskrona till Stockholm (¹ / ₈ 1922), högst	»	100,500: —
För	utbetalning av kapitalbelopp jämte ränta och kostnader, som åvilat Kungl. Maj:t och kronan i anledning av skiljedomar den 19 januari och den 30 juni 1922 i tvister mellan aktiebolaget Atlas-Diesel, å ena, samt marinförvaltningen å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å andra sidan, angående ersättningsanspråk vid vissa leveranser till pansarbåtarna Drottning Victoria och Gustaf V (¹⁴ / ₈ 1922), högst	»	335,000: —
För	utbetalning av kapitalbelopp, ränta och kost- nader, som Kungl. Maj:t och kronan genom skiljedom den 23 september 1922 förpliktats utgiva till Kockums mekaniska verks ads aktie- bolag såsom ersättning för bolagets förlust å byggnadskostnaden för undervattensbåten Bävern till följd av den genom världskriget orsakade prisstegringen — för vilken utbetal- ning högst 125,000 kronor skulle utgå från det å extra stat för år 1918 beviljade anslaget till anskaffning av undervattensbåtmateriel — (¹³ / ₁₀ 1922), högst	»	245,000: —

För bestridande av vissa kostnader, föranledda genom en den 27 september 1922 inträffad eldsvåda vid Kalmar regementes ekonomibyggnadskomplex (²⁷ / ₁₀ 1922), högst	kronor	335,000: —
För bestridande av vissa kostnader, föranledda genom en den 1 april 1922 inträffad eldsvåda i Vaxholms fästning (³ / ₁₁ 1922)	»	20,100: —
Summa högst kronor 1,111,730: —.		

För tiden 1 januari—30 juni 1923 är anslaget till oförutsedda utgifter upptaget med ett belopp av 500,000 kronor, att stå till Kungl. Maj:ts disposition under enahanda villkor, som gällde för år 1922.

Vad angår det medelsbehov, som å anslaget till oförutsedda utgifter kan komma att uppstå under statsregleringsperioden 1 juli 1923—30 juni 1924, ber jag få anföra följande.

Vid anmälan den 7 januari 1922 av frågan om anslag å övergångsbudgeten till oförutsedda utgifter framhöll jag, att vissa svårigheter förelågo för beräkningen av anslagsbehovet, särskilt med hänsyn till den av riksdagen anvisade utvägen att, för undvikande efter budgetårets omläggning av anvisande av anslag på tilläggsstat, oförutsedd utgift skulle under riksdagens lopp och efter medgivande av riksdagen för varje särskilt fall kunna bestridas från ifrågavarande anslag. Med beaktande jämväl av de stora överskridanden, som å detta anslag ägt rum under tidigare år, ansåg jag mig böra föreslå en sådan höjning av anslaget, att det för tiden januari—juni 1923 bestämdes till det dittills utgående helårsbeloppet eller 500,000 kronor.

Såsom jag tidigare i dag vid behandlingen av frågan om beräkning av inkomsttiteln »diverse inkomster» framhållit, bör enligt den av mig förordade omläggningen av bokföringen av restitutioner å inkomster, vilka icke längre finnas uppförda i budgeten, anslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk för att täcka belopp, varmed restitutioner, som skola avföras å diverseinkomsttiteln, må överstiga tillgången å samma titel. Då för budgetåret 1923—1924 diverse inkomster av mig beräknas till över 10 miljoner kronor, lär någon höjning av anslaget till oförutsedda utgifter av sådan anledning ej erfordras. Med beaktande jämväl av utgiftsbelastningen för år 1922 torde anslaget kunna bibehållas vid sitt nuvarande årsbelopp, 1,000,000 kronor.

Vad angår villkoren för dispositionen av anslaget, bör med hänsyn till mitt tidigare i dag framlagda förslag ifråga om upphörande av huvudtitlarnas allmänna besparingsfonder, en mindre modifikation

Oförutsedda utgifter.

vidtagas. Givetvis bör en användning av anslaget för bestridande av restitutioner å diverseinkomsttiteln meddelas riksdagen, men lärers särskild föreskrift härom ej erfordras.

På grund av vad sålunda anförts får jag nu hemställa,

dels att genom utdrag av statsrådsprotokollet i detta ärende anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t, enligt vad förut sagts, under år 1922 anvisat till utgående från ifrågavarande anslag,

dels ock att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för oförutsedda utgifter vid sidan av huvudtitlarna å riksstaten för budgetåret 1923—1924 uppföra ett förslagsanslag av kronor 1,000,000 att stå till Kungl. Maj:ts disposition

a) för bestridande av utgifter, vilka äro av så brådskande art, att frågan ej hinner underställas riksdagen, under följande villkor, nämligen:

att utgiften är av den storlek, att vederbörande huvudtitels anslag till extra utgifter med hänsyn till därå förefintliga behållningar icke lämpligen kan för ändamålet anlitas,

att utgiften är av beskaffenhet att ej kunna bestridas av andra till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel,

att utgiften icke heller är av den art, som omförmäles i 63 § regeringsformen,

samt att genast vid riksdagens början en särskild, specificerad anmälan göres till riksdagen om de utgifter, Kungl. Maj:t under det senaste året beslutat anvisa till utgående från anslaget;

b) för bestridande av utgifter å inkomsttiteln »diverse inkomster», för vilkas gäldande inkomsterna å samma titel icke förslå.

Vad departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Gunnar Grip.

Riksdags- och revisionskostnader m. m.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 januari 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Thorsson, anför vidare:

Jag tillåter mig nu anmäla frågan om anvisande av anslag å riksstaten till riksdags- och revisionskostnader m. m.

I en till mig ställd skrivelse den 12 oktober 1922 med förslagsberäkningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 hava fullmäktige i riksgäldskontoret beräknat anslagen till riksdags- och revisionskostnader m. m. för sagda tidsperiod till ett sammanlagt belopp av 4,513,000 kronor.

Sedermera har jag emellertid från riksgäldskontoret erhållit en promemoria, däri verkställts den omräkning av ifrågavarande anslagsbelopp, som betingades främst av hänsyn till de föreslagna nya grunderna för dyrtidstilläggen. Anslagsbehovet skulle enligt dessa beräkningar kunna nedsättas med 274,000 kronor till 4,239,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för bestridande av riksdags- och revisionskostnader m. m. för budgetåret 1923—1924 anvisa ett belopp av förslagsvis kronor 4,239,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Gunnar Grip.

Räntor å statsskulden m. m.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 januari 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Thorsson, anmäler härefter frågan
om anvisande av anslag å riksstaten till betalning av räntor å stats-
skulden m. m. samt anför därvid följande:

I sin skrivelse den 12 oktober 1922 med förslagsberäkningar
rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för tiden 1 juli 1923—
30 juni 1924 hava fullmäktige i riksgäldskontoret beräknat räntor å de
fonderade statslånen till ett belopp av 67,051,120 kronor.

Beträffande övrig statsskuld hava fullmäktige räknat med att till
räntor m. m. skulle erfordras tillhoppa 13,215,420 kronor.

Sammanlagda beloppet av de under förevarande huvudtitel av
riksgäldsfullmäktige föreslagna anslagen skulle således bliva 80,266,540
kronor.

Mot fullmäktiges ifrågavarande beräkningar har jag intet att erinra.
Emellertid torde, för avrundning av huvudtitelns slutsumma, det bland
anslagen till förräntningen av övrig statsskuld upptagna beloppet av
12,500,000 kronor till ränta å medgiven och beräknad, ännu icke verk-
ställd upplåning få bestämmas till 12,499,960 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för betalning av räntor å statsskulden m. m.
för budgetåret 1923—1924 anvisa ett belopp av för-
slagsvis..... kronor 80,266,500.

Räntor å statsskulden m. m.

Vad föredragande departementschefen sålunda,
med instämmande av statsrådets övriga ledamöter,
hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Gunnar Grip.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 januari 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Sedan frågorna om statsverkets verkliga utgifter blivit på föredragning av vederbörande departementschefer prövade, anhåller chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, att få anmäla de frågor, som beröra regleringen av statens utgifter för kapitalökning.

Härvid anför departementschefen följande:
Vad först angår

statens affärsverksamhet,

ber jag få erinra, att Kungl. Maj:t på kommunikationsdepartementets och jordbruksdepartementets föredragning förut denna dag beslutit avlåtande till riksdagen av vissa framställningar, varom i bilagda utdrag av protokollen över kommunikations- och jordbruksärenden (se *bil. 1 och 3*) närmare förmäles.

Beträffande samtliga de för budgetåret 1923—1924, med undantag av de under punkt [17] i *bil. 1* och punkt [1] i *bil. 3*, ifrågasatta anslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,
att vart och ett av de sålunda angivna anslagen
må utgå av lånemedel.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml.

Utgifter för kapitalökning.

Vad åter angår berörda under punkt [17] i *bil. 1* och punkt [1] i *bil. 3* ifrågasatta anslag om respektive 1,000,000 kronor och 10,000,000 kronor torde desamma få utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså av sammanlagda beloppet..... kronor 54,401,500 av samtliga för nu ifrågavarande statsregleringsperiod erforderliga anslag till utgifter för statens affärsverksamhet ett belopp av..... » 43,401,500 bestridas av lånemedel, varav tillfälliga lånemedel för det under punkt [26] i *bil. 1* upptagna anslagsbelopp å 70,000 kronor.

Jag får vidare, beträffande

statens aktier,

erinra om dels Kungl. Maj:ts förut denna dag på kommunikationsdepartementets föredragning fattade beslut, dels ock Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1922 på handelsdepartementets föredragning (se *bil. 1 och 4*).

Beträffande nu ifrågasatta anslag, vilka tillsvidare allenast tagits i beräkning å riksstaten, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att berörda anslag må utgå av lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså sammanlagda beloppet av de beräknade anslagen för budgetåret 1923—1924 till statens aktier..... kronor 8,000,000 bestridas av lånemedel.

Vidkommande därefter ifrågasatta anslag till

statens utlåningsfonder

får jag erinra om Kungl. Maj:ts på kommunikationsdepartementets, ecklesiastikdepartementets och jordbruksdepartementets föredragning förut denna dag fattade beslut samt om Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1922 på handelsdepartementets föredragning (se *bil. 1, 2, 3 och 4*).

Jag hemställer beträffande samtliga anslag till statens utlåningsfonder, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att berörda anslag må utgå av lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså sammanlagda beloppet av anslagen för budgetåret 1923—1924 till statens utlåningsfonder kronor 35,390,000 bestridas av lånemedel.

I avseende å de medel, som för nu ifrågavarande statsregleringsperiod böra utgå för

avbetalning å statsskulden,

hava fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse den 12 oktober 1922 meddelat mig, att utbetalningarna under tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 för avbetalning å statsskulden i enlighet med gällande bestämmelser beräknats till sammanlagt 7,634,120 kronor.

[1.]
Avbetalning å
statsskulden.

Med anledning härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avbetalning å statsskulden för budgetåret 1923—1924 anvisa ett belopp av ... kronor 7,634,120.

Härefter ber jag att få upptaga den av mig förut i dag vid behandlingen av inkomsterna berörda frågan om anslag till

återbetalning av tillfälliga lånemedel.

1:o.

Å 1918 års tilläggsstat har riksdagen under titel »Förslag till statsverket», att utgå av tillfälliga lånemedel, anvisat för lantförsvarsdepartementets räkning ett förslagsanslag, högst av 16,060,445 kronor till täckande av förskjutna kostnader för anskaffande av vissa slag av förnödenheter. Detta anslag har i december 1918 till fullo utbetalts till arméförvaltningen av riksgäldskontoret, som bokfört det utbetalda beloppet såsom fordran hos nämnda ämbetsverk.

[2.]
Återbetalning
av tillfälliga
lånemedel.
Förslag till
statsverket.

Under åren 1919 och 1920 har arméförvaltningen av anslaget ifråga till riksgäldskontoret återbetalt

år 1919	kronor 5,508,029: 53
år 1920	» 1,100,000: —.

Enligt de av riksdagen beträffande budgetbehandlingen tillämpade regler hava båda dessa belopp uppförts i tilläggsstaten för år 1920 å inkomstsidan under titeln »I anspråk tagna kapitaltillgångar, uppkomna

Utgifter för kapitalökning.

av lånemedel» och å utgiftssidan bland utgifter för kapitalökning, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel under rubriken »Återbetalning av tillfälliga lånemedel».

År 1920 återbetalade arméförvaltningen ytterligare 1,564,137 kronor 81 öre, vilket belopp på enahanda sätt uppförts i 1921 års tilläggsstat.

Enligt vad från riksgäldskontoret meddelats har arméförvaltningen under åren 1921 och 1922 å anslaget i fråga ytterligare återbetalt tillhoppa 3,356,107 kronor. Även detta belopp torde i likhet med tidigare återbetalningar å omförmälda anslag böra upptagas i budgeten såväl å inkomst- som å utgiftssidan, vadan detsamma icke kommer att påverka budgetställningen.

På grund av det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel, till återbetalning av under titeln »Förlag till statsverket» å 1918 års tilläggsstat anvisat anslag till täckande av förskjutna kostnader för anskaffande av vissa slag av förnödenheter uppföra ett anslag å kronor 3,356,107.

2:o.

*Tillfällig för-
sträckning åt
statens järn-
vägar.*

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar anvisade 1918 års lagtima och urtima riksdagar samt 1919 års lagtima riksdag bland utgifter för kapitalökning vissa anslag såsom tillfällig försträckning åt statens järnvägar, att utgå av tillfälliga lånemedel.

Å *tilläggsstat för år 1918* uppfördes sålunda under rubrik »XIII. Tillfällig försträckning åt statens järnvägar» till täckande av statens järnvägars driftförlust under år 1918 ett förslagsanslag, högst å 30,000,000 kronor.

Å *extra tilläggsstat för år 1918* uppfördes vidare under rubrik »Tillfälligt lån åt statens järnvägar» för beredande av extra krigstids-tillägg m. m. åt befattningshavare därstädes ett förslagsanslag, högst å 19,000,000 kronor.

Slutligen uppfördes å *1919 års tilläggsstat* under rubriken »XIII. Tillfällig försträckning åt statens järnvägar» dels till täckande av statens järnvägars driftförlust under år 1918 ett förslagsanslag, högst å 11,300,000 kronor dels ock till täckande av statens järnvägars driftförlust under år 1919 ett förslagsanslag, högst å 15,000,000 kronor.

Av de sålunda beviljade anslagen hava de å 1918 års tilläggsstat och extra tilläggsstat anvisade beloppen helt disponerats, under det att av de å 1919 års tilläggsstat uppförda anslagen ett belopp av 11,298,170 kronor 96 öre tagits i anspråk av anslaget å 11,300,000 kronor till täckande av 1918 års driftförlust. Anslaget å 15,000,000 kronor har däremot ej alls behövt för avsett ändamål tillgripas.

Den tillfälliga upplåningen för statens järnvägar har alltså under åren 1918 och 1919 uppgått till inalles 60,298,170 kronor 96 öre. Härav har statsverket självt iklätt sig återbetalning av ett belopp av 25,000,000 kronor. Detta skedde genom beslut vid 1919 års lagtima riksdag, som i riksstaten för år 1920 bland utgifter för kapitalökning under titeln »XX. Återbetalning av tillfälliga lånemedel» uppförde ett förslagsanslag, högst, 25,225,000 kronor, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel, däri ingick ett belopp av 25,000,000 kronor för återbetalning av upplåning för statens järnvägar. Samtidigt härmed förklarades, att sistnämnda belopp finge avföras från statens järnvägars kapitalkonto.

Av ifrågavarande upplåning återstå sålunda 35,298,170 kronor 96 öre. Järnvägsstyrelsen har numera, enligt vad från riksgäldskontoret meddelats, såsom avbetalning härå till riksgäldskontoret inbetalt ett belopp av 30,298,170 kronor 96 öre, att avföras från statens järnvägars kapitalkonto.

Förutom ovan omförmälda, av statsverket verkställda återbetalning av 25,000,000 kronor tillfälliga lånemedel till täckande av statens järnvägars driftförlust har statsverket av andra statsinkomster än lånemedel direkt bestritt vissa kostnader för samma eller motsvarande ändamål. Sålunda beviljades å tilläggsstat för år 1919 bland verkliga utgifter under rubriken »XI. Statens järnvägar» till täckande av statens järnvägars driftförlust under år 1919 ett förslagsanslag, högst å 25,000,000 kronor. Vidare anvisade 1921 års riksdag å tilläggsstat för samma år bland verkliga utgifter under rubriken »XII. Statens affärsverksamhet» till ersättning till statens järnvägar för genom taxenedsättning förorsakad inkomstminskning ett förslagsanslag, högst å 10,000,000 kronor. Av förstnämnda anslag har behövt tagas i anspråk allenast ett belopp av 11,070,939 kronor 50 öre, och det andra anslaget har kunnat helt undvaras.

Genom förutberörda, av statens järnvägar verkställda avbetalning av 30,298,170 kronor 96 öre å den beviljade försträckningen har beretts möjlighet att i riksstaten för budgetåret 1923—1924 till större delen avveckla den ifrågavarande krediten. Detta torde böra ske på sådant sätt, att med avrundning av ifrågavarande avbetalningsbelopp till jämnt krontal bland

Utgifter för kapitalökning.

utgifter för kapitalökning under rubriken »Återbetalning av tillfälliga lånemedel» för återbetalning av vissa å tilläggsstat och extra tilläggsstat för år 1918 samt tilläggsstat för år 1919 såsom tillfällig försträckning åt statens järnvägar anvisade anslag uppföres ett anslag å 30,298,170 kronor, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel, samt att å inkomstsidan bland i anspråk tagna kapitaltillgångar, uppkomna av lånemedel, uppföres enahanda belopp. Det av järnvägsstyrelsen inbetalta beloppet bör givetvis avföras från statens järnvägars kapitalkonto.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel, till återbetalning av vissa å tilläggsstat och extra tilläggsstat för år 1918 samt tilläggsstat för år 1919 såsom tillfällig försträckning åt statens järnvägar anvisade anslag uppföra ett anslag å kronor 30,298,170.

3:o.

*Rörelsekapital
för hantverks-
skolan i Kri-
stinehamn för
blinda.*

Å 1921 års tilläggsstat har riksdagen under titel »Rörelsekapital» bland utgifter för kapitalökning, att utgå av tillfälliga lånemedel anvisat ett förslagsanslag, högst å 50,000 kronor till rörelsekapital för styrelsen för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda. Hela anslagsbeloppet har avförts såsom utgift i budgetredovisningen för år 1921.

Av anslaget ifråga har emellertid, enligt vad från riksgäldskontoret meddelats, numera återbetalts ett belopp av 30,000 kronor.

Enligt i dylika fall hittills tillämpade regler skall sistberörda belopp uppföras i budgeten såväl å inkomstsidan som å utgiftssidan. Budgetställningen kommer alltså icke att därav röna någon inverkan.

I anledning av vad sålunda blivit anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel, till återbetalning av under titeln »Rörelsekapital» å 1921 års tilläggsstat anvisat anslag till rörelsekapital för styrelsen för hantverkskolan i Kristinehamn för blinda uppföra ett anslag å kronor 30,000.

4:o.

Statskontoret har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 3 maj 1922 anfört följande:

*Låneunder-
stöd till hus-
hållningssäll-
skapen.*

»Under titeln: Utgifter för kapitalökning (XX: 2) har å tilläggsstat för år 1918 anvisats såsom förslagsanslag, högst, att utgå av tillfälliga lånemedel ett belopp av 2,970,000 kronor såsom lån till hushållningssällskapen för anskaffande och tillhandahållande av förädlade utsäden.

Av detta anslag hava under år 1918 av statskontoret utanordnats till åtskilliga hushållningssällskap såsom förskott mot ersättning tillhopa 202,950 kronor. De sålunda utanordnade beloppen hava emellertid under åren 1918 och 1919 ersatts. Ifrågavarande anslagsbelopp, 2,970,000 kronor, har emellertid enligt 1918 års budgetredovisning i sin helhet avförts såsom utgift å anslaget samt uppdebiterats å riksgäldskontorets s. k. fond för låneunderstöd, i vilken fond det fortfarande utgör en tillgång.

Genom nådiga kungörelsen den 29 april 1918 hava bestämmelser meddelats angående dispositionen av ifrågavarande lån och framgår härav, att de utlämnade lånen skolat senast under år 1919 återbetalas av låntagarna. Anslagsbeloppet är alltså icke längre erforderligt för därmed avsett ändamål, varför åtgärd synes böra vidtagas för en budgetmässig reglering av ärendet.»

Då vad av statskontoret sålunda blivit anfört äger sin riktighet, torde icke förefinnas något skäl att låta vidare anstå med den budgetära avvecklingen av ifrågavarande understöds-kredit, i all synnerhet som budgetställningen icke röner någon påverkan därav.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel, till återbetalning av under titeln »Låneunderstöd» å 1918 års tilläggsstat anvisat anslag till lån till hushållningssällskapen för anskaffande och tillhandahållande av förädlade utsäden
uppföra ett anslag å kronor 2,970,000.

5:o.

På förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1921 och 1922 års riksdagar å tilläggsstaterna för år 1921 och 1922 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel under rubriken »Återbetalning av tillfälliga lånemedel» till återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens bränslekommission å 1917 och 1918 års tilläggsstater anvisade anslag å respektive 64,300,000 och 50,000,000 kronor. Den närmare motiveringen för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet återfinnes

*Rörelseka-
pital för statens
bränslekom-
mission.*

dels i det vid propositionen nr 2 till 1921 års riksdag under rubrik »Utgifter för kapitalökning: 1921 års tilläggsstat» fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 7 januari 1921, dels i det vid propositionen nr 368 till samma riksdag fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 6 juni 1921, dels ock i det vid propositionen nr 2 till 1922 års riksdag under rubrik »Utgifter för kapitalökning: 1922 års tilläggsstat» bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 7 januari 1922; och tillåter jag mig att för frågans närmare kännedom hänvisa till sagda protokollsutdrag.

Enligt beräkning av bränslekommissionen skulle dess skulder till riksgäldskontoret och domänstyrelsen jämte därå belöpande räntor den 30 juni 1923 komma att uppgå till i runt tal 7,960,000 kronor, därav till domänstyrelsen omkring 2,340,000 kronor. I tillgångar hade kommissionen enligt uppgift den 22 december 1922, förutom fordringar utöver motsvarande skulder, tillgodohavanden i banker å tillhopa omkring 910,000 kronor. Ifrågavarande skulder till riksgäldskontoret och domänstyrelsen synas mig böra likvideras snarast möjligt. Erforderliga medel torde kunna beredas genom att för riksstaten taga i anspråk det av mig tidigare i dag vid behandlingen av inkomsterna omförmälda överskott å krigsförsäkringskommissionens verksamhet, 7,536,341 kronor 42 öre, som inestår hos riksgäldskontoret. För gäldande av den återstående delen av merberörda skulder synes nödigt belopp kunna disponeras av förutnämnda banktillgodohavanden. Därav skulle ändock komma att återstå bortåt en halv miljon kronor, vilket belopp tillika med utestående fordringar torde vara tillräckligt för den slutliga avvecklingen av kommissionens affärer.

I riksstaten för budgetåret 1923—1924 torde å utgiftssidan böra upptagas ett anslag till återbetalning av bränslekommissionens skuld, vilket anslag bör uppföras bland utgifter för kapitalökning, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel under titeln »Återbetalning av tillfälliga lånemedel». För avrundande av nämnda titels slutsumma till helt hundra-tal kronor bör anslaget upptagas med 7,536,323 kronor.

Då, enligt vad som meddelats från riksgäldskontoret, statens industrikommission numera till fullo guldit sin återstående skuld å den till kommissionens förfogande på sin tid ställda krediten, skulle några ytterligare anslag för avvecklingen av statens kristidskommissioners skulder icke vara behövliga.

Beträffande den rent bokföringsmässiga slutavvecklingen av kristidskommissionernas krediter, vilken synes mig icke böra belasta riksstaten, är det min avsikt att senare framlägga förslag.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel, till återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens bränselekommission å 1917 och 1918 års tilläggsstater anvisade anslag uppföra ett anslag å kronor 7,536,323.

Härefter ber jag att få upptaga frågan om avsättning till

statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Ränteavkastningen av statsverkets fond av rusdrycksmedel, av mig vid behandlingen av inkomsterna beräknad till 2.2 miljoner kronor, skall, jämlikt bestämmelserna i 4 § i förordningen den 18 juli 1913 (nr 199) angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, läggas till fondens kapital. Då den summa, som skall tillföras fonden, är beroende av storleken av det belopp, varmed inkomsten verkligen inflyter, bör det sålunda å utgiftssidan erforderliga anslaget uppenbarligen erhålla karaktären av förslagsanslag.

På skäl, som jag förut i dag utvecklat vid behandlingen av inkomsterna, skulle däremot för det budgetår, varom nu är fråga, någon avsättning utöver ränteavkastningen icke äga rum. Jag torde inom den närmaste tiden få tillfälle underställa Kungl. Maj:t förslag rörande den suspension av bestämmelserna om avsättning till rusdrycksmedelsfonden, som erfordras för möjliggörande av en dylik anordning.

Jag får nu hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel såsom överskott å nämnda fond anvisa ett förslagsanslag av kronor 2,200,000.

Jag hemställer vidare, att under denna avdelning må intagas en rubrik, benämnd

låneunderstöd.

Under erinran om Kungl. Maj:ts på ecklesiastikdepartementets och jordbruksdepartementets föredragning (se bil. 2 och 3) fattade beslut i *Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml.*

[3.]
Avsättning
till stats-
verkets fond
av rusdrycks-
medel.

fråga om låneunderstöd hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att berörda anslag må utgå av tillfälliga låne-
medel.

Vid bifall härtill skulle alltså sammanlagda beloppet av anslagen för budgetåret 1923—1924 till låneunderstöd kronor 710,000 utgå av tillfälliga lånemedel.

Slutligen hemställer jag, att en förteckning över de för budgetåret 1923—1924 ifrågasatta utgifterna för kapitalökning måtte få såsom bil. 5 fogas vid detta protokoll.

Vad föredragande departementschefen sålunda,
med instämmande av statsrådets övriga ledamöter,
hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Gunnar Grip.

Bil. 1.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
8 januari 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Örne anmäler frågan om de **anslag till utgifter för kapitalökning**, som ansetts böra för de under departementet lydande affärsdrivande verk och utlåningsfonder med mera underställas 1923 års riksdag, samt anför därvid:

De affärsdrivande verkens styrelser hava i allmänhet iakttagit stor sparsamhet beträffande sina anslagsäskanden till utgifter för kapitalökning för budgetåret 1923—1924. Med hänsyn till det rådande ekonomiska läget hava ändock betydande nedsättningar måst vidtagas i de framlagda äskandena. Dessa hava härmed kunnat nedbringas i sådan omfattning, att summan av de nya anslag av lånemedel, som — frånsett anslag till anordnande av nödhjälpsarbeten — för de affärsdrivande verkens del skulle behöva äskas av riksdagen, utgör 38,401,500 kronor. Detta belopp fördelar sig på de olika verken på sätt framgår av följande tabell, därvid för jämförelse jämväl medtagits de belopp, som beviljats för ändamålet å riksstaten för första halvåret 1923:

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 1 häft.

1

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

	Rikstat $\frac{1}{4}$ — $\frac{30}{8}$ 1923	Budgetåret 1923—1924
Postverket	400,000	800,000
Telegrafverket	15,000,000	16,200,000
Statens järnvägar	5,043,100	11,512,500
Statens vattenfallsverk	3,750,000	9,889,000
	Summa 24,193,100	38,401,500

Vid bedömande av slutsumman av lånebeloppet bör beaktas, att av den för telegrafverket uppförda summan å 16,200,000 kronor ett belopp av 10,000,000 kronor avser likvid för viss del av köpesumman för aktiebolaget Stockholmstelefans telefontät. Fråndrages sistnämnda summa, utgör det för verkens del äskade lånebeloppet endast 28,401,500 kronor.

Som avsättning till statens under departementet hörande lånefonder hava äskats sammanlagt 2,750,000 kronor.

Bland utgifter, avsedda att bestridas av lånemedel, har jag vidare för sådana arbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka kunna påkallas för bekämpande av arbetslösheten, ansett böra i statsverkspropositionen äskas ett belopp av 5,000,000 kronor, varjämte under rubriken »Statens aktier» för finansiering av Ostkustbanan beräknats en summa av 5,000,000 kronor.

Slutligen må omnämnas, att till utgifter för kapitalökning, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel, ifrågasatts beviljande av ett belopp å 1,000,000 kronor.

Postverket.

I skrivelse den 31 augusti 1922 har generalpoststyrelsen avgivit förslag i fråga om anslag till utgifter för kapitalökning beträffande postverket för budgetåret 1923—1924. Styrelsen behandlar därvid till en början frågan om anslag för

1. Inköp av inventarier.

För inköp av inventarier hava anvisats, för åren 1920 och 1921 — inberäknat anslagen å tilläggsstat — 700,000 respektive 1,200,000 kronor, för år 1922 800,000 kronor och för tiden 1 januari — 30 juni 1923 400,000 kronor. [1.]
Inköp av inventarier.

I sin skrivelse anför nu generalpoststyrelsen, att nedgången i anskaffningskostnaderna för de flesta inventarier blivit större än styrelsen i sin skrivelse den 16 september 1921 med anslagsäskanden till 1922 års riksdag haft anledning räkna med. Då nedgången i stort sett fortsatt utan avbrott samt ännu icke åtminstone beträffande flertalet artiklar syntes hava nått botten, och då den allmänna depressionen minskat eljest ofrånkomliga krav på förnyelse och ökning av inventarier, hade inventarietköpen kunnat reduceras och undanskjutas i möjligaste mån. Detta hade medfört, att — i motsats mot vad styrelsen år 1921 förutsatte — styrelsen nu kunde räkna med, att, därest inga särskilda omständigheter inträffade, ett betydande belopp av de år 1922 för ifrågavarande ändamål tillgängliga beloppen skulle kunna överföras till år 1923. Då emellertid detta icke innebure någon besparing i egentlig mening utan ett tillbakahållande för en kortare tid av en stor del berättigade krav på nyanskaffning av inventarier, måste styrelsen beräkna en dylik nyanskaffning under den närmaste tiden av mycket större omfattning än som eljest varit erforderlig. Till följd härav torde det belopp, 400,000 kronor, som anvisats för ändamålet för första halvåret 1923, komma att väsentligt överskridas. Styrelsen ansåge sig emellertid kunna utgå ifrån att hela det från år 1922 överförda anslagsbeloppet icke behövde tagas i anspråk under första halvåret 1923 utan att en ej så ringa del därav skulle befinnas vara odisponerad jämväl den 1 juli 1923. På grund därav

[1.] hade styrelsen kunnat inskränka sig att för inköp av inventarier för budgetåret 1923—1924 begära endast 600,000 kronor. Beträffande de behov i fråga om inköp av inventarier, som med sannolikhet kunde antagas komma att göra sig gällande under sistnämnda tid, anför styrelsen:

»Den centrala upphandlingen av inventarier, vilken bland annat omfattar räkne- och skrivmaskiner, kassaförvaringsrum, vägar och vikter, velocipeder, blankettskåp, sorteringsfack och vissa andra möbler, stämplrar, skyltar, postväskor och presenningar, drager varje år betydande belopp. För att inköp må kunna göras så förmånligt som möjligt, är det givetvis ofrånkomligt, att tillräckligt belopp finnes för ändamålet tillgängligt. Anskaffningarna av räkne- och skrivmaskiner, genom vilkas användande avsevärda besparingar i personalkostnader äro att vinna, torde ensamma komma att kosta ett ej obetydligt belopp. För hela centralupphandlingen anser generalpoststyrelsen, efter den utredning, styrelsen kunnat verkställa, att det bör för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 reserveras omkring 150,000 kronor.

I den plan, som generalpoststyrelsen uppgjort för ett rationellt handhavande av postverkets verkstadsdrift samt tryckeri- och bokbinderirörelse, ingå anskaffningar av nya maskiner, för vilket ändamål bör anslås ett belopp av minst 75,000 kronor.

Såsom generalpoststyrelsen vid tidigare tillfällen framhållit, tillverkas å postverkets verkstad en hel del av de för posttjänsten nödvändiga inventarier, såsom frimärksautomater, brev-, korsbands- och frimärkslådor, paketvagnar, elektriska brevstämplingsmaskiner, vissa postkontorsmöbler m. m. För år 1921 uppgick kostnaden för å verkstaden tillverkade inventarier till i runt tal 140,000 kronor. Måhända skulle på grund av nedgången i arbets- och materialpriser denna kostnad under den tid, varom nu är fråga, kunna beräknas till något lägre belopp än under år 1921. Densamma är naturligen i första hand beroende av, i vilken utsträckning inventarier komma att utföras å verkstaden. Så vitt nu kan bedömas, torde inventarietillverkningen därstädes komma att ökas.

Även om utgifterna för de upphandliga av inventarier, som distrikts- och lokalförvaltningarna verkställa — för hela år 1923 tidigare beräknade till 370,000 kronor — skulle för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 kunna väsentligt nedbringas, torde dessa utgifter dock komma att stiga till nog så betydande belopp. I denna utgiftspost ingå nämligen även kostnader för nyanskaffningar i samband med inredning av nya och ändring av postkontors- och postexpeditionslokaler.

Arbetena med det av olika anledningar fördröjda uppförandet av det nya centralposthuset i Göteborg torde före den 1 juli 1924 hava framskridit så långt, att därstädes behövliga transport- och andra anordningar av maskinell natur skola hava åtminstone i det närmaste färdigställt. Dessa anordningar måste nämligen till stor del inmonteras under byggnadsarbetets gång. Kostnaderna för desamma komma att belasta inventarieanslaget. Det synes generalpoststyrelsen nödvändigt att för ändamålet räkna med en utgift av inemot 100,000 kronor, av vilket belopp eventuellt någon del kan komma att utbetalas redan under första halvåret 1923.

En mycket stor utgiftspost, som ännu icke berörts, är kostnaden för anskaffning av motorfordon. Såsom generalpoststyrelsen vid tidigare tillfällen framhållit, hava redan länge posttransporterna inom Stockholm och Göteborg fullgjorts

[1.] medelst av postverket självt drivna automobiler, och motorcyklar. Även för transporterna inom en del andra städer hava sedermera motorfordon anskaffats och kommit till användning. Vidare låter generalpoststyrelsen utföra postföring å vissa landsvägslinjer med av postverket innehavda motorfordon. Enär denna motordrift — förutom de stora fördelar den medför i trafikhänseende — givit ett gott ekonomiskt resultat, har generalpoststyrelsen för avsikt att fortsätta och vidare utöka densamma. Generalpoststyrelsen ämnar också inom den närmaste tiden göra försök att å långa landsvägslinjer insätta automobilomnibussar för att genom en kombinerad persontrafik och postföring ytterligare nedbringa kostnaderna för postens förslande. Därest, såsom generalpoststyrelsen anser sig hava anledning förvänta, dessa försök krönas med framgång, torde även ett antal dylika motorfordon böra anskaffas under tiden 1 juli 1923—30 juni 1924. Jämväl för inköp av elektriska trallvagnar, genom vilkas användande transporter å vissa bangårdar kunna underlättas och förbilligas, ävensom för behövlig förnyelse av den förefintliga automobilparken är det angeläget, att medel finnas disponibla. Av vad sålunda anförts lär framgå, att för nu nämnda anskaffningar måste för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 anvisas erforderliga anslagsbelopp, för att den av generalpoststyrelsen genom den utvidgade motortrafiken åsyftade besparingen i posttransportkostnaderna skall vara möjlig att ernå.

Slutligen anser generalpoststyrelsen för sin del det vara nödvändigt, att inventarieanslaget beräknas med en viss marginal, på det att anskaffningar, som nu icke kunna förutses, men varigenom kanske nog så avsevärda besparingar i verkets driftkostnader kunna vara att vinna, må bliva möjliggjorda. Generalpoststyrelsen vill dock framhålla, att det belopp, 600,000 kronor, vartill generalpoststyrelsen med hänsyn till det statsfinansiella läget ansett sig böra begränsa sitt anslagskrav, är beräknat med mycket liten marginal, och generalpoststyrelsen har ävenledes därvid räknat med ej oväsentligt reducerade priser».

Av styrelsens redogörelse framgår, att styrelsens anslagsäskande huvudsakligen avser sådana inventarieanskaffningar, som erfordras för poströrelsens normala gång. Beträffande särskilt posttransporterna, vilka i allt större utsträckning verkställas medelst av postverket självt drivna motorfordon, har styrelsen för avsikt att väsentligt utöka anskaffningen av sådana för att ytterligare nedbringa transportkostnaderna. I fråga om den kombinerade persontrafiken och postföringen genom inrättande av automobilomnibustrafik synes det mig dock angeläget, att man här går fram med försiktighet; sålunda måste noggrant beaktas bland annat de erfarenheter, som kunna inhämtas i fråga om vägarnas förmåga att bära dylik trafik och, särskilt beträffande Norrland, möjligheten att under vintern uppehålla trafiken. Med hänsyn härtill och då ett betydande belopp vid utgången av år 1922 beräknas kvarstå odisponerat å tidigare beviljade inventarieanslag, har jag ansett någon nedsättning, förslagsvis till 500,000 kronor, kunna ske i styrelsens anslagsäskande. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

[1.]

att för *inköp av inventarier för postverkets behov*
för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservations-
anslag av kronor 500,000.

II. Inköp och bebyggande av fastigheter.

1. Centralposthus i Göteborg.

[2.]

**Centralpost-
hus i Göte-
borg.** För inköp av tomt samt uppförande därå av ett centralposthus i Göteborg har riksdagen för åren 1915—1921 anvisat sammanlagt 7,646,100 kronor, varjämte 1922 års riksdag medgivit, att för fortsättande av berörda posthusbyggnad finge användas odisponerade delar eller omkring 280,000 kronor av de utav riksdagen för uppförande av två byggnader för post- och telegrafverkens behov i Gällivare tidigare anvisade medel om sammanlagt 443,000 kronor. För inköp av tomten hava disponerats 711,304 kronor 31 öre, vadan för själva byggnadsföretaget, som år 1920 beräknades draga en totalkostnad av 9,297,600 kronor, varit tillgängligt ett belopp av i runt tal 7,214,800 kronor.

Beträffande byggnadskostnaderna framhöll riksdagen vid behandlingen nästlidet år av ifrågavarande ärende, att det borde förutsättas, att i sammanhang med frågan om beviljande av ytterligare anslag för ändamålet fullständiga förnyade kostnadsberäkningar rörande företaget framlades för riksdagen.

**Generalpost-
styrelsen.**

Generalpoststyrelsen anmäler nu, att för arbetenas bedrivande till och med den 30 juni 1924 erfordrades, utöver redan tillgängliga medel, 420,000 kronor, och hemställer styrelsen, att sistnämnda belopp måtte anvisas för budgetåret 1923—1924.

Sedermera har styrelsen med skrivelse den 1 december 1922 överlämnat fullständiga, inom byggnadsstyrelsen verkställda kostnadsberäkningar rörande posthusbyggnaden i Göteborg, varav framgår, att den totala byggnadskostnaden i mitten av november 1922 uppskattats till 7,988,000 kronor.

**Departement-
schefen.**

För fullbordande av ifrågavarande byggnadsföretag skulle alltså erfordras ytterligare omkring 773,000 kronor, varav 420,000 kronor nu äskas för budgetåret 1923—1924. Enligt vad jag inhämtat, hade i mitten av november månad 1922 i byggnadsföretaget — fränsett tomtkostnaden — bundits sammanlagt 4,474,000 kronor av hittills beviljade medel. Av dessa återstodo alltså då odisponerade omkring 2,740,000 kronor. Om

nu ytterligare anvisas ett belopp av 300,000 kronor, torde detta vara [2.] tillfyllest för byggnadsarbetenas ändamålsenliga bedrivande för tiden till den 1 juli 1924. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsättande av uppförande av *centralposthus i Göteborg* för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 300,000.

2. Posthus i Hudiksvall.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1920 [3.] års riksdag för inköp för postverkets räkning av ett område om 1,000 kvadratmeter av tomterna nr 126 och 130 i mellersta stadsdelen av Hudiksvall, efter uppdelning benämnt tomten nr 126 litt. b, på tilläggsstat för år 1920 anvisat ett reservationsanslag av 40,000 kronor. Tomten har därefter övergått i postverkets ägo. **Posthus i Hudiksvall.**

Bland sina anslagsäskanden till 1921 års riksdag upptog generalpoststyrelsen förslag till uppförande å nämnda tomt av ett posthus, avsett att innehålla lokaler jämväl för telegrafverkets behov, för en beräknad kostnad av 675,000 kronor samt äskade för påbörjande av detsamma ett anslag av 400,000 kronor å 1922 års stat. Vid ärendets föredragning anförde dåvarande departementschefen, att, ehuru behov, särskilt i Hudiksvall, syntes föreligga av ändamålsenligare lokaler för postverket, han av statsfinansiella skäl och med hänsyn till de rådande höga byggnadskostnaderna ej ansåge anslagsäskande för ändamålet böra göras hos 1921 års riksdag. Frågan blev ej heller framlagd för riksdagen.

I sin skrivelse den 16 september 1921 med anslagsäskanden till 1922 års riksdag gjorde generalpoststyrelsen åter framställning om anslag till påbörjande av posthusbyggnaden i Hudiksvall. Vid föredragning av detta ärende fann jag mig med hänsyn till det statsfinansiella läget och de allt fortfarande rådande höga byggnadskostnaderna icke heller hos 1922 års riksdag böra ifrågasätta äskande av anslag för igångsättande av ett så stort byggnadsföretag som det ifrågavarande, och i enlighet härmed avläts icke någon framställning i ämnet till riksdagen.

I sin förevarande skrivelse den 31 augusti 1922 har nu generalpoststyrelsen åter upptagit ifrågavarande spørsmål. Styrelsen erinrar därvid till en början, hurusom styrelsen i sin skrivelse den 16 september 1921 till stöd för sitt anslagsäskande i ämnet anförde huvudsakligen följande:

[3.]

Den särskilda lokal, som från och med den 1 april 1920 måst anskaffas i annan fastighet för avveckling av postkontorets i Hudiksvall pakettrafik, hade trots rådande depression och därav följande nedgång i posttrafiken fortfarande måst bibehållas, vilket — förutom det att den bristande ändamålsenligheten hos postkontorets huvudavdelning icke blivit avhjälpt genom den särskilda paketlokals förhyrande — medförde avsevärda olägenheter samt dessutom större personal- och transportkostnader än som vid enahanda trafikfrekvens vore erforderliga, därest postkontoret icke behövde vara uppdelat i från varandra skilda avdelningar. I samband med paketexpeditionens inrättande hade nämligen postkontorets personal måst ökas med en postexpeditör och en överpostiljon. Att för postkontoret snarast anskaffades lämpliga lokaler vore således icke blott ett trängande behov för trafikens tillfredsställande avveckling och arbetets lämpliga ordnande utan också en nödvändighet med tanke på angelägenheten att hålla driftkostnaderna vid postkontoret inom gränser, som vid varje tidpunkt motiverades av rörelsens därstädes omfattning.

Vidare anför styrelsen:

„Sedan styrelsen avgav sin ovan nämnda skrivelse av den 16 september 1921, hava inga andra ändrade förhållanden inträffat, som inverka på behovet av posthusbyggnadens i Hudiksvall snara uppförande, än att generalpoststyrelsen lyckats säkerställa postkontorets innehav av nuvarande lokaler under ytterligare två års tid, d. v. s. till och med den 30 september 1925. Den lokal, där postkontorets huvudavdelning är inrymd, är således alltjämt alldeles för trång och även i övrigt för detta ändamål otjänlig, den särskilda paketexpeditionen måste fortfarande förhyras, och personalen vid postkontoret kan omöjligen utnyttjas på rationellt sätt. Såsom villkor för förlängandet av hyresavtalen om de båda lokalerna hava hyresvärdarna betingat sig förhöjda hyresbelopp, som redan i och för sig äro höga, men som, vad huvudavdelningens lokal beträffar, i betraktande av lokalens olämplighet för nu ifrågakommande ändamål enligt generalpoststyrelsens åsikt måste anses oskäligt. Under det att sålunda postverket för närvarande i årshyra betalar

för huvudlokalen	3,200 kr., motsvarande 16	kr. per kvm. golvyta och
» paketexpeditionslokalen 1,800	» » 16,36	» » » »

eller sammanlagt 5,000 kr., motsvarande 16,13 kr. per kvm. golvyta,

komma motsvarande siffror för tiden från och med den 1 oktober 1923 att ställa sig sålunda:

för huvudlokalen	5,000 kr., motsvarande 25	kr. per kvm. golvyta och
» paketexpeditionslokalen 2,300	» » 20,91	» » » »

eller tillhopa 7,300 kr., motsvarande 23,55 kr. per kvm. golvyta.

Hyreskontrakten äro så formulerade, att postverket kan på vissa villkor bliva fritt från desamma redan med utgången av september månad 1924.»

Styrelsen meddelar härefter, att styrelsen låtit verkställa ändringar i de ursprungliga, av arkitekten V. Bodin uppgjorda ritningarna till posthusbyggnad i Hudiksvall, genom vilka ändringar betydande besparingar i byggnadskostnaderna kunnat vinnas. Styrelsen anför vidare:

»Enligt berörda, ändrade ritningar, mot vilka telegrafstyrelsen för sin del icke haft något att erinra, vore det avsett, att bottenvåningen i dess helhet skulle användas såsom postkontorslokal, att våningen en trappa upp skulle inrymma lokaler för telegraf- och telefonstationerna, samt att vindsvåningen skulle innehålla, förutom vindsutrymmen, korskopplings- och maskinrum m. m. för telegrafverkets vidkommande samt dessutom en bostadslägenhet om två rum och kök. [3.]

På grund av de inskränkningar, som vidtagits, samt med hänsyn till den ytterligare nedgången i arbets- och materialpriserna uppskattas byggnadskostnaderna numera till 227,000 kronor eller endast något mer än tredjedelen av vad ursprungligen beräknats.

Emot varken ritningarna eller kostnadsberäkningen, vilka granskats av byggnadsstyrelsen, har nämnda styrelse haft något att erinra.

En jämförelse mellan, å ena sidan, driftkostnaderna för postkontoret i Hudiksvall med de hyresbelopp, som skola erläggas för de nuvarande lokalerna från och med den 1 oktober 1923, och, å den andra, driftkostnaderna med en hyra, beräknad på så sätt, att densamma skall utgöra 7 % å så stor del av det i den nu föreslagna posthusbyggnaden (med tomten) nedlagda kapitalet, som det för postverket avsedda kubikutrymmet i byggnaden utgör av hela byggnadens kubikinnehåll, utvisar, att på grund av den personalindragning, som möjliggöres vid postkontorets inrymmande i en för ändamålet lämplig lokal, det senare alternativet skulle ställa sig för postverket betydligt förmånligare än det förra. Generalpoststyrelsen finner det därför vara jämväl ur rent ekonomisk synpunkt angeläget, att posthusbygget snarast igångsättes.

Såvitt generalpoststyrelsen kan finna, torde det emellertid icke bli påkalladt att för det ifrågavarande ändamålet bevilja något särskilt anslagsbelopp å riksstaten för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924. Riksdagen har tidigare anvisat anslag om sammanlagt 350,000 kronor för uppförande av en posthusbyggnad i Krylbo. Sedan 1922 års riksdag på framställning av Kungl. Maj:t beslutat, att denna byggnad icke skulle komma till utförande, och tillika medgivit, att av berörda anslag finge användas sammanlagt 136,000 kronor för andra angivna ändamål, har sistnämnda belopp genom kungl. brev den 21 juni 1922 ställts till generalpoststyrelsens förfogande för därför avsedda ändamål. Såsom generalpoststyrelsen förut anmält, hava av de ursprungliga anslagen för Krylbobygget 7,105 kronor 63 öre redan förbrukats i och för utredningar och utarbetande av ritningar. Av anslagen i fråga återstår således odisponerat ett belopp av 206,894 kronor 37 öre. Detta belopp torde vara tillräckligt för arbetenas å posthuset i Hudiksvall bedrivande till och med utgången av första halvåret 1924. Återstående byggnadskostnadsbeloppet, i runt tal 20,000 kronor, skulle därför behöva anvisas först å riksstaten för budgetåret 1 juli 1924—30 juni 1925.»

I anslutning till vad sålunda anförts och under ytterligare understrykande av behovet av att snara åtgärder vidtagas för ordnandet av postkontorets i Hudiksvall lokalfråga hemställer generalpoststyrelsen, att för påbörjande under år 1923 av uppförandet av en posthusbyggnad i Hudiksvall, innehållande jämväl lokaler för telegrafverkets räkning, måtte få användas odisponerat belopp eller 206,894 kronor 37 öre utav tidigare

- [3.] beviljade anslag om sammanlagt 350,000 kronor för uppförande av posthus i Krylbo.

Departementschefen.

Förslag till större nybyggnadsföretag, avseende att bereda ökade lokalutrymmen för verksamheten vid kommunikationsverken, hava under de senaste åren icke underställts riksdagen. Orsakerna härtill hava huvudsakligen varit dels den rådande statsfinansiella situationen och dels de abnormt höga priserna å byggnadsmarknaden. Det förstnämnda skälet kvarstår med oförändrad styrka. Byggnadskostnaderna hava däremot högst betydligt nedgått och torde, såvitt nu kan bedömas, något så när stabiliserats. Det lär dock allttjämt finnas anledning att undvika igångsättande av större byggnadsföretag, om ej alldeles särskilda skäl tala för desammas utförande. Sådana skäl synas emellertid föreligga beträffande den ifrågasatta posthusbyggnaden i Hudiksvall, då ej endast genom dess tillkomst de sedan flera år tillbaka rådande svåra lokalförhållandena för postverket därstädes skulle kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt, utan därjämte även ur ekonomisk synpunkt företaget ej skulle ställa sig oförmånligt för statsverket.

I sistnämnda hänseende har jag inhämtat, att hyrorna för post- och telegrafverkens nuvarande lokaler i Hudiksvall från och med den 1 oktober 1923 utgöra sammanlagt 10,200 kronor. En hyra, beräknad efter 7 procent av det i det nya byggnadsföretaget, inklusive tomt, nedlagda kapitalet, 267,000 kronor, skulle motsvara omkring 18,700 kronor. Emellertid är att märka, dels att postkontoret genom att dess olika avdelningar förläggas i en och samma byggnad kan minska den nuvarande personalen i Hudiksvall med en postexpeditör och en expeditiönsvakt samt sålunda beräknas göra en årlig driftkostnadsbesparing av omkring 9,700 kronor, dels ock att i den nya byggnaden komme att erhållas en bostadslägenhet, varför en hyra av minst 800 kronor beräknas kunna erhållas. Genom nybyggnaden skulle därför i själva verket en besparing vinnas.

Av dessa skäl och då för byggnadsföretaget icke skulle behöva anvisas något nytt anslag av denna riksdag, har jag icke velat motsätta mig, att detsamma nu igångsättes. Emellertid anser jag mig böra föreslå, att kostnaden för företaget fördelas på två år sålunda, att för budgetåret 1923—1924 avses 50,000 kronor, medan återstoden skulle upptagas å riksstaten för budgetåret 1924—1925. Om arbetena påbörjas under våren år 1924, skulle på sådant sätt byggnaden kunna tagas i anspråk för sitt ändamål på hösten 1925, då hyreskontrakten för post- och telegrafverkens nuvarande lokaler i Hudiksvall utlöpa.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, [3.]

att för påbörjande av arbetet med uppförande i *Hudiksvall*, för en beräknad kostnad av 227,000 kronor, av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, må av odisponerade delar av de utav riksdagen för uppförande av posthus i Krylbo tidigare anvisade anslag användas ett belopp av 50,000 kronor.

3. Anslag till inköp av fastigheter.

För inköp för postverkets räkning av fastigheter, vilkas förvärvande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, har riksdagen för vart och ett av åren 1920, 1921 och 1922 anvisat ett anslag av 200,000 kronor. Jämväl för tiden 1 januari—30 juni 1923 äskade generalpoststyrelsen ett dylikt anslag. Med hänsyn till de betydande belopp, som då återstode odisponerade av tidigare för ifrågavarande ändamål anvisade anslag, ansåg jag icke oundgängligen nödigt, att ytterligare medel för samma ändamål då äskades av riksdagen, vadan någon framställning i ämnet ej heller avläts till 1922 års riksdag. [4.]

Anslaget för år 1920 har numera i sin helhet tagits i anspråk, i det att, förutom de i tidigare statsverkspropositioner angivna belopp å 185,525 kronor, jämlikt Kungl. Maj:ts den 28 juli 1922 givna bemyndigande återstoden eller 14,475 kronor lyfts för inköp av den från 1 mantal skatte Åhrsta i Flens socken av Södermanlands län avsöndrade lägenheten Eriksborg nr 1. Anslag till inköp av fastigheter.

Jämväl anslaget för år 1921 har i sin helhet disponerats, nämligen enligt Kungl. Maj:ts brev den 28 juli, den 8 och den 22 september samt den 15 december 1922 40,525 kronor till gäldande av återstoden av köpeskillingen för förenämnda lägenhet Eriksborg nr 1, 25,000 kronor till inköp av fastigheten nr 83 Kalix i Kalix municipalsamhälle, 70,000 kronor för inköp av fastigheten nr 263 i Järnvägs kvarteret i Sala samt 64,475 kronor för inköp av en fastighet i Norrtälje, omfattande tomten nr 72 och delar av tomterna nr 71 och 73 i kvarteret Pan mindre.

Av anslaget för år 1922 har jämlikt ovannämnda brev av den 15 december 1922 disponerats ett belopp av 25,525 kronor för gäldande av återstoden av köpeskillingen för nyssberörda fastighet i Norrtälje.

[4.] Generalpoststyrelsen begär nu för omförmälda ändamål ett anslag av 200,000 kronor för budgetåret 1923—1924 samt anför till stöd här för följande:

»Såsom även vid tidigare tillfällen framhållits, har risken för postverket att bli uppsagt från nu innehavda lokaler ökats, sedan lagen mot oskälighyresstegring ej längre är tillämplig på postkontorslokaler. Denna omständighet kan komma att medföra, att postverket oftare än hittills enbart för säkerställandet av lokalbehovet nödgas påfordra fastighetsköp. Vidare har generalpoststyrelsen erfarenhet av att, särskilt å mindre orter, där den innehavda postkontorslokalen är den enda för postkontoret lämpliga å platsen, hyresvärden använder sig av möjligheten att pressa upp hyran, så att — även om man bortser från de övriga fördelar, som postlokalers inrymmande i verkets egna fastigheter medför — det ställer sig rent ekonomiskt förmånligare för postverket att förvärva en fastighet än att, till äventyrs på lång tid, binda sig för en hög hyra.

Under nuvarande förhållanden, då från olika håll krav resas på en affärs- mässig drift av kommunikationsverken, är det synnerligen angeläget, att möjlig- het även finnes att begagna sig av gynnsamma tillfällen för förvärvande av för driftens rationella skötande behövliga fastigheter. Men villkoret för att så skall kunna ske, är i många fall, att man kan handla utan den tidsutdräkt, som köpets hänskjutande till riksdagen måste medföra. Särskilt är ett snabbt beslut av nöden, då flera spekulanter samtidigt uppträda och säljaren har behov av att hastigt få sitt kapital frigjort.

Generalpoststyrelsen, som av ovan angivna förhållanden och under åbero- pande jämväl av tidigare vid hemställan om anslag av nu ifrågarande beskaflen- het anförda skäl föranlåtes ytterligare understryka vikten av att medel finnas av riksdagen beviljade, så att vid tidpunkt, då så måste ske eller en avgjord och säker besparing för statsverket synes vara att vinna, postverkets lokalbehov må kunna snabbt tillgodoses genom fastighetsförvärv, anser det vara oundgängligen nödvändigt, att medel för ändamålet anvisas av 1923 års riksdag. Vad beträffar anslagsbeloppets storlek, synes det visserligen generalpoststyrelsen högeligen önsk- ligt, att detsamma kunde sättas högre än förut för ändamålet beviljade anslag. På grund av det statsfinansiella läget anser emellertid generalpoststyrelsen sig icke nu böra ifrågasätta någon höjning.»

*Departement-
schefen.*

Då det belopp, 174,475 kronor, som återstår av hittills för ifråga- varande ändamål anvisade anslag, icke lärer förslå till bestridande under tiden 1 januari 1923—30 juni 1924 av eventuella utgifter för nödvän- diga fastighetsförvärv, beträffande vilka riksdagens beslut icke utan olägenhet hinner avvaktas, vill jag tillstyrka generalpoststyrelsens fram- ställning om anvisande av ytterligare medel för ändamålet för budget- året 1923—1924. Anslagsbeloppet synes dock kunna begränsas till vad som motsvarar odisponerade delar av anslaget för posthuset i Krylbo, sedan det i föregående punkt avsedda beloppet å 50,000 kronor från- dragits, eller sålunda 156,894 kronor 37 öre. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för *inköp av fastigheter för postverkets räkning*, vilkas förvärvande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, må av odisponerade delar av de utav riksdagen för uppförande av posthus i Krylbo tidigare anvisade anslag användas ett belopp av 156,894 kronor 37 öre, att disponeras efter Kungl. Maj:ts prövning och avgörande. [4.]

4. Uppförande av byggnader av standardtyp.

Generalpoststyrelsen har hemställt, att för budgetåret 1923—1924 måtte anvisas ett reservationsanslag av 100,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts beslut användas för anskaffande av tomter och uppförande därå för postverkets räkning av företrädesvis bostadsbyggnader av standardtyp enligt aktiebolaget Industriebostäders eller därmed jämförligt system. Angående uppförande av byggnader av standardtyp.

Som bekant beslöt 1922 års riksdag, att odisponerade delar av de utav 1920 års riksdag anvisade anslag till bostadsbyggande vid kommunikationsverken finge användas till anordnande av nödhjälpsarbeten för nämnda verks räkning. I Kungl. Maj:ts proposition, nr 12, i ämnet förut-sattes, att eventuella besparingar å då redan disponerade delar av bostadsanslagen skulle kunna enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till bostadsbygge för vederbörande verks räkning eller komma till användning för nödhjälpsarbeten. Vad sålunda uttalats föranledde ingen erinran från riksdagens sida. Enligt vad jag inhämtat, torde vissa besparingar komma att uppstå å sålunda disponerade delar av bostadsanslagen, särskilt å de belopp, som därifrån anvisats till bostadsbyggande vid statens järnvägar. Vid sådant förhållande synes ej hinder möta att, därest det skulle befinnas påkallat att för tillgodoseende huvudsakligen av bostadsbehovet för postpersonal å en eller annan ort låta uppföra byggnader av standardtyp, härför använda berörda besparingar. På grund härav anser jag mig icke böra hos riksdagen ifrågasätta anslag för det syfte, generalpoststyrelsens framställning i förevarande del avser. Departementschefen.

Telegrafverket.

I skrivelse den 31 augusti 1922 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anslag till utgifter för kapitalökning beträffande telegrafverket för budgetåret 1923—1924, därvid styrelsen först avhandlar frågan om anslag till

I. Inköp och bebyggande av fastigheter.

Telegrafstyrelsen anmäler till en början, att vissa av riksdagen tidigare till olika byggnadsföretag beviljade anslag endast delvis eller icke alls tagits i anspråk för därmed avsedda ändamål. Detta vore beroende dels på den efter anslagens beviljande inträffade nedgången i byggnadskostnader, dels på den under senare tiden inträdda minskningen i vissa delar av verkets rörelse. Sistnämnda omständighet hade nämligen nödvändiggjort inskränkning av antalet vid verket anställda arbetare, varigenom behovet av en del till uppförande ifrågasatta arbetarbostäder bortfallit.

De icke i anspråk tagna och sålunda för andra ändamål disponibla medlen vore

av de av riksdagen för åren 1921 och 1922 anvisade reservationsanslagen om tillhoppa 460,000 kronor för uppförande av en stationsbyggnad i Motala	kronor 160,000;
det av riksdagen å tilläggsstat för år 1920 anvisade reservationsanslaget av 200,000 kronor för uppförande av ett bostadshus för ogifta arbetare å telegrafverket tillhörig tomt i Nynäshamns köping	» 200,000;
av det av riksdagen, likaledes å tilläggsstat för år 1920, anvisade reservationsanslaget av 500,000 kronor för uppförande av arbetarbostäder å telegrafverket tillhöriga fastigheter i Nynäshamns köping	» 200,000;
samt det av riksdagen å riksstaten för år 1921 anvisade reservationsanslaget av 76,000 kronor för uppförande av arbetarbostäder i Norrköping	» 76,000;
eller tillhoppa kronor 636,000.	

Jag ber att här få förutskicka den anmärkningen, att när vid behandlingen under de olika punkterna härnadan av frågan om de sålunda besparade medlens användning avvikelser i vissa hänseenden kommer att göras från vad telegrafstyrelsen därutinnan föreslagit, detta sker huvudsakligen med hänsyn till nödvändigheten av att under nuvarande tryckta ekonomiska förhållanden iakttaga sträng återhållsamhet även vid dispositionen av förut beviljade men ej i anspråk tagna anslag. *Departementschefen.*

Telegrafstyrelsen övergår här efter till att redogöra för medelsbehoven under förevarande rubrik för budgetåret 1923—1924, därvid styrelsen först till behandling upptager frågan om

1. Stationsbyggnad i Boden.

Telegrafstyrelsen har i sin skrivelse hemställt, att för uppförande för en beräknad kostnad av 400,000 kronor å telegrafverket tillhörig tomt i Boden av en telegrafstationsbyggnad, innehållande lokaler jämväl för postverkets behov, måtte beredas medel till ett sammanlagt belopp av 360,000 kronor. Styrelsen har tillika föreslagit, att för detta ändamål skulle tagas i anspråk en del av de medel, som enligt den ovan lämnade redogörelsen för närvarande återstå odisponerade. Angående stationsbyggnad i Boden.

Av den motivering, telegrafstyrelsen lämnat för sin hemställan, framgår visserligen, att telegrafstationen i Boden är i behov av rymligare och även i övrigt bättre lokaler än de för närvarande för densamma förhryda. I överensstämmelse med de synpunkter beträffande byggnadsverksamheten vid kommunikationsverken, som jag redan förut vid behandlingen av anslagsäskandena för postverket framfört, anser jag emellertid, att frågan om påbörjande av det nu föreslagna, tämligen omfattande byggnadsföretaget bör tillsvidare anstå. Såsom ett ytterligare skäl härför må även framhållas, att den nu pågående utredningen om försvarsväsendets framtida ordnande kan tänkas komma att inverka på frågan om sättet för tillgodoseende av telegrafverkets lokalbehov i Boden. *Departementschefen.*

2. Stationsbyggnad i Halmstad.

Bland sina anslagsäskanden till såväl 1921 som 1922 års riksdagar har telegrafstyrelsen upptagit vissa anslagsbelopp för uppförande av en telegrafstationsbyggnad å telegrafverket tillhörig tomt i Halmstad. Enär under rådande penningbrist medel icke annat än i särskilt trängande fall [5.] Stationsbyggnad i Halmstad.

[5.] syntes böra anvisas till påbörjande av nya byggnadsföretag, har Kungl. Maj:t, oaktat telegrafverkets lokalförhållanden i Halmstad voro mindre tillfredsställande, icke ansett sig böra hos riksdagen äska anslag för ändamålet.

Telegrafstyrelsen förnyar nu sin framställning om beredande av medel för påbörjande av nybyggnaden i fråga och erinrar därvid om att telegrafstyrelsen redan i skrivelse den 7 november 1919 framhållit, att telegrafverkets rörelse i Halmstad haft en så snabb utveckling, att större och ändamålsenligare lokaler snarast möjligt erfordrades.

Telegrafstyrelsen fortsätter härefter:

»Förhållandena hava sedan den tiden ingalunda förbättrats. Numera kunna inga nya växelbord intagas i telefonsalarna. Växelborden äro även mycket slitna, varför fel ofta uppstå i dem till stor nackdel för trafiken. Även övriga utrymmen i lokalerna äro underhaltiga. Kassaexpeditionen, i vilket rum 6 å 7 tjänstemän samt den betalande allmänheten skola inrymmas, är för liten och olägenheterna härav hava i flera år varit stora. Telefonisternas kapprum är otillräckligt och något frukostrum finnes icke. Ventilationsanordningarna i lokalerna äro synnerligen bristfälliga; förste provinsialläkaren har också den 31 mars 1921 vid inspektion av lokalerna förklarat nämnda anordningar otillfredsställande. Att anordna en tillfredsställande ventilation i dessa lokaler är naturligtvis omöjligt, utan man har måst nöja sig med att försöka provisoriskt avhjälpa de största bristerna.

Detta bygge måste således anses vara mycket angeläget och bör därför igångsättas snarast möjligt.

Ritningar till byggnaden äro uppgjorda av arkitekten Aron Johansson i Stockholm. Enligt dessa skulle byggnaden uppföras i tre våningar och innehålla på *nedre botten* rum för allmänheten samt telegrafapparaturrum, rum för föreståndaren och kassaexpedition med tillhörande lokaler, *1 trappa upp* rum för korskoppling och reläer med tillhörande maskin- och ackumulatorrum, rum för reparatörer samt två lägenheter om 2 rum och kök samt *2 trappor upp* telefonsal jämte kapp- och frukostrum för personalen.

Byggnadens massa skulle enligt förslaget bliva omkring 8,000 kubikmeter.

Med ledning av ett nyligen uppgjort kostnadsförslag beträffande annat liknande hus kan kostnaden för husbyggnaden beräknas till 57 kronor per kubikmeter eller 456,000 kronor. Som likväl grundförhållandena i Halmstad icke äro vidare gynnsamma, torde man dessutom för grundförstärkning behöva beräkna 20,000 kronor. Byggnaden skulle då medtaga en kostnad av 476,000 kronor. Av detta belopp skulle omkring 276,000 kronor behöva användas under budgetåret 1923—1924 och återstoden under nästa budgetår.»

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer telegrafstyrelsen, att för påbörjande av nybyggnaden i fråga måtte få tagas i anspråk *dels* 200,000 kronor av det till uppförande av arbetarbostäder i Nynäshamns köping anvisade reservationsanslaget av 500,000 kronor, *dels ock* det för

uppförande av arbetarbostäder i Norrköping anvisade reservationsanslaget [5.] av 76,000 kronor, eller tillhopa 276,000 kronor.

Telegrafstationen i Halmstad är för närvarande inrymd i riksbanks-^{Departementschefen.} huset därstädes. Att de sålunda disponerade lokalerna på grund av den starka utveckling, som telegrafverkets rörelse i Halmstad undergått, äro otillräckliga, vitsordades redan år 1918 av delegerade från riksdagens bankoutskott. Någon förändring till det bättre härutinnan synes icke sedan dess hava inträffat utan lokalförhållandena bliva med varje år allt svårare. Den omständigheten att numera inga nya växelbord kunna intagas i telefonsalarna och nytillträdande abonnenter sålunda svårigen kunna mottagas, utgör med nödvändighet en stark hämsko på utvecklingen av telefontrafiken på platsen. De gamla växelborden äro vidare så förslitna, att de, därest allmänhetens berättigade krav på trafiken skola kunna tillgodoses, inom en snar framtid måste utbytas mot nya sådana, vilket kommer att draga avsevärda kostnader. Då en nybyggnad för telegrafstationens i Halmstad räkning förr eller senare av utrymmesskäl måste komma till stånd, synes det emellertid ur ekonomisk synpunkt olämpligt att i de nuvarande bristfälliga lokalerna nedlägga några större penningbelopp för möjliggörande av trafikens upprätthållande. Jag anser därför, att med uppförandet av det planerade nya telegrafhuset ej längre bör anstå. Totalkostnaden för nybyggnaden beräknades år 1920 till 800,000 kronor, men skulle, enligt vad telegrafstyrelsen i sin skrivelse meddelat, nu kunna beräknas till omkring 476,000 kronor. Då kostnaderna detta oaktat synts mig väl höga, har jag från telegrafstyrelsen infordrat närmare uppgifter härutinnan. Styrelsen har därvid meddelat, att, sedan numera anbud inkommit å det likartade byggnadsföretag, med ledning av vilket beräkningarna verkställts, kostnaden för detta visat sig kunna begränsas till 49 kronor per kubikmeter. Med tillämpning av detta pris skulle kostnaden för nu ifrågavarande byggnad uppgå till allenast 392,000 kronor, vartill komme 20,000 kronor för grundförstärkningsarbeten, eller sålunda tillhopa 412,000 kronor. Härav torde för budgetåret 1923—1924 behöva disponeras en summa av 200,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för uppförande av en telegrafstationsbyggnad å telegrafverket tillhörig tomt i *Halmstad*, för en beräknad kostnad av 412,000 kronor, må få användas odisponerad del eller 200,000 kronor av det av riks-

[5.]

dagen å tilläggsstat för år 1920 för uppförande av arbetarbostäder å telegrafverket tillhöriga fastigheter i Nynäshamns köping anvisade reservationsanslaget av 500,000 kronor.

3. Stationsbyggnad i Luleå.

Angående
stations-
byggnad i
Luleå.

I sin skrivelse den 31 augusti 1922 har telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte, i avvaktan på den vidare framställning i ämnet som styrelsen efter avslutande av förhandlingar med riksbanken och generalpoststyrelsen hade för avsikt att göra, bland anslagsäskandena för budgetåret 1923—1924 upptaga ett belopp av 272,000 kronor för uppförande av en stationsbyggnad i Luleå.

Enligt vad jag senare erfarit, hava emellertid nämnda förhandlingar icke fortskridit därhän, att resultatet av desamma torde kunna framläggas för innevarande års riksdag.

4. Anslag till inköp och bebyggande av fastigheter.

[6.]

Anslag till
inköp och
bebyggande
av fastig-
heter.

För inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning, vilkas förvärvande eller färdigställande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avvidan på särskilt riksdagsbeslut, har riksdagen för år 1922 anvisat ett belopp av 300,000 kronor. Beträffande tiden 1 januari—30 juni 1923 har riksdagen medgivit, att av de besparingar, som uppkommit å tidigare beviljade anslag till uppförande av vissa byggnader vid telegrafverket, finge för samma ändamål användas en summa av 150,000 kronor.

I nästlidet års statsverksproposition meddelades, att jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 4 november 1921 av 1922 års anslag ett belopp av 61,000 kronor tagits i anspråk för täckande av återstoden av kostnaderna för uppförande av en överdragsstation i Enköping. Sedermera har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 15 december 1922 av nämnda anslag disponerats ytterligare 7,990 kronor för inköp av ett statens järnvägar tillhörigt område i Hälsingborg för uppförande av ett kabelhus därstädes.

Telegrafstyrelsen framhåller nu, att styrelsen fortfarande vore av den uppfattningen, att ifrågavarande anslag borde tilltagas rikligt, då just därigenom besparing kunde vinnas. Styrelsen ansåge sig dock under nuvarande förhållanden ej böra för budgetåret 1923—1924 påyrka högre belopp än som förut beviljats eller 300,000 kronor.

[6.]

Telegrafstyrelsen ifrågasätter härfter, huruvida icke de sålunda nödiga medlen borde tagas av de besparingar, som uppkommit å anslag till vissa fastigheters bebyggande. Liksom under den tid, då priserna oupphörligt stego, nästan alla kostnadsförslag blevo överskridna, hade nu ett motsatt förhållande inträtt, i det att de för de dyrare tiderna beräknade anslagen nu lämnade överskott. Styrelsen kunde sålunda beräkna, att, förutom de medel av dylika besparingar, som genom statsmakternas tidigare beslut redan disponerats, skulle vid utgången av 1922 finnas tillgängligt ett besparat belopp av minst 300,000 kronor.

Departementschefen.

Med hänsyn till den viktiga uppgift nu ifrågavarande anslag har att fylla, när det gäller att på det snabbaste och för varje särskilt fall mest ekonomiska sättet lösa telegrafverkets lokalfråga på olika orter, anser jag mig böra tillstyrka, att jämväl för budgetåret 1923—1924 medel för ändamålet till samma belopp, som för närmast föregående statsregleringsperioder beräknats, ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Telegrafstyrelsen har föreslagit, att för ändamålet måtte tagas i anspråk de besparingar, vilka styrelsen med säkerhet beräknar skola erhållas å vissa tidigare till byggnader vid telegrafverket beviljade anslag, utöver ovan omförmälda besparade belopp om tillhopa 636,000 kronor. Enligt närmare uppgifter i ämnet, som telegrafstyrelsen i en promemoria till mig meddelat, beräknas dessa sålunda odisponerade besparingar, oavsett å anslagen till bostadsbyggande uppkommet överskott, uppgå till omkring 450,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att för *inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning*, vilkas förvärvande eller färdigställande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, må av de besparingar, som uppkommit å tidigare beviljade anslag till uppförande av vissa byggnader vid telegrafverket, användas ett belopp av 300,000 kronor, att disponeras efter Kungl. Maj:ts prövning och avgörande.

II. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

För fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende under år 1922 har riksdagen anvisat 20,000,000 kronor, varav 10,000,000 kronor voro avsedda till avbetalning enligt kontraktet med aktiebolaget Stockholmstelefon angående inköp av det enskilda telefonnätet i Stockholm med

[7.]

Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

[7.] omnejd. För ifrågavarande ändamål hava emellertid under år 1922 ytterligare medel ställts till telegrafstyrelsens förfogande. Genom Kungl. Maj:ts brev den 7 juli 1922 bemyndigades nämligen styrelsen att, med iakttagande av de i riksdagens skrivelser den 8 april 1922, nr 99, och den 7 juni 1922, nr 291, angivna villkor, till avhjälpande av den rådande arbetslösheten för en sammanlagd kostnad av 3,500,000 kronor dels utföra vissa arbeten dels hos olika industriföretag göra vissa materielbeställningar. I skrivelse den 27 september 1922 har telegrafstyrelsen emellertid anmält, att ett av de arbetsföretag, varför medel sålunda till ett belopp av 650,000 kronor anvisats, icke ansetts nu böra komma till utförande.

För första halvåret 1923 har icke något nytt anslag för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende beviljats.

I sin skrivelse den 31 augusti 1922 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anvisande av anslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1923—1924. Styrelsen påpekar, att det för bedömande av medelsbehovet vore av vikt att utröna den sannolika gången av telefon- och telegrafväsendets blivande utveckling, och lämnar i sådant syfte de i tabellen å nästa sida intagna sifferuppgifterna.

Telegrafstyrelsen framhåller, hurusom tabellen utvisade, att den under kristiden inträdda minskningen av abonnentstocken nu förändrats till en relativt kraftig ökning, vilken, enligt vad med säkerhet kunde antagas, komme att fortfara. Emellertid vore det icke blott för intagande av de sålunda nytillkommande abonnenterna och i samband därmed nödvändiga utvidgningar av stationer och lokala telefonnät, som medel erfordrades. Även för riksnätets utvidgning måste arbeten företagas, dels genom anläggning av nya ledningar på sådana sträckor, där trafiken blivit för stor, dels genom nedläggande av kablar, där detta ur trafik- och underhållssynpunkt vore fördelaktigt. Styrelsen beräknade, att en summa av 5,000,000 kronor skulle motsvara det nödvändigaste behovet för telefon- och telegrafväsendets utveckling under budgetåret 1923—1924. Härtill komme emellertid det belopp av 10,000,000 kronor, som enligt revers till aktiebolaget Stockholmstelefon skulle erläggas den 1 juli 1923.

Sedermera har telegrafstyrelsen i skrivelse den 7 november 1922 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förklara hinder icke möta för styrelsen att, för nedskrivning av värdet å telegrafverkets bundna kapital, av telegrafverkets till statskontoret icke inlevererade överskottsmedel för år 1922 disponera ett belopp av 5,000,000 kronor. Styrelsen anför i samband härmed, att de driftmedel, med vilka avskrivning komme att ske å telegrafverkets anläggningar, skulle kunna användas till andra anläggningar

[7.]

Å r	Telefon- samtal mot särskild avgift. Perioder	Samtals- avgifter Kronor	Ökning (+) eller minskning (—) under året			Antal telefon- apparater vid årets slut	Under året influtna inträdes- och abonnemangs- avgifter Kronor
			i samtals- perioder	i samtalsavgifter			
				%	Kronor		
1918	51,173,478	19,789,105 ¹	+ 19.1	+ 6,240,869 ¹	+ 46.1	364,189 ¹	20,031,540
1919	55,721,831	24,886,000	+ 8.9	+ 5,096,895	+ 25.8	378,791	31,545,886 ⁵
1920	51,650,459	30,287,153 ²	— 7.3	+ 5,401,153 ²	+ 21.7	379,512	46,720,358 ⁶
1921	40,981,743	32,692,980	— 18.7	+ 2,405,827	+ 7.9	376,434	55,514,808
	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring
1922	41,400,000	27,500,000 ³	+ 1.0	— 5,192,980 ³	— 15.9	385,000	47,500,000 ⁷

År	Ökning (+) eller minskning (—) under året				Antal telegram	Telegram- avgifter	Ökning (+) eller minskning (—) under året			
	i antalet telefon- apparater		i inträdes- och abonne- mentsavgifter				i antalet telegram	i telegramavgifter		
	Antal	%	Kronor	%				Kronor	%	
1918	+ 127,593	+ 53.9	+ 6,979,232	+ 53.4	7,769,426	9,794,540	+ 0.48	+ 1,582,533	+ 19.8	
1919	+ 14,602	+ 4.0	+ 11,514,346 ⁵	+ 57.5	9,293,490	11,934,459	+ 19.6	+ 2,189,919	+ 22.4	
1920	+ 721	+ 0.2	+ 15,174,472 ⁶	+ 48.1	9,222,255	12,480,374	— 0.8	+ 495,915	+ 4.1	
1921	— 3,078	— 0.8	+ 8,794,450	+ 18.8	7,509,746	10,327,833	— 18.6	— 2,152,541	— 17.2	
	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	omkring	
1922	+ 8,566	+ 2.3	— 8,014,808 ⁷	— 14.4	6,700,000	8,500,000	— 10.8	— 1,827,833	— 17.7	

Anm. I ovanstående tabell äro uppgifterna för år 1922 approximativt beräknade med ledning av förhållandena under de sex första månaderna under året.

¹ Højning av samtalstaxan trädde i kraft under år 1918.

^a , , , , , , , 1920.

⁹ Sänkning av samtalstaxan trädde i kraft under år 1922.

⁴ Under 1918 inköptes aktiebolaget Stockholmstelefont nät.

⁸ Abonnemangsavgifterna höjdes den 1 oktober 1919.

	1917.
6	1920.

7 , sänktes , januari 1922.

utan att härigenom anläggningsskapitalet behövde ökas. Följden härav bleve, att behovet av lånemedel skulle minskas med motsvarande belopp, varför i sådant fall anslaget för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende kunde nedsättas till 10,000,000 kronor.

[7.] *Departementschefen* Över telegrafstyrelsens förslag om användning av vissa överskottsmedel till nedskrivning av värdet å verkets anläggningar hava utlåtanden avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket, vilka bland annat anför, att en dylik nedskrivning i enlighet med principerna för 1911 års budgetreform borde ske med anlitande av förnyelsefond, som borde uppläggas för telegrafverket. I enlighet med hemställan av de sålunda hörda myndigheterna har Kungl. Maj:t den 15 december 1922 funnit styrelsens ifrågavarande framställning icke föranleda Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Vidkommande behovet av anslag för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafanläggningar må erinras, att för första halvåret 1923 något särskilt anslag icke äskades för ifrågavarade ändamål, enär de tidigare beviljade medlen beräknades bliva tillfyllest jämväl för nämnda tid. Enligt vad jag från telegrafstyrelsen inhämtat, hade i mitten av december månad 1922 av samma års anslag ett belopp av omkring 5,500,000 kronor ännu icke disponerats, vilken summa styrelsen anser bliva tillräcklig för tiden intill den 1 juli 1923. Däremot synes det icke kunna förväntas, att någon väsentlig del av anslaget ifråga skall återstå odisponerad jämväl vid sistnämnda tidpunkt och sålunda komma behovet under budgetåret 1923—1924 tillgodo.

För fyllande av det mest trängande medelsbehovet under denna tid — och något äskande därutöver kan under nuvarande förhållanden icke ifrågasättas — har telegrafstyrelsen, under förutsättning att berörda framställning om nedskrivning av värdet å telegrafverkets bundna kapital ej vunne bifall, ansett ett belopp av 5,000,000 kronor vara erforderligt eller sålunda allenast hälften av motsvarande för år 1922 beräknade belopp. Med hänsyn bland annat till den ökning i telefon- och telegraftrafiken, som antagligen är att vänta, torde någon nedsättning av denna summa icke lämpligen kunna vidtagas. Härutöver måste emellertid, i likhet med vad för år 1922 skett, anvisas det belopp av 10,000,000 kronor, som erfordras för inlösen av den å köpesumman för aktiebolaget Stockholmstelefonns telefontät utfärdade revers, vilken förfaller till betalning den 1 juli 1923. Det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1923—1924 skulle alltså utgöra 15,000,000 kronor.

I detta sammanhang ber jag att få erinra därom, att den till aktiebolaget Stockholmstelefon den 1 juli 1922 fullgjorda likviden i enlighet med fullmäktiges i riksgäldskontoret önskan skedde med kontanta medel och icke genom överlämnande av statsobligationer.

I anslutning till vad ovan anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 15,000,000. [7.]

III. Radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater.

För anläggning av en radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater anvisade 1920 års riksdag å riksstaten för år 1921 ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. Riksdagen framhöll därvid bland annat, att riksdagen ansåge det för rätt till användningen av detta belopp böra göras till förutsättning, att i sammanhang med blivande framställning om ytterligare anslag närmare planer och kostnadsförslag rörande utförandet av anläggningen underställdes riksdagens prövning. [8.]

Radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater.

De underhandlingar rörande trafikavtal m. m., som telegrafstyrelsen förde med det bolag, Radio Corporation of America, som är ägare till samtliga för kommersiell radiotrafik öppna storstationer å Nordamerikas ostkust, ledde emellertid icke till önskat resultat. På grund härav och med hänsyn bland annat till de nedgående trafiksiffrorna ansågs frågan om påbörjande av anläggningen eller om ytterligare anslag för densamma icke böra föreläggas 1921 års riksdag.

Av huvudsakligen samma orsaker gjordes icke heller i statsverkspropositionen till 1922 års riksdag någon framställning i ämnet.

I slutet av år 1921 hade emellertid telegrafstyrelsen från nyssnämnda amerikanska bolag mottagit erbjudande om trafiköverenskommelse av den art, att styrelsen ansåg frågan om anläggandet av en radiostation på västkusten möjlig att ånyo upptagas till behandling. Styrelsen infortrade därför anbud å den för stationen nödiga radioutrustningen från Radio Corporation of America i New York, Marconi Wireless Telegraph Company i London, Gesellschaft für drahtlose Telegraphie i Berlin samt Société Française Radioélectrique i Paris. Slutligt förslag till anläggningens utförande hann dock icke föreläggas 1922 års riksdag. På telegrafstyrelsens hemställan beslöt Kungl. Maj:t emellertid att anhålla om riksdagens medgivande, att det av riksdagen anvisade reservationsanslaget av 2,000,000 kronor finge tagas i anspråk för påbörjande av arbetena å anläggningen sedan planer och kostnadsförslag för densamma blivit av Kungl. Maj:t fastställda. I skrivelse den 13 maj 1922, nr 144, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit den sålunda gjorda framställningen och framhöll därvid bland annat vikten av att definitivt beslut i frågan icke fattades, förrän genom jämförelse och omprövning av de från de olika firmorna inkomna erbjudandena garantier vunnits för att anlägg-

[8.] ningen komme till stånd under för staten gynnsammast möjliga ekonomiska och tekniska betingelser.

Med föranledande bland annat av detta riksdagens uttalande infordrade telegrafstyrelsen, sedan Radio Corporation meddelat, att giltighetstiden för dess anbud utginge den 14 augusti 1922, förnyade anbud från de trenne övriga firmorna, vilkas tidigare anbud förfallit. Vid prövningen av de sålunda föreliggande slutliga anbuden fann styrelsen det av Radio Corporation avgivna fördelaktigast. I enlighet med detta anbud skulle bolaget leverera fullständig radioutrustning enligt Alexanderssons system jämte reservdelar för ett pris av tillhopa 432,500 dollars. Av köpesumman skulle en tredjedel erläggas så snart bolaget ställt erforderlig bankgaranti, under det att återstående två tredjedelar, motsvarande i svenskt mynt omkring 1,100,000 kronor, skulle betalas successivt i den mån inkomster erhöles av den genom stationen förmedlade telegramtrafiken på det sätt, att hälften av den enligt trafikavtalet å telegrafverket belöpan- de andelen av radioavgifterna skulle kvartalsvis inlevereras till bolaget till dess köpeskillingen till fullo guldits. Därjämte förelåg förslag till trafikavtal med bolaget, enligt vilket förslag bolaget frånträtt sin tidigare framställda fordran på viss minimitrafik samt medgivit lika fördelning mellan telegrafstyrelsen och bolaget av radioavgifterna.

Genom brev den 14 augusti 1922 godkände Kungl. Maj:t på telegrafstyrelsens hemställan plan och kostnadsförslag för anläggningen, upprättade på grundval av Radio Corporations anbud, samt bemyndigade tillika telegrafstyrelsen att i riksgäldskontoret lyfta meranämnda anslag å 2,000,000 kronor för anläggningens påbörjande.

I sin skrivelse den 31 augusti 1922 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anvisande av ytterligare medel för uppförande av ifrågavarande radiostation. Enligt de senaste av styrelsen verkställda beräkningarna skulle totalkostnaderna för densamma, som i ovannämnda proposition till 1922 års riksdag beräknades till 5,000,000 kronor, icke behöva överskrida 4,850,000 kronor. Härav hava 2,000,000 kronor redan anvisats och 1,100,000 kronor skola enligt kontraktet utgå av de blivande trafikinkomsterna, på sätt nyss nämnts. Telegrafstyrelsen hemställer, att återstoden eller 1,750,000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1923—1924.

*Departement-
schefen.*

Av olika skäl har uppförandet av en storradiostation på västkusten kommit att fördröjas på ett sätt, som icke kunde förutses, då frågan år 1920 första gången framlades för riksdagen. Detta har i främsta rummet berott därpå, att man velat avvakta gynnsammast möjliga ekonomiska betingelser såväl för själva stationens tillblivelse som för samtra-

fiken med radiostationerna å Nordamerikas ostkust, för vilken stationen huvudsakligen är avsedd. Arbetena med anläggningens utförande hava emellertid nu påbörjats, och enligt vad jag från telegrafstyrelsen inhämtat förväntas stationen kunna, om arbetet får ostört pågå, bli färdig att tagas i bruk redan före innevarande års utgång, därest de ytterligare för ändamålet erforderliga medlen nu beviljas. [8.]

Såsom skäl för arbetenas skyndsamma bedrivande må särskilt påpekas, att »utrymmet i luften», d. v. s. antalet våglängder, är begränsat och att det är av vikt att stationen fullbordas, medan ännu möjligheter finnas att i den blivande trafiken utnyttja de ekonomiskt gynnsammare våglängderna. På grund härav och med hänsyn till anläggningens stora allmänna betydelse anser jag, att den för stationens fullbordande erforderliga summan, 1,750,000 kronor, bör redan under nästkommande budgetår i sin helhet ställas till telegrafstyrelsens förfogande.

Emellertid torde det icke bli nödvändigt att bevilja nytt anslag till hela detta belopp. Av den redogörelse, som å sid. 14 och 19 här ovan under rubriken »Inköp och bebyggande av fastigheter» lämnats, framgår, att av tidigare till vissa byggnadsföretag för telegrafverkets behov beviljade anslag ett sammanlagt belopp av omkring 1,086,000 kronor beräknas komma att besparas. Härav skulle enligt vad jag ovan föreslagit en summa av 200,000 kronor komma till användning för påbörjande av en ny telegrafstationsbyggnad i Halmstad samt 300,000 kronor avses till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning, vilkas förvärvande eller färdigställande icke utan synnerlig olägenhet kan uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut. Till undvikande i största möjliga mån av nya anslagsäskanden anser jag mig böra föreslå, att av återstående beräknat överskott 550,000 kronor användas till nu ifrågakvarande ändamål.

Därest så sker, skulle behovet av nytt anslag inskränkas till 1,200,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att för anläggning av en radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater må användas tillhoppa 550,000 kronor av besparingar, som beräknas uppkomma å av riksdagen tidigare till vissa byggnadsföretag för telegrafverkets behov anvisade anslag,
dels ock för ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,200,000.

Statens järnvägar.

I skrivelse den 8 september 1922 har järnvägsstyrelsen gjort framställning angående behovet av anslag att äskas av 1923 års riksdag för *nya byggnader och anläggningar vid statens för allmän trafik upplåtna järnvägar* ävensom för *nya statsbanebyggnader, markförvärv, rullande materiel, införande av genomgående tryckluftbroms, nya inventarier samt förlag.*

I likhet med vad som ägt rum i föregående års framställningar har styrelsen för vinnande av en allmän överblick över erforderliga medel lämnat en sammanställning av samtliga de i styrelsens skrivelse upptagna äskandena, beträffande vilken sammanställning torde få hänvisas till berörda skrivelse.

Allmänna
synpunk-
ter.

Beträffande de allmänna synpunkter, som för styrelsen varit avgörande vid framläggandet av ifrågavarande anslagsäskanden, yttrar styrelsen följande:

»Styrelsen har, särskilt vad beträffar nya byggnader och anläggningar vid de trafikerade banorna, inskränkt sig till att begära anslag för ett fåtal nya arbeten. Orsakerna härtill äro desamma, som styrelsen förut och senast vid framförandet av sina äskanden till 1922 års riksdag anförde.

Även detta år har det visat sig, att några till styrelsens förfogande ställda anslag eller delar därav icke längre äro för avsett ändamål erforderliga och därför kunna återbäras och för andra ändamål avses.

Dessa anslag äro:

av utav 1918 års riksdag beviljat anslag å 400,000 kronor för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Ballingslöv och Hässleholm	250,000 kronor
av utav 1920 års riksdag beviljat anslag å 400,000 kronor för anordnande av innertak i vissa verkstadslokaler vid huvudverkstäderna i Örebro och Bollnäs	345,000 »
av utav 1920 års riksdag beviljat anslag för anläggande av telegraf- och sektionstelefonledningar samt utförande av kabelarbeten	396,000 »
jämlikt 1922 års riksdags beslut disponibla anslagsmedel för elektriska belysningsanläggningar	100,000 »
Summa	1,091,000 kronor.

Av för utläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Aneby och Sandsjö beviljade anslag beräknas därjämte för andra arbeten kunna disponeras ett överskott av	1,240,000 »
Summa	2,331,000 kronor.

Motiven för att respektive arbeten icke nu anses böra komma till utförande återfinnas under respektive rubriker.»

Sammanlagda beloppet av de medel, järnvägsstyrelsen i sin skri- *Departa-
mentschefen.* velse den 8 september 1922 äskat av 1923 års riksdag för statens järnvägars räkning, uppgår till 16,854,500 kronor. Härav skulle såsom nya anslag för budgetåret 1923—1924 anvisas 14,523,500 kronor, medan återstoden, 2,331,000 kronor, är avsedd att täckas dels med av riksdagen förut anvisade anslag för vissa arbeten, med vilka nu av olika anledningar anses böra tills vidare anstå, dels ock med överskott å vissa anslag.

Då de av styrelsen för första halvåret 1923 framställda anslags-
äskandena slutade å 11,799,800 kronor samt riksdagen för detta halvår för ändamålet beviljade 8,013,800 kronor, innebär alltså i jämförelse härmed järnvägsstyrelsens förevarande framställning — som i motsats till föregående års äskanden åter avser anslag för ett helt år — fortfarande en reduktion i anslagskraven för statens järnvägar. I några punkter har jag emellertid ansett mig nödsakad föreslå ytterligare beskränningar i styrelsens äskanden.

Beträffande den nyss gjorda jämförelsen av anslagsbeloppen må i förbigående omnämnas, att därvid hänsyn ej tagits till frågan om ny infartsled över Hammarbyleden, för vilket ändamål jag ansett medel böra tills vidare i statsverkspropositionen beräknas, ehuru järnvägsstyrelsen ej härom gjort framställning.

Såsom förut i korthet antytts, har styrelsen jämväl innevarande år föreslagit, att med vissa, ovan närmare angivna arbeten, vartill anslag anvisats av tidigare riksdagar, men vilka icke alls eller endast i ringa utsträckning kommit till utförande, skulle i avvaktan på normalare trafikförhållanden anstå samt att därigenom disponibla medel, tillhopa 1,091,000 kronor, skulle användas till nya arbeten, för vilka styrelsen eljest skulle nödgas begära särskilt anslag. De motiv, styrelsen åberopat för ett uppskov med förstnämnda arbeten, återfinnas i det följande under de olika huvudgrupper, vartill respektive arbeten äro att hänföra. Då vad styrelsen därutinnan anfört ej givit mig anledning till erinran, vill jag alltså förorda, att berörda belopp, 1,091,000 kronor, må användas för utförande av andra arbeten än de ursprungligen avsedda, varom jag under de särskilda punkterna i det följande gör framställning.

A. Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

Sammanlagda beloppet av de under denna huvudgrupp begärda medel uppgår till 5,554,500 kronor. Härav skulle enligt styrelsens förslag 2,331,000 kronor utgå ur anslag för arbeten, som styrelsen anmält ej böra för närvarande komma till utförande eller beträffande vilka överskott uppkommit, vadan endast 3,223,500 kronor skulle anvisas såsom nya anslag. I fråga om denna huvudgrupp anför styrelsen följande:

»Styrelsen anser sig även detta år böra påpeka, att samtidigt med anslagsmedel är avsett att användas förnyelsefondsmedel för respektive arbetens utförande, och kommer styrelsen på vanligt sätt att i sitt förslag till driftkostnadsstat för år 1923 föreslå de avsättningar till fonden, som äro betingade av respektive anläggningars bokförda värde och av den för nyanläggnings- och nyanskaffningskostnaderna bestämmande prisnivåns läge.

I anslutning till vad som av Kungl. Maj:t och riksdagen godkänts under de närmast föregående åren har styrelsen icke medtagit sådana arbeten, som beräknats betinga kostnader, understigande 25,000 kronor, såsom särskilt äskande, utan äro dessa arbeten avsedda att bestridas av till styrelsens förfogande ställda medel för oförutsedda och mindre arbeten.

Vid äskandet av anslag till föreningsstationer har styrelsen, liksom vid enahanda framställningar under de senare åren, ej tagit hänsyn till de bidrag, som i vissa fall böra vara att förvänta från de anslutande enskilda järnvägarna, vilken princip av statsmakterna godkänts. Styrelsen övervakar, att kontraktssenliga bidrag inflyta från de berörda enskilda banorna och har sålunda nu att anmäla, att dylikt bidrag numera influtit för arbetet med utvidgning av spårsystemet vid Uppsala, vartill 1918 och 1919 års riksdagar anvisat sammanlagt 50,000 kronor. Kostnaderna för detta arbete hava uppgått till 49,800 kronor 90 öre, i vilket belopp den anslutande enskilda banan deltagit med 8,918 kronor 54 öre och statens järnvägar med 40,882 kronor 36 öre. Av ovannämnda anslag kvarstår alltså en behållning å 9,117 kronor 64 öre, som styrelsen kommer att återleverera till riksgäldskontoret.»

Järnvägsstyrelsen lämnar härefter en tablå, utvisande styrelsens framställningar till 1923 års riksdag om anslag för nya byggnader och anläggningar i jämförelse med styrelsens anslagsäskanden till 1920, 1921 och 1922 års riksdagar. Beträffande denna tablå torde få hänvisas till styrelsens skrivelse. Här må endast meddelas, att motsvarande anslagsäskanden till sistnämnda tre riksdagar slutat å respektive 44,687,500, 21,303,600 och 3,724,800 kronor, varvid emellertid att märka, att äskandena till 1922 års riksdag endast avsågo ett halvår.

Jag övergår härefter till en närmare redogörelse för styrelsens anslagsäskanden, och gör jag därvid början med de under rubriken »bangårdar» upptagna.

I. Bangårdar.

1. Bangårdsombyggnader.

a. Ombyggnad av bangårdar i Stockholm m. m.

I skrivelse den 12 december 1921 gjorde järnvägsstyrelsen framställning om anslag för vissa arbeten för omändring av Stockholms centralstation och utvidgning av Norrtulls godsstation, vilka arbeten då beräknades draga en sammanlagd kostnad av 6,400,000 kronor. Med hänsyn till de rådande ekonomiska förhållandena blev icke något förslag i ämnet avlåtet till 1922 års riksdag. [9.]

Ombyggnad
av bangårdar i Stock-
holm m. m.

Styrelsen har nu förnyat sin framställning samt därvid meddelat, att kostnaderna för berörda arbeten numera beräknades till 5,600,000 kronor, av vilket belopp 2,400,000 kronor skulle behöva äskas av riksdagen och återstoden bestridas af förnyelsefondsmedel. För budgetåret 1923—1924 begär styrelsen 1,200,000 kronor, varav 841,000 kronor skulle tagas i anspråk av anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansåges böra tills vidare anstå, och 359,000 kronor anvisas direkt av riksdagen.

Vidare må beträffande frågan om ny infartsled över Hammarbyleden meddelas, att under år 1922 i denna fråga igångsatts nya underhandlingar med Stockholms stad samt att dessa underhandlingar möjligen hinna slutföras å sådan tid, att därav föranlett förslag kan föreläggas innevarande års riksdag.

Det synes lämpligt, att i samband med eventuellt förslag om ny infartsled över Hammarbyleden även tages under omprövning frågan om ombyggnad av Stockholms centralstation med mera. Skulle förslag i förstnämnda hänseende ej hinna underställas riksdagen, torde på vidare prövning få bero, huruvida frågan om centralstationens ordnande skall upptagas innevarande år. För närvarande torde för de båda angivna ändamålen lämpligen böra beräknas ett gemensamt belopp av 2,500,000 kronor, att anvisas av riksdagen såsom nytt anslag, och i stället förenämnda summa, 841,000 kronor, kunna tagas i anspråk för vissa i det följande omnämnda arbeten. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departement-
schefen.

att i avbidan på den proposition, som kan komma att avlåtas i ämnet, för *ombyggnad av bangårdar i Stockholm m. m.* för budgetåret 1923—1924 beräkna ett reservationsanslag av kronor 2,500,000.

b. Ombyggnad av bangården vid Sala.

[10.] Bland sina anslagsäskanden till 1921 års riksdag upptog järnvägsstyrelsen ett anslag av 290,000 kronor för ombyggnad av bangården vid Sala, vilket arbete då beräknades kosta 342,000 kronor. Vid ärendets föredragning anförde dåvarande departementschefen, att med hänsyn till nödvändigheten att begränsa anslagsäskandena för nya byggnadsföretag till huvudsakligen sådana, varigenom större driftkostnadsbesparingar kunde åstadkommas, och då behovet av ifrågavarande ombyggnadsarbeten icke syntes höra till de mera trängande, han icke ansåge sig böra ifrågasätta äskande anslag för ändamålet hos 1921 års riksdag utan att därmed torde kunna anstå något år. Någon framställning i ämnet blev ej heller avlåten till denna riksdag.

Styrelsen, som nästlidet år på grund av det ekonomiska läget icke ansåg sig böra framlägga något förslag i ämnet, har nu återupptagit frågan samt anför därvid följande:

»Då behovet av denna bangårds ombyggnad sedan lång tid tillbaka varit synnerligen trängande, anser styrelsen, att arbetet härmed icke längre kan utan våda undanskjutas. Såsom styrelsen redan år 1920 anført, äro utrymmena å bangården synnerligen otillfredsställande. Särskilda godstågsspår saknas och befintliga spår äro icke tillräckliga för rangering och uppställning av godsvagnar. All växling för österut gående godståg måste ske utåt huvudlinjen, vilket medför risk för andra tåg, varjämte godstågens uppehållstid å stationen icke fullt kan utnyttjas. Plattformerna äro smala och obekväma och för den trafikerande allmänheten även vådliga.

Efter avdrag av kostnaderna för erforderligt markförvärv, som, i vad på statens järnvägar ankommer, avses att gäldas med medel ur till styrelsens förfogande stående anslag för markförvärv, hava kostnaderna för de ifrågasatta ombyggnadsarbetena, till vilka de anslutande enskilda järnvägarna skola bidra enligt gällande överenskommelser, beräknats uppgå till 222,000 kronor. Härav äro 140,000 kronor av karaktär att böra bestridas med medel ur förnyelsefonden. Återstående 82,000 kronor böra tills vidare i sin helhet utgå av anslagsmedel.»

Styrelsen hemställer därför, att för ifrågavarande arbeten måtte för budgetåret 1923—1924 anvisas ett reservationsanslag av 82,000 kronor.

Departementschefen. Med hänsyn till de svåra olägenheter, icke minst i trafiksäkerhetsavseende, som vållas av de nuvarande bangårdsförhållandena i Sala, har jag icke velat motsätta mig, att ifrågavarande arbete nu kommer till utförande. Det för ändamålet erforderliga anslagsbeloppet torde lämpligen kunna anvisas att utgå från tillgängliga anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omfördä mällda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för *ombyggnad av bangården vid Sala* användas ett belopp av 82,000 kronor. [10.]

c. Ombyggnad av bangården vid Lund.

Järnvägsstyrelsen begär vidare för budgetåret 1923—1924 ett anslag av 400,000 kronor för påbörjande av arbetena med ombyggnad av bangården vid Lund samt anför till stöd härför följande: [11.]

Ombyggnad
av bangården
vid
Lund.

De förhandlingar, som för ändamålet förehafts med Lunds stad, hava givit till resultat, att enighet uppnåtts med stadens representanter *dels* om de tekniska anordningarna och stadens bidragsskyldighet till vissa anläggningar och *dels* därom, att all den mark, som är behöfelig för bangårdsutvidgningen och vilken äges av Lunds stad, överlåtes till statens järnvägar mot det att annan statens järnvägar tillhörig, för statens järnvägar icke behöfelig mark som byte överlåtes till staden.

Under dylikt förhållande anser styrelsen, att med hänsyn till de nuvarande särskilt för persontrafikens ombesörjande synnerligen dåliga anordningarna på platsen ett uppskjutande av bangårdsombyggnaden i fråga icke längre lämpligen kan ske, och får styrelsen sålunda hemställa om proposition till 1923 års riksdag om anvisande av medel till förändringar av bangårdsanordningarna i Lund.

Främsta avsikten med dessa förändringar är att skaffa förbättrade anordningar för persontrafiken. I trots av att Lunds station är den femte i ordningen med hänsyn till persontrafiken av statens järnvägars stationer med ett antal resor för år 1920 av i medeltal 4,150 per dag enbart å statens järnvägars linjer, äro plattformsanordningarna synnerligen otillfredsställande. Plattformerna hava icke större bredd än 1,3 å 1,7 meter. Dessa plattformar hava icke blott att upptaga den stora resandeströmmen utan måste å desamma dessutom framföras resgodskärror. Följden härav blir ofta, att de resande nödgas nedstiga i intill liggande spår, vilket icke blott medför stor fara för de resande även menligt inverkar på trafikens ombesörjande. För förhindrande av olyckshändelser har järnvägen måst ordna en dyrbar vakthållning, som skulle helt undvikas, om tidsenligare anordningar bleve genomförda.

Det förslag, om vars huvuddrag enighet nu nåtts, innebär i huvudsak: uppförande av ändamålsenliga mellanplattformar av tillräcklig bredd och längd;

anordnande av persontunnel mellan stationshus och plattformar; förbättring av lokalerna i stationshuset; utbyggande av en rangergrupp norr om stationen såsom ersättning för de spår, vilka vid plattformernas anordnande måste slopas å nuvarande bangården; uppförande av en persontunnel i Lommavägen och av en gatuviadukt över bangården som ersättning för den nuvarande plana gatuövergången i Karl XII:s gata.

Utöver de stora fördelar, som härigenom vinnas för persontrafiken, medför även rangergruppens förläggande i omedelbar anslutning till godsmagasinet och frilastspår en avsevärd förbättring av stationens växlingsrörelser och kostnadsbesparing.

[11.] Förslaget innebär dessutom möjlighet att avhjälpa de stora svårigheter, som nu förefinnas på grund av Lommavägens korsning i plan med bangårdens spårssystem. För närvarande verkställas nämligen en stor mängd växlingsrörelser över denna väg, och inträffar även ofta, att lokaltågen Malmö—Lund på grund av nuvarande lokaltågsspårets korta längd nödgas stå uppställda över gatan. Detta vållar såväl för allmänheten stora olägenheter som för järnvägen en dyrbar vakthållning.

Det nu framlagda förslaget medför i detta hänseende dels att Lommavägen befrias från alla växlingsrörelser, då dessa förläggas till norra delen av bangården, dels att i intet fall tåg behöva stå uppställda över vägen i fråga. Härigenom möjliggöres, att någon vägport för körtrafik icke behöver uppföras i Lommavägen. Anläggning av en persontunnel därstädes torde emellertid vara nödvändig, och hava stadens ombud medgivit, att halva kostnaden härför bestrides av staden. Genom att järnvägstrafiken över Lommavägen på angivet sätt avsevärt minskas kan även vakthållningen vid den plana vägövergången därstädes ordnas på ett betydligt enklare och billigare sätt. Såväl härigenom som genom ersättande av den plana vägövergången å Karl XII:s gata med en gatuviadukt över spåren, varigenom vakthållningen vid sistnämnda plana vägövergång helt bortfaller, vinnes för statens järnvägar en betydlig besparing i driftkostnader.

Kostnaden för sistnämnda gatuviadukts uppförande är avsedd att så fördelas, att statens järnvägar bekosta själva viadukten över spåren och staden bekostar gatanläggningarna fram till viadukten.

Anläggningskostnaden för detta förslags genomförande är beräknad uppgå till 1,800,000 kronor.

Av de föreslagna arbetena äro vissa av den art, att medel till desammas utförande böra bestridas ur förnyelsefonden. Kostnaden för dessa arbeten beräknas till 900,000 kronor, och behöver sålunda av riksdagen äskas 900,000 kronor.

Arbetet beräknas utfört under åren 1923 och 1924.

Därest arbetena sålunda komma till utförande såsom av styrelsen föreslagits, kan arbete i Lund under åren 1923 och 1924 beredas för cirka 150 man.»

Departementschefen.

Enligt vad jag vid ett besök å platsen övertygat mig om, äro de nuvarande förhållandena vid Lunds station synnerligen otillfredsställande. Detta gäller särskilt beträffande anordningarna för persontrafiken. För denna synnerligen livliga trafik — Lunds station är vad persontrafiken beträffar den femte i ordningen av Sveriges järnvägsstationer — finnas endast ytterligt smala plattformar, varför resandeströmmen ständigt tvingas ned i spåren. Detta medför stor risk samtidigt som det ock menligt inverkar på trafikens snabba och säkra skötsel. Härtill kommer, att gatutrafiken på ett menligt sätt påverkas av tågens växlingsrörelser. Det synes mig sålunda angeläget, att åtgärder vidtagas för förbättrande av bangårdsförhållandena i Lund. Detta torde näppeligen låta sig göra med mindre anordningar än de nu av järnvägsstyrelsen ifrågasatta, vilka innebära avsevärda reduceringar i tidigare uppgjorda förslag i ämnet. Enligt vad jag från järnvägsstyrelsen inhämtat, skulle

de föreslagna nya anordningarna komma att medföra besparingar i bevaknings- och växlingstjänst, vilka äro tillräckliga att förränta för ombyggnaden nedlagt kapital. [11.]

Om jag sålunda finner mig böra förorda det av styrelsen framlagda förslaget, anser jag mig dock, för att i mesta möjliga mån kunna under dessa tider hålla de årliga byggnadsanslagen nere, nödsakad att i någon mån framskjuta den av styrelsen föreslagna utbyggnadsplanen, enligt vilken arbetet skulle utföras under åren 1923 och 1924. Detta synes mig så mycket hellre kunna ske, som, enligt vad jag inhämtat, de pågående arbetena med bangårdsombyggnaden i Malmö icke komma att bli i huvudsak färdigställda förrän mot slutet av år 1923, intill vilken tidpunkt åtminstone stamtruppen av byggnadsarbetare kunna bli sysselsatta vid detta arbete. Det vill sålunda synas lämpligt, att arbetena i Lund först upptagas i den mån arbetena i Malmö bli färdiga, varvid förenämnda arbetare efter hand kunna överflyttas. På detta sätt skulle bangårdsombyggnaden i Lund huvudsakligen komma att utföras under åren 1924 och 1925, varigenom anslagsbehovet kan fördelas på tre budgetår. För det första budgetåret, 1923—1924, synes i enlighet härmed kunna avses ett mindre belopp. Vid bifall till mitt i det följande framställda förslag om disposition för dubbelspårsbyggnaderna Örebro—Hallsberg—Laxå, Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö av viss del av förut omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, skulle av nämnda anslagsmedel återstå 159,000 kronor. Sistnämnda belopp torde lämpligen kunna tagas i anspråk för påbörjande av arbetena med ombyggnad av bangården i Lund.

Beträffande det kapitalutlägg, som kräves för anläggningen, må framhållas, att detsamma kommer att minskas med till stationen anslutande enskild banas bidrag till ombyggnaden, vilket bidrag, enligt vad jag inhämtat, torde kunna beräknas till omkring 250,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för *ombyggnad av bangården vid Lund* användas ett belopp av 159,000 kronor.

2. Anordnande av nya stationer och mötesplatser.

3. Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem.

Angående
anordnande
av nya sta-
tioner och
mötesplat-
ser samt
spåranord-
ningar i an-
slutning till
förefintliga
spårssystem.

Styrelsen har icke ansett sig under nuvarande förhållanden böra begära några anslag under dessa grupper.

4. Bangårdsanordningar i övrigt.

a. Anläggningar vid kol och vattenstationer.

Angående
anläggning-
ar vid kol-
och vatten-
stationer.

Styrelsen anmäler, att för arbeten under denna rubrik finnas tillräckliga medel disponibla jämväl för budgetåret 1923—1924.

b. Vatten- och avloppsledningar.

Angående
vatten- och
avloppsled-
ningar.

Beträffande dylika ledningar vid *Gällivare* anförde styrelsen i sin skrivelse med anslagsäskanden till 1922 års riksdag, att styrelsen dels med hänsyn till att pågående förhandlingar med berörda samhälle ej slutförts och dels av ekonomiska skäl ansett, att med frågan om äskande av anslag för ändamålet borde anstå till ett kommande år. Styrelsen meddelar nu, att, då genom detta samhälles försorg upprättat förslag till vatten- och avloppsledning ännu icke vunnit vederbörande länsstyrelses godkännande, någon överenskommelse med samhället emellertid ej kunnat träffas, och anser sig styrelsen alltså böra ytterligare uppskjuta frågan om äskande av anslag till ifrågavarande anläggning, ehuru väl behovet av densamma kunde anses vara synnerligen trängande.

c. Gångbroar och gångtunnlar.

Angående
anordnande
av gång-
tunnel vid
Arlöv.

Under denna rubrik begär styrelsen ett anslag å 40,000 kronor för anordnande av gångtunnel vid Arlov samt yttrar till stöd härför följande:

»Som styrelsen i tidigare framställningar framhållit måste anläggningar av ifrågavarande slag vid stationer med livlig persontrafik å starkt trafikerade huvudlinjer anses såsom ett av de viktigaste medlen för trafiksäkerhetens betryggande.

Arlövs station har en betydande persontrafik och ett mycket stort tågantal. Stationen är med hänsyn till persontrafikens storlek den elvte i ordningen vid statens järnvägar. Stationshusets belägenhet mellan västkustbanans och stambanans huvudlinjer gör, att alla trafikanter måste passera över västkustbanans huvudspår för att komma till expeditioner, väntsalar och plattformar. Då tåg-

trafiken å nämnda spår är synnerligen stor och spåret dessutom är framdraget alldeles invid stationshuset och i skarp kurva, har flerfaldiga gånger allvarliga olyckstillbud förekommit, varförutom resandes tillträde till tågen ofta avsevärt försenas genom passerande eller vid stationen stående västkustbanetåg. Krav på förbättrade anordningar i här ifrågavarande avseende har också sedan många år oavbrutet framförts från trafikanternas sida.

För avhjälpande av här omnämnda, för den trafikerande allmänheten ytterst obekväma och trafikvådliga olägenheter, anser styrelsen det vara synnerligen önskvärt, att en gångtunnel bleve anordnad under västkustbanans huvudspår.»

Genom beslut den 5 maj 1922 har Kungl. Maj:t förklarat, att, bland andra, ifrågavarande arbete finge inrymmas i genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 december 1921 medgiven plan för utförande, för en sammanlagd kostnad av högst 2,000,000 kronor, av arbeten vid statens järnvägar för bekämpande av arbetslösheten. Enligt vad styrelsen senare meddelat mig, komma de för sistnämnda arbeten anvisade medel icke att förslå till utförande av omförmälda gångtunnel vid Arlöv, varför styrelsen nödgats begära särskilt anslag för ändamålet. Då emellertid de till arbetslöshetens bekämpande vid kommunikationsverken beviljade anslag ännu ej i sin helhet disponerats, har jag ansett medel för ifrågavarande arbete ej böra för närvarande begäras hos riksdagen.

Departementschefen.

II. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.

1. Dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1917 års riksdag [12.] beslutat anläggandet av ytterligare ett järnvägsspår från Örebro över Hallsberg till Laxå, varför kostnaden med tillämpning av de arbets- och materialpriser, som voro rådande i mitten av år 1916, beräknats till 6,150,000 kronor. För nämnda anläggning och därmed sammanhängande arbeten har riksdagen därefter för åren 1918—1922 anvisat sammanlagt 6,750,000 kronor.

Dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå.

Med hänsyn till de stora kapitalutlägg, som skulle erfordras för dubbelspåret utförande i ursprungligen tänkt omfattning, och då möjligheter föreläge att inskränka arbetena att tills vidare omfatta, förutom linjen Örebro—Hallsberg, sträckan Hallsberg—Östansjö, ansåg 1921 års riksdag, att anläggningen borde på dylikt sätt begränsas, varvid totalkostnaden för företaget beräknades kunna nedbringas till 6,750,000 kronor, vilket belopp motsvarar de sammanlagda anslag, som av riksdagen hittills anvisats för dubbelspåret.

[12.] Därefter har emellertid Kungl. Maj:t genom beslut den 2 december 1921 ur det av på 1921 års tilläggsstat beviljade reservationsanslaget å 9,000,000 kronor för anordnande av vissa nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken anvisat 200,000 kronor för arbeten å sträckan Östansjö—Laxå av ifrågavarande dubbelspårsbyggnad. Genom detta beslut, varmed avsågs att bereda sysselsättning åt ett antal eljest arbetslösa banarbetare, kan emellertid på intet vis anses avgjort, huruvida dubbelspårsbyggnaden skall under närmaste framtiden färdigställas jämväl å sträckan Östansjö—Laxå.

Järnvägsstyrelsen anför nu i ämnet följande:

»Då arbetena å Hallsbergs bangårdsombyggnad samt å dubbelspårsträckan Örebro—Hallsberg beräknas inom nära förestående tid bliva fullbordade, torde det nu vara lämpligt att upptaga till avgörande frågan om arbetenas fortsatta bedrivande eller fullständiga nedläggande å linjen Hallsberg—Laxå. Styrelsen vill för sin del hålla före, att en försiktig avveckling av denna dubbelspårsbyggnad bör komma till stånd enligt en något vidsträcktare plan än den tidigare angivna. Det vore nämligen ur driftsynpunkt med hänsyn till tågens obehindrade gång synnerligen förmånligt, om också linjen närmast Laxå, det vill säga linjen Laxå—Vretstorp, kunde trafikerats dubbelspårig. Att färdigställa denna dubbelspårsträcka låter sig också så mycket lättare göra, som för detta ändamål behövlige räler till en kostnad av i runt tal 350,000 kronor redan finnas tillgängliga i statens järnvägars förråd.

I samband med utläggandet av ett dubbelspår å sträckan Laxå—Vretstorp borde enligt styrelsens uppfattning jämväl utföras terrassering och underballastning av den återstående sträckan Östansjö—Vretstorp, varigenom skulle vinnas, att eu gång, då det åter kan anses nödvändigt att utlägga dubbelspår å sistnämnda sträcka, de mest tidskrävande arbetena redan äro utförda, så att återstående arbeten relativt snabbt kunna fullbordas. Härtill kommer, att den vid dubbelspåret sysselsatta arbetsstyrkan, cirka 150 man, skulle genom utförande av ifrågavarande arbeten kunna någon tid framåt bibehållas i arbete.

En sådan plan för avvecklingen av denna dubbelspårsbyggnad skulle, enligt vad nu gjorda beräkningar utvisa, kräva beviljandet av ytterligare 1,200,000 kronor utöver tidigare anvisade medel. Denna summa anser styrelsen böra fördelas med 800,000 kronor på budgetåret 1923—1924 och 400,000 kronor på budgetåret 1924—1925.»

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer styrelsen, att för avveckling enligt ovan angivna plan av arbetena å dubbelspåret Örebro—Hallsberg—Laxå måtte för budgetåret 1923—1924 anvisas ett reservationsanslag av 800,000 kronor.

Departementschefen.

Enligt upplysningar, jag erhållit från järnvägsstyrelsen, hava arbetena å ifrågavarande dubbelspårsbyggnad hittills fortskridit så, att bandelarna Örebro—Hallsberg och Hallsberg—Östansjö i det närmaste färdigställts, medan å sträckan Laxå—Östansjö endast påbörjats trum-

läggnings- och terrasseringsarbeten. Styrelsens avsikt är nu att färdigställa bandelen Laxå—Vretstorp, till vars räsläggning materiel redan är enligt förut tänkt arbetsplan inköpt, samt att å återstående del, Vretstorp—Östansjö, fullborda terrasserings- och trumläggningensarbetena. Härigenom skulle vinnas, att den inköpta spårmaterielen bleve omedelbart nyttiggjord, att arbetena, sedan de avbrutits på nu föreslaget stadium, kunde äga bättre fortbestånd och samtidigt vid framtida behov till återstående delar relativt snabbt färdigställas samt att de vid företaget anställda arbetarna skulle kunna beredas sysselsättning ännu någon tid framåt. Med hänsyn härtill och till vad styrelsen i övrigt anfört har jag ansett mig böra förordna, att arbetena å omförmälda dubbelspårsbyggnad avvecklas i enlighet med den av styrelsen föreslagna planen. Emellertid finner jag för ändamålet för budgetåret 1923—1924 icke kunna avses mera än 600,000 kronor, vilket belopp torde kunna utgå ur anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för *anläggande av ytterligare ett järnvägsspår från Örebro över Hallsberg till Laxå* användas ett belopp av 600,000 kronor.

2. Dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Bodafors(Sandsjö)—Sävsjö.

Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition har 1918 års lagtima riksdag beslutat anläggandet av ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Sandsjö, numera benämnt Bodafors, till Sävsjö, varför kostnaden i sin helhet med tillämpande av år 1915 rådande arbets- och materialpriser beräknats till 5,558,300 kronor. För ifrågasvarande anläggning hava beviljats för år 1919 1,520,000 kronor och för år 1921 1,500,000 kronor, varjämte 1922 års riksdag medgivit, att för ändamålet finge användas ett belopp av 500,000 kronor av anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansåges böra tills vidare anstå. Slutligen har Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande genom beslut den 21 juni 1922 medgivit, att för ifrågasvarande dubbelspårsbyggnad finge tillfälligtvis och mot framtida ersättning till vederbörande anslag tagas i anspråk högst 300,000 kronor av de medel, som av 1918 års lagtima riksdag anvisats för dubbelspårsbyggnad Ballingslöv—Hässelholm.

[13.]
Dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Bodafors(Sandsjö)—Sävsjö.

[13.]

Järnvägsstyrelsen anför nu i ämnet följande:

»Å dubbelspåret ifråga hava arbetena hittills bedrivits så, att terrasse-ringar och vattengenomlopp i huvudsak fullbordats å sträckorna Frinnaryd—Aneby och Bodafors—Sävsjö samt påbörjats å linjen Tranås—Frinnaryd.

Enligt styrelsens mening bör, såsom vederbörande departementschef också vid behandlingen av denna fråga i 1922 års statsverksproposition anförde, det slutliga ställningstagandet till frågan om denna dubbelspårsbyggnads avbrytande eller eventuella fortsättande föreläggas 1923 års riksdag, och får styrelsen med anledning härav anför följande.

Ehuru styrelsen i likhet med vad som skedde i dess skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 september 1921 för sin del vill framhålla den obestridda betydelsen för statsbanedriften av ifrågavarande dubbelspårs anordnande, har styrelsen dock med hänsyn till den ekonomiska situationen samt till den mindre trafikbelastning å linjen ifråga, som under nuvarande konjunkturer är rådande, velat ifrågasätta, att dessa arbeten tills vidare nedläggas, därvid dock, på nedan anförda skäl, en successiv avveckling av desamma bör äga rum. För att en gång, när de ekonomiska förhållandena blivit gynnsammare och då trafiken åter tagit sådan omfattning, att dess fördelning på dubbla spår blir lika nödvändig som förr, kunna utan större tidsutdräkt iordningställa denna anläggning vore det önskvärt att redan nu få fullborda de arbeten, som äro de mest tidsödande, nämligen terrasseringsarbetena. Därigenom vunnas även den fördelen att nu, då dubbelspåret Aneby—Sandsjö fullbordas, kunna vid dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö sysselsätta åtminstone en del av den personal, som eljest skulle behöva avskedas. Däremot borde sådana materialkrävande arbeten som rälsläggning och dylikt icke nu komma till utförande i större utsträckning än redan i förråd tillgänglig rälsmateriel medgiver. I enlighet med vad sålunda anförts har styrelsen tänkt sig en avveckling av dessa arbeten enligt följande plan.

Beträffande delen Tranås—Aneby skulle arbetena inskränka sig att omfatta terrassering och underballastning å linjen samt å Gripenbergs och Frinnaryds bangårdar. Vidare skulle all erforderlig mark utom för Tranås bangård anskaffas. Delen Bodafors—Sävsjö skulle däremot i sin helhet fullbordas.

Enligt vad nu verkställda beräkningar utvisa skulle den slutliga kostnaden för arbetenas utförande enligt nu skisserad plan belöpa sig till 5,440,000 kronor. Utöver redan anvisade medel, 3,520,000 kronor, skulle sålunda erfordras ytterligare 1,920,000 kronor. Emellertid kommer, enligt vad nu kan förutses, att vid dubbelspåret Aneby—Sandsjö föreligga ett överskott å för sistnämnda dubbelspår anvisade medel på 1,240,000 kronor, vilket överskott uppkommit dels genom förenklade tekniska anordningar ifråga om vägkorsningar samt växel- och signalsäkerhetsanläggningar, dels genom att expropriationskostnaderna vid Nässjö blivit högst avsevärt lägre än som man ansett sig försiktigtvis böra räkna med tidigare, dels slutligen på grund av vikande arbets- och materialpriser. Därest sistnämnda belopp överflyttas till dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö, skulle för detta dubbelspårs avslutande i nu tänkt omfattning erfordras att anvisas ytterligare 680,000 kronor. Därvid har emellertid då icke medräknats det belopp av intill 300,000 kronor, som, enligt vad ovan nämnts, finge tillfälligtvis men sannolikt för ganska lång tid överflyttas från anslaget för dubbelspåret Balingslöv—Hässelholm.

[13.]

Utöver de förberedande arbeten för sistnämnda dubbelspår, som redan utförts, kommer det nämligen enligt styrelsens förmenande att få anstå ännu några år. Innan de egentliga arbetena å detta dubbelspår igångsättas. Med hänsyn härtill får styrelsen föreslå, att av de medel, som ännu icke tagits i anspråk av anslaget för dubbelspåret Ballingslöv—Hässleholm, nämligen cirka 257,000 kronor, ett belopp av 250,000 kronor överflyttas till dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö. Utöver detta sistnämnda belopp skulle sålunda för dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö nu behöva anvisas 430,000 kronor.»

Med stöd av det anförda hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för avveckling enligt ovan angivna plan av arbetena å dubbelspåret Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö dels medgiva överflyttning till nämnda dubbelspår av 250,000 kronor från anslaget för dubbelspåret Ballingslöv—Hässleholm, dels ock för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av 430,000 kronor.

Enligt den av styrelsen nu framlagda planen skulle arbetena å ifrågavarande dubbelspårsbyggnader avbrytas först sedan trumläggningsoch terrasseringsarbetena å återstående del av sträckan Tranås—Aneby färdigställts samt sträckan Bodafors—Sävsjö, för vilken erforderlig spårmaterial finnes inköpt, blivit räslagd. Då samma skäl tala för att i enlighet med den nu föreslagna planen avveckla arbetena å dessa dubbelspårsbyggnader som beträffande dubbelspårsbyggnaden Örebro—Hallsberg—Laxå, anser jag mig böra tillstyrka styrelsens framställning härutinnan. Beträffande härför erforderliga medel, 1,920,000 kronor, vill jag emellertid förorda en förskjutning såtillvida, att för tiden till den 1 juli 1924 skulle avses omkring 1,500,000 kronor. Härav torde 1,240,000 kronor eller det belopp, vartill överskottet å dubbelspårsbyggnaden Aneby—Bodafors beräknas komma att uppgå, på grund av det utav 1922 års riksdag lämnade generella medgivandet i fråga om överskott å under huvudgruppen »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar» upptagna anslag, kunna av styrelsen utan särskilt bemyndigande användas för nu ifrågavarande ändamål. Såsom nyss anförts, har styrelsen vidare redan erhållit tillstånd att för dubbelspårsbyggnaden Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö tillfälligtvis och mot framtida ersättning taga i anspråk vissa medel, som tidigare anvisats för dubbelspårsbyggnaden Ballingslöv—Hässleholm. Då utförandet av denna senare dubbelspårsanläggning ej anses böra äga rum under de närmaste åren, har styrelsen nu av de sålunda anvisade medlen inräknat ett belopp av 250,000 kronor bland anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå. Om motsvarande belopp beräknas använt för dubbelspårsbyggnaden Tranås—Aneby och Bodafors—Sävsjö, skulle för denna nu ställas

[13.] till förfogande tillhopa 1,490,000 kronor eller ungefär den summa om 1,500,000 kronor, vilken nyss angivits som erforderlig.

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av de förut i detta statsrådsprotokoll omfördäda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för *anläggande av ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Bodafors till Sävsjö* användas ett belopp av 250,000 kronor.

3. Omläggning av linjen Källered—Lindome.

Angående omläggning av linjen Källered—Lindome. Med anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i ämnet har riksdagen för omläggning av statsbanelinjen Källered—Lindome för en år 1919 beräknad kostnad av 1,200,000 kronor anvisat på tilläggsstat för år 1920 100,000 kronor, på 1921 års stat 600,000 kronor och på 1922 års stat 425,000 kronor eller sammanlagt 1,125,000 kronor.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 meddelade järnvägsstyrelsen, att totalkostnaden för anläggningens utförande då approximativt uppskattades till 1,500,000 kronor och att styrelsen hade för avsikt att i sinom tid föreslå Kungl. Maj:t att av 1922 års riksdag å tilläggsstat för år 1922 äska erforderligt slutanslag.

Då det emellertid på grund av arbetets natur visat sig lämpligt att bedriva detsamma långsammare än vad styrelsen förut tänkt sig, särskilt för att giva de stora utfyllningarna i Sagsjön tid att successivt sätta sig, anmälde styrelsen i sin skrivelse den 2 september 1921, att slutanslaget icke komme att erfordras förrän sista halvåret 1923 och att därför med hemställan om sådant borde anstå till 1923 års riksdag.

Styrelsen yttrar nu, att arbetena fortskridit under ytterligare ett år, men att det ännu återstode en så avsevärd del av arbetet att utföra, att man icke kunde, med hänsyn särskilt till svårigheten att bedöma omfattningen av sjöbankens förutsedda sättningar, nu angiva de slutliga kostnaderna för denna linjeomläggning. Då samtidigt medel för arbetenas fortsatta bedrivande funnes, anser styrelsen något anslag för ändamålet icke behövt för budgetåret 1923—1924.

4. Väst kustbanans anslutning till Göteborgs statsbanestation.

I sin skrivelse med anslagsäskanden till 1921 års riksdag anmälde järnvägsstyrelsen, att stora driftkostnadsbesparingar skulle stå att vinna genom Väst kustbanans anslutning till statens järnvägars huvudstation i Göteborg i stället för till Bergslagsbanans station samt att det av gjorda utredningar framgick, att en sådan provisorisk inledning jämte därför behöfliga utvidgningar av de befintliga stationsanordningarna läte sig genomföra för kostnader, som med hänsyn till de driftkostnadsbesparingar, som härigenom skulle vinnas, tillfullo motiverade det därför erforderliga kapitalutlägget. Då ett genomförande av Väst kustbanans förändrade ingångslinje emellertid i vissa avseenden komme att beröra stadens intressen, hade styrelsen icke ansett sig kunna fatta slutgiltig ställning i denna fråga förrän efter förda underhandlingar med Göteborgs stad angående dess medverkan till förslagets genomförande.

Angående
Väst kust-
banans an-
slutning till
Göteborgs
statsbane-
station.

Sedermera meddelade styrelsen, att stadens delegerade efter förda underhandlingar i skrivelse till stadsfullmäktige bestämt avstyrkt någon som helst medverkan från stadens sida till förslagets genomförande, och framhöll styrelsen tillika, att Väst kustbanans anslutning till statens järnvägars stationsanläggningar i Göteborg vore ur driftekonomisk synpunkt sett synnerligen förmånlig för statens järnvägar även under den förutsättning, att någon medverkan för genomförandet icke erhöles från staden. Departementschefen anförde, att det med hänsyn till vad av styrelsen anförts syntes kunna ifrågasättas, om Väst kustbanans anslutning till statens järnvägars stationsanläggningar i Göteborg ej borde komma till genomförande även under den förutsättning, att någon medverkan härtill icke lämnades från staden. Under det ovissa läge, vari frågan befunne sig, ansåg departementschefen dock medel ej då böra reserveras.

Det sålunda anmälda föranledde ej heller till något riksdagens uttalande eller åtgärd.

Styrelsen anmäler nu, att styrelsen eventuellt komme att längre fram göra hemställan om anvisande av medel för Väst kustbanans anslutning till statens järnvägars station i Göteborg, samt anför härvid:

»På initiativ av Göteborgs stad hava förhandlingarna angående Göteborgs bangårdsfråga åter upptagits, sedan Kungl. Maj:t härtill på begäran av Göteborgs stad utsett särskild opartisk ordförande, och torde dessa underhandlingar i huvudsak hinna slutföras inom närmaste tiden. Då diskuterade förslag innebära omläggning av västkustbanans ingångslinje, har styrelsen därefter för avsikt att inkomma med anslagsbegäran för påbörjande av arbetena med väst-

kustbanans anslutning till Göteborgs statsbanestation, och torde härför ett anslagsbelopp av cirka 1,000,000 kronor bliva erforderligt för budgetåret 1923—1924.»

Departementschefen.

Efter vad jag nu från järnvägsstyrelsen inhämtat, torde icke utredningen i detta ärende som väntat var kunna slutföras å sådan tid, att proposition i ämnet i stadgad tid kan föreläggas innevarande års riksdag, och har jag därför icke nu anledning föreslå, att för ändamålet något belopp beräknas i årets statsverksproposition.

III. Större broanläggningar.

Angående
större
broanlägg-
ningar.

Under denna grupp har styrelsen ej funnit anledning äska något belopp.

IV. Anläggningar vid huvudverkstäder.

Angående
anlägg-
ningar vid
huvudverk-
städer.

För anordnande av innertak i vissa verkstadslokaler vid huvudverkstäderna i Örebro och Bollnäs har 1920 års riksdag för år 1921 anvisat 400,000 kronor. Beträffande detta anslag anför nu järnvägsstyrelsen följande:

»Sedan, efter besök vid huvudverkstaden i Örebro, riksdagens revisorer anmärkt, att yttertaken till dessa verkstadslokaler bestodo av enkelt brädlager, täckt med plåt eller papp, vilken betäckning icke vore ägnad att i erforderlig grad utestänga kyla och således ej heller vore fullt tillfredställande ur hygienisk synpunkt, begärde styrelsen i sin år 1919 ingivna framställning ett anslag å 400,000 kronor för anordnande av innertak vid huvudverkstäderna i Örebro och Bollnäs, å vilken sistnämnda plats även rådde förhållanden, liknande dem i Örebro. Vid då förutsebara kolpriser beräknades, att man genom arbetets utförande skulle kunna nedbringa uppvärmningskostnaderna så mycket, att anläggningen bleve ekonomiskt fördelaktig för statens järnvägar. De sedan skedda oväntat betydande prisreduceringarna å kolbränslet hava emellertid kullkastat de under år 1919 upprättade kalkylerna, och nu verkställda beräkningar visa, att isoleringen av taken ej längre är en ekonomiskt försvarbar affär för statsbanorna. Sålunda beräknas återstående kostnader för innertakens anordnande nu uppgå till 236,000 kronor, motsvarande en årlig utgift för ränta och underhåll av 16,520 kronor, under det att med nuvarande kolpriser minskningen i uppvärmningskostnaden icke beräknas uppgå till mer än 9,000 kronor årligen.»

Av det beviljade anslaget hava hittills endast omkring 55,000 kronor tagits i anspråk för sitt ändamål. Återstående 345,000 kronor anser styrelsen på ovan anförda skäl ej böra disponeras för därmed avsedda arbeten, utan föreslår styrelsen, att dessa medel beräknas såsom tillgängliga för täckandet av motsvarande del av erforderligt anslagsbelopp för nya arbeten.

V. Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar.

1. Tillbyggnad av och diverse anläggningar vid lokomotivstationer.

Under denna grupp begär styrelsen för budgetåret 1923—1924 endast ett anslag, nämligen ett belopp av 50,000 kronor för utförande av anordningar för förbättrad driftsekonomi. Härom anför styrelsen:

[14.]
Tillbygg-
nad av och
diverse an-
läggningar
vid loko-
motivsta-
tioner.

»En del föregående år hava begärts anslag för driftsekonomiska förbättringar vid åtskilliga lokomotivstationer, avsedda att disponeras i den ordning, behov av sådana förbättringar komma att uppstå på grund av trafikens växlingar.

Sistlidet år ansåg sig dock styrelsen icke böra göra dylik framställning dels på grund av det statsfinansiella läget, dels på grund av att en viss behållning förefanns å tidigare beviljade anslag. Denna behållning har emellertid genom diverse dispositioner nedgått, och förstärkning av anslaget anses nu av behovet påkallad.

Beträffande de skäl, som föreligga vid begäran av detta anslag, får styrelsen i huvudsak upprepa, vad styrelsen härom förut anför.

Vid äldre lokomotivstationer finnas en del anordningar och tillbehör, vilkas utbyte eller förändring till ändamålsenligare driftsystem skulle medföra driftsekonomiska fördelar. Hit höra särskilt anordningar för uppvärmning, vilka i äldre lokomotivstallar utgöras av kaminer med åtföljande stora kostnader för personal och bränsle, i jämförelse med vid användande av central värmekälla. Hit höra vidare anordnande av ångcentraler för förvärmning av personvagnar å bangårdarna, elektrifiering av vändskivor och andra maskinerier m. m.»

Mot vad styrelsen anför har jag intet att erinra. Någon specificering av det äskade beloppet för särskilda ändamål torde icke kunna äga rum, utan synes styrelsen, i likhet med föregående år, böra lämnas fria händer att inom den bestämda kostnadsramen utföra behövliga anordningar å de platser, som styrelsen med hänsyn till lokomotivtjänstens rationella skötsel i varje fall finner lämpligast. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departement-
schefen.

att till *anordningar för förbättrad driftsekonomi*
vid vissa lokomotivstationer för budgetåret 1923—1924
anvisa ett reservationsanslag av . . . kronor 50,000.

VI. Husbyggnader.

Under denna rubrik har styrelsen endast ett nytt arbete att föreslå, nämligen under gruppen

[15.]
Husbygg-
nader.

1. Bostadshus.

[15.] Styrelsen hemställer, om ett anslag av 37,500 kronor för uppförande vid *Ytterby* av ett bostadshus, innehållande två lägenheter om 2 rum och kök för trafikavdelningens personal med möjlighet att framdeles inreda ytterligare en lägenhet å vinden. Till stöd härför yttrar styrelsen, att vid stationen placerade tvenne stationskarlar ej kunnat beredas bostad i statens järnvägars hus å platsen och att, då några lämpliga lägenheter ej heller funnes att hyra i stationens närhet, svårighet förelegat ifråga om personalplaceringen.

Departementschefen. Med hänsyn till vad styrelsen anført vill jag tillstyrka, att ett bostadshus uppföres vid *Ytterby*. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *husbyggnader* för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 37,500.

VII. Anordnande av skenfria vägkorsningar.

Angående anordnande av skenfria vägkorsningar. I sina under de senare åren ingivna framställningar rörande behovet av nya byggnader och anläggningar har järnvägsstyrelsen under särskild rubrik upptagit vissa belopp, avsedda för anordnande av skenfria vägkorsningar. För detta ändamål hava av riksdagen beviljats för åren 1917—1919, 1921 och 1922 tillhoppa 1,150,000 kronor.

Styrelsen framhåller nu fortfarande vikten av att järnvägstrafiken i största möjliga mån göres oberoende av korsande gator och landsvägar med livligare trafik men anser sig med hänsyn till det nuvarande ekonomiska läget icke böra av innevarande års riksdag äska något anslag för ändamålet utöver de medel, som redan äro tillgängliga, bland annat därigenom, att av anslag, som av riksdagen beviljats för anordnande av nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken, vissa delar anvisats för nu ifrågavarande ändamål.

VIII. Anordningar för beredande av ökad upplagsplats för stenkol i importhamnar och å bränslestationer samt förbättrad kol-
emottagning i importhamnar.

Angående vissa anordningar vid importhamnar. Styrelsen har icke ansett sig under denna grupp böra begära något anslag av 1923 års riksdag.

IX. Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten.

För nu ifrågavarande ändamål har senast 1920 års riksdag för år 1921 anvisat 396,000 kronor.

Styrelsen meddelar nu, att några av de anläggningar, styrelsen avsett att utföra med de för sådant ändamål anvisade medel, emellertid på grund av under kristiden ändrade förhållanden ännu ej behövt komma till stånd, varjämte genom nedgången i såväl arbets- som materialpriser rätt betydande behållningar uppstått å de anslag, som styrelsen nu disponerar för arbeten under denna grupp. Styrelsen föreslår därför, att förenämnda anslagsbelopp, 396,000 kronor, beräknas såsom tillgängligt för täckande av motsvarande del av erforderligt anslagsbelopp för under andra grupper föreslagna nya arbeten.

Angående
telegraf-
och sek-
tionstele-
fonled-
ningar samt
kabelarbe-
ten.

X. Elektriska belysningsanläggningar.

För utförande av elektriska belysningsanläggningar har riksdagen för åren 1917—1920 och 1922 beviljat tillhoppa 1,079,000 kronor. Därjämte har 1922 års riksdag medgivit, att för ifrågavande ändamål finge användas ett belopp av 100,000 kronor av vissa anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansetts böra tills vidare anstå.

Styrelsen anmäler nu, att verkställda beräkningar emellertid givit vid handen, att vid ytterligare inträffade prissänkningar vissa kvarstående behållningar å redan före år 1922 beviljade anslag bleve tillräckliga för utförande av de uti denna grupp planerade arbetena intill den 1 juli 1924. Det av 1922 års riksdag till styrelsens förfogande ställda beloppet 100,000 kronor behövde sålunda ej tagas i bruk för sitt ändamål under budgetåret 1923—1924, och styrelsen föreslår därför, att medlen ifråga beräknas såsom tillgängliga för täckande av motsvarande del av erforderligt anslagsbelopp för av styrelsen föreslagna nya arbeten.

Angående
elektriska
belysnings-
anlägg-
ningar.

XI. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

1922 års riksdag har medgivit, att för utförande av växel- och signalsäkerhetsanläggningar finge användas ett belopp av 125,000 kronor av anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansetts böra tills vidare anstå.

Angående
växel- och
signalsäker-
hetsanlägg-
ningar.

Styrelsen framhåller nu, att ännu återstode åtskilliga arbeten för utveckling av säkerhetsanläggningarna vid statens järnvägar, även om det med nuvarande svårighet att uppbringa erforderligt anläggningskapital finge anses nödvändigt att inskränka hithörande arbeten i den mån desamma avsåge uteslutande en höjning av säkerhetsstandarden och inrikta sig företrädesvis på utförande av sådana anordningar, som samtidigt medförde mera avsevärd lättnad i driftkostnaden. Genom de under de sistförflutna året inträdda prisfallen hade emellertid så betydande besparingar kunnat göras i de av riksdagen tidigare beviljade anslagen, att styrelsen funnit sig böra avstå från äskandet av ytterligare anslag för hithörande ändamål av innevarande års riksdag.

XII. Elektrifiering av linjen Kiruna—Svartön.

Angående
elektrifi-
ering av
linjen Ki-
runa—
Svartön.

För elektrifiering av linjen Kiruna—Svartön hava 1917—1920 års riksdagar beviljat anslag å sammanlagt 22,200,000 kronor.

Redan i sin framställning till 1922 års riksdag meddelade järnvägsstyrelsen, att dessa anslag bleve tillräckliga för sitt ändamål och att för desamma även spåren från Gällivare till Malmberget och Tingvallskulle samt från Gällivare till Koskullskulle ävensom återstående växlingsspår i Gällivare och Svartön skulle kunna elektrifieras. Då någon ändring härutinnan ej inträtt, har styrelsen icke heller nu något anslagsäskande att göra under denna rubrik. Slutredovisning av kostnaderna anser sig styrelsen dock på grund av ännu mycket fluktuerande priser icke kunna avgiva förrän i sina anslagsäskanden till 1924 års riksdag.

XIII. Elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg.

Angående
elektrifi-
ering av lin-
jen Stock-
holm—Göte-
borg.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1920 års riksdag för elektrifiering av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg för år 1921 ett reservationsanslag av 23,000,000 kronor.

Med anledning av de erinringar, riksdagen i vissa enskildheter uttalat beträffande den av Kungl. Maj:t framlagda planen för företaget, uppdrog Kungl. Maj:t dels den 11 juni 1920 åt en kommitté att skyndsammast verkställa utredning och inkomma med förslag i fråga om lämpligaste sättet för överförandet vid elektrifiering av statens järnvägar av elektrisk ström från landets kraftverksnät till järnvägsnätet, dels ock den 30 juni 1920 åt en kommitté att skyndsamt verkställa utredning rörande åtgärder till förekommande av störningar från statens järnvägars kraftnät

å telegrafverkets ledningar samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Resultatet av dessa utredningar kommer att fullständigt föreligga under den närmaste tiden.

Järnvägsstyrelsen anför nu, att därest berörda utredningar skulle visa, att vid de förändrade prisförhållandena ifrågavarande elektrifiering med ekonomisk fördel skulle kunna företagas, det beträffande de tillgängliga medlen gällde, att det redan beviljade anslaget av 23,000,000 kronor under nuvarande prisförhållanden fullständigt täckte vad som erfordrades för utförande av kontaktledningar och omformarestationer och att alltså andra medel skulle tarvas endast för anskaffning av erforderliga elektriska lokomotiv. Styrelsen har under sådana förhållanden ej något nytt anslagsäskande att göra under denna rubrik.

Huruvida omförmälda elektrifieringsarbeten skola igångsättas är givetvis beroende på resultatet av förenämnda utredningar. Innan dessa resultat fullständigt föreligga och yttranden däröver inhämtats från vederbörande myndigheter, är jag icke beredd att fatta ståndpunkt i frågan. I varje fall behöver något anslag, utöver vad hittills anvisats, icke begäras av denna riksdag.

*Departement-
chefen.*

XIV. Ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar.

För ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar har riksdagen för åren 1918—1922 anvisat tillhopa 295,000 kronor. Därjämte har 1922 års riksdag medgivit, att för berörda ändamål finge användas ett belopp av 25,000 kronor av anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansetts böra tills vidare anstå.

[16.]

**Ordnande
av brand-
väsendet
vid statens
järnvägar.**

I sin skrivelse den 2 september 1921 meddelade styrelsen, att utöver förut anvisade medel endast 55,000 kronor erfordrades för slutförande av arbetena med brandväsendets ordnande vid statens järnvägar. Då emellertid, enligt uppgjord plan, dessa arbeten ej beräknades fullbordade förrän år 1924, förklarade styrelsen, att med äskande av resterande anslag kunde anstå till nästföljande år.

Nu verkställda beräkningar hava emellertid givit vid handen, att redan beviljade anslag, huvudsakligen tack vare skedda prissänkningar, äro tillräckliga för att genomföra brandväsendets ordnande enligt förberörda plan, vadan styrelsen icke begär något ytterligare anslag härför.

I ovannämnda skrivelse anmälde styrelsen vidare ett anslagsbehov av 100,000 kronor för utförande av vissa arbeten för ökande av brandsäkerheten i statens järnvägar tillhöriga hotellbyggnader, vilka arbeten enligt

[16.] stadgan angående hotell- och pensionatrörelse av den 8 juni 1917 skulle vara utförda före 1922 års slut. Vid ärendets föredragning anförde jag, att den för arbetenas genomförande bestämda tidpunkten torde komma att utsträckas samt att berörda arbeten kunde i motsvarande grad förskjutas, varför det syntes tillfyllest, om ett belopp av 25,000 kronor för det dåvarande avsåges för ändamålet. Detta blev också Kungl. Maj:ts och, såsom ovan antytts, riksdagens beslut.

Då numera genom kungörelse den 1 augusti 1922 bestämts, att, med vissa undantag, ifrågavarande arbeten kunna få anstå till utgången av år 1925, anser styrelsen, att samma arbeten böra utföras successivt under åren 1923—1925, samt hemställer om ett anslag för ändamålet av 25,000 kronor för budgetåret 1923—1924.

Departementsschefen.

Styrelsens framställning i denna del föranleder ingen erinran från min sida. Kungl. Maj:t torde alltså föreslå riksdagen

att för *ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar* för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 25,000.

XV. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

Angående
disposi-
tionsanslag
för oförut-
sedda och
mindre
arbeten.

Sedan en följd av år hava medel anvisats för ifrågavarande ändamål — tidigare under rubriken »Diverse arbeten» — och senast 1922 års riksdag medgav, att för ändamålet finge användas ett belopp av 500,000 kronor av anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansetts böra tills vidare anstå.

Järnvägsstyrelsen meddelar nu, att hittills sålunda beviljade medel ännu icke till fullo tagits i anspråk, vadan något ytterligare anslag för ändamålet icke erfordrades för budgetåret 1923—1924.

B. Nya statsbanebyggnader.

I. Statsbanan Sveg--Hede.

[17.] Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1912 års riksdag, under vissa förbehåll om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m., beslutat Statsbanan Sveg--Hede. anläggning av en normalspårig bibana mellan Svegs station och Hede kyrkoby för en då beräknad kostnad av 2,952,000 kronor att utgå av

skattemedel. För ifrågavarande arbeten har riksdagen sedermera för [17.] åren 1917—1919, 1921 och 1922 samt första halvåret 1923 anvisat tillhoppa 4,300,000 kronor, därav för sistnämnda tidsperiod 600,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen begär nu ett anslag av 1,200,000 kronor för ändamålet för budgetåret 1923—1924 samt yttrar till stöd härför följande:

»År 1918 beräknades bananläggningen komma att draga en kostnad av 6,325,000 kronor. Enligt vad nu verkställda beräkningar giva vid handen skulle banans hela anläggningskostnad komma att uppgå till 6,050,000 kronor, vadan sålunda för banans fullbordande skulle återstå att anvisa 1,750,000 kronor.

Med fasthållande av den plan för arbetets bedrivande, som angavs i styrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 september 1921, varigenom rälsläggningen år 1923 beräknades framkomma till Hedeviden, skulle för budgetåret 1923—1924 erfordras ett anslag av 1,200,000 kronor. Därefter skulle sålunda ett slutanslag, avsett främst för anskaffande av rullande materiel, återstå att bevilja för budgetåret 1924—1925, varigenom banan i sin helhet beräknas fullbordad och öppnad för allmän trafik i slutet av år 1924.»

Mot styrelsens framställning i denna del har jag intet annat att erinra än att det begärda anslaget torde få nedsättas till 1,000,000 kronor. I likhet med vad hittills skett beträffande till denna bana anvisade anslag bör beloppet utgå av andra statsinkomster än lånemedel. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsättning av statsbanan *Sveg—Hede* för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,000,000.

II. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

Då frågan, i vilken omfattning anslag bör äskas av denna riksdag [18.] för fortsättande av arbetena å inlandsbanan, äger nära samband med Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare. spörsmålen om anslag till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele och till påbörjande av statsbanan Jörn—Gubblijaure, anhåller jag att i detta sammanhang få upptaga samtliga dessa frågor till behandling. Därvid torde jag till en början få i korthet redogöra för statsmakternas beslut rörande anläggande av dessa banor m. m. Historik.

Vad då först beträffar inlandsbanan, har 1916 års riksdag med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och i riksdagen väckt motion under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. beslutat fortsättande av denna bana från Volgsjön förbi Vilhelmina kyrkoby, Stensele, Storsele, Jokkmokk och Porjus fram till Gällivare ävensom anläggande av sidospår från lämplig punkt å bansträckan Volgsjön—Sten-

- [18.] sele till Malgomajsjön och anordnande därstädes av en mindre hamnplats. För arbeten å ifrågavarande banbyggnad, som med dess av 1917 års riksdag beslutade sträckning över Kasker och med tillämpande av före kristidens inträdande gällande priser beräknats i sin helhet draga en kostnad av 30,150,000 kronor, hava för åren 1917—1922 samt första halvåret 1923 anvisats sammanlagt 25,000,000 kronor. Därutöver har Kungl. Maj:t genom beslut den 2 december 1921 till bedrivande av nödhjälpsarbeten å inlandsbanan anvisat 350,000 kronor. Sammanlagt hava alltså för ifrågavarande banbyggnad varit tillgängliga 25,350,000 kronor.

Vidare har 1917 års riksdag under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. beslutat anläggande av tvärbanor från Hällnäs å norra stambanan till Stensele vid inlandsbanan och från Jörn å norra stambanan till Gubblijaure vid inlandsbanan för en med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriserna beräknad anläggningskostnad av 11,150,000 respektive 8,180,000 kronor. För bananläggningen Hällnäs—Stensele har riksdagen sedermera för åren 1919—1922 och första halvåret 1923 anvisat tillhopa 6,075,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t genom beslut den 26 augusti 1921 för nödhjälpsarbeten å banan anvisat 1,000,000 kronor. För statsbanan Hällnäs—Stensele hava sålunda disponerats tillhopa 7,075,000 kronor. För statsbanan Jörn—Gubblijaure åter hava statsmakterna hittills icke beviljat något anslag, ehuru framställningar därom flera gånger gjorts, bland annat år 1920 av järnvägsstyrelsen, som då anhöll, att för ändamålet 500,000 kronor måtte äskas av 1921 års riksdag.

Järnvägsstyrelsen.

a) Inlandsbanan.

I sin skrivelse den 8 september 1922 begär nu järnvägsstyrelsen för fortsättande av arbetena å inlandsbanan och statsbanan Hällnäs—Stensele för budgetåret 1923—1924 1,000,000 respektive 2,000,000 kronor, och anför styrelsen därvid beträffande inlandsbanan följande:

»Beträffande inlandsbanans södra del har styrelsen i sin skrivelse den 2 september 1921 framhållit, att en tidigare skisserad plan, varigenom beräknades erhålla banan fullbordad till Storuman och materialvägen norr därom färdig till Blatnicksele år 1923, borde följas. Enligt vad styrelsen då anförde torde det, sedan arbetena därmed nått ett visst avsnitt, få sedermera prövas, huruvida banbyggnaden norrut från Storuman skulle enligt ursprungliga förutsättningarna omedelbart fortsättas eller om banan någon tid borde med hänsyn till konjunkturen få sin tillfälliga ändpunkt i Storuman.

I anslutning härtill får styrelsen nu anföra följande. Genom banans fullbordande till Storuman kommer icke blott Stenselebygden i omedelbar förbindelse med järnvägsnätet, utan därutöver komma genom materialvägens framdragande till Blatnicksele även trakterna norr därom i åtnjutande av en avsevärd förkortning av väglängden till närmaste station. Genom materialvägens framdra-

gande på nyss nämnt sätt, varigenom förbindelse nås med landsvägen till Sorsele, kommer nämligen sistnämnda plats, som nu har ett avstånd av cirka 170 km. till Bastuträsk station å norra stambanan, att i sådan mån få sina kommunikationer förbättrade, att avståndet till närmaste järnvägsstation, som då blir Storuman, reduceras till cirka 70 km. och för hjärtat av bygden, trakten omkring Blattnicksele, från 150 km. till 50 km.

Från den tid, då planen på utförandet av inlandsbanan och tvärbanorna uppgjordes och antogs, hava ju de ekonomiska förhållandena både i allmänhet och för statsbanorna omstörtats och det neddragande inflytande, de norrländska kulturbanorna utöva på statens järnvägars driftresultat, i hög grad förstörats. Det torde därför framstå som tydligt, att man nog ej kan längre på samma sätt, som under lyckligare förhållanden tänktes, få fortskrida till ett omedelbart realiserande av de stora planerna på kommunikationernas utökande till stöd för den allmänna utvecklingen i berörda trakter, hur önskvärt och nyttigt detta annars allt fortfarande måste anses vara.

Med hänsyn till den stränga sparsamhet ifråga om de allmänna statsutgifterna och kapitalinvesteringen i statens järnvägar, som ännu är av nöden, och enär banan vid Storuman når en plats, där ett tillfälligt avbrott kan ifrågasättas med ändock vunna stora fördelar för de banan väntande orterna norr därom, bör därför enligt styrelsens förmenande inlandsbanans södra del tills vidare och i avvaktan på ljusare tider, då den ursprungliga arbetsplanen åter kan upptagas, icke i en byggnadsföljd utsträckas norr om Storuman. Styrelsen vill emellertid uttala, att det skall vara styrelsen angeläget, att så snart styrelsen anser förhållandena det medgiva, återkomma med förslag om den icke övergivna byggnadsplanens fullföljande.

Såsom ock framgår av styrelsens skrivelse den 2 september 1921, låter sig emellertid icke ens denna plan genomföra med hittills beviljade medel, utan kommer härför att krävas ytterligare anslag. Av styrelsens sistnämnda skrivelse framgår, att detta anslagsbelopp då beräknades uppgå till något över 1,500,000 kronor. Med hänsyn till sedan dess inträffad nedgång i arbets- och materialpriser kan nu erforderligt anslag beräknas avsevärt understiga denna siffra. Styrelsen kan dock icke nu exakt angiva vilket belopp, som ytterligare erfordras, enär detta bland annat är beroende av omfattningen av vissa anordningar å Storumans station, rörande vilka utredning ännu pågår. Approximativt torde emellertid summan kunna beräknas till 1,000,000 kronor, vilket belopp skulle behöva anvisas för budgetåret 1923—1924. Härigenom skulle arbetena kunna så bedrivas, att banan i slutet av år 1923 kunde öppnas för trafik till Storuman.

Vidkommande arbetenas bedrivande å inlandsbanans norra del föreslog styrelsen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 september 1921 på anförda skäl, att för första halvåret 1923 intet anslag borde äskas för arbeten å bandelen ifråga. I sin nämnda skrivelse ansåg styrelsen det jämväl böra ifrågasättas, om över huvud taget under förhandenvarande ekonomiska situation detta arbete borde även i fortsättningen bedrivas. Riksdagen 1923 borde enligt styrelsens då uttalade uppfattning kunna med bättre överblick över den ekonomiska situationen och landets ekonomiska möjligheter återupptaga frågan om bandelens färdigbyggande och om beviljande av de därför med ett rationellt byggnadssätt erforderliga medlen.

Vid behandlingen av frågan om anslag till inlandsbanan erinrade emellertid vederbörande departementschef i 1922 års statsverksproposition beträffande

[18.] arbetena å banans norra del därom, att 1921 års riksdag i likhet med Kungl. Maj:t ansåg, att arbetena å denna bandel alltjämt borde fortgå, vilken av statsmakterna intagna ståndpunkt departementschefen fortfarande icke funne anledning frångå. I fråga om användningen av de medel, 1,500,000 kronor, som äskades av 1922 års riksdag för inlandsbanan, ansåg visserligen departementschefen, att desamma borde avses för banans södra del, enär arbetena å den norra bandelen beräknades kunna hållas igång till den 1 juli 1923, om ock i inskränkt omfattning, med det för år 1922 avsedda beloppet 1,000,000 kronor jämte för ändamålet anvisade nödhjälpsmedel. Dock torde enligt departementschefens uttalande någon mindre del av det av 1922 års riksdag för inlandsbanan äskade beloppet böra kunna tagas i anspråk för de fortsatta arbetena å norra delen, därest så skulle visa sig erforderligt för undvikande av avbrott i dessa arbeten.

Med anledning av vad sålunda förekommit får styrelsen anföra följande.

Ett av de skäl, som framför allt anförts, då det gällt att motivera fortsättningen av denna bandel till Jokkmokk, har varit den möjlighet, som härigenom skulle erhållas till utnyttjande av dessa trakters rika tillgångar på skogsprodukter, särskilt träkol, något som skulle blivit av avsevärd betydelse för den i Porjus förefintliga järnindustrien. I detta hänseende har emellertid inträtt förändrade förhållanden i så måtto, att industrierna i Porjus numera äro nedlagda och man icke vet, när eller ens om över huvud taget driften vid dessa industrier kommer att återupptagas. Tills vidare torde också eventuella planer på nya anläggningar vid Porjus, Harsprånget eller Gällivare vila i avvaktan på tider, då förutsättningarna för nya industriella affärsföretag kunna bättre än nu kalkyleras.

Av betydelse för den förevarande kommunikationsfrågans bedömande är också, att sedan den såsom nödhjälpsarbete nu bedrivna anläggningen av väg från Jokkmokk till Harsprånget blir färdig, en för norrländska förhållanden ej alltför lång landsvägsförbindelse kommer att ernås mellan Jokkmokk och Porjus station.

Nu verkställda approximativa beräkningar hava givit vid handen, att för banans framdragande till Jokkmokk skulle, utöver redan anvisade medel, krävas en summa av i runt tal 5,400,000 kronor. Även fastän detta belopp med anledning av den sedan år 1920 inträffade starka nedgången i arbets- och materialpriser högst avsevärt underskrider den ungefärliga kostnad, som av styrelsen nämnda år angavs, är summan i alla händelser betydande, och det måste enligt styrelsens uppfattning tarvas synnerligen vägande skäl för att nu göra ett dylikt kapitalutlägg med ty åtföljande årliga driftförluster för att tillföra Jokkmokk en järnvägsförbindelse, vilken, så länge industrierna i Porjus m. fl. platser icke äro avnämbara, icke heller framgår i en för ortens trafikbehov naturlig riktning. Styrelsen kan för sin del icke finna dylika skäl föreligga, utan får styrelsen — som för övrigt fortfarande är av den mening, som styrelsen tidigare uttalat, att byggandet av en grenbana från Jörn bör gå före ett banbygge söderut från Porjus — i anslutning till vad sålunda anförts föreslå, att sedan de anslagsmedel förbrukats, som ännu finnas tillgängliga för denna bandel och för vilka medel utföras huvudsakligen terrasseringsarbeten närmast söder om Stora Lule älv, arbetena å inlandsbanans norra del tills vidare nedläggas i avvaktan på utvecklingen vid gruvssamhällena samt vid Porjus och Harsprånget. Detta bör emellertid enligt styrelsens mening icke utgöra hinder för att — därest så på grund av

inträffande arbetslöshet skulle bli erforderligt — å nämnda bandel bedriva nödhjälpsarbeten i form av terrasseringar och dylikt.» [18.]

I fråga om statsbanan Hällnäs—Stensele yttrar styrelsen:

b) Statsbanan
Hällnäs—
Stensele.

»Såsom styrelsen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 september 1921 anförde, borde enligt styrelsens uppfattning den redan i styrelsens skrivelse den 29 september 1919 skisserade planen följas för arbetenas bedrivande å nämnda bana, varigenom beräknades, att rälsläggningen på hösten 1923 skulle nå fram till bron över Ume älv vid Lycksele. För möjliggörande därav skulle för första halvåret 1923 utöver förut anvisade medel hava erfordrats ett anslag av 1,500,000 kronor, vilket belopp emellertid av Kungl. Maj:t och riksdagen nedsattes till 1,000,000 kronor.

Styrelsen håller för sin del före, att nyssnämnda plan för banbyggnaden fortfarande bör i stort sett följas för arbetena till och med Lycksele station. Bron över Ume älv skulle alltså kunna uppmonteras vintern 1923—1924 och bandelen Hällnäs—Lycksele i slutet av år 1924 kunna öppnas för allmän trafik.

Enligt vad nu verkställda beräkningar utvisa torde för fullbordande av sistnämnda bandel utöver redan anvisade medel erfordras ett belopp av i runt tal 3,300,000 kronor, av vilket belopp dock endast 2,000,000 kronor skulle behöva anvisas för budgetåret 1923—1924 och återstoden — till avsevärd del utgörande kostnad för rullande materiell — för budgetåret 1924—1925 att vara i sin helhet tillgänglig för senare delen av år 1924.

Såsom i styrelsens ovan åberopade skrivelse den 2 september 1921 anfördes, borde också vidare prövas, huruvida banbyggnaden å sträckan Lycksele—Stensele skulle bedrivas i omedelbar anslutning med arbetena å linjen Hällnäs—Lycksele enligt ursprungliga förutsättningarna eller om banan någon tid borde med hänsyn till konjunkturerna få sin tillfälliga ändpunkt i Lycksele.

Härvidlag vill styrelsen nu för sin del göra samma uttalande i princip som beträffande fortsättningen av banbyggnaden norr om Storuman, och anser styrelsen således, att i avvaktan på konjunkturernas utveckling här ifrågavarande banbyggnad bör för någon tid avbrytas vid Lycksele. Från denna plats utgår ett vitt utgrenat vägnät, och en bana, som får sin, om ock tillfälliga slutpunkt därstädes, kan i varje fall vara av den största betydelse och nytta för berörda orters utveckling.

Styrelsen vill i detta sammanhang erinra om styrelsens yttrande redan i ett tidigare skede av dessa frågors behandling, att om av statsekonomiska skäl en begränsning av byggnadsplanen för inlandsbanan och tvärbanorna bleve oundgängligen nödvändig, detta syfte lämpligen kunde tillgodoses genom utsträckning av tiden för byggnadsplanens genomförande, varvid bandelen Lycksele—Stensele, såsom den ur ekonomisk synpunkt minst bärkraftiga, syntes styrelsen kunna sätas såsom sista led i byggnadsplanen.»

Vidkommande slutligen statsbanan Jörn—Gubblijaure utlåter sig c) Statsbanan
Jörn—Gub-
blijaure.
styrelsen sålunda:

»Med anledning av framställningar från Norrbottens läns hjälpkommitté m. fl. i fråga om inriktande av statens nödhjälpsverksamhet på utförande av vissa planerade järnvägslinjer i Norrland m. m. anbefallde Kungl. Maj:t järn-

- [18.] vägsstyrelsen genom brev den 5 maj 1922 bland annat att låta verkställa renstakning för sträckan Jörn—Arvidsjaur av ifrågavarande statsbana. Denna stakning är nu i det närmaste slutförd, varefter förslag till definitiv plan för nämnda bandel förväntas kunna underställas Kungl. Maj:ts prövning senast i början av år 1923. Kostnaderna för anläggningen av ifrågavarande bandel kunna ännu icke uppgivas, men skall styrelsen i samband med ingivandet av förslaget till definitiv plan lämna redogörelse därom. Intet hinder torde således föreligga att redan under år 1923 igångsätta arbetena å banbyggnaden i fråga.

Någon förbättring av den dåliga allmänna ekonomiska situation, som år 1921 förhindrade styrelsen att ifrågasätta arbetenas igångsättande på statsbanan Jörn—Gubblijaure, är ännu icke med visshet skönjbar, och styrelsen tvekar därför också nu att komma med direkt förslag därom. Givetvis anser styrelsen dock, att ett påbörjande av banan, åtminstone vad beträffar delen Jörn—Arvidsjaur, skulle av bygdehänsyn vara synnerligen önskvärt. Ifrågavarande grenbana till stambanan genom övre Norrland genomlöper jämförelsevis befolkade trakter, där odlingen är stadd i raskt framåtskridande och där stora möjligheter till ytterligare odling i vida högre grad skulle kunna tillvaratagas, om det förefunnnes tillgång till järnvägskommunikationer. Därtill kommer, att det redan befintliga vägnätet möjliggör, att det i banbyggnaden nedlagda kapitalet åtminstone i någon mån kan successivt göras fruktbringande genom att banan bitvis kan öppnas för allmän trafik.

Av betydelse härvidlag är också, att sedan statsbanan Sveg—Brunflo år 1922 blivit fullbordad och om arbetena å inlandsbanan norr om Stensele och söder om Stora Lule älv tills vidare i avvaktan på ljusare tider kunna komma att nedläggas, anslagskraven för nya statsbanebyggnader i övrigt under de närmaste åren bliva i avsevärd grad reducerade. Detta förhållande borde i sin mån kunna underlätta avseende av medel för en grenbana från Jörn.

Likaså måste det anses vara av viss betydelse för frågans bedömande, att genom igångsättandet av arbetena å denna grenbana möjlighet jämväl skulle vinnas att dit överflytta från Sveg—Brunflobanan och inlandsbanan ledigblivande arbetspersonal, och härmed är styrelsen inne på den möjlighet, som måhända finnes att nu igångsätta arbetena, om därför kan, i syfte att förebygga arbetslöshet, avses medel av allmänna anslag för arbetslöshetens bekämpande eller medel av samma natur, som för sådant ändamål kommit till användning för statsbanan Forsmo—Hoting och statsbanan Hällnäs—Lycksele. Utgående från att saken lämpligen kan ordnas på dylikt sätt, har styrelsen alltså nu intet anslagsäskande att göra för denna bana. Styrelsen vill dock nu anmäla, att det belopp, som bör ställas till styrelsens förfogande för byggnadsarbetenas bedrivande med särskilt sikte taget på att sysselsätta annars arbetslösa järnvägsarbetare, bör utgöra omkring 1,000,000 kronor.»

Reservation.

Mot järnvägsstyrelsens framställning har avvikande mening anförts av överingenjören Hj. Fogelmarck. Reservanten erinrar därvid om de uttalanden, som tidigare vid flera tillfällen gjorts, särskilt år 1917 av järnvägsstyrelsen, angående lämpligheten av att hava en plan för statens järnvägsbyggnader, gällande för längre tid, något som möjliggjorde dels ett ekonomiskt fördelaktigare utförande av byggnadsarbetena

och dels en säkrare och jämnare utveckling av allmän och enskild företagsamhet i de av ifrågavarande banor berörda trakterna. Den därvid uttalade uppfattningen, att en av det statsfinansiella läget nödvändiggjord rubbning i byggnadsplanen kunde äga rum genom att mer eller mindre framflytta tiden för en eller annan av de i planen ingående banorna, måste, enligt reservantens mening, såsom konsekvens av de skäl, som framförts för behovet av en byggnadsplan, innebära, att framflyttandet av en banas fullbordande skulle ske genom ett långsammare bedrivande av byggnadsarbetena med mindre årliga anslag, men icke genom att helt nedlägga arbetena. Härom anför reservanten vidare:

»Det är emellertid detta, som enligt mitt förmenande kan befaras bliva följden av vad styrelsen nu föreslår. Förslaget synes mig nämligen innebära ett sönderbrytande av byggnadsplanen på ett sätt, som medför just den ovisshet och de olägenheter såväl för arbetenas ekonomiska utförande som för näringslivet i Norrland, som man tidigare så kraftigt framhållit vara en olycklig följd av saken av en byggnadsplan. Ty, även om den nuvarande järnvägsstyrelsen säger sig hava för avsikt att föreslå byggnadsplanens återupptagande, så snart de ekonomiska förhållandena i landet förbättrats, kan det nog med skäl sägas, att om arbetet på en bana nu helt nedlägges och dess organisation upplöses genom att arbetare, befäl och materiel avskedas eller bortflyttas, det är ovisst, om och när arbetena någon gång åter komma att upptagas.

Visserligen har styrelsen tidigare, och detta med rätta, framhållit, att det är ekonomiskt fördelaktigare att samtidigt bedriva arbetena på ett färre antal platser med något större anslag än att igångsätta arbeten på ett större antal platser med mindre anslag på varje plats, men, sådan situationen nu är, och i anslutning till vad ovan sagts håller jag för, att det är lyckligare och mot därav berörda ortsbefolkning rättvisare att fortsätta arbetena på de redan påbörjade bandelarna, även om endast knappa anslag kunna påräknas, än att med brytande av byggnadsplanen nedlägga arbetena på en eller flera av desamma. I viss mån strider detta visserligen mot vad styrelsen tidigare uttalat angående det ekonomiska uti att driva banbyggnadsarbeten med för små årliga anslag, särskilt därför att, inom vissa gränser, organisationskostnaderna procentuellt bli högre än om större anslag äro tillgängliga. Dock vill jag här erinra om att, då under senaste åren de finansiella svårigheterna nödvändiggjort anslagens avknappande för vissa bandelar under vad som förut ansetts vara ekonomiskt fördelaktigt för arbetenas bedrivande å ett arbetsdistrikt, man sökt förenkla organisationen till det minsta möjliga genom att, såsom fallet varit å exempelvis inlandsbanans norra del, arbeta på endast en sektion, i stället för å arbetsdistrikt uppdelat i sektioner. Med sålunda förenklad organisation bör man utan särskilt ogynnsamt resultat kunna driva arbetena på en bandel med anslag knappare än tidigare ansetts tillräddigt, även om givetvis ett större anslag per år gör organisationskostnaderna procentuellt mindre.

Vid bedömande av den föreliggande frågan torde nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden jämväl böra tagas i beaktande. Det kan givetvis icke bortses ifrån att det ekonomiska läget är sådant, att all möjlig sparsamhet kräves i fråga om

[18.] statens utgifter. Samtidigt måste dock bemärkas, att förhållandena å arbetsmarknaden äro sådana, att staten för arbetslöshetens bekämpande måste hålla igång nödhjulsarbeten i mycket stor utsträckning och att landets ekonomiska läge dock icke ansetts sämre än detta kunnat ske. Man kan ju då också fråga sig, om den åtgärden är den ur allmän synpunkt riktiga, att dessa banbyggnadsarbeten nedläggas och därmed arbetslösheten ökas samtidigt som arbetstillfällen måste sökas, som kanske ofta ur nyttans synpunkt äro mindre värda än nämnda banbyggnadsarbeten, vilka dock statsmakterna, ehuru medvetna om att banföretagen icke åtminstone på många år skulle medföra någon direkt ekonomisk vinning, funnit ur andra synpunkter för landet av det värde, att de borde komma till utförande under en jämförelsevis kort tidsperiod.]

Såsom sammanfattning av det anförda uttalar reservanten som sin åsikt, att järnvägsstyrelsen icke nu bort ifrågasätta ett nedläggande av arbetena vare sig å inlandsbanans södra eller norra del eller å tvärbanan Hällnäs—Stensele.

Vidkommande de särskilda bandelarna anför reservanten i huvudsak följande:

Beträffande *södra delen av inlandsbanan* erinras, hurusom enligt den för 1916 års riksdag framlagda byggnadsplanen rälsläggningen söderifrån skulle hava varit framme vid Storuman år 1919 och i Sorsele år 1921. Då rälsläggningen först år 1922 beräknades framkomma till Ume älv, vore banbyggnaden redan avsevärt försenad. Att nu besluta, att banans fortsättning norr om Storuman skulle uppskjutas till oviss framtid, syntes jämväl bliva till alltför stor skada för de ovanför liggande bygderna, särskilt i Juktåns och Vindelälvens dalgångar. Med hänsyn härtill anser reservanten, att arbetet borde omedelbart ehuru i långsamt tempo fortsättas från Storuman upp till Vindelälven och Sorsele.

Kostnaderna för bananläggningen från Storuman norr ut till den plats, där man påträffade Vindelälven med dess landsvägsförbindelser, eller Sandsele på älvens södra strand, beräknades till omkring 6 miljoner kronor eller något däröver, för sträckan Storuman—Blattnicksele till cirka 8 miljoner samt för hela sträckan Storuman—Sorsele till omkring 11 miljoner kronor.

I fråga om *inlandsbanans norra del* erinras om statsmakternas vid ett flertal tillfällen, senast år 1922, gjorda uttalanden, att arbetena å denna bandel alljämt borde fortgå. Med hänsyn dels till vad som hittills av statsmakterna blivit åtgjort i fråga om denna bandel och till de penningmedel, som redan nedlagts söder om Porjus, dels och till med arbetenas totala nedläggande uppkommande svårigheter för den hittills vid banbygget sysselsatta personalen i form av arbetslöshet anser reservanten, att arbetena å bandelen tills vidare borde fortgå. Med den synnerligen enkla organisation av arbetsledningen, som numera förefunnes vid denna banbyggnad, torde arbetena kunna bedrivas något så när ekonomiskt, även om de årliga anslagen måste tänkas ej obetydligt understiga 1,000,000 kronor, åtminstone under de allra närmaste åren, då tillgängliga medel kunde till största delen nedläggas i arbeten och materialkostnader undvikas.

Vad angår statsbanan *Hällnäs—Stensele*, erinrar reservanten, att 1917 års riksdag, då densamma beslöt anläggning av nämnda bana, därvid gjorde det uttalandet, att arbetena å bandelen Lycksele—Stensele likväl icke borde bedrivas

hastigare än som beräknats i järnvägsstyrelsens byggnadsplan den 7 mars 1917. I sistnämnda byggnadsplan vore det förutsatt, att banan skulle byggas i ett sammanhang från Hällnäs till Stensele under åren 1919—1928.

Av skäl, som ovan framhållits beträffande olämpligheten av att nu helt bryta planen för en banas byggande genom arbetenas nedläggande, samt med hänsyn till önskvärdheten av att snarast återställa de genom inlandsbanans framdragande söder ifrån brutna handelsvägarna — av särskild betydelse för Umeå stad — anser reservanten, att banbyggnaden borde fortsätta i ett sammanhang upp mot Stensele såsom fortsättning på byggnadsarbetena å bandelen Hällnäs—Lycksele. Något anslag för arbetenas igångsättande ovanför Lycksele syntes icke med nödvändighet behöva äskas förrän av 1924 års riksdag, ehuru väl det för ett lämpligt disponerande av den å Hällnäs—Lycksele successivt ledigblivande arbetsstyrkan vore ekonomiskt fördelaktigt, om redan 1923 års riksdag beviljade ett mindre belopp för arbetenas påbörjande å bandelen Lycksele—Stensele.

Beträffande tvärbanan Jörn—Gubbligaure framhålles, att ett igångsättande, på sätt järnvägsstyrelsen ifrågasatt, av arbetena på bandelen Jörn—Arvidsjaur med medel från anslaget till nödhjälpsarbeten syntes synnerligen önskvärt men icke borde få förorsaka avbrott i arbetena å förut omförmälda i gång varande banbyggnader och särskilt icke fördröja inlandsbanans framdragande från Storuman norr ut mot Sorsele, då ju i den år 1917 framlagda byggnadsplanen förutsatts, att inlandsbanan söderifrån skulle vara framdragen till Sorsele, innan arbetena påbörjades å den jämväl då i planen ingående banan Jörn—Avaviken.

I anslutning till vad sålunda anförts anser reservanten, att järnvägsstyrelsen bort hemställa, att för budgetåret 1923—1924 måtte anvisas, för inlandsbanan 2,300,000 kronor, varav 1,600,000 kronor för södra delen och 700,000 kronor för norra delen, samt för statsbanan Hällnäs—Stensele 1,700,000 kronor.

Vidare har statens järnvägsbyggnaders ingenjörsförening i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift hemställt, att vid prövning av frågan om statens fortsatta järnvägsbyggande i Norrland jämväl måtte tagas i beaktande vissa av föreningen framlagda synpunkter. I innehållet av denna skrivelse har tjänstemannaföreningen vid statens väg- och vattenbyggnader instämt.

*Statens
järnvägs-
byggnaders
ingenjörs-
förening
m. m.*

I skrivelsen framhålles beträffande bandelen Porjus—Jokkmokk, att då den sammas färdigbyggande i långsam takt torde kräva omkring 5 år, under denna jämförelsevis långa tid sådan ljusning kunde förväntas hava inträtt beträffande den nu nedlagda järnindustrien i Porjus, att förutsättningar för produktion av träkol då kunde vara för handen och därmed också behovet av transportförbindelser. Ur byggnadssynpunkt vore det ock synnerligen lämpligt att nu, då alla andra arbeten läge nere i dessa trakter, fortsätta banbyggnaden, varigenom den stam av arbetare, som funnes kvar, kunde beredas ytterligare sysselsättning utan menlig inverkan av om arbetskraften konkurrerande företag. Ifråga om statsbanorna Hällnäs—Stensele och Jörn—Gubbligaure syntes lämpligen arbetena böra igångsättas å sträckan Jörn—Arvidsjaur, i den mån bandelen Hällnäs—Lycksele bleve färdig, samt åter upptagas norr om Lycksele, i den mån linjen Jörn—Arvids-

- [18.] jaur bleve fullbordad, varigenom skulle vinnas, att samma arbetsorganisation kunde användas för de båda banornas byggande och överflyttningar från det ena arbetsområdet till det andra ske utan några nämnvärda kostnadsökningar. Vidare ifrågasatte föreningen viss reduktion i kostnaderna för ifrågavarande bandelar. Sålunda torde med hänsyn till rådande överskott å rullande materiel vid statens järnvägar och den jämförelsevis obetydliga materiel, som under många år framåt krävdes för trafikerings av de nytillkommande bandelarna, särskild kostnad för nyanskaffning av dylik materiel, nu upptagen med 5,000 kronor per kilometer, icke behöva nu beräknas. Om vidare från statens skogar kostnadsfritt tillhandahölles för järnvägsbyggnaden erforderligt virke till sliprar och byggnader m. m., skulle en utgiftsminskning av omkring 16,000 kronor per kilometer kunna påräknas. Enligt en av föreningen utarbetad plan skulle alltså inlandsbanan framkomma till Jokkmokk år 1927 och till Sorsele år 1928, vilket år bandelen Jörn—Arvidsjaur jämväl skulle vara i huvudsak färdigställd. Därefter skulle sträckan Lycksele—Stensele byggas, vilket arbete beräknades kunna fullbordas under 5 år.

Ur järnvägssekonomisk synpunkt skulle med ett avbrott i banbyggnadsarbetet vinnas framflyttandet några år av dels en jämförelsevis ringa kapitalinvestering, dels ock den sannolika förlusten vid banornas trafikerings. Denna vinst torde dock i någon mån reduceras genom den ökade kostnad för organisation, förråd, arbetarnas förläggning m. m., som givetvis alltid måste uppstå vid ett arbets avbrytande och återupptagande först efter ett antal år. Därjämte måste frambållas olägenheten av att splittra en stamtrupp av järnvägsbyggare, såväl befäl som arbetare, som lärt sig bliva hemmastadda med obygdshällandena. De järnvägssekonomiska synpunkterna syntes därför icke böra tillmätas alltför dominerande betydelse, då det gällde att taga ställning till frågan om avbrytande av statens järnvägsbyggnader i Norrland. Från rent statsekonomisk synpunkt vore det slutligen icke heller uppenbart, att ett dylikt avbrytande av arbetena komme att medföra däremot svarande besparingar i statsutgifterna, då det väl snarare syntes kunna antagas, att staten, med hänsyn till alltför rådande arbetslöshet och därmed förenade svårigheter för byggnadspersonalen att bliva upptagen i den allmänna arbetsmarknaden finge, draga försorg om ett större eller mindre antal av denna personal, som vid de norrländska banbyggnaderna för närvarande uppginge till omkring 2,500 man.

Över järnvägsstyrelsens och ingenjörsföreningens framställningar hava infordrade utlåtanden avgivits av länsstyrelsen i Norrbottens län den 6 och den 12 oktober 1922, domänstyrelsen den 7 och den 14 oktober 1922, chefen för generalstaben den 14 oktober 1922 och länsstyrelsen i Västerbottens län den 30 oktober 1922. Sedermera har järnvägsstyrelsen i skrivelse den 27 november 1922 framställt vissa erinringar med anledning av innehållet i länsstyrelsens i Västerbottens län yttrande.

Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Länsstyrelsen i Norrbottens län instämmer i huvudsak med överingenjören Fogelmarck beträffande frågan om den allmänna järnvägsbyggnadspolitiken under depressionstider. Länsstyrelsen finner förhållandena å lånemarknaden och den omständigheten, att driften av de banor,

varom nu är fråga, sannolikt komme att uppvisa underskott, icke utgöra tillräckligt starka skäl för en så kraftig inskränkning av järnvägsbyggandet, som järnvägsstyrelsens förslag innebär. [18.]

Beträffande bandelen Porjus—Jokkmokk framhålles bland annat, att arbetenas fortsättande å densamma säkerligen skulle utgöra ett verksamt skäl för det nu nedlagda järnverket i Porjus att ånyo upptaga driften, enär därigenom träkolstillförseln bleve bättre säkrad, och ett återupptagande av driften vid nämnda järnverk finge anses såsom ett betydelsefullt statsintresse, som tillförde staten både direkta och indirekta inkomster. Sett mot bakgrunden av de sista årens åtgöranden från statens sida skulle järnvägsbyggnadens uppskjutande till oviss framtid innebära en stor besvikelse för befolkningen i dessa trakter, som nu levde under hårda livsbetingelser, vilka genom järnvägens tillkomst skulle avsevärt lättas.

I fråga om statsbanan Jörn—Gubblijaure anser länsstyrelsen sträckan Jörn—Arvidsjaur ej endast av lokal betydelse utan av vikt för stora delar av länet såsom ledande genom ett område, som ur kolonisationssynpunkt redan visat sig mycket utvecklingskraftigt, varjämte av de föreslagna nya banorna denna bandel säkerligen komme att lämna det bästa driftresultatet. Därest icke, såsom järnvägsstyrelsen tänkt sig, medel till denna banas påbörjande kunde erhållas från arbetslöshetsanslaget, hemställes, att av 1923 års riksdag måtte äskas ett anslag av åtminstone 1,000,000 kronor för ändamålet. Slutligen framhålles vikten av att ifrågavarande bandel färdigställas före inlandsbanan å sträckan Storuman—Sorsele.

Domänstyrelsen har förklarat sig intet hava att erinra mot järnvägsstyrelsens förslag till anslag för nya statsbanebyggnader i Västerbottens och Norrbottens län.

Domänstyrelsen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län uttalar sin fulla anslutning till de synpunkter, överingenjören Fogelmark anfört, samt redogör ingående för de ytterligare skäl, som enligt länsstyrelsens mening talade mot ett avbrott av järnvägsbyggandet i Norrland.

Länsstyrelsen i Västerbottens län.

Därutöver framhåller länsstyrelsen, bland annat, att frånvaron eller framskjutandet till en oviss framtid av en tvärbana Hällnäs—Stensele, sammanbindningsleden mellan de båda stambanorna i Norrland, bleve till synnerlig olägenhet för Västerbottens län. Så hade redan nu handelsområden, som alltid tillhört länet, gått förlorade och överförts till andra län, i det att Vilhelmina, Dorotea och Åsele socknar genom tillkomsten av inlandsbanans södra del fått sina handelsförbindelser riktade mot Jämtland. Om statsbanan Hällnäs—Stensele avbrötes vid Lycksele, komme jämväl Stensele, Sorsele och Tärna socknar att gå en liknande utveckling till mötes. Därmed bleve norska hamnar de naturligaste utfartsvägarna för en del exportvaror i stället för de svenska hamnarna vid Bottenhavet, och komme detta att få ödesdigra verkningar för Umeå stad och särskilt den nya hamnbyggnad, som staden med stora uppoffringar efter statsmakternas villkor och i förlitande på statsbanans Hällnäs—Stensele snara tillkomst anlagt vid Holmsund. Vidare vore färdigställandet inom möjligast korta tid av sistnämnda bana en nödvändighet för ett rationellt ordnande av sjukvården inom länet.

- [18.] Länsstyrelsen hemställer därför, att järnvägsstyrelsens förslag ej måtte vinna godkännande, utan att den år 1917 beslutade planen snarast möjligt måtte genomföras. Av största vikt för Västerbottens läns utveckling, framtid och sammanhållande vore, att banan Hällnäs—Stensele fullbordades i sin helhet. Vidare borde inlandsbanans södra del fortsättas till Sorsele och bandelen Jörn—Avaviken byggas. Beträffande anslagsbehovet för budgetåret 1923—1924 ansluter sig länsstyrelsen till överingenjören Fogelmarcks förslag, dock att länsstyrelsen anser ytterligare en halv miljon kronor böra anvisas, vilket belopp lämpligast syntes böra användas till påbörjande av sträckan Jörn—Avaviken.

Järnvägs-
styrelsen
den 27/11
1922.

Med anledning av vad länsstyrelsen i Västerbottens län anfört har järnvägsstyrelsen i sin skrivelse den 27 november 1922 anfört bland annat följande:

Man hade givetvis alltid varit klart medveten om, att de norrländska järnvägarna kanske under årtionden icke blott ej skulle kunna lämna någon förräntning å disponerat kapital utan även från det övriga järnvägsnätet kräva tillskott till täckande av driftkostnaderna. Med det förhållande mellan inkomster och utgifter, som rådde före kriget, kunde ifrågavarande tillskott emellertid icke beräknas bliva så betydligt, att det övriga statsbanenätet icke skulle förmå att relativt lätt lämna detsamma. De södra stambanorna och däribland framförallt linjerna Stockholm—Göteborg och Stockholm—Malmö hade nämligen alltid lämnat så stort överskott, att detsamma vida mer än täckt räntekostnaderna för i ifrågavarande linjer bundet kapital, och hade järnvägsstyrelsen för sin del ansett skäligt, att detta överskott finge beräknas använt till möjliggörande av det norrländska järnvägssystemets utbyggande och drift.

Detta gällde givetvis allt framgent men dock ej i fullt samma mån som förut. De under krigstiden inträdande förskjutningarna i inkomst- och utgiftssiffror hade nämligen, såsom av sammanställningen å nästföljande sida framginge, helt rubbat förhållandet mellan de starka bandelarnas överskott och de svagas underskott.

Under det att alltså underskottet å norrlandslinjerna norr om Bräcke från 1913 till 1920 och 1921, såsom av sammanställningen framginge, ökats från cirka 600 till nära 8,000 kronor per kilometer, hade överskottet å de starka södra linjerna vuxit endast från 7,400 kronor till 22,000, respektive 12,600 kronor per kilometer. Härvid måste visserligen tagas i betraktande, att 1921 på grund av den allmänna depressionen varit ett exceptionellt ogynnsamt år; även en ökning av inkomsterna med låt säga 20 % utan motsvarande ökning av utgifterna skulle emellertid icke närmelsevis återställa 1913 års förhållande, och gällde detta i alldeles speciell grad om de allra svagaste bandelarna, vilka ju vore av största intresset, då man skulle beräkna konsekvenserna av de planerade nya linjernas byggande.

Under nuvarande och, sedan beslutet om den norrländska järnvägsbyggnadsplanen preliminärt fattades, helt ändrade förhållanden måste man iakttaga all försiktighet och något se tiden an, då det gällde att bestämma sig för ett fortsatt utbyggande av i hög och stegrad grad förlustbringande nya järnvägslinjer.

[18.]

Bandel	Längd km.	1 9 1 3				1 9 2 0				1 9 2 1			
		In-	Ut-	Över-	Över-	In-	Ut-	Över-	Över-	In-	Ut-	Över-	Över-
		koms-	gifter	skott	skott	koms-	gifter	skott	skott	koms-	gifter	skott	skott
		ter		(+)	(+)	ter		(+)	(+)	ter		(+)	(+)
				eller	eller			eller	eller			eller	eller
				brist	brist			brist	brist			brist	brist
				(-)	(-)			(-)	(-)			(-)	(-)
				pr km.	pr km.			pr km.	pr km.			pr km.	pr km.
		Miljoner kronor				Miljoner kronor				Miljoner kronor			
Bräcke— Storlien .	304.3	3.30	3.01	+ 0.29	+ 817	6.95	8.66	— 1.71	— 5,626	4.88	6.65	— 2.27	— 7,461
Östersund— Vilhelmina	258.1	0.43	0.53	— 0.10	— 778	2.46	4.30	— 1.84	— 7,114	1.77	3.47	— 1.70	— 6,599
Bräcke— Boden . .	818.7	3.76	4.72	— 0.96	— 1,256	17.97	24.12	— 6.15	— 7,510	12.71	19.63	— 6.92	— 8,455
Boden—Ha- paranda .	216.1	0.16	0.41	— 0.25	— 1,967	1.50	4.12	— 2.62	— 12,138	1.17	2.87	— 1.70	— 7,872
Summa resp. medeltal	1,597.2	7.65	8.67	— 1.02	— 640	28.88	41.20	— 12.32	— 7,713	20.03	32.62	— 12.59	— 7,887
Stockholm— Göteborg .	459.3	16.64	12.09	+ 4.55	+ 9,909	68.09	54.73	+ 13.36	+ 29,091	46.37	42.27	+ 4.10	+ 8,931
Järna— Malmö . .	592.6	16.49	11.14	+ 5.35	+ 10,995	72.50	56.09	+ 16.41	+ 27,695	54.48	42.67	+ 11.81	+ 19,933
Göteborg— Malmö . .	424.2	8.29	7.30	+ 0.99	+ 2,414	33.31	30.12	+ 3.19	+ 7,523	26.99	24.25	+ 2.74	+ 6,461
Summa resp. medeltal	1,476.1	41.42	30.53	+ 10.89	+ 7,338	173.90	140.94	+ 32.96	+ 22,332	127.84	109.19	+ 18.65	+ 12,638

Chefen för generalstaben framhåller, att hela den storslagna planen med inlandsbanans byggande komme att lida ett allvarligt avbräck, därest järnvägsstyrelsens förslag vunne statsmakternas godkännande. Såsom chefen för generalstaben tidigare vid upprepade tillfällen framhållit, vore det ur försvarets synpunkt en angelägenhet av största vikt, att inlandsbanan så snart sig göra låte färdigställdes. Beträffande inlandsbanan anföres vidare i huvudsak följande:

*Chefen för
general-
staben.*

Såsom erfarenheterna från världskriget till fullo visat, vore järnvägarna nödvändiga icke blott för genomförandet av stridskrafternas mobilisering och för fälthärens uppmarsch och koncentrerings utan jämväl för bibehållande av förbindelsen med hemorten. Ensamt för tillgodoseende av arméns uppmarsch och koncentrerings vid vår östra landgräns samt dess förbindelse med hemorten vore det också vanskligt att endast hava till förfogande en enda, enkelspårig järnväg — norra stambanan. Härtill komme, att norra stambanan på ett flertal platser löpte så nära kusten, att densamma lätt kunde utsättas för skada genom fiendliga

- [18.] företag, särskilt då på flera ställen finnes konstbyggnader, vilka vore mycket svåra, i vissa fall omöjliga, att inom rimlig tid återställa efter en eventuell förstöring. Faran för en sådan förstöring hade under senare år genom flygväsendets snabba utveckling i mycket hög grad stegrats. Frånsett dylika längre avbrott i trafiken skulle emellertid, då den nu befintliga järnvägslinjens trafikförmåga till största delen behöfde tagas i anspråk för militära transporter, under ett fälttåg vid var östra landgräns — synnerligast om detsamma bleve av längre varaktighet — det knappast bliva möjligt att med en enda genomgående järnvägslinje i erforderlig grad tillgodose ej blott de militära utan jämväl de civila trafikbehoven, vilka senare även, enligt vad erfarenheten ådagalagt, under ett krig stegrades. Ur strategisk synpunkt vore förekomsten i övre Norrland av endast en enkelspårig bana olämplig då därigenom en hastig förflyttning av trupper från södra eller mellersta Sverige till övre Norrland vore förenad med stora svårigheter. Ännu starkare måste denna olägenhet framträda, därest en inskränkning vidtoges i Sveriges stridskrafter enligt 1914 års härordning. Då försvaret av Norrbotten ur transportsynpunkt kunde anses säkerställt först då ytterligare en sammanhängande och genom sitt läge inne i landet skyddad förbindelse från mellersta Sverige till banan Boden—Gällivare erhållits, vore färdigställandet av inlandsbanan ur militär synpunkt av ojämförligt större betydelse än byggandet av tvärbanor. Mot uppskov med inlandsbanans färdigställande talade slutligen, att en växling i det nuvarande militärpolitiska läget ganska hastigt kunde inträffa med det osäkerhetstillstånd, som rådde icke minst på andra sidan Östersjön.

På grund av vad sålunda framhållits betonar chefen för generalstaben på det kraftigaste vikten för landets försvar av att arbetet å inlandsbanan icke avbrytes samt hemställer, att erforderliga medel måtte anvisas för fortsatta arbeten å såväl södra som norra delen av inlandsbanan.

Framställningar av Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare m. fl.

Därjämte hava ytterligare framställningar i ämnet inkommit. Så hava arbetarna vid inlandsbanan gjort framställning om fortsättande snarast möjligt å nämnda bana norr om Storuman av arbetena i sådan utsträckning, att flertalet där anställda arbetare kunde beredas sysselsättning. Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare hava hemställt om anslag till byggande av banan Jörn—Arvidsjaur och i andra rummet till fortsättande även av bandelen Porjus—Jokkmokk. Arvidsjauras kommunalnämnd, järnvägskommitté och arbetslöshetskommitté hava på anförda skäl hemställt om ett anslag av 1,000,000 kronor för påbörjande av bandelen Jörn—Arvidsjaur. Jokkmokks sockens järnvägskommitté har hemställt om anslag till banbygget Porjus—Jokkmokk. Stadsfullmäktige i Umeå anhålla om framläggande av förslag dels till fortsättande av tvärbanan från Lycksele till Stensele utan avbrott, dels ock till fortsättande av inlandsbanan till Sorsele. Västerbottens läns landsting hemställer om anslag för fullbordande inom ursprungligen beräknad tid av statsbanan Hällnäs—Stensele och för fortsättande av inlandsbanan till Sorsele. Framställningar i enahanda syfte hava inkommit från Sten-

sele sockens kommunalfullmäktige samt ett stort antal invånare i Blattnicksele, Lycksele m. fl. orter. Kommunalfullmäktige i Tärna hava påyrkat, att statsbanan Hällnäs—Stensele måtte utan avbrott framföras till sistnämnda ort. Yrkande om fullföljande av det norrländska järnvägsbygget har även framförts av Svenska väg- och vattenbyggnadsarbetarförbundet. [18.]

Vid behandling nästlidet år av frågan om anslag till arbetena å inlandsbanan anförde jag beträffande banans södra del, att man i första hand borde inrikta sig på banans färdigställande till Storuman samt byggande av materialväg därifrån till Blattnicksele. Huruvida banbyggnaden omedelbart skulle fortsättas från Storuman norrut eller icke vore en fråga, vartill statsmakterna lämpligen torde böra taga standpunkt nästkommande år, då de rådande osäkra ekonomiska förhållandena måhända kunde något stadgat sig samt större möjligheter därför föreläge att överskåda den statsfinansiella situationen. Vidkommande norra delen fann jag ingen anledning att för det dåvarande frångå den av statsmakterna år 1921 hävdade åsikt, att arbetena å denna bandel alltjämt borde fortgå. *Departementschefen.*

Det torde knappast med fog kunna sägas, att sedan nästföregående år förhållandena så förbättrats, att någon större utsikt nu finnes att överblicka det ekonomiska läget. Det lärer jämväl vara ovisst, vid vilken tid så kan bli förhållandet. Då sålunda den alltjämt osäkra statsfinansiella situationen manar till den största försiktighet vid beslutande av nya utgifter för kapitalökning, har fråga uppstått, huruvida icke banbyggnadsarbetena i övre Norrland, vilka för närvarande kräva en stor del av dessa utgifter, borde tills vidare avbrytas i avvaktan på bättre tider. Järnvägsstyrelsen har i sådant hänseende framlagt ett förslag, som går ut på att arbetena å inlandsbanan och statsbanan Hällnäs—Stensele skulle tills vidare nedläggas. Detta skulle inträffa i fråga om inlandsbanans norra del redan våren 1923, då tillgängliga medel förbrukats, beträffande nämnda banas södra del i slutet av år 1923, då järnvägen färdigställts till Storuman, samt vidkommande statsbanan Hällnäs—Stensele i slutet av år 1924, då banan blivit fullbordad till Lycksele.

Visserligen tala — och hava jämväl från flera håll anförts — många skäl för ett fortsättande, om ock i inskränkt omfattning, av ifrågavarande banbyggnadsarbeten. Vid överbägande av de olika synpunkter, som i förevarande fråga framförts, har jag emellertid under rådande förhållanden funnit statsfinansiella och järnvägsekonomiska skäl böra sättas i första rummet vid frågans prövning, och anser jag mig med hänsyn till dessa skäl nödsakad förorda, att planen för ifrågavarande banbyggnadsarbetens bedrivande — vilken plan redan nu icke kunnat följas i ur-

- [18.] sprungligen avsedd takt — ytterligare förskjutes genom arbetenas temporära nedläggande på sätt järnvägsstyrelsen föreslagit. Därvid torde få framhållas, att de orter, som vid ett fortsättande av banbyggnaderna inom en tämligen nära framtid skulle hava erhållit järnvägsförbindelse, likväl få möjlighet till förbättrade kommunikationsförhållanden genom de vägförbindelser, som finnas eller bliva färdigställda till dessa orter från järnvägarnas tillfälliga slutpunkter. Därest vid arbetenas successiva avbrytande arbetarna på de nuvarande bansträckorna icke skulle kunna beredas sysselsättning på annat håll, torde få tagas i övervägande, huruvida nödhjälpsarbeten böra anordnas på några av dessa bandelar. Självfallet är, att, då de ekonomiska förhållandena komma att förbättras, frågan om anslag för banbyggnadsarbetenas fortsättande i mera planenlig takt kommer att tagas under förnyat övervägande.

Samma skäl, som sålunda av mig anförts för ett tillfälligt avbrott av inlandsbanebygget och av arbetena å banan Hällnäs—Stensele, tala jämväl mot att anslag nu äskas för banan Jörn—Gubblijaure. Av skäl, järnvägsstyrelsen närmare utvecklat, anser jag det emellertid särdeles önskvärt, om arbetena å denna banbyggnad kunde under den närmaste tiden med anlitande av nödhjälpsmedel igångsättas, därest frågan om banans sträckning icke skulle, med anledning av under senare tiden undersökta mineralfyndigheter i dessa trakter, behöva upptagas till förnyad omprövning.

För fullbordande av arbetena å inlandsbanan och banan Hällnäs—Stensele till de av mig nyss förordade avbrottpunkterna vid Storuman och Lycksele erfordras emellertid ytterligare anslag av riksdagen. Mot de av järnvägsstyrelsen för sådant ändamål föreslagna beloppen, 1,000,000 respektive 2,000,000 kronor, har jag intet annat att erinra än att anslaget till sistnämnda banbyggnad synes kunna nedsättas till 1,700,000 kronor. Beträffande detta belopp gör jag framställning längre fram. Under förvarande punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsättande av arbetena å *inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare* för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av . . kronor 1,000,000.

III. Statsbanan Forsmo—Hoting.

- [19.] Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1917 års riksdag under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. beslutat Statsbanan Forsmo—Hoting. anläggande av en tvärbana i Ångermanälvens och Fjällsjöälvens dalgångar från Forsmo å linjen Långsele—Selsjön av norra stambanan till

Hotings station å inlandsbanan, för vilken tvärbana i dess sträckning längs den s. k. Åkvisslelinjen anläggningskostnaderna med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriser beräknats till 8,700,000 kronor. För arbeten å ifrågavarande banbyggnad har riksdagen för åren 1918—1922 och första halvåret 1923 anvisat sammanlagt 11,350,000 kronor. Härjämte har Kungl. Maj:t dels den 26 augusti 1921 från det av samma års riksdag beviljade anslaget till nödhjälpsarbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk anvisat 1,000,000 kronor för dylika arbeten å ifrågavarande statsbana, dels ock den 8 september 1922 från odisponerade delar av de av 1920 års riksdag beviljade anslagen till bostadsbyggande vid kommunikationsverken anvisat 1,000,000 kronor för arbeten å och beställningar för omförmälda statsbana. För bananläggningen hava sålunda hittills disponerats tillhopa 13,350,000 kronor. [19.]

Järnvägsstyrelsen begär nu till fortsättande av arbetena å banan ett anslag av 2,600,000 kronor för budgetåret 1923—1924 samt yttrar till stöd här följande:

»Med hänsyn till den relativt långa tid, som ännu kan beräknas återstå innan banans fullbordande samt de förändringar i prisnivån, som innan dess kunna tänkas inträda, har någon slutgiltig beräkning, utvisande banans totala anläggningskostnad, nu icke utförts. Emellertid kan densamma med den erfarenhet man nu erhållit angående prisförändringarna uppskattas till i runt tal 19½ miljoner kronor och skulle sålunda för företagets färdigställande erfordras ytterligare omkring 6,150,000 kronor.

Under antagande av en i förhållande till tidigare förutsättning något förskjuten arbetsplan, varvid rälsläggningen å banan år 1923 norrifrån når fram till bron över Rörströmsälven i närheten av Bodum samt söderifrån vid Tarasjön och år 1924 såväl norr- som söderifrån framkommer till Backe, skulle för budgetåret 1923—1924 erfordras ett anslag av 2,600,000 kronor. Under förutsättning av ett liknande anslag för det därefter kommande året samt ett mindre anslag för budgetåret 1925—1926, skulle hela banan kunna beräknas öppnad för allmän trafik i slutet av år 1925.

Styrelsen vill här i anslutning till de uttalanden styrelsen tidigare gjort framhålla angelägenheten av att de jämförelsevis mycket tätt bebyggda trakter, som Forsmo—Hotingbanan kommer att genomkorsa, snarast möjligt erhålla järnvägskommunikationer. Av stor betydelse är också, att de gamla handelsvägarna, som i avsevärd grad redan rubbats genom inlandsbanans framdragande från Östersund till Vilhelmina, inom närmaste tid återställas genom fullbordande av nu omhandlade tvärbana, den utan gensägelse viktigaste av tvärbanorna mellan inlandsbanan och norra stambanan.»

Med hänsyn till den särskilda betydelsen av ifrågavarande banbyggnad anser jag mig icke böra förorda någon minskning uti den takt *Departementschefen.* för banans färdigbyggande, som järnvägsstyrelsen tänkt sig. Även med vid-

- [19.] hållande härav torde dock anslagsbeloppen för de båda närmaste budget-åren kunna något nedsättas. Att märka är nämligen, att uti det för banans färdigställande uppgivna beloppet, eller omkring 6,000,000 kronor, jämväl ingår kostnad för anskaffande av rullande materiel med, enligt vad jag inhämtat, omkring 1,000,000 kronor. För detta ändamål behöver emellertid uppenbarligen icke med nuvarande tillgång å dylik materiel vid statens järnvägar några medel disponeras under den tid, själva byggnadsarbetena pågå. Om kostnaden för rullande materiel därför frånräknas, skulle sålunda de för banarbetets färdigställande erforderliga medlen utgöra omkring 5,000,000 kronor, vilka lämpligen torde kunna fördelas med 2,200,000 kronor för vart och ett av de båda närmaste budget-åren och cirka 600,000 kronor för budgetåret 1925—1926.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsättning av *statsbanan Forsmo—Hoting*
för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 2,200,000.

IV. Statsbanan Hällnäs—Stensele.

- [20.] Under åberopande av vad under punkten 18 här ovan anförts får
Statsbana jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
Hällnäs—
Stensele.

att till fortsättning av *statsbanan Hällnäs—Sten-*
sele för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservations-
anslag av kronor 1,700,000.

V. Statsbanan Jörn—Gubblijaure.

- Angående I enlighet med vad under punkten 18 här ovan anförts skulle
statsbanan något anslag icke äskas av innevarande års riksdag för påbörjande av
Jörn— arbetena å statsbanan Jörn—Gubblijaure.
Gubbli-
jaure.

C. Markförvärv.

- Angående Då nödiga medel finnes till förfogande, har styrelsen inga nya
markför- anslagskrav att göra för markförvärv under budgetåret 1923—1924.
värv.

D. Rullande materiel.

Då jämväl under budgetåret 1923—1924 betydande belopp dels av besparingar å förut beviljade reservationsanslag, dels av förnyelsefondsmedel stå till järnvägsstyrelsens förfogande och då något ytterligare behov av vare sig ånglokomotiv eller järnvägsvagnar icke, även med uppåtgående trafikkonjunkturer, torde kunna uppstå intill utgången av berörda budgetår, har styrelsen icke ansett sig böra äska något nytt anslag under denna rubrik, varvid dock styrelsen bortser från det eventuella behovet av medel till anskaffande av elektriska lokomotiv för linjen Stockholm—Göteborg.

Angående
rullande
materiel.

E. Införande av genomgående tryckluftbroms.

För införande av genomgående tryckluftbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel, varför totalkostnaden år 1919 uppskattades till 29,430,000 kronor, har riksdagen för åren 1920—1922 och tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisat tillhopa 10,143,100 kronor, varjämte 1922 års riksdag medgivit, att för nämnda ändamål finge användas 656,900 kronor av anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande ansetts böra tills vidare anstå. Sammanlagt hava alltså för ifrågavarande ändamål varit tillgängliga 10,800,000 kronor.

[21.]
Införande
av genom-
gående
tryckluft-
broms.

Enligt den år 1919 framlagda planen skulle införandet av genomgående tryckluftbroms beträffande lokomotiv- och personvagnsparken äga rum under perioden 1920—1925 samt beträffande godsvagnsmaterielen under perioden 1920—1929. Vidare förutsattes, att de härför erforderliga kostnaderna skulle bestridas genom årligt återkommande anslag, såvitt avsåge redan befintlig materiel, under det åter, beträffande nyanskaffad materiel, kostnaderna skulle utgå som ökad kostnad för materielen i fråga.

Med bifall till järnvägsstyrelsens därom gjorda hemställan framlade Kungl. Maj:t för 1921 års riksdag en ny plan, enligt vilken utrustningen av godsvagnsmaterielen skulle bedrivas i sådan takt, att tryckluftbromsen skulle vara införd å samtliga godsvagnar samtidigt som beträffande övrig rullande materiel eller år 1925. Riksdagen ansåg sig emellertid icke under rådande ovissa tidsläge kunna medgiva ett genomförande av detta bromssystem i så hastig takt som den föreslagna utan vidtog med hänsyn därtill och i betraktande av det fortgående prisfallet vissa nedsättningar i de av Kungl. Maj:t äskade beloppen.

I sina anslagsäskanden till 1922 års riksdag begärde styrelsen ett belopp av 3,075,000 kronor för bromssystemets genomförande i huvudsak

- [21.] enligt samma plan, som förelagts 1921 års riksdag. Då de av sistnämnda riksdag uttalade skälen mot arbetets bedrivande i så hastig takt alltjämt vore för handen, ansåg jag en nedsättning av det äskade beloppet böra ske till 2,000,000 kronor, vilket också blev Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut.

Järnvägsstyrelsen anför nu i ämnet följande:

»Då styrelsen ansåg, att utrustning av lokomotiv- och godsvagnsparken av rent trafiktekniska skäl borde fullföljas enligt den uppgjorda nya planen, vidtogs på grund av nyssnämnda reduktion av anslaget den ändringen i planen, att utrustningen av personvagnarna ställdes i andra rummet. Sålunda komma under år 1922 endast cirka 75 stycken personvagnar att förse med tryckluftbroms mot ursprungligen avsedda 300 stycken. Genom denna åtgärd och även på grund av det allmänna priset ser sig styrelsen också i stånd att fullfölja den uppgjorda planen beträffande lokomotiv- och godsvagnsmonteringarna till och med den 30 juni 1923.

I enlighet med den sålunda förändrade planen erfordras emellertid ändock för fortsatt införande av tryckluftbroms för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 ett belopp av 4,500,000 kronor.»

Då det av trafiktekniska och driftekononiska hänsyn vore synnerligen önskvärt, att monteringsarbetet fortginge planenligt, hemställer styrelsen, att för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1923—1924 måtte beviljas 4,500,000 kronor.

Departementschefen.

De medel, som för ifrågavarande ändamål anvisats för år 1922 och första halvåret 1923, hava tillmätts med hänsyn därtill, att arbetena synts böra bestridas i något mindre hastig takt än järnvägsstyrelsen i sina respektive framställningar föreslagit. Då skäl icke föreligger att nu höja mot den sålunda fastslagna arbetstakten svarande belopp och med hänsyn till det hittills inträdda priset torde icke större summa böra ifrågasättas för budgetåret 1923—1924 än 4,000,000 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:ts måtte föreslå riksdagen

att för införande av *genomgående tryckluftbroms*
beträffande statens järnvägars rullande materiel för
budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 4,000,000.

F. Nya inventarier.

**Angående
nya inven-
tarier.**

Genom iakttagande av sträng sparsamhet beräknar styrelsen kunna vid utgången av första halvåret 1923 hava till sitt förfogande så stor

behållning av redan anvisade anslags- och förnyelsefondsmedel för nya inventarier, att något nytt anslag härför icke erfordras för budgetåret 1923—1924.

G. Förlag.

Styrelsen, som på anförda skäl icke ansåg sig böra begära något anslag för ökat förlag för tiden 1 januari—30 juni 1923, har av samma skäl icke heller ansett sig böra hemställa om något anslag för ändamålet för budgetåret 1923—1924.

Angående
förlag.

Statens vattenfallsverk.

A. Kanalverk.

1. Ombyggnaden av Södertälje kanal.

Angående
ombygg-
naden av
Södertälje
kanal.

För ombyggnad av Södertälje kanal jämte upprensning av farlederna i Brandalsund och Linasund har riksdagen för åren 1917—1922 anvisat tillhoppa 8,800,000 kronor.

Dessutom har Kungl. Maj:t av de arbetslöshetsmedel, som 1921 och 1922 års riksdagar ställt till Kungl. Maj:ts förfogande, anvisat betydande belopp för sådana arbeten i samband med kanalombyggnaden, vilka varit särskilt ägnade för lindrande av arbetslösheten. Sålunda hava för muddringar, schaktningar, en del i samband med kanalarbetet nödvändiga husbyggnader, grundläggning för den nya gatubron i Södertälje samt vissa järnkonstruktioner för denna gatubro och den nya slussen med mera genom särskilda beslut den 27 maj, den 5 augusti och den 18 november 1921 samt den 7 juli och den 9 november 1922 anvisats av lånemedel tillhoppa 3,591,000 kronor och av det allmänna arbetslöshetsanslaget tillhoppa 978,000 kronor.

Tillsammans hava sålunda anvisats 13,369,000 kronor, varav 12,391,000 kronor att påföras den nya kanalens kapitalkonto och 978,000 kronor av sådana arbetslöshetsmedel, som skola avskrivas och alltså icke påföras kanalens anläggningskostnad.

Då särskilt anslag sista gången, nämligen vid 1921 års riksdag, äskades för kanalombyggnaden, förutsattes att detta i första hand skulle användas till färdigställande av den nya slussen vid Lotsudden i Södertälje. Sedan dessa arbeten slutförts och i samband därmed vissa mindre bottenrensningar i den gamla kanalen samt vissa smärre muddringsarbeten verkställets, så att den nya slussen kunde komma till användning för kanaltrafiken, skulle, enligt vad föredragande departementschefen framhöll, i avvaktan på kanalens slutliga fullbordande hittills nedlagda arbeten komma till omedelbar nytta därigenom, att i kanalen kunde framföras fartyg av ej obetydligt större dimensioner än de, som för närvarande kunde passera genom densamma. Efter avslutande av dessa arbeten kunde, om sådant visade sig ur ekonomisk synpunkt påkallat, utan

nämnvärd förlust ett avbrott äga rum i arbetena för kanalens färdigställande enligt det fastställda större programmet.

Enligt vad 1921 års riksdag vid anmälan av sitt beslut i ämnet framhöll, voro de vid samma riksdag beviljade beloppen avsedda för bedrivande av kanalarbetena i den begränsade omfattning, som i statsverkspropositionen angivits. På detta sätt lämnades möjlighet öppen att senare fatta slutlig ståndpunkt till frågan, huruvida kanalaneläggningen borde i ett sammanhang fullbordas eller om ett avbrott i arbetena skulle äga rum.

Vattenfallsstyrelsen äskar nu i skrivelse den 30 september 1922 ett anslag av 2,300,000 kronor för arbetenas fullbordande. Att märka är därvid, att då efter avlåtandet av styrelsens skrivelse ett belopp av 200,000 kronor anvisats av arbetslöshetsmedel för företaget, sistnämnda belopp bör avräknas från det äskade anslaget, vilket sålunda rätteligen skulle utgöra 2,100,000 kronor.

Styrelsen yttrar:

Genom igångsättandet av de mycket betydande nödhjälpsarbetena har programmet för kanalarbetena utökats utöver den begränsade arbetsplan, som avsåg att tillsvidare endast färdigställa den nya slussen och i samband därmed utföra en viss mindre fördjupning av den gamla kanalen. Sedan de arbeten, vartill sålunda anslag erhållits, blivit utförda, äro icke endast de huvudsakligaste konstarbetena, slussen och gatubron, färdigställda, utan dessutom kanalen genom Linsund och stora sträckor av kanalen genom Södertälje utschaktade och utmuddrade för 5,5 meters seglationsdjup, och därefter skulle återstå relativt mindre arbeten, huvudsakligen schaktningar och muddringar, för att erhålla den genomgående kanal med 5,5 meters seglationsdjup, som erfordras för att öppna Mälaren för den större sjöfarten.

Styrelsen finner sig därför utan tvekan böra föreslå, att återstående arbeten för 5,5 meters leden genom Södertälje utföras i ett sammanhang och att de för kanalens fullbordande erforderliga anslagen äskas av 1923 års riksdag eller ock utgå av arbetslöshetsmedel, för så vitt ytterligare sådana komma att av riksdagen beviljas.

Sistnämnda förfaringsätt, att kanalarbetena i likhet med vad numera är fallet även i fortsättningen drivas såsom nödhjälpsarbete, finner styrelsen så mycket mera befogat, som arbetslösheten i Södertälje alltjämt är svår och industrierna i Södertälje endast helt långsamt kunna väntas återupptaga sin rörelse. Även finner styrelsen det skäligt, att liksom hittills av kostnaderna för dessa nödhjälpsarbeten endast så stor del påföres kanalens anläggningskostnad som svarar mot utförande under normala förhållanden, medan resten direkt utgår av medel ställda till förfogande för arbetslöshetens bekämpande.

Beträffande den närmare omfattningen av de under år 1922 utförda arbetena yttrar styrelsen vidare:

Under det gångna året ha de huvudsakligaste arbetena varit koncentrerade på den nya slussen. Grundvattensänkningen har fullbordats, och i dess skydd har slussen utförts i torrhet till full höjd, slusskammare och infarter iordningstänkta, slussportar och maskinerier monterats, varefter vattnet ånyo höjts upp till Saltsjöns nivå. För närvarande pågår genomuddring av förbindelser från den nya slussen till nuvarande kanalen, ordnande av slussplan, kanalkontor, manöverhus och elektrisk utrustning m. m., vilka arbeten torde kunna avslutas i så god tid, att den nya slussen enligt planen kan tagas i bruk från seglationens början år 1923. Grundvattensänkningen, den första större anläggningen i Skandinavien och för övrigt ett av de mera betydande arbeten av detta slag som över huvud taget förekommit, har genomförts under synnerligen svåra förhållanden i stort sett utan några olyckshändelser eller avbrott. Den mycket vattengenomsläppliga, hårt stenbundna marken har i hög grad försvårat borrhningen av de för grundvattensänkningen erforderliga brunnarna och åstadkommit en avsevärd fördring av såväl själva grundvattensänkingsanläggningen som dess drift, och genom den på grund av markens hårdhet uppkomna förseningen har även fördring uppstått för murverksarbetena, vilka delvis måst utföras under den starka källden sistlidna vinter. En mycket väsentlig post utgöres av kostnader för elektrisk kraft, som uppgått till c:a 0,5 miljoner kronor. Då emellertid kraften levererats av statens kraftverk, har största delen härav återgått till statskassan. Kostnaden för slussen inklusive utschaktning, som i vattenfallsstyrelsens förslag till ombyggnad av Södertälje kanal år 1914 uppgavs till 2,933,000 kronor, synes nu komma att uppgå till 5,998,000 kronor. I den sistnämnda siffran ingår utöver vad som medräknats i den förstnämnda en 6,5 meter bred landsvägsbro med järnöverbyggnad bestående av en dubbel treledsklaffkonstruktion, vars uppförande Kronan åtagit sig genom det s. k. tilläggsavtalet med Södertälje stad. Denna totalkostnad måste anses låg för en sluss av här ifrågakvarande konstruktion och med ett vattendjup på trösklarna av 7,5 meter samt till stor del utförd under den värsta dyrtiden.

Förutom slussen hava under året huvudsakligen bedrivits schaktnings- och muddringsarbeten. Muddringsarbetena hava övervägande ägt rum vid Linasund, där en ny farledsränna för 5,5 meters seglationsdjup till största delen färdigställt. Schaktningarna hava pågått längs kanalen i Södertälje på östra sidan i egen regi, på den västra genom Södra Sveriges Statsarbeten. Dessa arbeten igångsattes som nämnts för lindrande av arbetslösheten. För att kunna påbörja schaktningsarbetena måste ett antal bostadshus på kanalens båda sidor borttagas. På grund av den samtidigt rådande bostadsbristen måste nya bostäder uppföras för de i husen boende, varför dels en del av husen måst flyttas, dels tre nya bostadshus uppföras, varav två, som äro belägna vid den nya slussen, lämpligen kunna användas till bostäder åt slusspersonalen. Dessa husflyttningar och nybyggnader, vilka icke erfordrats för kanalens drift och därför icke från början varit avsedda att utföras, ha givetvis medfört en ökning av anläggningskostnaden, men å andra sidan ökat värdet av kanalens fastigheter. Några av dessa fastigheter äro avsedda att försälas efter kanalarbetenas fullbordande.

Några nya markförvärv hava icke under året gjorts; huruvida överhuvudtaget ytterligare markförvärv bliva erforderliga, torde bliva beroende av den muddrade kanalarännans förläggning i detalj.

Med Södertälje stad hava efter nya förhandlingar definitivt avslutats dels

det s. k. tilläggsavtalet, som reglerar brofrågor samt frågor om markbyte m. m., dels en särskild överenskommelse angående uppförandet av den nya gatubron i Stockholmsvägens förlängning, dess drift och underhåll m. m.

Beträffande kostnaderna för kanalen yttrar styrelsen slutligen:

År 1914 beräknades kostnaden för Södertälje kanals ombyggnad till 6,785,000 kronor, vari dock icke inräknats vissa arbeten i södra kanalen, ny landsvägsbro vid slussen och de ovannämnda husbyggnaderna. Medan förra året totalkostnaden uppskattades till 13,7 miljoner kronor, beräknas den nu till 15,450,000 kronor, varvid merkostnaden, såsom av ovanstående framgår, huvudsakligen uppstått vid själva slussbyggnaden och genom ovannämnda husbyggen. De därav uppkommande merutgifterna hava endast till en mindre del kompenserats av de något sänkta arbetslönerna. Om hänsyn toges till att vissa arbeten tillkommit, kan 1914 års kostnadssiffra beräknas bli ungefär fördubblad, medan prisnivån under en avsevärd del av arbetstiden varit betydligt mer än dubbelt så hög som under fredstiden. I totalsumman ingår nämligen jämväl erforderliga arbeten för färdigställande av den s. k. södra kanalen utöver de schaktnings- och muddringsarbeten, som voro avsedda att utföras genom byggnadskommissionens för dubbelspåret Rönninge—Ström försorg. Kostnaden för vad som återstår av sistnämnda arbeten beräknas tillsvidare, såsom styrelsen nämnt i sin skrivelse den 30 september 1921, bli täckt med de medel, som kommissionen efter realisation av vissa tillgångar kan ställa till förfogande.

Om erforderliga medel ställas till förfogande kunna de återstående arbetena, som huvudsakligen bestå i schaktningar och muddringar, bedrivas så att kanalen blir trafikabel för 5,5 meters djupgående fartyg under år 1924.

I nästlidet års statsverksproposition framhöll jag, hurusom efter fullbordande av kanalarbetena enligt förut angivna begränsade plan ett tillfälligt avbrott vore under rådande ekonomiska situation ur statens affärsintresse väl motiverat. Ehuru med hänsyn till de betydande nödhjälpsarbeten, som igångsatts vid kanalen, arbetena numera framförts utöver vad som betingats för genomförande av den begränsade planen, anser jag dock av samma skäl som nästlidet år anfördes, att beslut ännu ej bör fattas om arbetenas omedelbara fullföljande i ett sammanhang. Den takt, vari arbetena skola bedrivas, torde i stället böra för den närmaste framtiden liksom hittills bestämmas av arbetslöshetens omfattning och de erforderliga medlen bestridas av anslag till arbetslöshetens bekämpande.

I sammanhang med äskande av anslag för fullbordande av Södertälje kanals ombyggnad har vattenfallsstyrelsen jämväl framställt begäran om beviljande av erforderliga medel, tillhoppa 700,000 kronor, för slutförande av den beslutade upprepningen av Mälarens farleder. Jag har emellertid ansett framställning i detta ämne ej kunna göras hos innevarande års riksdag.

B. Kraftverk.

Vattenfalls-
styrelsen.

I skrivelse den 30 september 1922 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om anslag för kapitalökning till statens kraftverksanläggningar och vattenregleringsföretag.

Styrelsen har därvid till en början erinrat om det allmänna ekonomiska läget och den nedgång i kraftkonsumtionen, som härav blivit en följd. Under de allra sista månaderna hade emellertid, enligt vad styrelsen meddelar, en ganska omiskännlig ökning inträtt i kraftförbrukningen enligt gällande avtal såväl för kommunala som industriella behov, häri inbegripna en del elektrokemiska ändamål, men den totala kraftavsättningen vore dock väsentligt lägre än man ansett sig kunna förutberäkna för några år sedan.

Styrelsen framhåller vidare, att de nya större kraftavsättningar, som kunde påräknas från styrelsens kraftstationer för de närmaste åren, vore dels för järnvägarnas elektrifiering, till en början av statsbanan Stockholm—Göteborg, dels för leverans söderut från Trollhättan till södra Sverige och eventuellt till Danmark. Elektrifieringen av nämnda statsbana syntes i varje fall icke kunna bli färdig tidigare än första utbyggnaden av Lilla Edets kraftstation, d. v. s. om cirka 2 år, och vid nämnda tid kunde de erforderliga kraftbeloppen lämnas från Lilla Edetstationen i samarbete med Trollhätteverket. Huruvida någon kraftleverans söderut skulle komma till stånd och i samband därmed den s. k. södra stamlinjen skulle utbyggas vore allt fortfarande ovisst, då avtal hittills ej kunnat träffas vare sig med Sydsvenska Kraftaktiebolaget eller med eventuella danska avnämare. Den kraftleverans, som med en sådan stamlinje skulle kunna komma till stånd, kunde fullgöras från kraftverken i Göta älv, särskilt sedan profilregleringen mellan Trollhättan och Vargön tagits i bruk.

Styrelsen framhåller slutligen, att till följd av de sålunda skildrade förhållandena på kraftavsättningsmarknaden styrelsen icke kunde föreslå igångsättande av några nya kraftverksanläggningar.

Trollhätte kraftverk.

1. Kraftstationen vid Lilla Edet.

[22.] Vattenfallsstyrelsen begär ett anslag å 2,600,000 kronor för fullbordande av första utbyggnaden av Lilla Edets kraftstation. Styrelsen anför härom följande:

Kraftsta-
tionen vid
Lilla Edet.

»Till den pågående utbyggnaden av kraftstationen vid Lilla Edet hava hittills beviljats följande anslag: [22.]

	Rikstat	Tilläggsstat	Summa
För år 1918	—	700,000: —	700,000: —
» » 1919	2,550,000: —	—	2,550,000: —
» » 1920	2,000,000: —	—	2,000,000: —
» » 1921	—	—	—
» » 1922	2,500,000: —	—	2,500,000: —
Av arbetslöshetsmedel ställt till förfogande av 1922 års riksdag . . .	—	—	3,500,000: —
Summa kronor			11,250,000: —

Då ifrågavarande kraftstationsanläggning på förslag av Kungl. Maj:t och efter mycket ingående överläggningar inför riksdagens statsutskott beslutats skola omedelbart fullföljas, skedde det med uttryckligt angivande av, att man härigenom avsåg att lindra arbetslösheten såväl på platsen som för de verkstäder, järnbruk och andra industrier, som skulle bli leverantörer till kraftstationsanläggningen. Då anläggningskostnaden skulle bli betydande och det genom kraftstationen utbyggda kraftbeloppet knappast skulle finna användning för kvalificerade kraftbehov de närmaste åren efter anläggningens fullbordan, blev, såsom ovan anförts, ett belopp av 3,500,000 kronor anslaget av skattemedel för att dymedelst nedbringa den färdiga kraftstationens bokförda värde.

Arbetena hava efter detta beslut fortsatt sålunda, att bergsprängningen för kraftstationen i huvudsak blivit fullbordad på försommaren 1922, varefter de stora betonggjutningarna för kraftstationsgrunden med till- och avloppskanaler för turbinerna blivit igångsatta under sommaren. Turbinbeställningar hava gjorts beträffande 2 stycken av de 3 stora maskinaggregaten, som innehållas i den första utbyggnaden. Den ena turbinen har beställts av turbinverkstaden i Kristinehamn och den andra av A. B. Finshyttan. Huru och när beställning av den tredje maskinen kommer att placeras blir beroende av nu pågående provningar samt de pris, som från respektive firmor kunna erbjudas. Beträffande de generatorer, som skola kopplas till de stora turbinerna, pågå ännu underhandlingar om beställning. För kraftstationen erforderliga armeringsjärn och betydande järnkonstruktioner hava under sommarens lopp beställts och delvis levererats av olika svenska bruk och verkstäder.

Enligt den arbetsplan, som nu följes för arbetena, är avsikten att färdigställa kraftstationens första utbyggnad på sommaren 1924. Efter provdrift skulle anläggningen kunna tagas i bruk på hösten nämnda år.

Kostnaderna för anläggningens första utbyggnad beräknades vid ärendets behandling under 1922 års riksdag till 13,850,000 kronor. Så vitt man nu kan förutse, torde detta belopp vara tillfyllest för dess färdigställande. Det prisfall, som på vissa områden under mellantiden inträffat, har motvägts av prisökning på andra håll, varför vattenfallsstyrelsen icke vågar ställa i utsikt någon minskning av den sålunda på våren 1922 beräknade totalkostnaden. Då utöver hittills anvisade anslag ett belopp av 2,600,000 kronor återstår, och då anläggningen beräknas bli färdigbyggd på sommaren 1924, erfordras det resterande beloppet under budgetåret ^{1/7} 1923—^{30/6} 1924.»

[22.] I sin skrivelse den 24 mars 1922, nr 62, angående kraftstationen vid Lilla Edet uttalade sig riksdagen för att arbetena ifråga borde fortsättas och avslutas i normal ordning. Vid sådant förhållande bör anslag nu begäras till färdigställande av anläggningen; dock torde, enligt vad jag från styrelsen inhämtat, med äskande av ett belopp om 500,000 kronor för vissa avslutnings- och kompletteringsarbeten kunna anstå till nästa budgetår.

Jag hemställer i enlighet härmed, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsättning av *första utbyggnaden av Lilla Edets kraftstation* för budgetåret 1923—1924 bevilja ett reservationsanslag av kronor 2,100,000.

2. Förberedande åtgärder för Vänerns reglering.

[23.] För utförande av förberedande åtgärder för Vänerns reglering hava hittills av riksdagen beviljats följande anslag:

Förberedande åtgärder för Vänerns reglering.

	Riksstat	Tilläggsstat	Summa
För år 1918	—	100,000: —	100,000: —
» » 1919	200,000: —	—	200,000: —
» » 1920	200,000: —	—	200,000: —
» » 1921	—	800,000: —	800,000: —
» » 1922	250,000: —	300,000: —	550,000: —
» » 1923 första halvåret	200,000: —	—	200,000: —
Summa kronor			2,050,000: —

Vattenfallsstyrelsen. Vattenfallsstyrelsen äskar nu i sin skrivelse den 30 september 1922 ett ytterligare anslag av 500,000 kronor för ifrågavarande ändamål. Styrelsen anför därvid till en början, att då dessa arbeten och därmed förenade kostnader varit föremål för diskussion såväl i riksdagen som i pressen, styrelsen såge sig föranlåten att i detta sammanhang framlägga en fullständig redogörelse för företagets igångsättande och organisation samt beskriva sättet för de förberedande åtgärdernas utförande.

Denna styrelsens redogörelse innehåller i huvudsak följande:

Vänerns reglering hade under gångna tider vid mer än ett tillfälle varit föremål för undersökning. Alla framkomna förslag till sjöns reglering hade förut åsyftat samma huvudändamål, nämligen lindrande av strandägarnas olägenheter av sjöns högvattenstånd, men de hade alla på grund av de höga kostnaderna rönt ödet att icke komma till utförande. Först sedan vattenkraften i Göta älv till följd

av den tekniska utvecklingen blivit allt mera värdefull och dessutom slutligen samlats i statens hand, kunde frågan om Vänerns reglering med utsikt till framgång åter upptagas till behandling. [23.]

Sedan därför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gemensamt med vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 22 september 1916 framlagt förslag till reglering av Väner, uppdrog Kungl. Maj:t genom brev den 14 april 1917 åt vattenfallsstyrelsen att omedelbart vidtaga åtgärder i ändamål att laga tillstånd till genomförande av Vänerns reglering enligt det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen uppgjorda förslaget snarast möjligt skulle kunna erhållas. Sedan på vattenfallsstyrelsens förslag ledamoten av styrelsen, vice häradshövding E. Hagelin, erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att biträda vattenfallsstyrelsen vid företagande av erforderliga åtgärder för erhållande av laga tillstånd snarast möjligt till regleringens genomförande, ingavs den 25 oktober 1917 anmälan till domhavanden i Flundre, Väne och Bjärke häradsrätt, inför vilken häradsrätt enligt beslut av Göta Hovrätt målet skulle upptagas till behandling. På anhållan av häradsrättens ordförande förordnade därefter Konungens befallningshavande i de län, som skulle beröras av regleringen, särskilda sakkunnige, som till häradsrätten skulle avgiva yttrande och förslag. Förordnandet, som utfärdades den 22 november 1917, innefattade, att vattentekniska frågor skulle handläggas av distriktschefen, majoren Fr. Enblom, frågor rörande skador å strandjorden av lantbruksingenjören i Uppsala län, J. C. Wellenius och extra föredraganden i lantmäteristyrelsen O. Thorén samt frågor rörande fisket av professorn E. Lönnberg. Vid därefter i början på december månad 1917 hållet sammanträde med dessa sakkunnige samt representanter för Konungens befallningshavande i berörda län, häradsrättens ordförande och vattenfallsstyrelsen framhölls som ett önskemål, att de kartläggningar och avvägningar, som omedelbart skulle igångsättas, måtte utföras till sådan omfattning, att icke endast de av regleringen förorsakade *skadorna* å strandjorden m. m. kunde bedömas, utan att även beräkning kunde göras av de *fördelar*, som genom de högre vattenståndens sänkning uppstode för jordägarna. Sedan lantbruksingenjör Wellenius i början av år 1918 avlidit, blev på våren 1918 lantbruksingenjören i Västmanlands län A. V. Nordin i stället utsedd att biträda häradsrätten som sakkunnig.

Redan i mars månad 1918 måste emellertid framställning göras till samma års riksdag om beviljande av medel för de förberedande åtgärdernas igångsättande. Vattenfallsstyrelsens anslagsäskande baserade sig på en av förenämnde Thorén den 15 mars 1918 upprättad kostnadskalkyl, slutande å en kostnad av 400,000 kronor,¹⁾ och vilken beräkning var grundad på, att arbetena med undantag av en

Preliminär
kostnadskalkyl.

¹ Berörda kostnadskalkyl, avseende endast den på Thorén ankommande del av undersökningen, upptog följande beräkning:

För år 1918 beräknas:

Precisions- och stomlinjeavvägning (inklusive hantlangning och resor)	25,000 kr.
Planmätning, ytavvägning och utredningar i orterna (inklusive hantlangning och resor) . . .	110,000 "
Fastighetsutredningar och övriga innearbeten	40,000 "
Ledning, administration, skrivbiträden etc.	15,000 "
Oförutsedda utgifter	10,000 "

Summa för år 1918 200,000 kr.

- [23.] del innearbeten skulle vara slutförda vid utgången av år 1919. I denna beräkning över kostnaderna ingingo endast de lantmäteritekniska undersökningarna på marken samt fastighetsutredning och uppritning av kartmaterialet m. m., men däremot icke kostnaden för värdering av skadorna å jord eller av teknisk natur och å fiske m. m.

Mätningssarbets-
omfattning.

Enligt denna kostnadskalkyl över kartläggning och avvägning hade förrättningsmannen tänkt sig, att beträffande skogsmarken undersökningen huvudsakligen skulle behöva bestå i uppritning av strandkonturer och ägogränser efter befintliga kartor och inhämtande av uppgift om fastigheternas namn och ägare, varemot på grund av skadornas ringa omfattning någon kartläggning och avvägning av dessa marker icke ansågs erforderlig. Då emellertid den sedan förordnade lantbruksingenjören Nordin ansåg, att mätningen borde sträcka sig till sådan höjdkurva, att varje marklamell, som kunde tänkas bli skadad, även om skadan bleve ringa, skulle kartläggas och avvägas, och man dessutom kunde förutse, att en del jordägare vid målets handläggning kunde framställa ersättningsanspråk, för vilkas bedömande samma utsträckning av kartläggningen erfordrades, måste man besluta sig för att utföra arbetet jämväl å skogsmarken till sådan omfattning, att kartmaterialet bleve fullt tillräckligt för ovan angivna ändamål. En följd av det härigenom ökade undersökningsarbetet blev till en början, att precisions- och stomavvägning utmed Vänerns stränder blev mera omfattande, än man först tänkt sig. Kartläggningen och avvägningen erfordrade därjämte större personal och tog längre tid än eljest varit fallet. Det må påpekas, att dylikt arbete i skogsmark är minst dubbelt så tidsödande som i öppen terräng. Precisionsavvägning, kartläggning och avvägning pågick såväl under åren 1918 och 1919 som under större delen av år 1920, varvid förlängningen av tiden är att tillskriva ovan angivna orsaker. Även kartläggning och avvägning av den öppna jorden visade sig vid arbetet på marken mera tidsödande än man kunnat tänka sig. Visserligen var den areal av åker och äng, som behövde kartläggas, icke större än från början beräknats, men terrängen var till den grad sönderskuren av vikar, sund och bivattendrag och innehöll så många oberäknade öar och holmar, att strandlängden, som efter tillgängliga kartor blivit uppskattad till 1,200 å 1,400 km., i verkligheten visat sig tillsammans med skogsmarkens c:a 1,200 km. långa strand utgöra inalles omkring 3,500 km. Den ringa lutningen i de flesta bivattendragen hade medfört, att kartläggning och avvägning på en mångfald platser sträckt sig mycket långt upp från Vänerne. Strandområdena utmed Byälven å dess sträckning från Säffle till Arvika genom Harefjorden och Glafs fjorden hade vidare icke från början varit inberäknade i kostnaden för kartläggningen och avvägningen, då inverkan av regleringen icke ansågs komma att sträcka sig upp i detta vattendrag. Förnyade noggranna undersökningar härom hade emellertid givit vid handen, att en viss

För år 1919 beräknas:

Fortsättning och avslutning av stomlinjeavvägningen	10,000 kr.
Fortsättning och avslutning av planmätning m. m.	120,000 "
Fortsättning av fastighetsutredning m. m.	42,000 "
Ledning och administration	15,000 "
Oförutsedda utgifter	8,000 "

Summa för år 1919 195,000 kr.

Med tillägg för vissa materialkostnader om 5,000 kronor beräknades den sammanlagda kostnaden för under Thoréns omsorg ställda åtgärder till 400,000 kronor.

om än obetydlig inverkan kunde tänkas uppstå jämväl här, varför kartläggning och avvägning samt värdering av skadorna å inägojorden utmed detta vattendrag blivit nödvändig. Byälvens sammanlagda stränder ha en längd av 350 å 400 km. [23.]

I sammanhang med kartläggningen utfördes fastighetsutredningen i respektive läns arkiv och i lantmäteristyrelsens arkiv. På grund av det gamla kartmaterialets ofullständiga skick blev arbetet mycket tidsödande liksom ock utredningen om ägare och nyttjanderättshavare å samtliga fastigheter och lägenheter.

Sedan större delen av kartläggningen och avvägningen blivit verkställd, igångsattes på sommaren 1920 värdering av markskadorna. I stället för lantbruksingenjör Nordin, som på hösten år 1918 avsågt sig uppdraget, blev lantbruksingenjören i Värmlands län Hj. Grönwall av Kungl. Maj:t förordnad att biträda vattenfallsstyrelsen med värdering av strandjorden kring Vänern. Ifrågavarande värdering, vari tvenne jordbrukskunnige gode män deltog, avsåg att fastlägga grundvärdet i fullt torrlagt skick av åker och äng oberoende av Vänerns vattenstandsvariationer. Skadevärderingens utförande.

För att beträffande åker- och ängsmarker erhålla fullständigare utredning om såväl nuvarande värde av strandjorden med hänsyn till dess höjdläge över Vänern med dess säregna vattenstandsvariationer som ock värdet efter regleringens genomförande av samma strandjord, uppdrog vattenfallstyrelsen åt fyra sakkunnige personer att häröver avgiva utlåtande och förslag. De sakkunniges arbete, som på hösten 1921 resulterade i avgivandet av preliminärt utlåtande, och numera vore i det närmaste slutfört, komme att läggas till grund för beräkningen av skadorna å inägojorden kring Vänern. Arbetet med uppskattning av grundvärdet å åker och äng hade fortgått såväl under sommaren 1920 som under åren 1921 och 1922 och beräknades vara slutfört på försommaren 1923.

Värdering av skadorna å skogsmarken påbörjades år 1921, sedan efter samråd med särskilt tillkallade skogssakkunnige de värderingsgrunder blivit fastlagda, som borde följas vid ifrågavarande uppskattning. Skogsvärderingen skedde av tvenne jägmästare, vardera biträdd av en forstman.

Värderingen av skadorna å skogsmarken väntades bliva i huvudsak avslutade i november 1922.

För uträkning och renskrivning av de utomordentligt omfattande värderingslängder, som skulle biläggas ansökningen om företagets rättsliga genomförande, torde åtgå tiden intill sommaren 1924. Det kunde framhållas, att varje exemplar av värderingslängderna torde komma att väga flera hundra kilo.

Förutom de sålunda skildrade undersökningarna och värderingarna av skadorna å inägojord samt ängs- och skogsmarker, måste även värdering ske av skador av annat slag. Härför erforderliga undersökningar hade i allmänhet utförts samtidigt med att värderingarna av den öppna jorden företagits och med användande av samma båtmateriel som för denna värdering. De skador av teknisk natur, som sålunda blivit undersökta, omfattade lågt liggande vägar, broar, vissa avloppsledningar, kajer, bryggor, upplagsplatser och invallningar samt eventuella skador å vattenkraft i de vattendrag, som utfölle i Vänern.

För vissa sankt belägna egnahemssamhällen vid städerna och enstaka stadsfastigheter hade erfodratts utredning om eventuella skador å tomtmark och lågt liggande hus, källare och trädgårdar.

[23.] Vattenfallsstyrelsen beräknar totalkostnaden för slutförandet av alla här ovan angivna arbeten, sådan den nu kan uppskattas, på följande sätt:
De verkliga kostnaderna.

Intill den 1/7 1922 utlagda kostnader	1,825,000: —
Ytterligare erforderligt intill 1/7 1923	575,000: —
D:o 1/7 1923—30/6 1924	150,000: —
	<u>725,000: —</u>
Summa kronor	2,550,000: —

Denna totalsumma fördelar sig på ungefärligen följande sätt:

A. Lantmåteritekniska arbeten:	
Åtgärder för arbetenas igångsättande	20,000: —
Precisions- och stomavvägning	85,000: —
Planmätning och ytavvägning	720,000: —
Kartering	425,000: —
Fastighetsutredning	80,000: —
Hyrer, avskrivning & inventarier etc.	80,000: —
Förrättningsmannen för lantmåteriarbeten under c:a 6 år .	<u>120,000: —</u>
	1,530,000: —
B. Värdering av åker och äng	250,000: —
C. Värdering av skogsmark	145,000: —
D. Värdering av tomter med därå befintliga anläggningar m. m.	50,000: —
E. Tekniska skador, undersökningar och värderingar	310,000: —
F. Allmänna utredningar och administration i styrelsen . . .	<u>265,000: —</u>
	Summa kronor 2,550,000: —

Styrelsen yttrar vidare:

Av denna totalkostnad kan jämförelse med den förut beräknade kostnaden endast göras beträffande delen A. Denna jämförelse utfaller sålunda:

Precisions- och stomavvägningar ansågos komma att innefatta en linjelängd av c:a 1,000 km. för en kostnad av 35,000 kronor, men på grund av skogsmarkens avvägning utsträcktes de att omfatta något mer än 2,000 km., vartill komme ett triangelnät i Ölme socken och ett polygonnät i Karlstad, varför arbetsmängden kan anses ha stigit till 2,5 gånger den beräknade. Med hänsyn tagen till ökningen i fråga om dyrtidstillägg, rese- och traktamentskostnader och materialpris under åren 1918—1919, då huvuddelen av dessa arbeten utfördes, borde kostnaden stiga 40 %, varför slutkostnaden för denna del av arbetet kunde beräknas till omkring $35,000 \times 2,5 \times 1,4$ 120,000: —

Planmätning och ytavvägning voro beräknade kosta 230,000 kronor med en antagen areal av c:a 30,000 hektar. Skogsmarksarealen, som tillkommer, kan upptas till 10,000 hektar. Kartläggning och avvägning av skogsmark kunna anses dubbelt så tidsödande som i den öppna terrängen, varjämte arbetsprestationen på grund av oförutsedda svårigheter med inkvartering och kosthåll med ty åtföljande långa avstånd till arbetsställe kan sättas c:a 10 % lägre än normalt. Slutligen kunna stegringar i dyrtidstillägg m. m. i medel-

tal för åren 1918—1920 skattas till 65 %. Slutkostnaden skulle då
 bli 230,000 $\times \frac{50,000}{30,000} \cdot 1,10 \times 1,65 = \dots \dots \dots$ 690,000: — [23.]

Kartering och fastighetsutredningar, som år 1918 voro upptagna till sammanlagt 82,000 kronor, kunna på grund av arbetets oerhört ökade omfattning anses ha ökat i ungefärligen samma proportion som förhållandet mellan längden av den beräknade och verkliga strandlinjen, vartill kommer penningvärdets fall. Skäligen kan kostnaden beräknas till 82,000 $\times \frac{3,500}{1,300} \times 1,65 \dots \dots \dots$ 360,000: —

För ledning, administration, skrivbiträden och oförutsedda utgifter voro upptagna c:a 48,000 kronor, vilket belopp bör ökas till det dubbla på grund av ökad arbetsmängd och med 50 % på grund av inflation, d. v. s. till 48,000 $\times 2 \times 1,5 \dots \dots \dots$ 140,000: —

Härtill komma icke beräknade kostnader för åtgärder för undersökningarnas igångsättande $\dots \dots \dots$ 20,000: —
 Hyror, avskrivning å inventarier etc. $\dots \dots \dots$ 80,000: —
 Förrättningsmannen c:a 6 år $\dots \dots \dots$ 120,000: — 220,000: —

Summa Kronor 1,530,000: —,

vilket belopp, såvitt nu kan bedömas, torde komma att utgöra den verkliga slutkostnaden för denna del av arbetet, som ovan betecknats med A.

Såsom av denna kalkyl framgår, kan, om hänsyn tages till den oförutsedda ökningen av arbetsmängden och penningvärdets fall m. m., en ganska god överensstämmelse anses föreligga mellan den beräknade och den verkliga kostnaden.

Förutom vad som ovan anförts beträffande den ökade omfattningen och kostnaden för de lantmäteritekniska arbetena, må i fråga om övriga poster anföras följande:

Den allmänna fördyringen av alla kostnader under den tid, då de huvudsakliga mättningsarbetena pågingo, har starkt påverkat totalkostnaden.

De svårigheter, som uppstodo, särskilt under åren 1918—1919 på grund av då rådande livsmedelsbrist, fördyrade alla arbeten, varvid för erhållande av in-kvartering, båtar och annan transportmateriel för färder till respektive arbets-ställen måste anskaffas i större utsträckning än vad annars behövt bliva fallet.

För den expedition, som skulle värdera inägojorden och med tekniskt biträde uppmäta och värdera skador av teknisk natur, måste inredas en särskild farkost för inlogering av expeditionens medlemmar och hantlangare. Oavsett livsmedels-svårigheterna, som snart nog upphörde, har denna farkost, logementspråmen »Arken», varit till stor nytta, då härigenom medhunnits större arbetsmängd per dag, än om expeditionens medlemmar varje morgon och kväll skulle förflytta sig från bostäder i land, som i allmänhet kunnat erhållas först på relativt lång distans från själva stranden.

För inspektion av de mättningslag, som verkställde kartläggning och avvägning av alla marker runt Väneren och å de däri belägna öarna, anskaffades först en mindre och sedan en större motorbåt, som ställdes till undersökningsförättarens disposition. Om denna motorbåts färder ha anmärkningar blivit framställda, men

[23.] efter vad man kan förstå, ha dessa anmärkningar i allmänhet framställt på grund av bristande kännedom om ändamålet med inspektionsfärderna. I viss omfattning synes enligt rapport av undersökningsförrättaren denna båt hava olovligen använts av en då anställd motorbåtsförare under det båten mellan inspektionsresorna var stationerad i Kristinehamn. Denna användning blev stoppad, så snart kännedom om saken erhållits, men det må påpekas, att dessa olovliga färder säkerligen icke förorsakat någon nämnvärd kostnad för statsverket.

Beträffande de förberedande åtgärderna för Vänerns reglering må slutligen framhållas, att något dylikt så omfattande undersökningsarbete icke förekommit inom landet, varför det över huvud taget torde vara förenat med oöverstigliga svårigheter att på förhand beräkna vare sig den arbetsmängd, som skulle behöva nedläggas, eller den kostnad, som skulle uppstå för respektive åtgärders utförande. Totalkostnaden för de förberedande åtgärderna torde ej vara högre än motsvarande kostnader för mindre regleringsföretag, multiplicerade med det tal, som anger företagens relativa storlek.

Anmärkas bör, att i flera fall nya normer för undersökningarnas bedrivande måst upprättas, enär lämpliga dylika ej funnos förut. Ett vidlyftigt arbete har vidare nedlagts på utformande av grunden för skadeberäkningar, och bör detta arbete bliva till nytta jämväl för andra dylika företag.

När energibehovet efter stabila förhållandens inträdande åter kommer att växa, kommer otvivelaktigt ett genomförande av regleringen av Vänern att bli synnerligen angeläget för erhållande av ökad energitillgång och krafthushållning inom stora delar av landet.

Säkerligen kommer behandlingen inför vattendomstolen av regleringsmålet att då i hög grad underlättas av undersökningarnas fullständighet och skadeberäkningarnas grundliga karaktär.

*Skrift av
bankofull-
mäktigen
E. A.
Nilsson.*

Jag ber att i detta sammanhang få meddela, att bankofullmäktigen E. A. Nilsson i en till mig den 22 juni 1922 avlåten skrivelse framställt vissa anmärkningar beträffande de gjorda kostnadsberäkningarna för ifrågasvarande regleringsföretag och vissa omständigheter vid arbetenas utförande. I skrivelsen har påyrkats, att en detaljerad och jämförande översikt måtte komma till stånd, visande styrelsens ursprungliga kostnadsberäkningar år 1918 för regleringsföretaget och styrelsens beräkningar av år 1921.

*Vattenfalls-
styrelsens
över-
revisorer.*

Sedermerna hava vattenfallsstyrelsens överrevisorer yttrat sig i frågan dels i sin för år 1921 avgivna revisionsberättelse, dels ock i ett särskilt utlåtande med anledning av förenämnda, av bankofullmäktigen Nilsson ingivna skrivelse.

Överrevisorerna framhålla därvid såsom anmärkningsvärt, att de av vattenfallsstyrelsen ursprungligen beräknade kostnaderna, 400,000 kronor, enligt styrelsens numera lämnade uppgifter endast avsett de lantmåteritekniska undersökningarna på marken samt fastighetsutredningen och uppritning av kartmaterial m. m., men icke kostnaden för värdering av skadorna å jord och fiske m. m. Alldeles fränsett, att kostnaderna för de lantmåteritekniska arbetena sedermera

väsentligen ökats, hade uppenbarligen en ofullständig och därigenom vilseledande uppgift angående totalkostnaden år 1918 lämnats av styrelsen. [23.]

Rörande de ökade kostnader, som uppkommit utöver sådana, som vore beroende av arbetets större omfattning än som ursprungligen angivits eller torde hava avsetts, hade vattenfallsstyrelsen sökt förklara desamma genom hänvisning till de av dyrtiden ökade arbetslönerna och materialprisen. I den mån det varit möjligt att kontrollera de av styrelsen härutinnan avgivna förklaringarna hade överrevisorerna anmodat sekreteraren i socialstyrelsen Hugo Heyman att verkställa sådan kontroll. Det framginge av det utav honom till överrevisorerna lämnade intyg, som funnes bifogat deras yttrande, att hans beräkningar, ehuru han vid undersökningen delvis gått andra vägar än vattenfallsstyrelsen, i det närmaste sammanfölla med vattenfallsstyrelsens uppgifter.

Vad beträffade kostnaderna för övriga förberedande arbeten eller för de ovan angivna jordvärderingarna m. m., mötte det givetvis svårighet att utan teknisk sakkunskap med säkerhet bedöma, huruvida dessa kostnader onödigtvis stegrats därigenom att arbetena givits en större omfattning än omständigheterna påkallat. Mot en erinran, att undersökningsarbetena tilläventyrs erhållit en för vittgående omfattning, framhölles emellertid, att enligt utbildad praxis vattenrättsdomarena påfordrade en synnerligen omfattande, detaljerad förberedande utredning före upptagandet till prövning av ansökan om vattenreglering, vida utöver vad i sådant avseende fordrades före tillämpningen av nuvarande vattenrättslagen, samt att vid vattenrättsdomstolens blivande prövning av regleringsfrågan avsevärda arbeten och kostnader besparades därigenom att förundersökningarna gjordes grundliga och ingående. Vidare framhölles bland annat, att verkställd polygonmätning och andra utförliga arbeten jämväl vore av betydelse för fullständigande av de allmänna kartbladen och sålunda statsnyttiga, samt att de verkställda skogsskadeundersökningarna genom fastställandet av vissa ledande principer komme att bli av avsevärd nytta för framtida likartade värderingar.

Till vidare upplysning meddelades, att vid en jämförelse mellan de kostnadsuppgifter, som under hand lämnats överrevisorerna angående undersökning för reglering av sjöarna Skagern och Siljan och kostnaden för undersökning av Vänerns reglering, den senare — när hänsyn toges till såväl kartlagd strandlängd som uppmätt areal — icke oväsentligt understeg de båda förra; samt att överrevisorerna — även om de funnit vissa funktionärers avlöningar tidvis hava varit väl höga — icke funnit något stöd för anmärkning mot anordningarna vid arbetenas utförande i stort eller till antagande, att arbetet icke bedrivits med omsorg och under nödig pliktkänsla.

Beträffande av bankofullmäktigen Nilsson berörd fråga om huvudkontorets för undersökningsarbetena förläggande till Svartå hade från ledningens sida framhållits, att det icke varit möjligt att trots hänvändelse till myndigheter och enskilda erhålla lokal på lämpligare mera närbelägen plats, en uppgift som med hänsyn till den även i landsorten rådande stora bostadsbristen torde vara med verkligheten överensstämmande. Det syntes icke heller hava varit möjligt att med hänsyn till nödig kontroll och samarbetet decentralisera den verksamhet, som å huvudkontoret utförts.

Vad slutligen anginge av bankofullmäktigen Nilsson jämväl berörd fråga om båtmaterielens användning, hava överrevisorerna meddelat, hurusom vid av dem verkställd utredning framgätt, att en av förarna å de motorbåtar, som stått till veder-

- [23.] börande lantmätarens förfogande för undersökningarna angående Vänerns reglering, vid upprepade tillfällen gjort sig skyldig till att utan medgivande företaga enskilda, kortare båtfärder, därvid medförande sina bekanta. Så snart detta kommit till lantmätarens kännedom, hade förbud häremot utfärdats. Vid dessa färder syntes delvis hava använts vattenfallsverkets bensin, men den kostnad, som genom detta klandervärda tilltag uppstått för verket, torde varit obetydlig. Personen i fråga vore ej vidare i verkets tjänst.

Vattenfallsstyrelsen. I med anledning av överrevisorernas yttrande avgivet utlåtande har vattenfallsstyrelsen beklagat, att den ursprungliga framställningens avfattning blivit sådan, att den kunnat missförstås, men å andra sidan med styrka hävdad, att från styrelsens sida någon dylik avsikt så mycket mindre föreläge, som kostnadsuppgiften grundat sig å förenämnda av extra föredraganden Thorén upprättade kostnads kalkyl. Kostnaderna för värdering av skadorna för jord och fiske hade vid nämnda tid knappast kunnat med någon tillförlitlighet uppskattas.

Departementschefen. Den mera ingående redogörelse för kostnaderna i avseende å de förberedande åtgärderna för Vänerns reglering, som vattenfallsstyrelsen nu lämnat, giver i åtskilliga hänseenden en förklaring till den stora skillnaden mellan de ursprungligen beräknade och de nu uppskattade kostnaderna för ifrågasatt företag. Av redogörelsen framgår, att de år 1918 av styrelsen beräknade kostnaderna, 400,000 kronor, endast avsett viss del av de ifrågasatta undersökningarna, nämligen de lantmåteritekniska undersökningarna på marken samt fastighetsutredningen och uppritning av kartmaterial med mera, men däremot icke kostnader för värdering av skador å jord och fiske med mera. I likhet med styrelsens överrevisorer anser jag detta förhållande anmärkningsvärt, då nämligen styrelsens i ämnet år 1918 gjorda framställning ej gav anledning till annat antagande än att den framlagda kostnadsberäkningen avsåg samtliga de undersökningar och utredningar, som erfordrades i frågan. Å andra sidan framgår av överrevisorernas yttrande, att om hänsyn toges till den omfattning, vari arbetena faktiskt bedrivits, anmärkningar ej påvisats i fråga om den beräknade kostnadsökningen på grund av dyrtiden för de lantmåteritekniska undersökningarna eller beträffande uppgivna kostnader för värdering av skador av olika slag med mera. Kostnaderna för de förberedande åtgärderna för Vänerns reglering äro även enligt överrevisorernas uppgift att anse som relativt låga i jämförelse med kostnader för andra liknande företag inom landet.

Beträffande de framställda anmärkningarna i fråga om båtmaterie-

lens användning med mera torde vara tillfyllest att hänvisa till vad [23.] överrevisorerna härutinnan yttrat.

Att ett så stort belopp som ytterligare 500,000 kronor erfordras för de förberedande åtgärderna för Vänerns reglering finner jag visserligen beklagligt, men anser mig dock, då det genom nästlidet års riksdags uttalanden torde få anses fastslaget, att utredningen bör oaktat de uppkomna merkostnaderna snarast möjligt slutföras, böra tillstyrka framställning i ämnet till riksdagen.

Kungl. Maj:t torde alltså föreslå riksdagen

att till slutförande av *förberedande åtgärder för Vänerns reglering* för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 500,000.

Lule älvs kraftverk.

3. Kraftstationen vid Harsprånget.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslöt 1922 års riksdag att arbetena vid Harsprånget skulle tillsvidare helt nedläggas. I samband därmed beviljade riksdagen ett belopp av 510,000 kronor för inlösen av egnahemsbyggnader och handelslokaler i Harsprånget, som uppförts å av vattenfallsstyrelsen upplåtna tomter. Enligt vad vattenfallsstyrelsen meddelat, hava ifrågavarande egnahemsbyggnader och handelslokaler av vattenfallsstyrelsen numera blivit inlösta, och hålla sig beloppen inom anslaget. Vidare anvisade riksdagen för fortsatt underhåll av de vid Harsprånget utförda anläggningar och byggnader med mera för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett anslag av 50,000 kronor.

Styrelsen anmäler nu, att för underhåll, brandförsäkring och tillsyn av de för kraftstationsanläggningen uppförda byggnader i Harsprånget, som tillsvidare bleve utan användning, i fortsättningen liksom hittills erfordrades ett anslag, som beräknades till 100,000 kronor per år, och vilket anslag därför borde utgå för budgetåret 1923—1924.

Vid 1921 års riksdag beviljades särskilt anslag för rörelsekapital vid statens vattenfallsverk. De vid samma års riksdag anvisade anslagen till verkets anläggningsarbeten beräknades med anledning härav med avdrag av vad som kunde belöpa på kostnad för anskaffande av flyttbara och för andra ändamål användbara materialier, för vilka kostnaden skulle bestridas från det särskilda anslaget till rörelsekapital. Sålunda

[24.]

**Kraft-
stationen
vid Har-
språnget.**

- [24.] beräknades av samma anledning ett avdrag å 500,000 kronor å det erforderliga anslagsbeloppet för första utbyggnaden av Harsprångets kraftstation.

Vattenfallsstyrelsen anför nu, att då arbetena med Harsprångets utbyggande år 1918 påbörjades och åren 1919 och 1920 bedrevos i ganska stor omfattning, det även varit nödvändigt att för genomförande av då utstakad arbetsplan anskaffa stora mängder härför erforderliga inventarier och materialier. Då på hösten 1920 definitivt besked erhöles, att Aktiebolaget Elektrosalpeter icke önskade begagna sig av optionen för kraftleverans från Harsprånget, blev arbetenas omfattning hastigt minskad, men ett fullständigt avbrott hade av skäl, som framginge av 1921 års riksdagsbehandling, ej skett förrän på våren 1922. Det hade då ej kunnat undvikas, att de för den stora anläggningens bedrivande inköpta inventarierna och materialierna till stor del blevo överflödiga, då några andra anläggningar ej igångsattes utan tvärtom en allmän stagnation blev följden av depressionen. Då de flesta inventarier och materialier blivit inköpta under dyrtiden hade styrelsen ansett nödvändigt att nu nedskriva dessa till betydligt lägre värden än vartill de anskaffats.

Styrelsen meddelar vidare, att å de för kraftstationen vid Motala beviljade anslagsbeloppen å tillhopa 12,000,000 kronor uppstått ett överskott av omkring 950,000 kronor. Styrelsen anser lämpligt, att detta överskott jämte erforderlig del av disponerat belopp å 500,000 kronor av förlagsmedel överföras till anslaget för Harsprångets kraftstation att användas för påföring å anläggningen av kostnaderna för en del mindre lätt flyttbar materiel, såsom järnvägsspår, rörledningar, elektriska ledningar och apparater m. m., vilken materiel icke tager någon skada av flera års kvarblivande på platsen, samt för nedskrivning till gällande marknadsvärde av för anläggningen inköpta men ej använda inventarier och materialier.

*Departement-
schefen.*

Beträffande det av vattenfallsstyrelsen äskade beloppet för fortsatt underhåll av de vid Harsprånget utförda anläggningarna och byggnaderna med mera har jag från styrelsen inhämtat, att detsamma avser att täcka kostnader för dels skatter och brandförsäkringar, dels tillsyn och underhåll av arbetsmaskiner och andra inventarier, byggnader och vägar och dels ofrånkomlig administration. Då det måste tillses, att underhållskostnaderna i möjligaste mån nedbringas, vill jag förorda en reduktion av ifrågavarande anslag till 80,000 kronor.

Styrelsen har vidare föreslagit, att de å anslagen till Motala kraftstation uppkomna besparingarna, omkring 950,000 kronor, ävensom erfor-

derlig del av det belopp å 500,000 kronor, som vid beviljande av rörelsekapital till statens vattenfallsverk avsetts motsvara kostnad för anskaffande av vissa materialier och inventarier för Harsprångsbyggnaden, må överföras till denna anläggning för påföring å anläggningskostnaden av dels diverse för kraftstationsanläggningen använd mindre lätt flyttbar materiel, dels ock skälig del av det bokförda värdet å för anläggningen inköpta men ej använda materialier och inventarier. Med hänsyn till vad styrelsen härutinnan anfört tillstyrker jag detta förslag.

[24.]

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för fortsatt underhåll av de vid Harsprånget utförda anläggningar och byggnader m. m. för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av . . . kronor 80,000,

dels ock medgiva, att de å anslagen till Motala kraftstation uppkomna besparingarna, omkring 950,000 kronor, ävensom erforderlig del av det belopp å 500,000 kronor, som vid beviljande av rörelsekapital till statens vattenfallsverk avsetts motsvara kostnad för anskaffande av vissa materialier och inventarier för Harsprångsbyggnaden, må överföras till denna anläggning för påföring å anläggningskostnaden av dels diverse för kraftstationsanläggningen använd mindre lätt flyttbar materiel, dels ock skälig del av det bokförda värdet å för anläggningen inköpta men ej använda materialier och inventarier.

4. Reglering av Suorvasjöarna.

För reglering av de s. k. Suorvasjöarna har riksdagen beviljat sammanlagt 9,400,000 kronor, därav 1922 års riksdag å tilläggsstat för samma år och för första halvåret 1923 anvisat tillhoppa 2,500,000 kronor.

[25.]

Reglering
av Suorvasjöarna.

Totalkostnaderna för anläggningen, vilka i början av år 1921 uppskattades till 8,700,000 kronor, beräknades i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 27 september 1921 med anslagsäskanden för kapitalökning av 1922 års riksdag till 10,700,000 kronor, däri inbegripet ett belopp av 200,000 kronor för täckande av vissa kostnader för undersökningar och utredningar, som föregått upprättandet av förslagen till regleringen. Som orsak till denna betydande kostnadsökning angåvos de mycket stora förberedande arbetena, transportkostnaderna och de allmänna omkostnaderna, vilka varit svåra att i förväg beräkna och visat sig stiga till högre belopp

[25.] än som förut antagits. Dessutom uppgavs, att bergets sprickfyllda beskaffenhet föranlett, att höga extrakostnader måste upptagas för murningsarbeten i regleringstunnlarna och för de provisoriska avdämningarna i älvgrenarna.

I enlighet med de sålunda framlagda beräkningarna förutsattes nästlidet år, att det ytterligare belopp, som skulle behöva år 1923 äskas för slutförande av anläggningen, uppginge till 1,300,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen anmäler nu, att för ifrågavarande anläggnings fullbordande erfordrades ett belopp utöver redan anvisade medel av 2,800,000 kronor, vadan totalbeloppet för första utbyggnaden av regleringen av Suorvasjöarna skulle uppgå till 12,200,000 kronor. Den nästlidet år beräknade kostnadssumman skulle sålunda ökas med icke mindre än 1,500,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen yttrar härom:

Regleringsanordningarna vid Suorva bestå, såsom förut framhållits, av 2 stycken flerspänniga valvdammar över var och en av de båda grenar, älven bildar vid utloppet ur Suorvajaure. Själva de fasta dammarna kunna icke i nämnvärd omfattning påbörjas, förrän älvens vattenmängd kan framledas genom den ena eller båda regleringstunnlarna. Dessa äro båda förlagda i östra älvgrenen och utsprängas genom den där befutliga höga, naturliga bergtröskeln. För att utspränga och mura de övre mynningarna till dessa regleringstunnlar liksom för att fördjupa själva älvfåran några hundra meter ovanför tunnarnas övre mynning — detta för att möjliggöra regleringsmagasinets fullständigare utnyttjande — var det beräknat att torrlägga den östra älvgrenen medelst en fångdamm, som skulle byggas i ett sund cirka 700 meter ovanför själva dammströskeln i östra grenen. Dammbyggnaden, vars dimensioner, jämfört med dylika vid andra vattenfallsstyrelsens kraftstationsbyggnader, ej voro särskilt imponerande, blev dock mycket tidsödande, enär vidlyftiga rensningsarbeten under vattnet måste utföras för att erhålla tillräcklig tätning mot den naturliga bottnen, varjämte framför allt klimatet med dess svåra snöstormar, köld och blåst i oanad grad inskränkte antalet effektiva arbetsdagar. Fångdammen, som till huvudsaklig del måste utföras vintertid under då rådande lågvattenföring, kunde därför icke hinna färdigställas förrän på hösten 1920, då östra älvfåran torrlades och sprängningsarbeten för regleringskanal och tunnelinlopp påbörjades. Hårt väder och upprepade snöstormar samt svårighet med bortpumpning av läckvattnet genom dammen gjorde emellertid, att arbetena icke kunde avslutas på våren 1921, vartill även bidrog den tidiga våren, som förorsakade tidig högfod. Schaktet bakom fångdammen måste därför åter vattenfyllas på sommaren 1921 för att högfoden skulle kunna avbördas även genom östra älvgrenen. Sedan högfoden sjunkit undan, började schaktet länsas i början på september 1921. Sedan vattenytan sänkts ett par meter, uppstod emellertid plötsligt under fångdammen en läckning av sådan omfattning, att den pinnmo, varå fångdammen till en del var ställd, till större delen blev bortspolad, varigenom ett cirka 20 meter långt och 1 à 1,5 meter djupt hål uppstod under dammen. De från Porjus upptransporterade bergsprängarna kunde ej utföra avsett sprängningsarbete utan fingo användas på reparationsarbetet med fångdammen. På grund

av förefintligheten av mycket djupa sprickor i berggrunden blev fångdammsreparationen så tidsödande, att schaktet icke kunde helt torrläggas förrän i november månad, varför de återstående arbetena måste utföras under den allra svåraste årstiden, med påföljd att de också togo längre tid, än som annars varit behöfligt. I april månad 1922 skulle emellertid arbetena kunnat helt avslutas, om det ej visat sig, att främre delen av regleringstunneln n:r 1, som först på våren kunnat utsprängas, sedan murverk och lucka blivit färdigställda, framgick genom så dåligt berg, att ett framsläppande av älvens vattenmängd genom tunneln, skulle riskerat hela tunnelns bestånd. Den del av tunneln, som framgick genom detta omvandlade bergparti, måste därför vidgas och inklädas med betong. Först sedan murverket hårdnat i erforderlig grad, kunde vattnet framsläppas genom tunneln i början av juni månad 1922.

Givet är, att den sålunda skildrade förseningen av arbetena i östra älvgrenen och med regleringstunneln medförde stora extrakostnader. Sålunda kunde ej vattnet framsläppas till den tidigare färdigställda lilla vattenkraftstationen i östra älvgrenen förrän i juni månad 1922 och efter provkörning kunde den tagas i bruk först i juli månad. Erforderlig elektrisk energi för arbetsmaskiner måste därför alstras medelst oljemotorer under avsevärt längre tid än från början varit tilltänkt, vilket givetvis även medförde ökade transportkostnader för brännolja m. m. från det ca 11 mil avlägsna Porjus. Den extra utmurningen av tunneln blev givetvis också kostbar.

Samtidigt pågick avdämningen av västra älvgrenen, men på grund av fångdammsbrottet i östra grenen kunde ej dammen fullbordas och igensättas förrän på våren 1922, dock endast för så kort tid före vårfloden, att transportbrygga för själva dammbyggnaden kunde utföras nedanför fångdammen. Sedan själva fjällfloden på sommaren 1922 passerat, kunde emellertid västra älvgrenen åter avstängas i mitten av augusti månad och sprängningarna för själva betongdammen upptagas i full utsträckning. Det har nu visat sig, att berggrunden såväl i östra som i västra älvfåran är till den grad genomdragen av släppor, att man för ernående av fast och tät grund måste nedföra dammens tätande delar högst väsentligt mycket djupare, än man kunnat förutse vid tidigare skedd okulärbesiktning av byggnadsplatsen. Tvärt emot vad man kunnat vänta, nämligen att grunden i älvfåran, som ständigt varit täckt av vatten, icke genom frost skulle vara så söndersprängd såsom de högre liggande bergpartierna, visar berget i älvfåran ännu mycket svårare sprickbildning än vid stränderna. Detta är sannolikt beroende därpå, att bergmassiven under en tidigare geologisk period varit utsatta för sådana påkänningar, att sprickbildning och söndervittring på vissa partier blivit mera utpräglade än annars, och just i dessa dåliga partier har älven grävt sig ned och bibehållit sitt läge. En följd härav är icke endast, att sprängningarna bliva mycket mer omfattande än avsett, utan vad värre är, murverket måste också nedföras till större djup, och kommer därför betongkvantiteten att bliva högst betydligt större, än annars varit fallet. För betonggjutningens utförande behövas stora cementkvantiteter, som måste transporteras söderifrån. Cementpriset har visserligen avsevärt nedgått, men detta spelar icke någon större roll för dammbyggnaden i Suorva, där transportkostnaden är den dominerande. Då priset per fat cement vid järnväg i Norrland utgör cirka 12 kronor, uppgår nämligen cementkostnaden i Suorva till cirka 30 å 40 kronor, beroende på om sommar- eller vintertransporter användas. Då transportkapaciteten sommartid är starkt begränsad

[25.] av den korta seglationsperioden, måste en stor del av ökningen i cementtransporterna falla på vintermånaderna. För de mera omfattande arbetenas utförande åtgår givetvis också mera virke för formbyggnaden och järn för armering, vilket också ökar såväl inköps- som transportkostnaderna, varjämte en större arbetarstam måste vara sysselsatt på platsen, vilket på grund av platsens isolerade läge medför stor ökning i kostnaderna för transporter, avlöningar och allmänna omkostnader. Det prisfall å materialier, som under de senaste åren inträtt, inverkar såsom ovan anförts beträffande cementet ej heller i nämnvärd grad på övrig materiel på en sådan ödemarksplats, enär kostnaderna för varornas framtransportering äro så dominerande. Detta är orsaken till, att trots nedgående pris någon nämnvärd sänkning i å-prisen för de utförda arbetena i Suorva icke kan påräknas, varemot de ökade kvantiteterna medföra en avsevärd ökning av totalkostnaden. Alla dessa vidriga omständigheter hava sammanlagt medfört, att kostnaden för arbetenas färdigställande numera icke kan upptagas lägre än till 12,2 miljoner d. v. s. en ökning mot förra årets beräkning av 1,5 milj.

Styrelsen vill till sist ytterligare understryka, att verklig kännedom om berggrundens oväntat dåliga beskaffenhet ej vunnits förrän älvfåran kunnat torrläggas och sålunda efter det föregående års kostnadsberäkning utförts.

Styrelsen har anhållit, att, då arbetena komme att avslutas på sommaren 1923, det resterande beloppet 2,800,000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1923—24.

Departementschefen.

Vid behandlingen i nästlidet års statsverksproposition av frågan om de pågående regleringsarbetena vid de s. k. Suorvasjöarna uttalade jag som min uppfattning, att dessa arbeten lämpligen nu borde i ett sammanhang slutföras. Enligt vad jag framhöll, talade visserligen för ett avbrott av arbetena särskilt den omständigheten, att anläggningen knappast omedelbart efter färdigställandet skulle komma till avsedd nytta, varjämte vore att märka den högst betydande kostnadsökning, som då beräknades ytterligare uppkomma för anläggningens fullbordande i dess första byggnadsstadium. Å andra sidan måste hänsyn tagas till de särregna organisatoriska och klimatiska förhållanden, varunder detta arbete bedreves, det långt framskridna stadium, varå arbetena befunne sig, de stora merkostnader, som skulle uppkomma genom ett återupptagande av arbetena vid en senare tidpunkt, samt de svårigheter, som föreläge att nu anskaffa den vid företaget sysselsatta arbetsstyrkan annan sysselsättning.

De av mig sålunda framförda synpunkterna vunno också riksdagens gillande, i det att riksdagen, som nyss berörts, beviljade anslag för arbetenas fortsatta bedrivande.

Med hänsyn till den ståndpunkt, som av statsmakterna sålunda fattats, torde anslag nu böra äskas för arbetenas slutförande.

Det måste därvid anses synnerligen beklagligt, att en så betydande

ytterligare kostnadsökning beräknas uppkomma för företaget. Denna kostnadsökning är enligt styrelsens uppgift beroende på berggrundens oväntat dåliga beskaffenhet och andra vidriga naturförhållanden, som svåriligen på förhand kunnat förutses. [25.]

På framställning av vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 17 oktober 1922 och efter tillstyrkan av statens arbetslöshetskommission har emellertid Kungl. Maj:t den 18 november 1922 för ifrågavarande anläggning anvisat 1,500,000 kronor av de belopp, att utgå av lånemedel, som stått till förfogande för bekämpande av arbetslösheten vid kommunikationsverken. Efter avdrag av denna summa, som beräknades tillräcklig för arbetenas bedrivande i lämplig takt under de närmaste månaderna, skulle det anslag, som nu behöver äskas för anläggningens färdigställande, uppgå till 1,300,000 kronor.

Kungl. Maj:t torde därför föreslå riksdagen

att för fullbordande av arbetena för *reglering av Suorvasjöarna* för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 1,300,000.

Älvkarleby kraftverk.

5. Kostnader för Vänjansjöns reglering.

Under år 1916 bildades den s. k. Dalälvens regleringsförening u. p. a., vilken har till uppgift att till gemensam nytta för föreningens medlemmar reglera vattenframrinningen i Dalälven och dess tillflöden. Kungl. Maj:t har bemyndigat vattenfallsstyrelsen dels den 30 juni 1916 att för Älvkarleby vattenfall jämte Stall- och Nygårdsforsarna, dels ock den 25 januari 1918 att jämväl för Tyttboforsen ingå som medlem av ifrågavarande förening. [26.]

Kostnader
för Vänjan-
sjöns reg-
lering.

Enligt stadgarna för Dalälvens regleringsförening är föreningen efter de olika regleringsföretag, som den är avsedd att främja, indelad i 8 sektioner. Beträffande tillskott till kostnaderna för regleringarnas utförande är varje sektion ett företag för sig. För varje regleringsföretag hava medlemmarna — vad staten angår dock först efter beslut i varje fall av statsmakterna — att tillskjuta dels ett belopp A, avsett att täcka anläggningskostnader för företaget ävensom skadeersättningar i anledning av detsamma, dels ock ett belopp B, varav räntan skall användas till täckande av driftkostnader och övriga utgifter för företaget. I mån av

[26.] behov äger föreningen därjämte, enligt i § 12 av stadgarna angivna grunder, besluta uttaxering å medlemmarna.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen tidigare beviljat medel till bestridande av på staten belöpande andel av kostnaden för vissa regleringsåtgärder inom Dalälvens flod-område.

I skrivelse den 7 oktober 1922 har nu vattenfallsstyrelsen gjort framställning om kronans deltagande i kostnaden för reglering av Vänjansjöarna. Till stöd härför anför styrelsen följande:

Vid sammanträde den 26 maj 1922 beslöt föreningen, att reglering av Vänjansjön skulle utföras, under förutsättning att laga kraftägande tillstånd därtill erhöles, samt fastställde A- och B-beloppen för samma regleringsföretag till respektive 1,300,000 kronor och 500,000 kronor. Enligt verkställd fördelning kommer av beloppet A på kronans del för Älvkarlebyfallet 138,920 kronor och för Tyttbofallet 38,780 kronor. Beträffande B-beloppet bliva motsvarande siffror 53,430 kronor och 14,920 kronor.

Inbetalningen av A- och B-beloppen skall, enligt 11 § i föreningens stadgar, för varje föreningsmedlemmarna tillhörigt vattenfall fullgöras medelst reverser, vilka beträffande beloppet A till såväl kapital som ränta förfalla till betalning efter respektive vattenfalls bebyggande, dock senast inom 15 år. I fråga om beloppet B gäller däremot, att någon inbetalning av kapital — fränsett vissa för kronans del icke ifrågakommande undantagsfall — icke förekommer, utan äro vid motsvarande tid ifrågavarande reverser utkrävbara endast såvitt angår 4 procent årlig ränta å de förskrivna beloppen. Därest beloppet A skulle visa sig otillräckligt, äger föreningen enligt 12 § i stadgarna besluta uttaxering av ytterligare erforderligt kapital, dock med högst 25 procent å de fastställda beloppen. Å B-beloppet kan enligt samma paragraf uttaxering ske med högst 3 procent. Såvitt angår driftkostnaderna har man alltså att räkna med årliga gäldandet av högst 7 procent å beloppet B, vilka utgifter, i den mån de belöpa å kronan, lämpligen kunna bestridas av driftinkomsterna från kronans kraftverk i Dalälven.

Den på Älvkarlebyfallet belöpande engångsutgiften för regleringen kan, med stöd av det ovan anförda, beräknas för kronans del uppgå till 138,920 kronor. Därtill kan dock, såsom redan framhållits, komma uttaxering med högst 25 procent å samma belopp.

Som Tyttbofallet icke ännu är utbyggt, behöver enligt stadgarna någon utgift för detta fall nu ej göras. Då emellertid de kostnader, som belöpa på Tyttbofallet och övriga obebyggda fall, tillsvidare måste av ägarna till bebyggda fall förskottsvis täckas eller genom lån anskaffas, torde vattenfallsstyrelsen i överensstämmelse med tidigare följd praxis böra erhålla ett förskott för fullgörande av på kronan belöpande inbetalningar, som av detta skäl betingas. Det för detta ändamål erforderliga beloppet kan beräknas till omkring 70,000 kronor.

Den årliga vinsten av regleringen har beräknats till i medeltal 170,000 kilowattimmar per meter fallhöjd, vilket vid den för närvarande utbyggda fallhöjden, cirka 123 meter, giver 20,9 miljoner kilowattimmar per år och vid en framtida utbyggnad av cirka 184 meter 31,3 miljoner kilowattimmar per år, mot-

svarande en kostnad per vunnen kilowattimme av 0,47 öre vid nuvarande utbyggnad och 0,31 öre vid framtida utbyggnad.

[26.]

Företaget måste alltså anses vara för regleringsföreningen och därmed jämväl för kronan synnerligen förmånligt i ekonomiskt avseende.

På grund av av vad sålunda anförts, har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* bemyndiga vattenfallsstyrelsen att förbinda kronan såsom ägare av Älvkarlebyfallet med därtill hörande forsar samt Tyttboforsen att till utförande av Vänjansjöns reglering lämna de bidrag, som enligt föreningens stadgar åligga ägare av vattenfall; *dels* föreslå riksdagen att till bestridande av på kronan för Älvkarlebyfallet belöpande andel av kostnaden för detta regleringsarbete anvisa ett belopp av 138,920 kronor; *dels ock* förskottsvis tillhandahålla vattenfallsstyrelsen därutöver ett belopp av 70,000 kronor för fullgörande av de på staten belöpande förskottsbetalningar till regleringsföreningen, som betingas av att ägarna av obebyggda vattenfall i Dalälven icke äro skyldiga att omedelbart inbetala på dessa fall belöpande andelar i regleringskostnaden.

Slutligen har vattenfallsstyrelsen framhållit angelägenheten därav, att riksdagens beslut må komma att i så god tid föreligga, att Kungl. Maj:ts besked i ärendet kan komma vattenfallsstyrelsen tillhanda före den 26 maj 1923, enär vattenfallsstyrelsen hade att senast nyssnämnda dag till regleringsföreningen avlämna förbindelse att till nu ifrågavarande regleringsföretag lämna de bidrag, som enligt föreningens stadgar åligga ägare av vattenfall.

Då regleringen av ifrågavarande sjöar möjliggör ett bättre utnyttjande av Dalälvens vattenkraft samt synes bliva för staten ekonomiskt förmånlig och då statens deltagande i regleringsföretaget torde utgöra en huvudförutsättning för att detsamma skall komma till stånd, anser jag mig böra tillstyrka, att staten må delta i företaget samt att därför erforderliga belopp ställas till vattenfallsstyrelsens förfogande. I likhet med vad förut ägt rum i liknande fall torde det anslag, som erfordras för gäldande av på staten tillhöriga bebyggda fall belöpande andel i regleringskostnaden, 138,920 kronor eller i avrundat tal 139,000 kronor, böra bestridas med fast upplåning samt de på kronan belöpande medel, som skola förskjutas, eller 70,000 kronor, anvisas att utgå av tillfälliga lånemedel. I den mån sistnämnda belopp återbetalas, torde det sedermera böra inlevereras till riksgäldskontoret för att ingå bland i anspråk tagna kapitaltillgångar, som uppkommit av lånemedel.

Departementsschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

[26.]

dels medgiva Kungl. Maj:t bemyndiga vattenfallsstyrelsen att under iakttagande av de särskilda föreskrifter, som Kungl. Maj:t kan komma att meddela, förbinda kronan såsom ägare av Älvkarleby vattenfall med därtill hörande forsar samt av Tyttboforsen att till *utförande av regleringsarbeten vid Vänjansjön* enligt av Dalälvens regleringsförening utarbetad plan lämna de bidrag, som enligt föreningens stadgar åligga ägare av vattenfall;

dels till bestridande av på staten belöpande andel av kostnaden för nämnda regleringsarbeten för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag

av kronor 139,000;

dels ock för fullgörande av de på staten belöpande förskottsinbetalningar till föreningen, som betingas av att ägarna till obebyggda fall i Dalälven icke äro skyldiga att omedelbart inbetala på dessa fall belöpande andelar i regleringskostnaden, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag

av kronor 70,000.

Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

[27.]

Distribu-
tionsanlägg-
ningar för
statens
kraftverk.

För utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk har vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 16 oktober 1922 äskat anslag. Styrelsen anför följande:

»För ifrågavarande ändamål har för tiden intill 1922 års utgång beviljats 68,650,000 kronor samt för tiden $\frac{1}{4}$ — $\frac{30}{6}$ 1923 ytterligare 2,000,000 kronor, vadan hittills beviljade anslag uppgå till sammanlagt 70,650,000 kronor. Därvid hava icke medräknats de anslag av lånemedel, som beviljats för arbetslöshetens bekämpande och som delvis avse anläggningar av distributionsanläggnings karaktär, nämligen dels 100,000 kronor för flyttning av högspänningsledningar i Porjus, dels 624,000 kronor för elektrifiering av vissa delar av Norrbotten, enär dessa anslag äro avsedda för sina alldeles speciella ändamål och därför tillsvidare böra behandlas för sig. Den bokförda kostnaden av distributionsanläggningarna uppgick den 1 september 1922 till kronor 71,533,226:50, vadan redan då ett överskridande av anslagsbeloppet förelåg. Med hänsyn till oundgängliga arbeten, betingade dels av föreliggande kraftkontrakt, dels av sådana förstärkningar, som visat sig nödvändiga på grund av erfarenheterna vid föregående vinters häftiga snöstormar samt dels slutligen vissa restlikvider vid redan avslutade arbeten, måste man räkna med ytterligare ökning i utgifterna för distributionsanläggning-

garna till 1922 års slut. För de arbeten, som behöva utföras under första halvåret 1923, torde det redan beviljade anslaget av 2,000,000 kronor vara fullt tillräckligt. För budgetåret $\frac{1}{7}$ 1923— $\frac{30}{100}$ 1924 beräknas ett belopp av c:a 4,000,000 kronor förslå för de arbeten, som erfordras för att inom kraftverkens nuvarande distributionsområden kunna möta den normala utvecklingens minimikrav på utvidgningar. Det totalt erforderliga behovet av nya anslag uppgår, då hänsyn tas till under år 1922 uppkommande utgifter, till 7,500,000 kronor. Emellertid erfordras icke längre hela det såsom förlagskapital för anskaffande av bränsle för ångkraftstationen i Västerås beviljade anslagsbeloppet om 1,700,000 kronor för sagda ändamål, sedan stamlinjen Trollhättan—Västerås tagits i drift, utan 1,000,000 kronor av ifrågavarande anslagsmedel kunna för närvarande disponeras för andra behov, och det synes vattenfallsstyrelsen lämpligt, att beloppet i fråga användes för att minska det behov av nya anslagsmedel, som erfordras för distributionsanläggningar. På så sätt kan det belopp, som för sistnämnda ändamål behöver begäras av 1923 års riksdag, minskas till 6,500,000 kronor.»

[27.]

Under återopande av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels att för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag å 6,500,000 kronor, dels att medgiva, att 1,000,000 kronor av de såsom förlagskapital för anskaffande av bränsle för ångkraftstationen i Västerås anvisade anslagen ävenledes måtte få användas för ovannämnda ändamål.

Med hänsyn till vikten av att i möjligaste mån kunna underlätta avsättningen av elektrisk kraft torde ett betydande anslag för distributionsanläggningar erfordras jämväl för budgetåret 1923—1924. Emellertid anser jag mig nödsakad föreslå en nedsättning i det av vattenfallsstyrelsen äskade beloppet med 1,000,000 kronor, vadan sålunda, utöver den summa om 1,000,000 kronor, som kan överföras från de som förlagskapital för anskaffande av bränsle för Västerås ångkraftstation beviljade medel, skulle erfordras ett anslag för ifrågavarande ändamål å 5,500,000 kronor.

Departementschefen.

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att av de som förlagskapital för anskaffande av bränsle för ångkraftstationen i Västerås anvisade anslag ett belopp av 1,000,000 kronor må användas för utförande av *distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten* vid statens kraftverk, *dels* ock för sistnämnda ändamål för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 5,500,000.

C. Gemensamma anslag.

1. Inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar.

[28.]
Inköp av
vattenfall
och fastig-
heter m. m.

För inköp av vattenfall och fastigheter samt för utförande av nyanläggningar, i den mån sådana åtgärder erfordras för ändamålsenlig utveckling av statens kraftverksrörelse och icke kunna utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, har riksdagen för åren 1918—1922 anvisat tillhoppa 15,000,000 kronor, därav för år 1922 1,000,000 kronor.

Beträffande dispositionen av de anvisade anslagen må meddelas följande uppgifter:

Enligt redovisning, som finnes intagen i statsverkspropositionen till 1921 års riksdag, hava till och med november månad år 1920 av ovannämnda belopp, 15,000,000 kronor, disponerats kronor 11,330,577: 48

Härefter hava disponerats ytterligare följande belopp:

För inköp av fastigheter med därtill hörande vattenrätt i Adalslidens socken av Västernorrlands län enligt Kungl. Maj:ts brev den 31 december 1920 (Åyser kompletteringsköp till Nämforsen och vissa andra i Ångermanälven och dess biflod Fjällsjöälven belägna vattenfall, som kronan förut till större delen förvärvat) » 256,000: —

För inköp av fastigheter i Stuguns och Lits socknar av Jämtlands län jämte vattenrätt i Midskogs- och Skärhällsforsarna i Indalsälven enligt Kungl. Maj:ts brev den 14 januari 1921 » 1,310,000: —

För förvärv av ytterligare andelar i nämnda vattenfall i Ångermanälven och Fjällsjöälven samt anläggning av en mindre kraftstation för fullgörande av avtalad leverans av elektrisk energi till vissa av säljarna av vattenrätt i berörda fall enligt Kungl. Maj:ts brev den 8 april 1921 . . . » 322,000: —

För inköp av fastigheter med tillhörande vattenrätt i Fors socken av Jämtlands län enligt Kungl. Maj:ts brev den 6 maj 1921 (Åyser kompletteringsköp till den ovanför Stadsforsen belägna Hällforsen, som kronan förut till större delen förvärvat) » 32,000: —

För inköp av en Svenska oljeslageriaktiebolaget tillhörig tomt i Trollhättan enligt Kungl. Maj:ts brev den 6 maj 1921 (Tomten erfordrades för utvidgning av statens kraftverk i Trollhättan) » 287,500: —

För inköp av fastigheter jämte vattenrätt i Adalslidens och Eds socknar av Västernorrlands län enligt Kungl. Maj:ts brev den 12 maj 1922 (Åyser kompletteringsköp till

förut omförmälda vattenfall i Ångermanälven och Fjällsjöälven samt Forsmoforsen i Ångermanälven)	kronor	506,000: ---	[28.]
För inköp av fastigheter jämte vattenrätt i Fors socken av Jämtlands län enligt Kungl. Maj:ts brev den 26 maj 1922 (Åyser kompletteringsköp till ovanför Stadsforsen belägna mindre vattenfall, som kronan förut till större delen förvärvat)	»	115,450: —	
För ersättning till filosofie licentiaten S. A. Webbjörn och ingenjören O. Webbjörn för lämnat biträde vid inköp för kronans räkning av vattenfall samt vid vissa i samband med köpen företagna åtgärder enligt Kungl. Maj:ts brev den 29 juli 1921	»	107,500: —	
För inköp av Nynäs säteri i Visnum-Kils socken av Värmlands län enligt Kungl. Maj:ts brev den 14 augusti 1922 (Fastigheten, som framdeles erfordras för Vänerns reglering, inköptes, emedan den till följd av förre ägarens konkurs kunde erhållas till särskilt billigt pris)	»	130,000: —	
För utförande av provisorisk kraftstation vid Stadsforsen utöver vad som i 1920 och 1921 års statsverkspropositioner redovisats	»	59,506: 63	
För tillbyggnad av nämnda provisoriska kraftstation vid Stadsforsen enligt Kungl. Maj:ts brev den 20 oktober 1922	»	145,000: —	
För täckande av vissa av de med förut redovisade köp förenade omkostnaderna	»	45,301: 08	
Summa kronor		14,646,835: 19	

Från denna summa bör dragas » 2,250: 17,
som icke tagits i anspråk av de belopp, vilka anvisats för inköp av Tyttboforsen i Dalälven (se 1918 års statsverksproposition) och för inköp av vattenfall i Ångermanälven och Fjällsjöälven (se 1921 års statsverksproposition)

Summan av de använda medlen uppgår alltså till kronor 14,644,585: 02

Av de beviljade anslagsmedlen kronor 15,000,000: —
hava således hittills disponerats » 14,644,585: 02
vadan således återstå kronor 355,414: 98,
som ännu icke tagits i anspråk.

Av ifrågavarande anslag, hava enligt vad vattenfallstyrelsen anmält använts:

för inköp av vattenfall i Ume älv	kronor	2,327,600: 94
» » » » i nedre Norrland	»	10,003,953: 72
» » » » i Dalälven	»	1,310,168: 91
» » » diverse fastigheter samt vattenkraftsförvärv	»	1,002,861: 45
Summa kronor		14,644,585: 02

[28.]

Till de återstående anslagsmedlen, 355,414 kronor 98 öre böra läggas resterande medel å 32,450 kronor utav den till kronan erlagda köpeskillingen för Storgysingen i Dalälven. Enligt riksdagens beslut år 1911 får nämnda köpeskillning disponeras för liknande ändamål som nu ifrågasvarande anslag. För närvarande finnas alltså 387,864 kronor 98 öre tillgängliga.

Vattenfallsstyrelsen har nu i skrivelse den 30 september 1922 gjort framställning om anvisande för ifrågasvarande ändamål av 500,000 kronor för budgetåret 1923—1924 samt därvid anført:

Genom anlåtande av de hittills anvisade anslagen har vattenfallsstyrelsen åt staten lyckats förvärva större delen av den vattenkraft i nedre Norrland, som av vattenfallsstyrelsen beräknats erforderlig för fortsättande av statens reglerande verksamhet beträffande kraftdistributionen, även sedan vattenkrafttillgången i södra och mellersta Sverige tagits i anspråk. Inom flera av de sålunda förvärvade vattenfallskomplexen finnas emellertid ännu vissa andelar i enskild ägo. Vattenfallsstyrelsen anser det synnerligen önskvärt, att medel finnas disponibla för att, därest gynnsamma tillfällen erbjuda sig, kunna inköpa dylika andelar, varigenom i många fall, där ägorättsförhållandena äro oklara, tidsödande och dyrbara rättgångar kunna undvikas.

Departementschefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för användningen under de två sistförflutna åren av de medel, som riksdagen för ifrågasvarande ändamål ställt till Kungl. Maj:ts förfogande, har vattenfallsstyrelsen med anlåtande av desamma satts i tillfälle förvärva flera andelar av vattenfall, som förut blott delvis tillhört kronan. Genom dessa köp har möjlighet beretts till ett framtida bebyggande av fallen på ett för kronan fördelaktigare sätt än som eljest kunde blivit förhållandet, varjämte förenkling skulle ernås i avseende å de juridiska formaliteter, som skola iakttagas, innan fallen få tillgodogöras. Ännu finnas emellertid i enskild ägo åtskilliga andelar i de fall, som staten till större delen förvärvat, och det är därför önskligt, att tillräckliga medel fortfarande stå till Kungl. Maj:ts förfogande, därest gynnsamma tillfällen framdeles yppa sig att ytterligare komplettera de verkställda köpen. Det är även fördelaktigt, att anslag finnes tillgängligt, för den händelse i övrigt någon fastighet, som framdeles behöves för statens vattenfallsverks räkning, skulle på grund av särskilda omständigheter kunna förvärfvas för billigt pris.

Till följd av den finansiella situationen anser jag emellertid, att det begärda anslaget bör begränsas till 200,000 kronor. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar, i den mån sådana åtgär-

der erfordras för ändamålsenlig utveckling av statens kraftverksrörelse och icke kunna utan synnerlig olägenhet uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 200,000, att disponeras efter Kungl. Maj:ts prövning och avgörande. [28.]

2. Förvaltningsbyggnad för statens vattenfallsverk.

I skrivelse den 14 september 1922 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om anvisande för budgetåret 1923—1924 av medel till anordnande av förvaltningslokaler för statens vattenfallsverks behov å den tomt inom kvarteret Björnen i Stockholm, som år 1918 inköpts för detta ändamål. Angående förvaltningsbyggnad för statens vattenfallsverk.

Enligt vad det av byggnadsstyrelsen över berörda framställning den 27 november 1922 avgivna utlåtande giver vid handen, innebär emellertid det av vattenfallsstyrelsen nu framlagda förslaget icke en tillräckligt uttömmande utredning beträffande planläggning och kostnadsberäkningar för byggnadsföretaget i fråga. Med hänsyn härtill och i betraktande av olämpligheten att under nuvarande tryckta ekonomiska förhållanden utan tvingande skäl igångsätta ett byggnadsföretag av så stor omfattning som det föreslagna, anser jag mig icke kunna tillstyrka framställning i ämnet till innevarande års riksdag.

Gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten.

[29.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (proposition nr 158) anvisade 1921 års riksdag på tilläggsstat för år 1921 ett reservationsanslag av 9,000,000 kronor, att utgå av lånemedel och att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas för sådana arbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten. Vidare har 1922 års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (proposition nr 12), medgivit, att då ännu odisponerade delar av de till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid postverket, telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk å riksstaten för år 1921 och å tilläggsstaten för år 1920 anvisade reservationsanslag om tillhoppa 17,500,000 kronor finge — med undantag av ett belopp av högst 820,000 kronor, som beräknades åtgå för anordnande av bostadshus för post- och telegrafverkens personal i Göteborg och för postverkets personal i Malmö — enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas för sådana arbeten för telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks räkning, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten. Tillika har riksdagen för sistnämnda ändamål på tilläggsstat för år 1922, att utgå av lånemedel, anvisat ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor. Slutligen har riksdagen medgivit, att av de för bekämpande av arbetslösheten på tilläggsstat för år 1922, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel, anvisade reservationsanslagen om tillhoppa 85,000,000 kronor finge till statsbeställningar och kristidsarbeten genom kommunikationsverken enligt av riksdagen närmare angivna villkor användas ett belopp av 10,000,000 kronor.

I förenämnda proposition nr 12 till 1922 års riksdag redogjordes närmare för dittills gjorda dispositioner av ovanberörda anslag å 9,000,000 kronor och 17,500,000 kronor, och meddelades, att av anslagen då återstode respektive 420,000 kronor och 7,469,000 kronor. Genom beslut den 5 maj 1922 har Kungl. Maj:t av sistnämnda belopp anvisat tillhoppa 816,391 kronor 50 öre för anordnande av bostadshus för post- och telegrafpersonal i Göteborg och för postpersonal i Malmö.

För nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken hava sålunda av [29.] 1922 års riksdag ställts till förfogande dels av andra statsinkomster än lånemedel tillhopa 10,000,000 kronor, dels ock av lånemedel tillhopa omkring 11,652,600 kronor. Härtill kommer förenämnda reservation av 420,000 kronor å 1921 års anslag av lånemedel.

Huru samtliga för ifrågavarande ändamål under år 1922 tillgängliga anslagsmedel under året disponerats inhämtas av följande tablå:

Redogörelse för användande av 1922 års arbetslöshetsanslag.

Kungl. Maj:ts beslut den	Arbeten eller dylikt.	Anvisat ur den del av allmänna arbetslöshetsanslaget, som avsetts för statsbeställningar m. m. genom kommunikationsverken.			Anvisat ur kommunikationsverkens arbetslöshetsanslag och bostadsanslagen.		
		För varje arbete eller dylikt. Kronor.	Summa anvisat genom varje beslut. Kronor.	Summa anvisat för varje verk etc. Kronor.	För varje arbete eller dylikt. Kronor.	Summa anvisat genom varje beslut. Kronor.	Summa anvisat för varje verk etc. Kronor.
	A. Av på tilläggsstat för år 1921 anvisat anslag.						
	<i>Statens vattenfallsverk.</i>						
7/ 1922	Vissa arbeten m. m. för statens vattenfallsverks räkning	—	—	—	420,000	420,000	420,000
	Summa	—	—	—	—	—	420,000
	B. Av på tilläggsstat för år 1922 anvisade anslag eller eljest under år 1922 tillgängliga anslagsmedel.						
	<i>Telegrafverket.</i>						
7/ 1922 ¹⁾	Inköp av diverse materiel	100,000			650,000		
	Diverse kablar för landsledning	900,000	1,000,000	1,000,000	1,200,000	1,850,000	1,850,000
	Summa						
	<i>Statens järnvägar.</i>						
7/ 1922	Järnöverbyggnader för broar	62,000			186,000		
	Materiel för växel- och signalsäkerhetsanläggningar	135,000			185,000		
	Rullande materiel m. m.	2,437,600			3,526,300		
	Diverse nödhjälpsarbeten vid banan (ingående i den av Kungl. Maj:ten 22/12 1921 fastställda planen å högst 2,000,000 kronor)	600,000	3,234,600		—	1,309,000	
	Summa						
	Transport		3,234,600	1,000,000		1,309,000	1,850,000

¹⁾ Genom samma beslut har Kungl. Maj:ten dessutom för kabelrörledning Stockholm—Södertälje anvisat ur den för statsbeställningar m. m. genom kommunikationsverken avsedda delen av allmänna arbetslöshetsanslaget 375,000 kronor samt ur kommunikationsverkens arbetslöshetsanslag och bostadsanslagen 275,000 kronor eller tillhopa 650,000 kronor, men har telegrafstyrelsen i skrivelse den 27 september 1922 anmält, att sistnämnda belopp numera ej erfordrades för sitt ändamål.

²⁾ Summan utgör 3,897,300 kronor, varav emellertid 2,588,300 kronor skola bestridas av förnyelsefondsmedel eller andra tillgängliga medel.

[29.]

Kungl. Maj:ts beslut den	Arbeten eller dylikt.	Anvisat ur den del av allmänna arbetslöshetsanslaget, som avsetts för statsbeställningar m. m. genom kommunikationsverken.			Anvisat ur kommunikationsverkens arbetslöshetsanslag och bostadsanslagen.		
		För varje arbete eller dylikt. Kronor.	Summa anvisat genom varje beslut. Kronor.	Summa anvisat för varje verk etc. Kronor.	För varje arbete eller dylikt. Kronor.	Summa anvisat genom varje beslut. Kronor.	Summa anvisat för varje verk etc. Kronor.
8/9 1922	Transport	—	3,234,600	1,000,000	—	1,309,000	1,850,000
15/12 1922	Arbeten å statsbanan Forsmo—Höting	—	—	—	1,000,000	1,000,000	—
	Diverse nödhjälpsarbeten, vid banan (ingående i den av Kungl. Maj:ts den 22/12 1921 fastställda planen å högst 2,000,000 kronor)	400,000	400,000	3,634,600	200,000	200,000	2,509,000
	<i>Statens vattenfallsverk.</i>						
7/7 och 9/11 1922	Lilla Edets kraftverksbyggnad . . .	3,500,000	—	—	—	—	—
	Södertälje kanals ombyggnad . . .	483,000	—	—	2,251,000	—	—
	Schaktnings- och muddringsarbeten samt grundläggning för järnvägs- och landsvägsbro vid Kviksund ävensom järnkonstruktion m. m. för denna bro	500,000	—	—	—	—	—
	Elektrifiering av vissa delar av Norrbotten	342,000	4,825,000	—	624,000 ¹⁾	2,455,000	—
9/11 1922	Ökning av bredden å landsvägsbron över Södertälje kanal	90,000	90,000	—	—	—	—
16/11 1922	Fortsättning av arbetena med reglering av de s. k. Snorvasjöarna .	—	—	—	1,500,000	1,500,000	—
22/12 1922	Vissa arbeten i Trollhättan	30,000	30,000	4,945,000	—	—	3,955,000
	<i>Diverse.</i>						
27/9 1922	Anläggande av luftfartsstation vid Göteborg	130,000	130,000	130,000	—	—	—
	Summa	—	—	9,709,600	—	—	8,314,000

Av tabblån framgår, att förenämnda anslag å 9,000,000 kronor numera i sin helhet förbrukats samt att av övriga anslagsmedel disponerats, av anslagsbeloppet till statsbeställningar m. m. genom kommunikationsverken 9,709,600 kronor och av kapitalökningsanslagen 8,314,000 kronor, vadan å nämnda anslagsmedel finnas reservationer av 290,400 kronor respektive omkring 3,338,600 kronor att disponera för respektive ändamål under innevarande år.

De i tabblån omförmälda dispositionerna hava i allmänhet avsett sådana arbeten m. m., som i alla händelser under närmaste tiden måst

¹⁾ Summan utgör 2,875,000 kronor, varav 420,000 kronor förklarats skola utgå av på tilläggsstat för år 1921 anvisat anslag; se ovan!

komma till utförande och som därjämte i förhållande till kostnaderna möjliggjort sysselsättandet av ett stort antal arbetslösa. Vad särskilt anslaget till luftfartsstation vid Göteborg beträffar, är beloppet, 130,000 kronor, avsett till uppförande å stationen av slipanläggning, hangarer och bryggor samt för utförande av belysningsanordningar och anskaffande av hjälpbåtar för stationen, och har Kungl. Maj:t för åtnjutande av det beviljade beloppet stadgat vissa villkor, beträffande vilkas närmare innehåll hänvisas till beslutet i ärendet av den 27 september 1922. [29.]

Beträffande behovet av ytterligare medel för ifrågavarande ändamål torde få erinras, att vid framläggande av motsvarande anslagsfråga för 1922 års riksdag medelsbehovet för sistnämnda år beräknades till inalles omkring 22,000,000 kronor samt att därvid förutsattes, att berörda belopp skulle räcka jämväl för de första månaderna under 1923. De reservationer, vilka, såsom ovan anförts, uppkommit å de för ändamålet under år 1922 tillgängliga anslagen, torde också få anses vara tillräckliga under första hälften av innevarande år.

*Departements-
chefen.*

Vad tiden efter den 1 juli 1923 angår, torde det med hänsyn till de avskedanden av personal, som ägt rum och fortfarande måste ske vid de affärsdrivande verken, få anses önskvärt, att ett anslag av lånemedel ställes till förfogande till nödhjälpsarbeten vid dessa verk jämväl för budgetåret 1923—1924. Huru mycket som för ändamålet erfordras är givetvis svårt att redan nu med tillförlitlighet beräkna. Vid bedömning av beloppets storlek har jag även haft att taga hänsyn till att å de medel av bostadsanslagen, som före år 1922 ställts till kommunikationsverkens förfogande till bostadsbyggen enligt av riksdagen godkänd plan, vissa besparingar torde uppkomma. Beträffande dessa besparingar, vilkas belopp för närvarande ej kan med säkerhet angivas, uttalades i förenämnda proposition nr 12 till 1922 års riksdag, att det syntes böra ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, huruvida desamma skulle användas för vederbörande verks räkning till bostadsbyggande eller till nödhjälpsarbeten. Detta uttalande lämnades av riksdagen utan erinran. En del av berörda besparingar torde sålunda, om anledning därtill förefinnes, kunna användas till nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken. Med hänsyn härtill och då förhoppning torde förefinnas, att den inträffade förbättringen å arbetsmarknaden alltjämt skall fortskrida, synes ett belopp av 5,000,000 kronor nu böra äskas som nytt anslag för ändamålet. Det förordade beloppet torde böra i sin helhet anvisas såsom kapitalökningsanslag, att utgå av lånemedel, och användas för i huvudsak arbeten av liknande beskaffenhet som dem, för vilka motsvarande för åren 1921

[29.] och 1922 beviljade kapitalökningsanslag tagits i anspråk. Att nu angiva de särskilda arbeten, som närmast kunna ifrågakomma, är ej möjligt, utan lärer som hittills avgöranderätten härutinnan böra tillkomma Kungl. Maj:t, som torde för en kommande riksdag närmare redogöra för användningen. De allmänna grunder, som tillämpats för användningen av motsvarande anslag föregående år, torde jämväl böra gälla beträffande dispositionen av det nu ifrågasatta anslaget. Som hittills synes anslaget böra avses för telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för sådana arbeten för telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks räkning, vilka kunna påkallas för bekämpande av arbetslösheten, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 5,000,000.

Statens utlåningsfonder.

1. Allmänna järnvägslånefonden.

Alltsedan år 1871 har riksdagen för särskilda femårsperioder till Kungl. Maj:ts förfogande ställt ett bestämt anslag, att i enlighet med av riksdagen fastställda villkor utgå såsom lån till enskilda järnvägsanläggningar. Senast skedde detta år 1916, då riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning till låneunderstöd för enskilda järnvägar beviljade och ställde till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag å 7,500,000 kronor att utgå med 1,500,000 kronor årligen under fem år från och med år 1917, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa år anvisat, finge för ett efterföljande år av samma femårsperiod disponeras.

[30.]
Allmänna
järnvägs-
lånefonden.
Avsättning
till fonden.

Till utgående av ifrågavarande fond har riksdagen för vart och ett av åren 1917—1919 anvisat 1,500,000 kronor. Riksdagen har sedermera beslutat, att de avsättningar till fonden, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1920 och 1921, i stället skulle äga rum med 1,500,000 kronor under år 1921, 750,000 kronor under tiden 1 januari—30 juni 1923 och 750,000 kronor under budgetåret 1923—1924, varjämte riksdagen anvisat de belopp, som sålunda skolat avsättas till fonden under 1921 och första halvåret 1923. Tillhoppa hava sålunda anvisats 6,750,000 kronor.

Vid beviljande av låneunderstöd från fonden får hänsyn tagas till av riksdagen beslutade avsättningar, även i den mån de icke anvisats. Av fonden hava sålunda disponerats tillhoppa 7,463,500 kronor, vadan endast 36,500 kronor återstå odisponerade.

I skrivelse den 12 augusti 1922 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat en förteckning på de planerade järnvägsföretag, vilkas förverkligande inom närmare tid kunde anses möjligt och för vilka lånebehovet uppginge till 15,400,000 kronor. Då frågan om bildande av en ny lånefond sålunda vore aktuell och det för undvikande av ovisshet om medlens beviljande ävensom för möjliggörande av en ohindrad fortgång av järnvägsföretags planläggning syntes lämpligt, att förevarande spörsmål hänskötes redan till innevarande års riksdag, hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till låneunderstöd åt enskilda järnvägar bevilja ett anslag av 7,500,000 kronor att utgå under femårsperioden 1 juli 1924—30 juni 1929.

Väg- och
vatten-
byggnads-
styrelsen.

[30.] Fullmäktige i riksgäldskontoret, som lämnats tillfälle att yttra sig i ärendet, hava i utlåtande den 12 oktober 1922 ifrågasatt, huruvida ej fonden för nästkommande femårsperiod borde bestämmas förslagsvis till 5,000,000 kronor. Såsom skäl härför hava fullmäktige förutom den statsfinansiella situationen framhållit, att de viktigaste järnvägarna i vårt land numera måste anses vara byggda och det väsentligaste behovet av detta kommunikationsmedel därmed tillgodosett, vadan anledning ej kunde föreligga att i samma utsträckning som hittills genom lån understödja nya järnvägsföretag. Därjämte borde beaktas, att sedan lång tid tillbaka ett stort antal av de med statslån understödda järnvägsbolagen icke varit i stånd att fullgöra föreskrivna inbetalningar å sina skulder till staten ävensom att den moderna automobiltrafiken i många fall torde hava förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt sörja för kommunikationsbehovet i fall, där hittills en järnvägsanläggning skulle ansetts nödig, och därigenom byggandet av en hel del småbanor bliva överflödigt.

Departement-
chefen.

I enlighet med riksdagens beslut torde för avsättning till den nuvarande fonden återstående 750,000 kronor böra anvisas för budgetåret 1923—1924.

Vad den därefter följande femårsperioden beträffar, föreligger otvivelaktigt behov av medel för ifrågavarande ändamål under nämnda tid. Med hänsyn emellertid till vad fullmäktige i riksgäldskontoret anfört och med ytterligare betonande av de svåra statsfinansiella förhållandena anser jag mig icke för närvarande kunna tillstyrka, att till fonden för budgetåren 1924—1929 avses mera än 5,000,000 kronor, att utgå med 1,000,000 kronor varje budgetår. Detta torde i själva verket icke bliva mindre för år räknat än de genomsnittliga avsättningarna till den nuvarande fonden å 7,500,000 kronor, då dessa avsättningar på grund av riksdagens beslut faktiskt kommit att utsträckas över $7\frac{1}{2}$ år, nämligen tiden 1 januari 1917—30 juni 1924. Därest omständigheterna skulle nödvändiggöra en ökning av det nu för nästa femårsperiod föreslagna beloppet, torde beslut därom kunna fattas vid en följande riksdag.

I detta sammanhang torde jag få anmäla uppkommen fråga om lån från allmänna järnvägslånefonden till två redan påbörjade järnvägsföretag. Sedan Kungl. Maj:t tidigare från allmänna järnvägslånefonden beviljat ett lån å 1,525,000 kronor för utförande av järnvägsanläggning från Älghult till Ruda, har Kungl. Maj:t den 26 maj 1922 beviljat Ruda—Älghults järnvägsaktiebolag för fullbordande av ifrågavarande järnvägsanläggning ett lån av 207,000 kronor, att utgå från handels- och sjöfartsfonden och lyftas i statskontoret. Sistnämnda belopp mot-

svarade något mindre än hälften av den beräknade merkostnaden för företaget, 537,000 kronor. Som säkerhet för det nya lånet skulle staten erhålla inteckning i järnvägen med förmånsrätt närmast efter den inteckning, som beviljats för det äldre statslånet. Vidare har Kungl. Maj:t den 24 november 1922 beviljat Södra Kinnekulles järnvägsaktiebolag för fullbordande av järnvägsanläggning från Källby till Kinne-Kleva, varför kostnaden beräknats till omkring 485,000 kronor, ett lån av 45,000 kronor, mot första inteckning i banan, vilket lån likaledes skulle utgå ur handels- och sjöfartsfonden och lyftas i statskontoret. I sammanhang med dessa beslut har Kungl. Maj:t förklarat sig vilja framdeles, efter framställning i ämnet till 1923 års riksdag, taga under omprövning, huruvida de sålunda från handels- och sjöfartsfonden beviljade statslånen kunde utbytas mot sådana från allmänna järnvägslånefonden. Anledningen till att bägge dessa lån beviljats ur handels- och sjöfartsfonden var den, att ifrågavarande två järnvägsanläggningar, såsom redan påbörjats, icke kunde erhålla lån ur allmänna järnvägslånefonden, vilken får disponeras endast till nya, ännu ej påbörjade företag, samt att med hänsyn till vikten av järnvägarnas snara färdigställande riksdagens dispens i nämnda avseende icke ansågs kunna avvaktas. Då handels- och sjöfartsfonden emellertid icke är avsedd att lämna understöd åt företag av nu ifrågavarande slag och lånebeloppen därför böra så snart som möjligt återbäras till fonden, har Kungl. Maj:t såsom villkor för låneunderstödens åtnjutande föreskrivit, bland annat, att, därest vederbörande bolag framdeles bleve tilldelade statslån att, på sätt Kungl. Maj:t förutsatt, utgå från allmänna järnvägslånefonden, bolagen skulle vara pliktiga att enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande omedelbart i deras helhet till statskontoret återbetala ifrågavarande lån ur handels- och sjöfartsfonden jämte föreskriven ränta därå.

I anslutning härtill torde alltså riksdagens medgivande böra utverkas till att lån från allmänna järnvägslånefonden måtte av Kungl. Maj:t beviljas till nämnda järnvägsföretag utan hinder av att desamma redan påbörjats.

De nu gällande villkor och bestämmelser för åtnjutande av lån från allmänna järnvägslånefonden äro de, som godkändes av 1916 års riksdag. Nämnda riksdag beslöt nämligen i samband med beviljande av medel till fonden för åren 1917—1921, att Kungl. Maj:t skulle äga att å det av riksdagen beviljade anslaget till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar anvisa av Kungl. Maj:t be-

Villkor och bestämmelser för åtnjutande av lån från fonden.

[30.] viljade understödsbelopp att utgå i enlighet med följande villkor och bestämmelser:

1:o) att kostnadsförslag och arbetsplan fastställas av Kungl. Maj:t, som ock närmare bestämmer de ställen, vilka järnväg skall beröra; varande det sökande bolaget skyldigt att gottgöra de särskilda kostnaderna för möjligen erforderliga kontrollundersökningar, besiktningar, extra biträdens användande med mera dylikt, vilka kunna av kostnadsförslagets och arbetsplanens granskning för-anledas;

2:o) att det lånesökande bolaget, för att kunna erhålla statsunderstöd, skall vara skyldigt hos Kungl. Maj:t styrka, att det förfogar över ett kapital, som jämte statslånet är fullt tillräckligt till järnvägsanläggningens utförande på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla och varav minst så stor del, som motsvarar hälften av den beräknade anläggningskostnaden, bör utgöras av inbetalt eller tecknat aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lämnat tillskott till järnvägsanläggningens utförande;

3:o) att låneunderstödet må utgöra högst hälften av anläggningskostnaden efter det fastställda kostnadsförslaget samt lyftas i mån av arbetets fortgång på sätt och å tider, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock med iakttagande därav, att inbetalningarna å den del av anläggningskapitalet, som bör utgöras av aktiekapital eller eljest utan återbetalningsskyldighet lämnat tillskott, skola ske i förhållande till de andelar av lånesumman, som lyftas, och före lyftningen av dessa låneandelar; skolande härjämte en tiondel av den beviljade låneförsträckningen innestå, till dess besiktning av järnvägsanläggningen blivit i överensstämmelse med § 2 mom. 2 av kungl. kungörelsen den 11 december 1874 angående ordningen för avsyning och besiktning av enskilda järnvägar och deras upplåtande för allmän trafik förrättad samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat tillstånd till banans öppnande för allmän trafik;

4:o) att med avseende å ifrågavarande försträckningar skall iakttagas:

a) att annuiteten för låneunderstödet återgåldande beräknas till fem och fyra tiondels procent å ursprungliga försträkningsbeloppet, av vilken annuitet först gottgöres ränta efter fem procent å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör avbetalning därå;

b) att beträffande den ränta, som å lyftade lånebelopp upplöper under en tid, omfattande högst tre år från lyftningsdagarna, men dock ej sträckande sig utöver ett år från den dag, då järnvägen enligt Kungl. Maj:ts bestämmande senast skall vara färdig och öppnad för trafik, må medgivas anstånd med betalningen på det sätt, att denna ränta, benämnd anståndsränta, genom fortsatt annuitetslikvid erlägges till staten först sedan i stadgad ordning såväl all annan ränta som ock hela lånekapitalet inbetalts;

c) att, så snart ränta, som icke är att hänföra till anståndsränta, upplupit å lyftat lånebelopp till och med det datum, som motsvarar det för kapitalavbetalning fastställda, sådan räntas belopp skall inbetalas till staten;

d) att kapitalavbetalning skall genom erläggande av fullständig annuitet vidtaga tre år efter den dag, då järnvägen enligt Kungl. Maj:ts bestämmande senast skall vara färdig och öppnad för trafik; och

e) att, därest till betalning förfallet belopp icke i föreskriven ordning er-

lägges, låntagaren skall därå gälda fem och en halv procent ränta, intill dess samma belopp varder behörigen inbetalt; [30.]

5:o) att järnvägsanläggningen med alla därtill hörande byggnader och materiel ävensom all bolagets övriga egendom skall utgöra säkerhet för den av staten lämnade försträckning och staten till säkerhet för sin fordrans utbekommande erhålla inteckning med förmånsrätt framför varje annan fordran i den järnväg, för vars anläggning den ifrågavarande försträckningen beviljats; och bör en tredjedel av det beviljade statslånet innestå, till dess inteckning med ovan stadgad förmånsrätt i bolagets järnväg meddelats för förut lyftade andelar av lånet; varjämte ovanberörda sista tredjedel ej må utbekommas, förrän inteckning för dess belopp med förmånsrätt framför varje annan fordran än statens blivit i bolagets järnväg behörigen meddelad;

6:o) att Kungl. Maj:t skall insätta en med särskild instruktion försedd ledamot i direktionen för varje järnvägsbolag, som innehar lån av staten, och utse en revisor att deltaga uti granskningen av bolagets förvaltning och räkenskaper, samt att arvode till sålunda utsedd direktör och revisor skall bekostas av bolaget;

7:o) att byggnaden skall utföras under statens kontroll; samt

8:o) att varje järnvägsbolag, som erhållit statsunderstöd, skall vara skyldigt underkasta sig såväl de bestämmelser i fråga om samtrafik, vilka Kungl. Maj:t kan finna gott för bolaget bestämma, som ock i övrigt alla de villkor och kontroller, som av Kungl. Maj:t provas lämpliga och nödiga.

Frågan huruvida dessa lånevillkor kunde anses tillfyllestgörande blev föremål för behandling av 1921 års riksdag. I skrivelse den 15 juni 1921, nr 340, anförde riksdagen, att vad som förekommit vid behandlingen av en utav riksdagens revisorer framställd anmärkning angående av Hultsfred—Västervik—Åtvidaberg—Bersbo järnvägsaktiebolag verkställd teckning av aktier i främmande järnvägsaktiebolag givit riksdagen anledning att till granskning upptaga frågan om den utlåningsrörelse, som staten nu utövade för understödjande av enskilda järnvägsföretag, och därvid särskilt undersöka, huruvida denna rörelse kunde anses vara ordnad efter riktiga grunder och på ett i allo tillfredsställande sätt.

Efter en kortfattad redogörelse för utvecklingen av sagda lånerörelse och vad därmed sammanhänger anförde riksdagen, att enligt riksdagens mening varken det dittills tillämpade förfaringssättet vid beviljande av låneunderstöd för enskilda järnvägsanläggningar eller gällande bestämmelser för låns utlämnande och förvaltning eller sättet för dessa bestämmelsers tillämpning kunde anses tillfredsställande. För ett bättre tillvaratagande av statens rätt och intressen syntes riksdagen ändrade föreskrifter i åtskilliga avseenden erforderliga. Riksdagen angav här efter i detta sammanhang i korthet vissa huvudsynpunkter, som vid en eventuell omläggning av ifrågavarande lånerörelse syntes böra tagas i beaktande.

[30.] Under återopande av vad sålunda anförts anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning ifråga om statens utlåning för understödjande av enskilda järnvägsföretag samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan Svenska järnvägsföreningen avgivit infordrat yttrande över riksdagens berörda skrivelse, anbefallde Kungl. Maj:t den 25 november 1921 väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att med biträde av två sakkunniga personer, vilka skulle utses av chefen för kommunikationsdepartementet, verkställa den i riksdagsskrivelsen omförmälda utredningen. Till sådana sakkunniga utsågos samtidigt av bemälda departementschef riksgäldsfullmäktigen professorn G. Kobb och verkställande direktören i Svenska järnvägsföreningen majoren O. Bärnheim.

I skrivelse den 25 februari 1922 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med de sakkunniga avgivit utredning och förslag uti ifrågasvarande hänseende. Häröver hava yttranden avgivits den 3 april 1922 av Svenska järnvägsföreningen, som i huvudsak biträtt styrelsens förslag, och den 24 augusti 1922 av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Innan jag övergår till de i förevarande hänseende framlagda förslagen, torde jag till en början få hänvisa till den ingående utredning, som i Kungl. Maj:ts proposition, nr 29, framlades för 1916 års riksdag angående allmänna järnvägs-lånefondens ställning, de därifrån dittills utlämnade lån, tidigare åtgärder i fråga om kontroll å med lån från fonden understödda enskilda järnvägar samt dåmera brukliga kontrollföreskrifter. Ytterligare uppgifter i nämnda hänseenden finnas intagna i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens skrivelse den 25 februari 1922.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sammanfattar i denna skrivelse sin utredning sålunda, att en bättre ställning av allmänna järnvägs-lånefondens torde kunna vinnas genom samverkan av följande medel: noggrann kostnadsberäkning; lämpligt val av bantyp; kontroll under byggnadstiden; förenklad drift, där så kan lämpa sig; försiktighet vid lånens utlämnande; skälig minskning av statens bidrag; samt lämpligt val av räntefot.

Kostnads-
beräkning-
ar; bantyp;
kontroll
under bygg-
nadstiden;
förenklad
drift.
Väg- och
vattenbygg-
nadsstyrel-
sen.

Beträffande frågan om kostnadsberäkningen för enskilda järnvägsanläggningar, val av bantyp, kontroll under byggnadstiden och förenklad drift anför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i huvudsak följande:

De förhållanden, som förnämligast varit anledning till mindre god överensstämmelse mellan kostnadsberäkningarna och de verkliga kostnaderna för en järnväg, hade varit, att under järnvägens byggande prisstegringar inträffat, att förslagen ofta varit ofullständiga i fråga om arbetsposterna och deras massor, att vederbörande järnvägsbolag ofta utfört en större eller mindre mängd arbeten utöver förslagen eller verkställt vissa arbeten på ett dyrare sätt än som förutsatts

i förslagen, att svårigheter förelegat att vid den tid, kostnadsberäkningen uppgjordes, exakt uppskatta kostnaden för banans anslutning till andra järnvägar samt att i enstaka fall, där byggnadstiden blivit mycket lång, räntorna blivit betydande. En väsentlig förbättring i de flesta av dessa förhållanden hade numera åstadkommits genom den större noggrannhet, som iakttoges vid förslagens uppgörande, samt genom av vissa uttalanden utav 1905 och 1910 års riksdagar föranledda åtgärder, nämligen dels de av Kungl. Maj:t den 12 april 1907 meddelade ingående föreskrifter om sättet för upprättande av arbetsplan rörande järnvägsanläggning, för vilken statslån sökes, och om företagande av kontrollundersökning å marken på sökandens bekostnad, när sådant kräves för utrönande av kostnadsförslagets tillförlitlighet, dels ock den av Kungl. Maj:t alltsedan år 1910 bland villkoren för åtnjutande av statslån upptagna föreskriften om anordnande av en teknisk-ekonomisk kontroll över vederbörande järnvägsanläggnings utförande.

En av de viktigaste åtgärder, som kunde vidtagas till anläggningskostnadernas nedbringande, vore att icke välja dyrare bantyp än trafikbehovet och tillgången på kapital i de av järnvägen berörda trakterna krävde. I detta sammanhang omnämndes de utredningar, som av järnvägsstyrelsen efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkställes i fråga om byggnads- och trafikeringskostnader för sekundär- och tertiärbanor med 1,435, 0,891 och 0,600 meters spårvidd. En annan viktig omständighet vore nedbringande av kostnaderna för en ny järnvägs anslutning till en förutvarande, vilka kostnader ofta bleve orimligt höga på grund av de oskäligen krav, som härutinnan framställdes från den gamla banans sida genom anspråken särskilt på s. k. anslutningsavgift.

På senare tid hade försök gjorts att förenkla driften vid mindre trafikstarka enskilda järnvägar, såsom t. ex. att indraga stationspersonalen. Detta vore till viss del en fråga om avfattningen av tjänstgöringsreglementet för vederbörande järnvägar.

Fullmäktige i riksgäldskontoret betona vikten av att för framtiden vid byggandet av järnvägar frågan om valet av bantyp mer beaktades än hittills skett samt framhålla, att i vissa fall byggandet av mindre banor numera torde bliva överflödigt, då den moderna automobiltrafiken syntes kunna tillfredsställande sörja för kommunikationsbehovet i dylika trakter.

*Fullmäktige
i riksgälds-
kontoret.*

Vad angår frågan om förenklad drift, anföra fullmäktige, att driften å den av staten i anledning av järnvägsbolagets konkurs förvärfvade Skara—Timmersdala järnväg till följd av förenklingar med därav möjliggjorda personalindragningar under det första år, banan handhafts av staten, i motsats till vad tidigare varit förhållandet lämnat ett mindre överskott. Det vore önskvärt, att vid svaga järnvägar driften i möjligaste mån förenklades utan äventyrande av trafiksäkerheten; och syntes med hänsyn till de olika förhållandena lämpade åtgärder härutinnan böra vidtagas i varje särskilt fall. Järnvägsstyrelsen hade sålunda under de senaste åren för åtskilliga mindre enskilda järnvägar fastställt nya tjänst-

[30.] 'göringsreglementen, vilka innehölle bestämmelser av beskaffenhet att medgiva vissa förenklingar i driften.

Departementschefen.

Innan koncession meddelas å en järnväg, brukar undersökning ske beträffande behovet och ändamålsenligheten av banbyggnaden icke minst med hänsyn till redan förefintliga kommunikationsleder och möjligheten att tillgodose trafikbehovet på annat sätt än genom järnväg. Det synes vara av vikt, att en sådan undersökning på ett ännu mer ingående sätt verkställles vid prövning av frågan om statslån åt företaget. Ur nu angivna synpunkter torde gällande lånebestämmelser böra kompletteras med en föreskrift, att behovet och ändamålsenligheten av banbyggnaden skola genom tillfredsställande utredning vara ådagalagda.

En viktig förutsättning för att kunna bedöma en järnvägs förmåga att bära sig och fullgöra sina förpliktelser som låntagare mot staten är givetvis, att från början föreligga tillförlitliga kostnadsberäkningar för järnvägens byggande. Dessa beräkningar böra vara så gjorda, att kostnaderna såvitt möjligt icke överskridas under byggnadstiden. Genom de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen omnämnda åtgärder, som redan vidtagits för en skärpt kontroll beträffande kostnadsberäkningarna, torde denna fråga numera vara ordnad på ett i stort sett tillfredsställande sätt. Någon anmärkning härutinnan har ej heller uttalats av 1921 års riksdag i dess förevarande skrivelse nr 340.

Vidare är det av stor betydelse för en järnvägs ekonomi, att den icke utbygges och trafikeras på ett dyrbarare sätt än som trafikbehoven nödvändigtvis kräva. Några allmängiltiga bestämmelser härutinnan synas emellertid näppeligen kunna meddelas, utan torde för varje fall vid prövning av frågor om koncession och låneunderstöd samt fastställande av driftreglementen för järnvägen böra ägnas noggrann uppmärksamhet åt berörda omständigheter.

Räntabilitetsberäkning; lånets storlek i förhållande till järnvägsbolagets aktiekapital. 1921 års riksdag.

1921 års riksdag har i sin skrivelse nr 340 erinrat, att riksgäldsfullmäktige i sin berättelse till 1910 års riksdag framhållit angelägenheten av att de beräkningar rörande ifrågasatta järnvägars avkastningsförmåga, som lades till grund för låneunderstöds beviljande, bleve uppgjorda med största omsorg och underställdes noggrann prövning. Några särskilda åtgärder från statsmakternas sida hade dock ej, såvitt riksdagen hade sig bekant, vidtagits i anledning av detta uttalande. Enligt riksdagens mening borde såväl allmänna järnvägslånefonden som bibanefonden tagas i anspråk för understödjande av endast sådana företag, vilka kunde antagas hava möjligheter att i behörig ordning förränta och amortera be-

viljat statslån, och torde för detta ändamål böra meddelas föreskrifter i den riktning, fullmäktige i sin förenämnda berättelse till 1910 års riksdag ifrågasatt. Att med lånemedel understödja även företag, som ej kunde förväntas bli bärkraftiga, innebure att på kommande generationer överflytta bördan av de upplånade medlens förräntande och amorterande. Därest det i särskilda fall skulle kunna anses vara ett statsintresse att med allmänna medel bidraga till tillkomsten jämväl av dylika järnvägsföretag, borde detta ske med anlitande av andra statsinkomster än lånemedel, vare sig understödet lämnades i form av lån eller direkt anslag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anför i denna fråga följande:

I fråga om val bland föreslagna järnvägar har någon plan för utdelning av lånefonden aldrig kunnat uppgöras, beroende därpå, att det är fullständigt omöjligt att på förhand veta, vilka bland föreslagna järnvägar i sinom tid skola kunna uppbära erforderlig aktieteckning. Det finnes därför icke något annat sätt än att vänta, till dess en föreslagen järnväg fått full aktieteckning, och, så snart detta skett, pröva frågan om lån åt denna järnväg. Här skulle då först och främst önskemålet vara att kunna angiva, huruvida en dylik järnväg kan bli räntabel eller icke. Härvid finnes dock inga osvikliga grunder för bedömandet. Enligt all erfarenhet låter det sig nämligen icke göra att medelst s. k. trafikberäkningar avgöra frågan om en föreslagen järnvägs räntabilitet, i det dylika beräkningar åter och åter visat sig icke svara mot den en gång färdiga banans förhållanden. En viss återhållsamhet måste emellertid iakttagas gentemot lånesökande järnvägar, på det att allt för svaga banor må bli uteslagna.

På grund av omförmälda svårighet att bedöma frågan om en järnvägs blivande räntabilitet är emellertid önskvärt att med något annat till buds stående medel erhålla bidrag till utgallrande av för svaga företag. Härvidlag kan ifrågasättas ökning av aktiekapitalet utöver det hittills brukliga. En sådan åtgärd skulle verka dels nämnd utmönstring av svaga företag, varigenom åtgärden direkt bidrager till att minska de förluster på järnvägar, som under alla förhållanden lära komma att i något fall inträffa, dels att staten erhåller större möjlighet i allmänhet att av järnvägarna utfå den genom dylik åtgärd minskade räntan, dels ock att ibland tvinga intressenterna till minskade anspråk på sin bana, varav ävenledes följer minskat statsbidrag.

För vinnande av nu nämnda syften föreslår styrelsen, att lån från allmänna järnväglånefonden ej må sättas högre än till tre fjärdedelar av det tecknade aktiekapitalet.

Därjämte framhåller styrelsen lämpligheten och önskvärheten av att beträffande sådan järnväg, som skall trafikeras av en annan järnväg, vid lånefrågans behandling ett preliminärt trafikavtal föreligga.

Svenska järnvägsföreningen ställer sig tveksam gentemot den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna inskränkningen i låneunder-

Väg- och
vattenbygg-
nadsstyrel-
sen.

Svenska
järnvägs-
föreningen.

- [30.] stödens storlek, då en dylik inskränkning enligt föreningens åsikt kunde befaras verka hämmande på tillkomsten av nya järnvägar.

*Fullmäktige
i riksgälds-
kontoret.*

Fullmäktige i riksgäldskontoret anföra i ämnet, bland annat, följande:

»Det är för statsmakterna svårt, ja, omöjligt, att vid avgörandet av frågor om tilldelande av järnvägslån med någon större grad av säkerhet bedöma, i vad mån en järnväg skall bli i stånd att förränta och amortera ett eventuellt statslån. Det torde ej kunna bestridas, att fall förekommit, då lån beviljats företag, vilka ur denna synpunkt bort vara därifrån uteslutna; och måste detta anses framgå av det dåliga resultat, som en stor del statsunderstödda järnvägsbolag ända från sitt färdigblivande givit. Visserligen giver en undersökning av bolagens betalningsförmåga vid handen, att densamma är minst under de första åren och sedermera i allmänhet ökas, men även med tillbörlig hänsyn tagen till detta förhållande måste man räkna med, att åtskilliga av de järnvägsbolag, som erhållit statslån med större eller mindre belopp, åtminstone ej inom överskådlig tid skola bli i stånd att fullgöra sin betalningsskyldighet till staten. Detta förhållande manar till stor försiktighet och återhållsamhet vid tilldelande av lån åt tilltänkta järnvägsföretag. Att frågan ej saknar statsfinansiell betydelse framgår därav, att de statslåneunderstödda järnvägsbolagens förfallna oguldna skuld vid 1921 års slut uppgick till inalles inemot 10 miljoner kronor och statsverkets hela fordran för lån från allmänna järnväglånefonden till omkring 70 miljoner kronor. Under åren 1905—1920 hava de å statslånen inbetalade beloppen varierat mellan endast 60 och 78 % av de förfallna beloppen.»

Fullmäktige finna väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag att minska statslånet till tre fjärdedelar av aktiekapitalet beaktansvärt, men framhålla samtidigt, att förslagets genomförande kunde medföra viss olägenhet. Fullmäktige anföra härom vidare:

»Det synes nämligen under denna förutsättning kunna inträffa, att staten i fall, då starka skäl tala för tillkomsten av en järnvägsanläggning, men tillräckligt enskilt kapital till följd av de skärpta kraven härå ej kan anskaffas, kan se sig tvingad att själv bygga banan i fråga och sålunda bli nödsakad till betydligt större kapitalutlägg, än om företaget finansierats genom samverkan mellan staten och ett enskilt bolag. Även om nu antydda risk för staten kanske ej ofta kommer att inträda, synes man dock ej helt kunna bortse därifrån.

Enligt gällande bestämmelser kan ett järnvägsbolag erhålla lån ur allmänna järnväglånefonden intill högst hälften av anläggningskostnaden efter det fastställda kostnadsförslaget. Meningen synes sålunda vara, att en prövning i varje särskilt fall rörande lånets storlek skall äga rum. Såvitt fullmäktige hava sig bekant, har emellertid möjligheten att tilldela ett bolag statslån till lägre belopp ej i något fall blivit använd, utan hava lånen alltid bestämts till det sålunda angivna maximibeloppet.

Med hänsyn till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anført synes fullmäktige en skärpning av denna bestämmelse böra komma till stånd, även om fullmäktige av ovan anført skäl ej anse lämpligt att därvid gå så långt, som sty

relsen ifrågasatt. Som regel synes styrelsens förslag kunna godtagas, dock att möjlighet bör finnas att i vissa fall lämna lån till högre belopp. Bestämmelsen i fråga synes kunna avfattas så, att statslån må lämnas intill högst $\frac{3}{7}$ av den beräknade anläggningskostnaden, dock att i undantagsfall, om särskilda skäl föreligger, lån må lämnas intill högst hälften av samma kostnad.» [30.]

Beträffande frågan, huruvida staten bör understödja icke bärkraftiga företag, framhålla fullmäktige, att, därest i enskilda fall vägande skäl ansåges föreligga för staten att bispringa sådana företag, enligt fullmäktiges mening icke upplånade medel utan andra statsinkomster borde tagas i anspråk. Huruvida sådant statsunderstöd borde lämnas i form av lån eller anslag syntes lämpligen böra avgöras i varje särskilt fall.

I detta sammanhang upptaga fullmäktige en fråga, som ej berörts av vare sig riksdagen eller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Fullmäktige anföra härutiinnan följande:

»I gällande bestämmelser angående låneunderstöd från den s. k. allmänna järnvägslånefonden stadgas, att ett lånesökande bolag, för att kunna erhålla statsunderstöd, skall vara skyldigt hos Kungl. Maj:t styrka, att det förfogar över ett kapital, som jämte statslånet är fullt tillräckligt till järnvägsanläggningens utförande på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla och varav minst så stor del, som motsvarar hälften av den beräknade anläggningskostnaden, bör utgöras av inbetalt eller tecknat aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lämnat tillskott till järnvägsanläggningens utförande. Stundom inträffar, att, då ett bolag, som erhållit statslån, ej kan utföra järnvägsanläggningen för den beräknade kostnaden, bolaget gör framställning om ytterligare statslån för anläggningens fullbordande. Sådana tilläggs lån hava efter medgivande av riksdagen flera gånger beviljats, varvid samma villkor som för det äldre lånet plägat i tillämpliga delar stadgas. Vid uppgivande av det kapital, varöver bolaget förfogar, kan då inträffa, att bolaget i detta inräknar jämväl behållen ränta å lyftade delar av det äldre statslånet. Med hittills gällande bestämmelser torde något hinder ej föreligga för ett dylikt förfarande. Då det emellertid enligt fullmäktiges mening måste anses oegentligt, att sådan ränta medräknas, vilja fullmäktige ifrågasätta, huruvida ej lämpligt vore, att Kungl. Maj:t vid beviljande av tilläggs lån för en järnvägsanläggnings fullbordande meddelade en föreskrift, att bland vederbörande bolags eget kapital ej må inräknas ränta av nu omförmäld art.»

Frågan om ett preliminärt trafikavtal anse fullmäktige vara av sådan betydelse, att en bestämmelse, att i förekommande fall ett dylikt avtal, såvitt möjligt, skall föreligga, lämpligen borde inflyta i riksdagens lånevillkor.

Vid prövning av ansökningar om statslån till enskilda järnvägsföretag har man hittills i regel icke haft tillgång till sådana uppgifter, som möjliggjort bedömandet av huruvida vederbörande företag kunde bli räntabelt eller icke. Detta har givetvis varit en viktig orsak till de nedslående erfarenheter, som vunnits beträffande företagens förmåga

Departementschefen.

[30.] att sedermera fullgöra inbetalningar å lånen. Det vore därför särdeles önskvärt, om fullständiga trafikekonomiska beräkningar kunde föreligga vid lånefrågans prövning. Emellertid är det svårt att åvägabringa sådana fullständiga beräkningar, om de skola äga egentligt värde. Åtminstone rörande det sannolika omfånget av en järnvägs blivande trafik torde dock uppskattning kunna åstadkommas med sådan grad av tillförlitlighet, att god ledning kan erhållas för att bedöma, huruvida ett järnvägsföretag för sin tillkomst bör ekonomiskt stödjas av staten eller icke. Fordran å företeende av sistnämnda slags uppskattning bör därför enligt min mening intagas bland lånevillkoren. I fråga om statslån till järnvägar, där trafiken skall ombesörjas av annan järnväg, synes därjämte en föreskrift om företeende såvitt möjligt vid lånefrågans behandling av ett preliminärt trafikavtal kunna vara av betydelse, varför jag vill tillstyrka fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag om intagande i lånevillkoren även av en sådan bestämmelse.

För att bereda möjlighet att på förhand bedöma frågan om en järnvägs räntabilitet måste emellertid ytterligare medel sökas, så att man vid lånefrågans behandling kan i större omfattning än för närvarande utmönstra svaga företag. En lämplig utväg härutinnan torde vara den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna, nämligen att minska statens bidrag till företaget. Beträffande frågan, till vilket belopp statens bidrag skall bestännas, anser jag mig böra ansluta mig till vad fullmäktige i riksgäldskontoret föreslagit och vill alltså förorda, att statslån må lämnas intill högst $\frac{3}{7}$ av den beräknade anläggningskostnaden med möjlighet dock öppen att i undantagsfall höja lånet till hälften av nämnda kostnad.

Under de senaste åren har med hänsyn till de växlande kostnaderna för järnvägars byggande vid beviljande av lån från såväl allmänna järnvägs-lånefonden som bibanefonden i regel meddelats en bestämmelse av innehåll, att, därest kostnaden för järnvägsanläggningens utförande icke skulle komma att uppgå till det vid lånefrågans prövning beräknade beloppet, bolaget skulle vara pliktigt att, sedan anläggningen blivit i vederbörlig ordning avsynad och godkänd, omedelbart till statsverket återbära ett belopp, som till det inbesparade beloppet stode i samma förhållande som statslånet till den verkliga anläggningskostnaden. Då de omständigheter, som föranlett meddelandet av ett dylikt stadgande, alltjämt äro för handen, synes lämpligt, att en bestämmelse av nu angivet innehåll insättes bland riksdagsvillkoren.

Riksdagen har i sin skrivelse nr 340 ifrågasatt, huruvida ej fullmäktige borde regelbundet beredas tillfälle att yttra sig över ansökningar om statslån. I likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och full-

mäktige anser jag en sådan anordning lämplig, och torde så böra för- [30.]
faras beträffande de låneansökningar, som framdeles kunna inkomma till
Kungl. Maj:t.

Jämväl fullmäktiges förslag om meddelande vid beviljandet av till-
läggs lån av en bestämmelse, att bolag icke finge i sitt eget kapital inräkna
behållen ränta å lyftade delar av det äldre statslånet, synes lämpligt,
och torde en dylik föreskrift hädanefter i förekommande fall böra med-
tagas bland de bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelar utöver riks-
dagsvillkoren.

I de villkor, som av 1871 års riksdag fastställdes för användningen
av de lånemedel, vilka åren 1872—1876 ställdes till förfogande för under-
stödjande av enskilda järnvägsanläggningar, var föreskrivet, att ränte-
frihet finge beviljas de låntagande järnvägsbolagen för högst tre år, dock
ej utöver ett år från den dag, då järnvägen senast skulle vara färdig
och öppnad för trafik. Då riksdagen år 1876 beslöt att för samma ändamål
anvisa medel för femårsperioden 1877—1881, gjordes den ändring i
berörda bestämmelse, att räntefrihet ej finge beviljas men anstånd med
räntans erläggande medgivas för högst tre år med samma begränsning
som i fråga om räntefriheten; och skulle den sålunda uppskjutna likviden
av räntan fullgöras genom en mot samma räntas belopp svarande ut-
sträckning av tiden för annuitetens erläggande. Sedermera har en lik-
artad föreskrift alltjämt blivit införd i de efter hand utfärdade bestäm-
melserna rörande ifrågavarande utlåning. Anledningen till såväl ränte-
friheten som anståndet var givetvis, att det ej ansågs lämpligt att under
byggnadstiden och den första tiden efter en järnvägs öppnande för trafik
betunga densamma med ränteutgifter till staten.

Räntefot;
anstånds-
ränta.

1921 års riksdag har i sin skrivelse nr 340 anført, att då den
långt framskjutna inbetalningstiden för anstånds räntan innebure en
uppooffring för staten och räntans bokföring vållade ej ringa arbete för
såväl riksgäldskontoret som bolagen, det synts riksdagen böra under-
sökas, huruvida ej, därest en lindring i betalningsvillkoren även för
framtiden ansåges böra medgivas de låntagande bolagen under den första
tiden efter lånens utlämnande, detta — såsom för övrigt tidigare varit
fallet — borde ske i form av någon tids räntefrihet.

1921 års
riksdag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ingår först på en undersökning,
huru järnvägs lån, som förräntas och amorteras enligt gällande föreskrifter,
ställt sig i förhållande till statens egen upplåning. Styrelsen meddelar
därvid en tablå över den effektiva räntan å statens obligationslån, beträf-
fande vilken torde hänvisas till styrelsens skrivelse, samt anför:

Väg- och
vatten-
byggnads-
styrelsen.

[30.]

»Denna tablå visar, att effektiva räntan å de belopp, som av riksgäldskontoret upplånats under tiden 1880—1910, varit avsevärt under 4 %, i medeltal 3,73 %. Under perioden 1871—1879 har den visserligen varit högre, mellan 4,76 och 4,90 %, men alla de lån, som under denna tid upptagits, ha under 1880-talet och de första åren av 1890-talet blivit konverterade. Först efter år 1911 inträder en avgjord höjning av den effektiva räntan, som under de senare åren överstigit 5 %.

Under de två femårsperioderna 1872—1876 samt 1877—1881 utgjorde annuiteten å järnvägslånen i början 6 %, varav 5 % betraktades såsom ränta; 1883 nedsattes annuiteten till $5\frac{1}{2}$ % och räntan till 5 %, och 1886 nedsattes ytterligare annuiteten till 5 % och räntan till $4\frac{1}{2}$ % på grund av konverteringen av statslånen till lägre räntefot.

Löpande räntan på järnvägslånen har således under hela denna tid varit högre än den effektiva räntan på statslånen under samma tid. Huruvida marginalen för denna period varit tillräcklig för att täcka statens förlust på beviljad räntefrihet eller ränteanstånd, är utan en ingående undersökning av de olika lånen ej möjligt att avgöra; och denna fråga lär numera ej heller vara av betydelse.»

Beträffande frågan, huruvida staten senare genom denna ränteskillnad blivit gottgjord för låntagarna beviljat ränteanstånd, yttrar styrelsen:

»Under perioderna 1882—1891, 1892—1906 samt 1907—1911 har annuiteten utgjort 5 % och räntefoten $4\frac{1}{2}$ %. Då effektiva räntan på statslånen under denna tid utgjort cirka 3,75 %, har följaktligen staten genom denna ränteskillnad av 0,75 % beretts viss ersättning för bolagen beviljat ränteanstånd. Detta ränteanstånd varierar visserligen rätt mycket för de olika lånen, men då, enligt den utredning av riksgäldsfullmäktige, som finnes omförmäld i Kungl. Maj:ts proposition nr 29 till 1916 års riksdag sid. 68, den tid, på vilken i medeltal ränteanstånd har åtnjutits, uppgår till 2,2 år, skulle vid 3,75 % räntefot anståndsrentans ursprungliga kapitalvärde vara 8,25 % av lånet. Enligt dessa data finner man, att för denna period den bestämda annuiteten i normala fall mycket väl räckt till att amortera såväl lånets som anståndsrentans kapitalvärde.

Beträffande åter järnvägslånemedlen för femårsperioden 1912—1916 befinnes, att, då dessa medel år 1910 av riksdagen beviljades, visserligen ännu den löpande räntan å järnvägslånen låg högre än effektiva räntan för statens upplåning; men detta förhållande fortsatte ej under åren 1913—1916, då tvärtom statslåneräntan vid upplåning under samma tid låg rätt avsevärt över löpande räntan på järnvägslånen och slutligen steg till 5,1 % år 1916, d. v. s. över hela den av staten betingade annuiteten för järnvägslånen. Lånefonden för denna femårsperiod skulle således icke på långt när gå ihop, även om alla järnvägar vederbörligen betalade; utan staten gör på dessa lån direkt förlust.

Samma är förhållandet med den lånefond, som beviljades år 1916 trots den då vidtagna höjningen av räntan för järnvägslånen.»

Styrelsen framhåller härefter några grundsatser, som synas böra följas i förevarande hänseenden:

»Den frihet från utbetalande av ränta under de första åren, som järnvägsaktiebolagen åtnjutit, anser styrelsen fortfarande böra medgivas järnvägarna.

Statens förlust härpå kan dock icke kompenseras genom den s. k. anståndsrenta, som senare erlägges. Om lånet antages lyftat ett år före järnvägens öppnande för trafik, skulle med nu gällande lånebestämmelser anståndsrentan börja betalas 57 år efter lånets lyftande. Nutidsvärdet av en sådan fordran är emellertid ej fullt $\frac{1}{16}$ vid 5 % räntefot; och således blir denna anståndsrenta alldeles betydelselös. De första årens ränteanstånd har emellertid därför icke varit att betrakta som till större eller mindre del en gåva från staten till järnvägarna, utan nämnda ränteanstånd har till och med år 1910 i själva verket kompenserats genom att löpande räntan på järnvägslånen hållits tillräckligt högre än effektiva räntan på statens upplåning. För dylikt ändamål torde i genomsnitt en skillnad på ungefär $\frac{1}{2}$ % behöva hållas, såvida man ej, för att undvika mer oekonomisk anordning än förut, föredrager att bibehålla den ränteskillnad på $\frac{3}{4}$ %, som hållits under perioden 1882—1910. Det har icke förspotts, att räntefoten på järnvägslånen under denna tid ansetts för hög.

Förutom den sålunda framhållna betydelselösheten av att erlägga anståndsrenta efter kapitalets amortering tillkommer, att anståndsrentan medför avsevärt besvär vid bokföringen i riksgäldskontoret ävensom otillfredsställande förhållanden i järnvägarnas bokföring av anståndsrentan och vid uppgifter om järnvägarnas verkliga anläggningskostnad. Styrelsen föreslår sålunda, att anordningen med erläggande av anståndsrenta må upphöra.

Om effektiva räntan på statens upplåning under de närmaste åren kommer att hålla sig högre än 5 %, kanske vid $5\frac{1}{2}$ %, är det tydligt att, såframt icke staten fortfarande skall lida förlust på järnvägslånen, räntan på dessa måste höjas, sannolikt till minst 6 %. Som ett exempel nämnes, att om ett kapital vid nämnda räntefot av 6 % skall amorteras med en annuitet, som uppgår till 6,3 %, detsamma blir i det närmaste amorterat på 52 år.

I de fall, då, på grund av hög ränta vid statens upplåning, järnvägslånen bliva utlämnade med högre ränta, än som längre fram blir rådande på allmänna marknaden, måste förutsättas den möjligheten, att ett järnvägsbolag kan önska inbetala hela statslånet med medel, som på annat håll upplånas. På grund härav torde riksgäldsfullmäktige böra lämnas befogenhet att medgiva dylik inbetalning, där fullmäktige så anse lämpligt.

Fullmäktige i riksgäldskontoret tillstyrka väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag om räntefrihet i stället för anståndsrenta samt yttra: *Fullmäktige i riksgäldskontoret.*

»Avsikten med anståndsrentan respektive räntefriheten torde ej hava varit att lämna de låntagande bolagen något anslag utöver statslånet. Detta får anses framgå därav, att räntan å järnvägslånen redan från början bestämdes högre än den effektiva räntan å statens upplåning; och i själva verket har, såsom styrelsen påvisar, statens förlust genom anståndsrentan ända till och med år 1910 därigenom blivit kompenserad. För tiden efter nämnda år är emellertid, såsom styrelsen ock framhållit, förhållandet ett annat, i det att staten gör direkt förlust på de järnvägslån, som lämnas av de av 1910 och 1916 års riksdagar anslagna medlen. För de bolag, som kommit i åtnjutande av lån ur dessa medel, innebär sålunda anståndsrentan ett direkt anslag, vilket vid tiden för lånets slutbetalning torde uppgå till ungefär samma belopp som den ursprungliga lånesumman. Enligt fullmäktiges mening bör det vid framtida beviljande av medel till lån för

[30.] järnvägsanläggning tillses, att detta för staten ofördelaktiga förhållande ej må fortfara utan att räntan å lånen avväges så, att den, utan att medföra vinst, så vitt möjligt skyddar staten för förlust å ifrågavarande utlåningsrörelse. Tillräckligt för ändamålet torde, såsom styrelsen framhåller, vara att hålla utlåningsräntan c:a $\frac{1}{2}$ procent över statens egen effektiva upplåningsränta. Då räntefoten å lån från den s. k. allmänna järnvägslånefonden emellertid plägar bestämmas för femårsperioder samtidigt med att behövligen anslag beviljas, och någon ändring i detta förfarande ej lämpligen torde kunna genomföras, kan emellertid ej undvikas, att under tider med starkt växlande räntefot, såsom de senaste åren varit fallet, den angivna principen ej kan fullständigt upprätthållas, i det att antingen vinst eller förlust komme att uppstå för staten.»

Fullmäktige uttala vidare, att ehuru det redan nu icke torde ligga utom fullmäktiges befogenhet att i de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anförda fall medgiva inbetalning av hela statslånet, fullmäktige intet hade att erinra mot en bestämmelse därom, även om ett dylikt stadgande sannolikt ej komme att bliva av någon större betydelse. Fullmäktige anförda i detta sammanhang ytterligare:

»Den utvägen står givetvis till buds att i tider av fallande ränta bereda lättnad åt de låntagande järnvägsbolagen genom nedsättning av den för lånen gällande räntan. På detta sätt förfor man år 1886, då riksdagen medgav, att de järnvägsbolag, vilka erhållit lån ur de 1871 och 1876 beviljade anslagen till låneunderstöd för enskilda järnvägar, finge på vissa villkor räntan å sina lån nedsatt från 5 till $4\frac{1}{2}$ procent. Såsom skäl härför anförde statsutskottet i sitt tillstyrkande utlåtande, att, då den effektiva medelräntan å statsskulden i dess helhet dåmera genom verkställda konverteringar nedbragts till en procentsats, som något understeg $4\frac{1}{2}$ procent, hinder ej borde möta för nyssberörda nedsättning. Det syntes ock utskottet vara billigt att, då sådant kunde ske, låta lånen ur nyssnämnda två fonder komma i åtnjutande av samma ränta, som bestämts för alla därefter beviljade järnvägslån.

Det torde ej vara uteslutet, att under nyssnämnda förutsättning enahanda förfarande även för framtiden kan tänkas komma till användning.»

Sedermera hava fullmäktige i sitt förut omförmälda yttrande den 12 oktober 1922 i fråga om avsättningar till allmänna järnvägslånefonden — under åberopande av ovan anförda synpunkter ifråga om räntefoten å lån från fonden — förklarat sig hålla före, att vid utlåning från fonden för nästkommande femårsperiod borde tillämpas samma räntefot och annuitet som för närvarande eller 5 % respektive $5,4$ %.

Departementschefen.

I enlighet med vad fullmäktige föreslagit, torde räntefoten och annuiteten å de lån, som utlämnas från anslag till allmänna järnvägslånefonden för budgetåren 1924—1929, böra bestämmas till samma procentsatser, som nu gälla, eller 5 % respektive $5,4$ %.

Att de med statslån understödda järnvägsbolagen fortfarande böra

beredas lindring i betalningsvillkoren under den första tiden efter lånens utlämnande finner jag skäligt och av behovet påkallat. Vad beträffar den nuvarande formen för denna lindring, den s. k. anståndsrentan, framgår av den förebragta utredningen härutinnan, att det är för staten ur ekonomisk synpunkt tämligen likgiltigt, om de låntagande bolagen medgivas anståndsrenta eller räntefrihet under motsvarande antal år. Vid sådant förhållande och med hänsyn till de olägenheter, som vållas såväl riksgäldskontoret som bolagen med anståndsrentans bokföring, vill jag tillstyrka, att anståndsrentan borttages och bolagen i stället beredas räntefrihet under de första åren efter respektive lånebelopps lyftande, dock med den ytterligare tidsbegränsning, som nu gäller i fråga om anståndsrentan. [30.]

Mot införande i lånevillkoren av en bestämmelse om rätt för låntagande bolag att efter medgivande av fullmäktige i riksgäldskontoret före amorteringstidens utgång i dess helhet inbetala lånesumman har jag intet att erinra.

1921 års riksdag har i sin skrivelse nr 340 ansett det böra övervägas, huruvida ej den överränta eller straffränta, som, med en halv procent överstigande låneräntan, bolag hava att gälda å till betalning förfallna men ej i föreskriven ordning erlagda belopp, borde, vad beträffade lån, som framdeles komme att utlämnas, höjas, så att densamma åtminstone ej understege den effektiva ränta, staten själv måste betala vid sin upplåning. Överränta. 1921 års riksdag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser det lämpligt att bibehålla den nu gällande bestämmelsen, som syntes tillräcklig för att motverka onödigt dröjsmål med förfallna belopps erläggande. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anföra i denna del följande:

»Enligt fullmäktiges mening får betydelsen av överräntan ej överskattas. Av de låntagande järnvägsbolag, vilkas ekonomiska ställning är god, torde man med skäl kunna förvänta, att de i behörig ordning skola fullgöra sin betalnings-skyldighet till staten även utan påföljden av överränta. Vad åter beträffar sådana bolag, vilkas ställning ej medgiver förräntning och amortering av stats-skulden, medverkar debiterandet av dylik ränta givetvis i sin mån till att ytterligare försämra deras ställning och minska möjligheterna för staten att erhålla likvid för sin fordran. Vad nu blivit anfört talar närmast för borttagandet av överräntan. Fullmäktige vilja emellertid ej gå så långt som till att påyrka detta, då det ej får anses uteslutet, att tillämpandet vid utebliven inbetalning av en högre räntesats än den normala i ett eller annat fall kan utgöra en verksam påtryckning på vederbörande järnvägsbolag att söka fullgöra sina inbetalningar till staten, även om svårigheter härför förefinnas. Härför kräves emellertid givetvis, att överräntan hålles högre än låneräntan å den allmänna lånemarknaden eller

Fullmäktige i riksgäldskontoret.

[30.] åtminstone ej understiger densamma, såsom fallet varit under de senaste åren. I det föregående hava fullmäktige uttalat sig för att räntan å järnvägs-lånen för framtiden, i den mån det är möjligt, hålles omkring $\frac{1}{2}$ procent över den effektiva ränta, staten har att vidkännas å sin egen upplåning. Med tillämpning av vad nu gäller rörande överräntan skulle denna då komma att ligga en procent över sagda effektiva ränta.»

Sedermera hava fullmäktige i sitt förenämnda yttrande den 12 oktober 1922 föreslagit överräntans bestämmande till $5\frac{1}{2}$ %.

*Departement-
schefen.*

Då det synes nödvändigt att fortfarande hava något medel att motverka onödigt dröjsmål från bolagens sida att verkställa föreskrivna inbetalningar å statslånen, vill jag förorda, att bestämmelsen om överränta bibehålles. I enlighet med fullmäktiges förslag torde överräntan även för nästkommande femårsperiod böra utgöra $5\frac{1}{2}$ %.

*Tillsynen
å järn-
vägsbolag,
som er-
hållit
statslån.*

Tillsynen å de järnvägsbolag, som erhållit statslån, utövas av fullmäktige i riksgäldskontoret samt de ombud, som Kungl. Maj:t, efter förslag av vederbörande länsstyrelse, insätter i bolagens styrelse och revision.

Enligt § 22 av reglementet för riksgäldskontoret åligger det fullmäktige, bland annat, att, om anledning därtill gives, söka förebygga, att med statslån understött järnvägsbolags inkomster, med åsidosättande av bolagets skyldighet att erlägga föreskriven inbetalning till riksgäldskontoret, användas till bestridande av andra utgifter än sådana, som äro nödvändiga för järnvägsdriftens uppehållande. I § 60 av reglementet stadgas, att, sedan bolagens styrelse- och revisionsberättelser av statens ombud i bolagens revision insänts till vederbörande departement och därifrån överlämnats till riksgäldskontoret, fullmäktige böra, efter verkställd granskning av dessa berättelser, taga under överbäggande, huruvida särskilda åtgärder erfordras för bevarande av riksgäldskontorets rätt och säkerhet för lånens fortsatta likviderande.

Den av Kungl. Maj:t utsedde ledamoten i bolagets styrelse har jämlikt den för honom gällande instruktionen den 22 oktober 1892 att göra sig noga underrättad om bolagets förhållanden samt att med uppmärksamhet följa bolagets verksamhet i vad denna kan hava inflytande på statens trygghet för att statslånet varder till avsett ändamål använt och att bolagets förbindelser mot staten i övrigt bliva vederbörligen uppfyllda. Finner ledamoten, att styrelsen eller bolaget fattat något beslut, som strider mot de rörande statslånet och särskilt i fråga om annuiteternas behöriga gäldande meddelade föreskrifter eller eljest är av beskaffenhet att kunna menligt inverka å statens trygghet för att statslånet varder för avsett ändamål använt och att bolagens förbindelser mot staten i övrigt bliva vederbörligen uppfyllda, har ledamoten att, sedan styrelsens övriga ledamöter lämnats tillfälle att i frågan sig yttra, därom ofördröjligen göra anmälan hos Kungl. Maj:t.

Jämlikt § 3 i gällande instruktion den 23 mars 1877 för statens ombud i revision av de med statslån understödda järnvägsbolagens förvaltning och räkenskaper, sådan nämnda paragraf lyder enligt kungörelsen den 16 mars 1917, åligger det berörda ombud att inom en månad efter det ordinarie bolagsstämma

med bolaget hållits och senast den 1 september varje år till vederbörande länsstyrelse ingiva i två exemplar, för att genom dess försorg till vederbörande departement insändas, ej mindre berättelsen om granskningen än även särskilt upprättat sammandrag av bolagets räkenskaper för de senaste fem åren. Det ena exemplaret av dessa handlingar överlämnas av departementet till fullmäktige, vilka i sin ordning tillställa riksdagens revisorer detsamma. [30.]

1921 års riksdag har i sin skrivelse nr 340 funnit den tillsyn, som fullmäktige för närvarande utöva över de bolag, som ej behörigen erlægga sina inbetalningar å statslånen, icke tillfredsställande. Fullmäktige inskränkte sig i allmänhet till att infordra bolagsstyrelsernas förklaringar i anledning av uteblivna inbetalningar och att sedermera överlämna dessa till statsrevisorerna. Det vore emellertid uppenbart, att varken riksdagens revisorer eller bankoutskott, samtidigt med fullgörande av sina övriga uppgifter, under den relativt korta tid, som stode till buds, vore i tillfälle att ombesörja erforderliga utredningar för en allsidig prövning av orsakerna till de försummade inbetalningarna och av de åtgärder, som borde ifrågakomma. För ernående av en fullt säker kännedom om vederbörande bolags ställning och dess förutsättningar att kunna fullgöra vederbörliga inbetalningar till staten syntes det riksdagen nödvändigt, att fullmäktige åtminstone i vissa fall låte med anlitan av i järnvägstekniska frågor sakkunnigt biträde verkställa en grundlig undersökning av järnvägsbolagens förvaltning.

Beträffande statens ombud i bolagens styrelse och revision har riksdagen anført, att det syntes ligga i sakens natur, att länsstyrelserna vid uppgörande av förslag till sådana ombud beredde ett väsentligt inflytande åt ortens och vederbörande järnvägsbolags speciella intressen. En omläggning av sättet för utseendet av ombuden syntes riksdagen sålunda önskvärd. Därvid torde böra tagas under omprövning, huruvida ej ombuden lämpligen borde utses och bliva närmast ansvariga inför den myndighet, som förvaltade lånen, d. v. s. fullmäktige i riksgäldskontoret.

Beträffande det anmärkta förhållandet, att järnvägsbolag stundom betala enskild gäld före sin skuld till staten, förklarar sig väg- och vattenbyggnadsstyrelsen instämma med bankoutskottets vid 1914 års första riksdag gjorda uttalanden i ämnet, därvid bland annat anfördes följande:

Det syntes utskottet ingalunda obestridligt, att utbetalningar till enskilda fordringsägare av förfallna räntor och amorteringar innebure ett sådant obehörigt gynnande av andra fordringsägare än staten, att staten i dessa fall obetingat borde gripa in för att med till buds stående rättsmedel göra sin rätt gällande.

1921 års
riksdag.

Väg- och
vattenbygg-
nads-
styrelsen.

- [30.] Snarare förefölle det, att omständigheterna mången gång borde mana till varsamhet för staten i dess uppträdande, så att dess eget bästa och andras ekonomiska välfärd ej äventyrades. Fullmäktige borde sålunda, innan fullmäktige skrede till att på rättslig väg utkräva förfallen fordran, i varje särskilt fall noga undersöka och överväga, huruvida en sådan åtgärd vore av föreliggande omständigheter verkligen påkallad och komme att lända till bättnad för staten.

I fråga om järnvägsbolags förfaringssätt att understundom, i stället för att verkställa föreskrivna inbetalningar å statslånen, använda trafiköverskott till anskaffande av ny rullande materiel, nybyggnad och dylikt anser väg- och vattenbyggnadsstyrelsen detsamma icke kunna övervakas av styrelsen eller fullmäktige i riksgäldskontoret utan torde det tillkomma statens ombud i bolagsstyrelsen att härutinnan bevaka statens rätt. Styrelsen anser dock, att nämnvärda missbruk i ifrågavarande avseende varit sällsynta.

Vidkommande statens ombud i bolagens styrelse och revision anför styrelsen, att knappast andra än personer å orten kunde ifrågakomma, vadan hinder torde möta för ombudens utseende av fullmäktige. Emellertid syntes det lämpligt att till underlättande av det samarbete mellan riksgäldskontoret och statens ledamöter i bolagsstyrelsen, som understundom kunde finnas lämpligt, stadga skyldighet för dessa att lämna riksgäldskontoret de meddelanden, som kunde av riksgäldskontoret önskas.

*Fullmäktige
i riksgäldskontoret.*

Fullmäktige i riksgäldskontoret anse, att svårigheterna för fullmäktige att utöva tillsyn över järnvägsbolagen ej till fullo beaktats. I allmänhet hade fullmäktige hittills ej erhållit kännedom om bolagens förvaltningsåtgärder, förrän de vore vidtagna. Den bristande överskådligheten och enhetligheten i bolagens bokföring förorsakade mycket stor svårighet att bilda sig en tillräckligt ingående uppfattning av bolagens ställning. Att genom rättsliga åtgärder söka uttaga statens fordran syntes endast böra tillgripas i undantagsfall, då ett uppenbart åsidosättande av statens rätt ägt rum. Fullmäktige anföra vidare:

»Enligt fullmäktiges mening är det uppenbart, att viss enskild gäld måste gå före statslånen, då järnvägsbolagen eljest ej skulle kunna erhålla för driftens uppehållande nödig kredit. Såsom framgår av lydelsen av § 22 i riksgäldskontorets reglemente, är det ej heller meningen, att utgifter för detta ändamål utan vidare skola sättas efter inbetalningen å statslånet. Det får sålunda i de särskilda fallen noga övervägas, om ett lån varit nödvändigt eller ej, innan eventuella åtgärder vidtagas mot bolaget. Stundom inträffar, att kommuner eller landsting iklåda sig borgen för skulder, som av järnvägsbolag upptagas hos banker eller enskilda. Även då så är fallet, förräntas och amorteras lånen ofta av bolagen, medan de däremot ej fullgöra sin betalningsskyldighet till staten. Jämväl i dessa fall kunna förhållandena vara sådana, att det måste anses skäligt,

att gäldandet av dylika lån sker framför statslånet. Det bör därför även här ske en noggrann prövning med hänsyn till lånens nödvändighet, innan åtgärder mot vederbörande bolag vidtagas.» [30.]

Fullmäktige erinra härefter om 1918 års bankoutskotts uttalande, att statens utlåning till enskilda järnvägsbolag avsåge att möjliggöra tillkomsten av vissa järnvägsanläggningar men icke att understödja bolagen med kapital för anskaffande av ny materiel m. m., något som i själva verket bleve fallet, därest trafiköverskott användes för dylikt ändamål i stället för att därmed verkställa föreskrivna inbetalningar å statslån. Fullmäktige yttra härutinnan:

»Enligt fullmäktiges mening kan det ej bestridas, att användande av trafikmedel för berörda ändamål förekommer synnerligen ofta och i stor omfattning, även då bolagen ej fullgöra sin betalningsskyldighet till staten. Därav följer emellertid ej, att missbruk föreligger. Givet är, att, då ett dylikt järnvägsbolag för rörelsens behöriga drivande är i behov av ny rullande materiel, nybyggnader eller dylikt, medel ej alltid kunna anskaffas genom upplåning, utan kan det bliva nödvändigt att anlita trafiköverskottsmedel, som strängt taget bort inlevereras till riksgäldskontoret i avräkning på statsskulden. Om detta ej sker i större omfattning än som kan anses nödigt för järnvägsdriftens behöriga uppehållande, torde någon befogad anmärkning ej kunna framställas. Givetvis bör tillses, att den lämpliga gränsen härvid icke överskrides. Det torde emellertid ej kunna förnekas, att ett och annat järnvägsbolag gått för långt i förevarande avseende. Under tiden har statsskulden växt, och när avbetalningarna å denna en gång skola börja, har skulden genom räntor och överräntor stigit till ett sådant belopp, att möjligheten för bolaget att kunna återbetala skulden i hög grad försvårats. I sådant fall inträder förr eller senare den tidpunkt, då staten ytterligare får träda emellan genom efterskänkande av större eller mindre del av sin fordran eller på annat sätt, såvida staten ej föredrager att övertaga banan.»

Fullmäktige meddela, att fullmäktige efter de uttalanden, som riksdagen och statsrevisorerna vid skilda tillfällen gjort under de senaste åren, särskilt 1921 års riksdag i sin förevarande skrivelse nr 340, dels vidtagit, dels ock planlagt vissa åtgärder, som vore ägnade att förbättra fullmäktiges tillsyn över de låntagande järnvägsbolagen. Härom anföra fullmäktige:

»Så hava fullmäktige under år 1922 från samtliga bolag infortrat deras styrelse- och revisionsberättelser, så snart desamma förelegat. Sedan behörig granskning av dessa berättelser blivit inom riksgäldskontoret verkställd, komma fullmäktige att vidtaga de vidare åtgärder, vartill denna granskning kan giva anledning. Tidigare hava fullmäktige i regel ej fått mottaga dessa berättelser förr än de jämlikt § 60 i reglementet översänts från vederbörande departement; då detta ej skett förrän omkring tiden för statsrevisorernas sammanträdande och dessa berättelser tillhöra de handlingar, som av fullmäktige skola tillhandahållas revisorerna, har tiden ej medgivit fullmäktige att verkställa någon mera ingående granskning av sagda berättelser. Vidare hava fullmäktige genom en av sina

[30.] tjänstemän och med biträde av i järnvägsekonomiska frågor sakkunnig person på senare tiden i några fall låtit verkställa granskning på platsen av skuldsatta järnvägsbolags förvaltning och ekonomiska ställning; och är det fullmäktiges avsikt att fortsätta därmed i den mån så kan anses behövt. Fullmäktige hava därjämte beslutat hänvända sig till järnvägsstyrelsen för att genom denna söka få anvisning på en sakkunnig, som för framtiden vid behov kan stå till fullmäktiges förfogande för yttranden och råd i förekommande frågor, vilkas bedömande särskilt kräva järnvägsekonomiska insikter. Vidare hava fullmäktige, på sätt nedan närmare omförmäles, haft till behandling frågan om åtgärder för åvägbringande av samarbete mellan fullmäktige och de av Kungl. Maj:t förordnade ledamöterna i de med statslån understödda järnvägsbolagens styrelser. Slutligen bör i detta sammanhang nämnas, att det synes kunna förväntas, att det förslag, som kommer att framläggas av den av Kungl. Maj:t tillsatta kommissionen för omläggning av de enskilda järnvägarnas bokföring, i sinom tid skall medföra en förbättring i de nu rådande otillfredsställande bokföringsförhållandena, vilka försvåra möjligheten att utöva en verksam tillsyn över bolagens förvaltning.

Beträffande statens ombud i bolagens styrelser och revision anför fullmäktige i huvudsak:

Fullmäktige delade väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppfattning, att till sådana ombud endast kunde ifrågakomma personer å orten. Fullmäktige ansåge det ej behöva befaras, att dessa statens ombud skulle låta sig allt för mycket bestämmas av vederbörande bolags intressen i den mån dessa icke överensstämde med statens. Ehuru den omständigheten, att omförmälda ombud borde vara bosatta å respektive orter, icke behöve utgöra hinder för överflyttande till fullmäktige av befogenheten att utse ombuden, syntes det för ernående av ett bättre samarbete mellan fullmäktige och ombuden knappast nödvändigt, att nu gällande bestämmelser ändrades därhän, att dessa ombud skulle utses av och bliva närmast ansvariga inför fullmäktige. För ändamålet torde vara tillräckligt, att instruktionerna kompletterades i avsikt att underlätta kommunikationen mellan fullmäktige och dessa, i främsta rummet ombuden i styrelserna. Det syntes sålunda i hög grad önskvärt, att ledamöterna ålades att till fullmäktige ex officio göra enahanda anmälningar som till Kungl. Maj:t. Därjämte borde stadgas skyldighet för ifrågavarande ledamöter att på begäran av fullmäktige tillhandagå med de upplysningar rörande järnvägens förvaltning och ekonomiska förhållanden, som fullmäktige kunde finna för sin uppgift såsom förvaltare av järnvägslånen erforderliga. Ifrågasätts kunde för övrigt, huruvida ej lämpligt vore att i instruktionen införa föreskrift om skyldighet för ombuden att avgiva en årlig rapport rörande vederbörande järnvägsbolags verksamhet, vilken i så fall borde insändas såväl till Kungl. Maj:t som till fullmäktige.

Då revisionsberättelse och sammandrag av bolagets inkomster för de sista fem åren komme fullmäktige tillhanda så sent, att någon mera ingående granskning av desamma ej medhunnas i riksgäldskontoret, syntes det lämpligt, att statens revisor ålades att jämväl till fullmäktige senast den 1 september varje år insända ett exemplar av ifrågavarande berättelse och sammandrag. Därjämte torde böra föreskrivas skyldighet för ombuden att på begäran av fullmäktige lämna de ytterligare upplysningar rörande vederbörande bolags ställning och förvaltning, som fullmäktige kunna finna erforderliga.

De låntagande järnvägsbolagens förfaringssätt att, i stället för att [30.] verkställa stadgade inbetalningar å statslån, använda trafiköverskott till betalande av enskild gäld eller till anskaffande av ny rullande materiel, nybyggnad och dylikt kan icke alltid anses innebära ett eftersättande av bolagens förpliktelse mot staten såsom långgivare. Huruvida så är förhållandet eller ej måste anses som en fråga, vilken måste undersökas för varje särskilt fall. Uppenbart är emellertid, att tillsynen över de låntagande bolagen hittills icke verkat på ett tillfredsställande sätt. De huvudsakliga orsakerna härtill synas vara, att fullmäktige icke erhållit kännedom om bolagens förvaltningsåtgärder, förrän åtskillig tid förflutit, sedan desamma varit vidtagna, att fullmäktige på grund av bolagens oöverskådliga och olikartade bokföring icke i erforderlig grad kunnat bedöma bolagens ekonomiska ställning samt att till följd av olämpliga eller bristande bestämmelser tillräckligt samarbete ej förekommit mellan fullmäktige, å ena, samt statens ombud i bolagens styrelser och revision, å andra sidan.

Departementschefen.

I vissa hänseenden har en bättre tillsyn över bolagen vunnits genom de åtgärder, som fullmäktige härutinnan redan vidtagit. Särskilt är att märka fullmäktiges föranstaltande att i erforderliga fall med anlitan- de av sakkunnigt biträde granska bolagens förvaltning och ekonomiska ställning, varigenom ett av 1921 års riksdag uttalat önskemål förverkligats. Jämväl bokföringsförhållandenas förbättrande torde inom en ej alltför avlägsen framtid bliva verklighet genom den utredning i syfte att åstadkomma större enhetlighet och likformighet i de enskilda järnvägar- nas räkenskaper, som blivit igångsatt.

Vad angår frågan om statens ombud i bolagens styrelser och revision, vill det med hänsyn till vad därutinnan anförts synas, som om ett bättre samarbete mellan dem och fullmäktige skulle nöjaktigt kunna vinnas därigenom, att instruktionerna för ombuden kompletterades i huvudsaklig enlighet med vad av fullmäktige föreslagits. Jag har därför för avsikt att, sedan innevarande års riksdags beslut beträffande allmänna järnväglånefonden föreligga samt efter det fullmäktige beretts tillfälle att yttra sig angående formuleringen av de ifrågasatta ändringarna i berörda instruktioner, tillstyrka Kungl. Maj:t att besluta sådana ändringar.

Någon principiell ändring i sättet för utseendet av statens ombud har jag i likhet med de hörda myndigheterna ej ansett mig böra förorda.

1921 års riksdag har i sin skrivelse nr 340 ifrågasatt en bestämmelse av innehåll att järnvägsbolag, vilka ej behörigen fullgöra sin betalningsskyldighet för erhållna statslån, endast efter av Kungl. Maj:t i

[30.] varje särskilt fall lämnat medgivande skulle få inköpa andra järnvägar, teckna aktier i järnvägsbolag eller eljest vidtaga åtgärder, som innebure utvidgning av bolagets verksamhet. Detta förslag har tillstyrkts av såväl väg och vattenbyggnadsstyrelsen som fullmäktige i riksgäldskontoret. Då genom berörda bestämmelses införande garanti kunde erhållas mot missbruk från bolagens sida i avseende å vidtagande av åtgärder av angiven art, vill jag förorda, att ett stadgande i ifrågasatt riktning meddelas, och synes detsamma lämpligen böra intagas bland de bestämmelser, som Kungl. Maj:t, utöver de av riksdagen fastställda, pläga meddela vid beviljande av statslån åt enskilda järnvägar.

Inbetal-
ning av an-
nuitet
framför
utdelning.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anför, att beträffande järnvägar, som vanligen lämnade utdelning, flera gånger förekommit, att under ett oförmånligt år försök gjorts att giva utdelning genom att uppskjuta inbetalningen av årets annuitet till staten, och föreslår styrelsen en bestämmelse av innehåll, att bolagsstyrelse ej finge verkställa utdelning, förrän det vore fullt klart, att bolagets betalningsskyldighet för statslånet skulle kunna fullgöras till och med utdelningsåret. Ett dylikt stadgande anser styrelsen lämpligen böra inflyta i de bestämmelser, som Kungl. Maj:t vid beviljande av järnvägslån meddelar utöver de av riksdagen fastställda lånevillkoren.

I styrelsens förslag hava fullmäktige i riksgäldskontoret instämt.

Departement-
schefen.

Mot meddelande av en bestämmelse i sålunda angivet syfte, har jag intet att erinra.

Inteckning
av statslån
i enskild
järnväg.
Väg- och
vattenbygg-
nadsstyrel-
sen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har hemställt, att den nuvarande bestämmelsen, att en tredjedel av lånet skall innestå, till dess järnvägen intecknats, måtte såsom synnerligen oläglig för järnvägarna utgå. Behövet att utfå sista tredjedelen eller väsentlig del därav inträdde i allmänhet just vid den tidpunkt, då bolagen hade att vidkännas dryga utgifter för betalning av inköpta skenor och att vid denna tid hava lagfart å järnvägen vore ej möjligt. I stället syntes som villkor för utfående av lånets sista tiondel, utöver vad hittills stadgats, jämväl böra föreskrivas, att inteckning skall vara verkställd.

Fullmäktige
i riksgälds-
kontoret.

Fullmäktige anför, att de av styrelsen omnämnda svårigheterna i förevarande avseende onekligen i allmänhet föreläge. Vid sådant förhållande och då med hänsyn därtill, att bolagens skyldighet i fråga om statslånets intecknande skulle intagas i de föreskrivna kontrakten mellan kronan och bolagen om järnvägsanläggningarnas utförande, ej heller ifrågavarande bestämmelse kunde anses erforderlig till skyddande av

statens rätt och säkerhet, hade fullmäktige i riksgäldskontoret intet att erinra mot styrelsens förslag. I stället torde bland lånevillkoren lämpligen kunna intagas föreskrift om inteckningsskyldighetens införande i förberörda kontrakt. Därjämte hava fullmäktige hemställt, att orden »järnvägsanläggningen med alla därtill hörande byggnader och materiel ävensom all bolagets övriga egendom skall utgöra säkerhet för den av staten lämnade försträckning» måtte uteslutas såsom härrörande från tiden före år 1880, då inteckning i järnväg ännu ej var i lag medgiven. Det vore nämligen givetvis tillräckligt att bibehålla fortsättningen av stadgandet i fråga, vari föreskrives, att staten till säkerhet för sin fordrans utbekommande skall erhålla första inteckning i järnvägen. [30.]

Då väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag skulle av praktiska synpunkter medföra fördelar utan att statens säkerhet och rätt därigenom äventyras, vill jag tillstyrka förslaget, och torde i samband härmed bestämmelse om upprättande mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och låntagande bolag av kontrakt, innehållande föreskrift om inteckningsskyldighet, böra insättas bland de lånevillkor, som skola fastställas av riksdagen. Fullmäktiges i riksgäldskontoret hemställan om uteslutande ur lånevillkoren av vissa ovan angivna ord såsom obehövlige torde även böra beaktas vid villkorens avfattande. *Departementschefen.*

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har slutligen ifrågasatt, att en av de bestämmelser, som Kungl. Maj:t plägar meddela vid statslåns beviljande, måtte borttagas, nämligen föreskriften att låntagande bolag skall uppgöra och underställa styrelsens prövning och godkännande ej blott en detaljerad plan över den ordning vari och de tider varå arbetena å järnvägsanläggningen skola utföras utan även en detaljerad tablå, utvisande huru samtliga för företaget tillgängliga medel skola på olika arbeten och konton fördelas. Såsom skäl för sitt förslag anför styrelsen, att erfarenheten ådagalagt gagnlösheten av ifrågavarande bestämmelse. *Föreskrifter om detaljerad plan m. m. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.*

Fullmäktige i riksgäldskontoret anse bedömandet av ifrågavarande bestämmelse och dess verkningar falla utom deras område, men uttala, att då bestämmelsen vore avsedd såsom en kontrollåtgärd, densamma knappast syntes böra borttagas. *Fullmäktige i riksgäldskontoret.*

På de av fullmäktige anförda skäl anser jag mig icke kunna biträda väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag att utesluta ifrågavarande bestämmelse. *Departementschefen.*

[30.]
Samman-
fattning.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit skulle de villkor och bestämmelser för åtnjutande av lån från allmänna järnvägslånefonden, vilka skulle fastställas av riksdagen, erhålla följande lydelse:

1:o) Behovet och ändamålsenligheten av banbyggnaden skola genom tillfredsställande utredning vara ådagalagda; och skall därvid föreligga särskild beräkning rörande den sannolika omfattningen av järnvägens blivande trafik.

2:o) Kostnadsförslag och arbetsplan skola fastställas av Kungl. Maj:t, som ock närmare bestämmer de ställen, vilka järnväg skall beröra.

3:o) Det sökande bolaget är skyldigt att gottgöra de särskilda kostnaderna för möjligen erforderliga kontrollundersökningar, kontrollberäkningar, besiktningar, extra biträdens användande med mera dylikt, vilka kunna föranledas av granskningen utav kostnadsförslaget, arbetsplanen och den i 1:o) omförmälda utredning och beräkning.

4:o) För att kunna erhålla statsunderstöd skall det lånesökande bolaget vara skyldigt hos Kungl. Maj:t styrka, att det förfogar över ett kapital, som jämte statslånet är fullt tillräckligt till järnvägsanläggningens utförande, på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla, och varav minst så stor del, som motsvarar fyra sjundedelar av den beräknade anläggningskostnaden, bör utgöras av inbetalt eller tecknat aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lämnat tillskott till järnvägsanläggningens utförande.

5:o) Låneunderstödet må utgöra högst tre sjundedelar av anläggningskostnaden efter det fastställda kostnadsförslaget samt lyftas i mån av arbetets fortgång på sätt och å tider, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock med iakttagande därav, att utbetalning å den beviljade lånesumman ej må äga rum, förrän däremot proportionellt svarande inbetalning verkställts å den del av anläggningskapitalet, som bör utgöras av aktiekapital eller eljest utan återbetalningsskyldighet lämnat tillskott; och skall härjämte en tiondel av den beviljade låneförsträckningen innestå, till dess ej mindre inteckning i järnvägen meddelats med den förmånsrätt, som omförmåles nedan under 10:o), än även besiktning av järnvägsanläggningen blivit i överensstämmelse med § 2 mom. 2 av kungl. kungörelsen den 11 december 1874 angående ordningen för avsyning och besiktning av enskilda järnvägar och deras upplåtande för allmän trafik förrättad samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat tillstånd till banans öppnande för allmän trafik.

6:o) I undantagsfall, då särskilda skäl därtill föreligga, äger Kungl. Maj:t bestämma, att statslånet må höjas från tre sjundedelar till högst hälften av den beräknade anläggningskostnaden, ävensom medgiva det lånesökande bolaget en däremot svarande minskning i skyldigheten att anskaffa eget anläggningskapital.

7:o) Därest kostnaden för järnvägsanläggningens utförande icke skulle uppgå till det i det fastställda kostnadsförslaget upptagna beloppet, skall statslånet ned sättas med ett belopp, utgörande högst tre sjundedelar eller i fall, som avses i 6:o), högst hälften av kostnadsminskningen; och skall bolaget sålunda vara pliktigt att, sedan anläggningen blivit i vederbörlig ordning avsynad och godkänd, omedelbart till statsverket återbära vad bolaget för mycket kan hava uppburit.

8:o) Därest järnväg, för vars anläggning statslån sökes, skall träferas av en annan järnväg, bör preliminärt avtal därom, såvitt möjligt, vara upprättat, innan ansökning om statslån ingives, samt avskrift av detsamma bifogas ansökningen.

9:o) Med avseende å ifrågavarande försträckningar skall iakttagas:

a) att annuiteten för låneunderstödet återgäldande beräknas till fem och fyra tiondels procent å ursprungliga försträkningsbeloppet, av vilken annuitet först gottgöres ränta efter fem procent å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör avbetalning därå;

b) att räntefrihet må åtnjutas för högst tre år från lyftningsdagarna, men dock ej utöver ett år från den dag, då järnvägen enligt Kungl. Maj:ts bestämmande senast skall vara färdig och öppnad för trafik;

c) att, så snart ränta upplupit å lyftat lånebelopp till och med det datum, som motsvarar det för kapitalavbetalning fastställda, sådan räntas belopp skall inbetalas till staten;

d) att kapitalavbetalning skall genom erläggande av fullständig annuitet vidtaga tre år efter den dag, då järnvägen enligt Kungl. Maj:ts bestämmande senast skall vara färdig och öppnad för trafik; samt

e) att, därest till betalning förfallet belopp icke i föreskriven ordning erlägges, låntagaren skall därå gälda fem och en halv procent ränta, intill dess samma belopp varder behörigen inbetalt.

10:o) Till säkerhet för sin fordrans utbekommande skall staten erhålla inteckning med förmånsrätt framför varje annan fordran i den järnväg, för vars anläggning den ifrågakvarande försträckningen beviljats.

11:o) Mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, å statens vägnar, och varje järnvägsbolag, som erhållit statslån, skall avslutas kontrakt, varigenom bolaget förbinder sig att utföra järnvägsanläggningen i överensstämmelse med den fastställda arbetsplanen ävensom vidtaga alla på bolaget ankommande åtgärder för att staten må, så snart ske kan, erhålla den under 10:o) stadgade inteckningssäkerhet; börande i detta kontrakt tillika intagas alla bolagets rättigheter och skyldigheter enligt de beslut, som av Kungl. Maj:t meddelats vid statslånets beviljande.

12:o) Fullmäktige i riksgäldskontoret äga medgiva, att statslån, som utbetalts från ifrågakvarande anslag, må i dess helhet återbetalas före den stadgade amorteringstidens utgång.

13:o) Kungl. Maj:t skall insätta en med särskild instruktion försedd ledamot i styrelsen för varje järnvägsbolag, som innehar lån av staten, och utse en revisor att deltaga uti granskningen av bolagets förvaltning och räkenskaper; och skall arvode till sålunda utsedd ledamot och revisor bekostas av bolaget.

14:o) Järnvägsbyggnaden med därtill hörande anläggningar skall utföras under statens kontroll.

15:o) Varje järnvägsbolag, som erhållit statsunderstöd, skall vara skyldigt underkasta sig såväl de bestämmelser ifråga om samtrafik, vilka Kungl. Maj:t kan finna gott för bolaget meddela, som ock i övrigt alla de villkor och kontroller, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga och nödiga.

Dessa villkor och bestämmelser torde böra tillämpas beträffande lån, som av Kungl. Maj:t beviljas från den nya ifrågasatta fonden å 5,000,000 kronor, såvitt avser understödande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar. Beträffande lånen till de ovanberörda redan började järnvägarna, tillhöriga Ruda—Älghults järnvägsaktiebolag och Södra Kinnekulle järnvägsaktiebolag, torde med hänsyn till avfattningen av de villkor, som gälla för dessa bolags lån från handels- och

[30.] sjöfartsfonden, det få ankomma på Kungl. Maj:ts beprövande att besluta, i vad mån äldre eller nu föreslagna villkor skola gälla, då lånen övertagas av allmänna järnvägslånefonden.

Utöver riksdagsvillkoren torde Kungl. Maj:t vid beviljande av statslån från den nya fonden komma att meddela bestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag här ovan under olika avdelningar förordat.

*Departementschefens
hemställan.*

Under återopande av vad i skilda hänseenden sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att den omständigheten, att arbetet å Ruda—Älghults järnvägsaktiebolags järnvägsanläggning påbörjats, icke må utgöra hinder för Kungl. Maj:t att från allmänna järnvägslånefonden bevilja bolaget nytt statslån intill högst hälften av den uppkomna ökade byggnadskostnaden, under villkor att staten såsom säkerhet för det nya lånet erhåller inteckning i järnvägen med förmånsrätt närmast efter den inteckning, som beviljats för det äldre statslånet;

dels medgiva, att den omständigheten, att arbetet å Södra Kinnekulle järnvägsaktiebolags järnvägsanläggning påbörjats, icke må utgöra hinder för Kungl. Maj:t att bevilja bolaget statslån å 45,000 kronor från nämnda fond, under villkor att staten såsom säkerhet för lånet erhåller första inteckning i järnvägen;

dels för avsättning till *allmänna järnvägslånefonden* för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservationsanslag av kronor 750,000;

dels till låneunderstöd för enskilda järnvägar bevilja och ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag av 5,000,000 kronor att utgå under budgetåren 1924—1929 med 1,000,000 kronor för varje budgetår, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa budgetår anvisat, må för ett efterföljande budgetår av samma femårsperiod disponeras;

dels ock föreskriva, att för åtnjutande av lån, som Kungl. Maj:t från nämnda anslag av 5,000,000 kronor beviljar till understödande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, skola gälla de i statsrådsprotokollet förordade villkor och bestämmelser.

2. Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

I enlighet med av Kungl. Maj:t framställt förslag har 1920 års riksdag beslutat, att den för att underlätta åstadkommandet av bibanor inom västra delarna av Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar av Bohuslän och Dalsland av riksdagen beslutade lånefonden skulle ökas från 12,000,000 kronor till 24,000,000 kronor på det sätt, att under år 1921 till fonden skulle avsättas, utöver redan beslutat belopp om 1,000,000 kronor, ytterligare 2,400,000 kronor samt under vartdera av åren 1922—1925 avsättas likaledes 2,400,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om vilka här är fråga. Sedermera har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslutat, att de avsättningar till fonden, som skolat ske under åren 1922—1925, i stället skola äga rum under budgetåren 1 juli 1923—30 juni 1927.

[31.]
Fonden för
bibanor i
vissa delar
av riket.
Avsättning
till fonden.

Till fonden hava för åren 1912—1921 anvisat tillhopa 14,400,000 kronor.

Fondens fördelning enligt riksdagens beslut framgår av följande tabell:

Hittills anvisade	Budgetåret 1923—1924	Budgetåret 1924—1925	Budgetåret 1925—1926	Budgetåret 1926—1927
14,400,000	2,400,000	2,400,000	2,400,000	2,400,000
Summa 24,000,000				

Ur fonden hava disponerats såsom låneunderstöd åt Billingsfors—Arvika järnväg med bibana från Järnskog till Skillingsfors 8,636,400 kronor, åt Åmål—Årjängs järnväg 3,273,750 kronor och åt Limesforsen—Särna järnväg 5,140,000 kronor eller tillhopa 17,050,150 kronor. Av fonden återstå sålunda odisponerade 6,949,850 kronor.

Då, enligt vad jag från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inhämtat, hittills till fonden anvisade belopp, 14,400,000 kronor, torde förslå för utbetalningar å beviljade lån för tiden till den 1 juli 1924, erfordras icke avsättning till fonden under budgetåret 1923—1924, utan torde de av riksdagen beslutade avsättningarna kunna framskjutas ett år eller till budgetåren 1924—1928.

[31.] De för åtnjutande av lån från bibanefonden föreskrivna villkor och bestämmelser fastställdes av 1911 års riksdag i samband med fondens inrättande och lyda, med i viss del av 1916 års riksdag beslutad ändring, som följer:

Villkor och bestämmelser för åtnjutande av lån från fonden.

1:o Behovet av banbyggnaden, särskilt dess vikt i nationalekonomiskt hänseende, skall genom tillfredsställande utredning vara ådagalagt.

2:o Förslaget till banbyggnaden, som bör avse så billig anläggning, som är förenlig med den uppgift, banbyggnaden har att fylla, skall vara uppgjord enligt tekniska bestämmelser, som av Kungl. Maj:t godkännas.

3:o Kostnadsförslaget och de undersökningar, varpå detta grundar sig, skola vara så omsorgsfullt gjorda och så specificerade, att fullständig ledning därav kan erhållas för bedömande av den beräknade kostnadssummans tillräcklighet.

4:o Kostnadsförslag och arbetsplan skola fastställas av Kungl. Maj:t, som ock närmare bestämmer de ställen, vilka järnväg skall beröra; och är det sökande bolaget skyldigt att gottgöra de särskilda kostnaderna för möjligen erforderliga kontrollundersökningar, besiktningar, extra biträdens användande med mera dylikt, vilka kunna av kostnadsförslagets och arbetsplanens granskning föranledas.

5:o Det lånesökande bolaget skall för att kunna erhålla statslån vara skyldigt hos Kungl. Maj:t styrka, att det förfogar över ett kapital, som jämte statslånet är fullt tillräckligt till järnvägsanläggningens utförande på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla och varav minst så stor del, som motsvarar en fjärdedel av den beräknade anläggningskostnaden, bör utgöras av inbetalt eller tecknat aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lämnat tillskott till järnvägsanläggningens utförande.

6:o Statslånet må utgöra högst tre fjärdedelar av anläggningskostnaden efter det fastställda kostnadsförslaget samt lyftas i mån av arbetets fortgång på sätt och å tider, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock med iakttagande därav, att inbetalningarna å den del av anläggningskapitalet, som bör utgöras av aktiekapital eller eljest utan återbetalningsskyldighet lämnat tillskott, skola ske i förhållande till de andelar av lånesumman, som lyftas, och före lyftningen av dessa låneandelar. En femtondel av den beviljade låneförsträckningen skall innestå, till dess besiktning av järnvägsanläggningen blivit i överensstämmelse med § 2 mom. 2 kungl. kungörelsen den 11 december 1874 angående ordningen för avsyning och besiktning av enskilda järnvägar och deras upplåtande för allmän trafik förrättad samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat tillstånd till banans öppnande för allmän trafik.

7:o Med avseende å ifrågavarande försträckningar skall iakttagas:

att två tredjedelar av det beviljade statslånet skall förräntas och amorteras sålunda,

a) att annuiteten för statslånets återgåldande beräknas till fem och fyra tiondels procent å ursprungliga försträckningsbeloppet, av vilken annuitet först gottgöres ränta efter fem procent å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör avbetalning därå;

b) att beträffande den ränta, som å lyftade lånebelopp upplöper under en tid, omfattande högst fyra år från lyftningsdagarna, men dock ej sträckande sig utöver två år från den dag, då järnvägen enligt Kungl. Maj:ts bestämmande senast skall vara färdig och öppnad för trafik, må medgivnas anstånd med betal-

ningen på det sätt, att denna ränta, benämnd anståndsrenta, genom fortsatt annuitetslikvid erlägges till staten först sedan i stadgad ordning såväl all annan ränta som ock hela lånekapitalet inbetalts:

c) att, så snart ränta, som icke är att hänföra till anståndsrenta, upplupit å lyftat lånebelopp till och med det datum, som motsvarar det för kapitalavbetalning fastställda, sådan räntas belopp skall inbetalas till staten;

d) att kapitalavbetalning skall genom erläggande av fullständig annuitet vidtaga fyra år efter den dag, då järnvägen enligt Kungl. Maj:ts bestämmande senast skall vara färdig och öppnad för trafik; och

e) att, därest till betalning förfallet belopp icke i föreskriven ordning erlägges, låntagaren skall därå gälda fem och en halv procent ränta, intill dess samma belopp varder behörigen inbetalt;

samt att återstående tredjedel av statslånet skall åtnjutas räntefritt, men amorteras med en annuitet av fem och fyra tiondels procent å nu ifrågavarande del av försträckningsbeloppet, vilken annuitet dock icke skall börja erläggas, förrän 60 år förflutit från det någon del av statslånet blivit lyftad; skolandet, därest till betalning förfallet belopp icke i föreskriven ordning erlägges, låntagaren därå gälda fem och en halv procent ränta, intill dess samma belopp varder behörigen inbetalt.

8:o) Järnvägsanläggningen med alla därtill hörande byggnader och materiel ävensom all bolagets övriga egendom skall utgöra säkerhet för den av staten lämnade försträckning och staten till säkerhet för sin fordrans utbekommande erhålla inteckning med förmånsrätt framför varje annan fordran i den järnväg, för vars anläggning den ifrågavarande försträckningen beviljats; och bör en tredjedel av det beviljade statslånet inestå, till dess inteckning med ovan stadgad förmånsrätt i bolagets järnväg meddelats för förut lyftade andelar av lånet; varjämte ovanberörda sista tredjedel ej må utbekommas, förrän inteckning för dess belopp med förmånsrätt framför varje annan fordran än statens blivit i bolagets järnväg behörigen meddelad.

9:o) Kungl. Maj:t skall insätta en med särskild instruktion försedd ledamot i direktionen för varje järnvägsbolag, som innehar lån av staten, och utse en revisor att deltaga uti granskningen av bolagets förvaltning och räkenskaper. Arvode till sålunda utsedd direktör och revisor skall bekostas av bolaget.

10:o) Byggnaden skall utföras under statens kontroll.

11:o) Varje järnvägsbolag, som erhållit statslån, skall vara skyldigt underkasta sig såväl de bestämmelser i fråga om samtrafik, vilka Kungl. Maj:t kan finna gott för bolaget bestämma, som ock i övrigt alla de villkor och kontroller, som av Kungl. Maj:t provas lämpliga och nödiga.

Beträffande frågan, huruvida dessa villkor och bestämmelser kunna anses tillfyllestgörande, har jag under nästföregående punkt omnämnt, att sedan 1921 års riksdag i skrivelse nr 340 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av frågan om statens utlåning för understödjande av enskilda järnvägsföretag samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med biträde av tillkallade sakkunniga i skrivelse den 25 februari 1922

Villkor och bestämmelser, likalydande med villkor och bestämmelser för allmänna järnvägs-lånefonden.

- [31.] avgivit med anledning härav infordrad utredning och förslag samt att yttranden häröver avgivits av svenska järnvägsföreningen den 3 april 1922 och fullmäktige i riksgäldskontoret den 24 augusti 1922. Den sålunda förebragta utredningen avser jämväl frågan om villkoren för lån från bibanefonden.

Under nästföregående punkt har jag i fråga om allmänna järnvägslånefonden föreslagit vissa ändringar och tillägg till såväl de villkor och bestämmelser för åtnjutande av lån från denna fond, vilka fastställas av riksdagen, som ock till dem, vilka Kungl. Maj:t vid beviljande av lån från fonden plägar meddela utöver riksdagsvillkoren. Av samma skäl, som därvid anförts, torde, med de jämkningar, som framgå av det följande, liknande ändringar och tillägg böra göras jämväl till de med dessa villkor och bestämmelser likalydande villkor och bestämmelser för understöd från bibanefonden.

Övriga
villkor och
bestäm-
melser.

Vidkommande övriga villkor och bestämmelser anför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i huvudsak följande:

Väg- och
vattenbygg-
nadsstyrel-
sen.

Styrelsen erinrar, att 1921 års riksdag i sin skrivelse nr 340 jämväl beträffande bibanefonden uttalade, att fonden enligt riksdagens mening borde tagas i anspråk för understödjande av endast sådana företag, vilka kunde antagas hava möjligheter att i behörig ordning förränta och amortera beviljat statslån, samt att, därest det i särskilda fall skulle kunna anses vara ett statsintresse att med allmänna medel bidraga till tillkomsten av jämväl ej bärkraftiga företag, detta borde ske med anlitande av andra statsinkomster än lånemedel, vare sig understödet lämnades i form av lån eller direkt anslag.

Detta uttalande skulle således innebära, att i fråga om räntabilitet *samma* anspråk ställdes på gränsbanorna som på övriga banor. Detta stode dock ej väl tillhopa med 1911 års riksdags åtgöranden att i väsentligt större grad än eljest stöddja gränsbanorna. Redan ett sådant åtgörande torde väl innebära en uppfattning om att gränsbanorna vore att betrakta som svagare. I gällande lånevillkor stadgades ej heller som nödig förutsättning för låns beviljande, att järnvägs bärighet skulle vara styrkt. Av de uttalanden, som departementschefen år 1911 gjorde vid framläggande av förslag om bildande av bibanefonden, framginge ock, att man icke föreställt sig, att gränsbanorna skulle bli räntabla.

Vad beträffar bestämmelsen, att statslånet må utgöra högst $\frac{3}{4}$ av anläggningskostnaden, anser sig styrelsen icke böra föreslå någon minskning av statsbidraget och sålunda ökning av bolagets eget bidrag till järnvägsanläggningen, då följden härav skulle bli, att av såsom önskvärda avsedda gränsbanor vissa icke skulle komma till stånd.

Av samma skäl som beträffande allmänna järnvägslånefonden föreslår styrelsen borttagande av anståndsräntan. Ännu större anledning finnes att borttaga bestämmelsen, att den räntefria tredjedelen av statslånet skulle amorteras med början 60 år efter det någon del av lånet blivit lyftad, då nutidsvärdet av en sådan fordran vid 5 % räntefot endast utgjorde omkring $\frac{1}{28}$ av dess nominella

belopp. Styrelsen föreslår därför, att i stället måtte stadgas, att en tredjedel av statslånet skulle lämnas utan återbetalningsskyldighet. [31.]

Fullmäktige i riksgäldskontoret anföra beträffande gränsbanornas räntabilitet följande: *Fullmäktige i riksgäldskontoret.*

Fullmäktige anse sig för sin del böra instämma i de uttalanden, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort, i fråga om statens bistånd för möjliggörande av järnvägar i de trakter av landet, varom här är fråga. Att det mången gång från statens synpunkt måste anses befogat att bidra till tillkomsten av även sådana järnvägar, som ej torde hava möjlighet att förränta däri nedlagt kapital, synes fullmäktige obestriddligt. Vid bedömande av frågan i vad mån staten skall engagera sig i dylika företag bör deras större eller mindre räntabilitet ej vara den enda avgörande synpunkten. Tillvaron av goda kommunikationer är obestriddligen en av de viktigaste förutsättningarna för ekonomiskt och kulturellt uppsving inom vårt lands olika bygder, och det gagn, som vinnes genom tillkomsten av en ny järnväg, kan ofta mer än väl uppväga den förlust, som uppkommer genom dess bristande förmåga att förränta det däri nedlagda kapitalet. Statsmakterna hava för övrigt upprepade gånger visat, att de till fullo beakta dessa synpunkter, i vilket avseende kan hänvisas till de mycket betydande kapitalutlägg, som staten gjort för byggandet i det vidsträckta och glest befolkade Norrland av järnvägar, av vilka en stor del åtminstone ej inom överskådlig tid kunna beräknas förränta det i dem nedlagda kapitalet.

Om det således synes fullmäktige obestriddligt, att staten ej under alla omständigheter bör undandra sig att lämna bidrag till järnvägsanläggningar, som ej kunna väntas bli räntabla företag, kunna delade meningar hysas om lämpligheten att för sådant ändamål taga i anspråk upplånade medel. Svenska staten har ju hittills, åtminstone i huvudsak, sökt upprätthålla principen att anvisa lånemedel endast till s. k. produktiva ändamål, d. v. s. till utförande av företag och anläggningar, vilka kunna beräknas åtminstone bära förräntning och amortering av nedlagt kapital.

Med upprätthållandet av denna princip synes näppeligen vara förenligt att för understödjande av de s. k. gränsbanorna, som erhålla lån av bibanefonden, anlita lånemedel. Även oavsett förräntningssynpunkter vore det givetvis från riksgäldskontorets synpunkt en fördel, om andra statsinkomster anvisades till bibanefonden, då behovet av upplåning därigenom i sin mån bleve minskat. Fullmäktige tveka emellertid att uttala sig för en sådan utväg, då det särskilt under nuvarande svåra statsfinansiella förhållanden torde vara omöjligt att av andra statsinkomster än lånemedel anslå några nämnvärda belopp till gränsbanenätets utveckling.»

I övrigt hava fullmäktige intet att erinra mot vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört och föreslagit, dock att fullmäktige ifrågasätta, huruvida ej de medel, som erfordras för den tredjedel av statsunderstödet, som föreslagits skola beviljas utan återbetalningsskyldighet, borde utgå av andra statsinkomster än lånemedel eller, därest detta av statsfinansiella skäl icke läte sig göra, huruvida icke anslag successivt borde

- [31.] beviljas av riksdagen för amortering under exempelvis tio år av de låne-medel, som för ifrågavarande ändamål tagits i anspråk.

Departementschefen.

Den huvudsakliga avsikten med bibanefondens inrättande har ju varit att knyta vissa fattiga gränsbygder fastare samman vid våra västliga landamären och förhjälpa dessa bygder till en rikare utveckling i ekonomiskt och kulturellt hänseende. I likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och fullmäktige håller jag därför före, att man icke på de banor, som äro avsedda att erhålla understöd från bibanefonden, kan uppställa samma fordran på räntabilitet som beträffande de med lån från allmänna järnvägslånefonden understödda järnvägarna. Av samma skäl torde någon minskning i statens bidrag till gränsbanorna ej böra ifrågasättas.

Förslagen att borttaga anståndsräntan jämväl i fråga om bibanefonden ävensom att låta en tredjedel av understödet från fonden utgå utan återbetalningsskyldighet anser jag mig på de därför anförda skäl böra tillstyrka. Som en följd av ändringen i sistnämnda hänseende torde böra stadgas, att i händelse staten inlöser järnvägsanläggningen, det utan återbetalningsskyldighet beviljade statsunderstödet skall avräknas å inlösningens beloppet.

Vad slutligen angår frågan, huruvida icke understödet från bibanefonden eller åtminstone den från återbetalning fria andelen därav borde med hänsyn till gränsbanornas svaga räntabilitet bestridas med andra statsinkomster än lånemedel, tala principiella skäl för en sådan anordning. Denna fråga synes emellertid böra upptagas till bedömande först i samband med eventuell framtida ökning av fonden.

Sammanfattning.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit skulle de villkor och bestämmelser för åtnjutande av understöd från bibanefonden, vilka skulle fastställas av riksdagen, erhålla följande lydelse:

1:o Behovet och ändamålsenligheten av banbyggnaden, särskilt dess vikt i nationalekonomiskt hänseende, skola genom tillfredsställande utredning vara ådagalagda.

2:o Förslaget till banbyggnaden, som bör avse så billig anläggning, som är förenlig med den uppgift, banbyggnaden har att fylla, skall vara uppgjort enligt tekniska bestämmelser, som av Kungl. Maj:t godkännas.

3:o Kostnadsförslaget och de undersökningar, varpå detta grundar sig, skola vara så omsorgsfullt gjorda och så specificerade, att fullständig ledning därav kan erhållas för bedömande av den beräknade kostnadssummans tillräcklighet.

4:o Kostnadsförslag och arbetsplan skola fastställas av Kungl. Maj:t, som ock närmare bestämmer de ställen, vilka järnväg skall beröra; och är det sökande bolaget skyldigt att gottgöra de särskilda kostnaderna för möjligen erforderliga

kontrollundersökningar, besiktningar, extra biträdens användande med mera dylikt, vilka kunna föranledas av kostnadsförslagets och arbetsplanens granskning.

5:o) För att kunna erhålla statsunderstöd skall det sökande bolaget vara skyldigt hos Kungl. Maj:t styrka, att det förfogar över ett kapital, som jämte statsunderstödet är fullt tillräckligt till järnvägsanläggningens utförande, på sätt arbetsplan och kostnadsförslag innehålla, och varav minst så stor del, som motsvarar en fjärdedel av den beräknade anläggningskostnaden, bör utgöras av inbetalt eller tecknat aktiebelopp eller eljest utan återbetalningsskyldighet lämnat tillskott till järnvägsanläggningens utförande.

6:o) Statsunderstödet må utgöra högst tre fjärdedelar av anläggningskostnaden efter det fastställda kostnadsförslaget samt lyftas i mån av arbetets fortgång på sätt och å tider, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock med iakttagande därav, att utbetalning å den beviljade understödssumman ej må äga rum, förrän däremot proportionellt svarande inbetalning verkställts å den del av anläggningskapitalet, som bör utgöras av aktiekapital eller eljest utan återbetalningsskyldighet lämnat tillskott; och skall härjämte en femtondel av det beviljade statsunderstödet inestå, till dess ej mindre in-teckning i järnvägen meddelats med den förmånsrätt, som omförmäles nedan under 10:o), än även besiktning av järnvägsanläggningen blivit i överensstämmelse med § 2 mom. 2 av kungl. kungörelsen den 11 december 1874 angående ordningen för avsyning och besiktning av enskilda järnvägar och deras upplåtande för allmän trafik förrättad samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat tillstånd till banans öppnande för allmän trafik.

7:o) Därest kostnaden för järnvägsanläggningens utförande icke skulle uppgå till det i det fastställda kostnadsförslaget upptagna beloppet, skall statsunderstödet nedsättas med högst tre fjärdedelar av kostnadsminskningen, och skall bolaget sålunda vara pliktigt att, sedan anläggningen blivit i vederbörlig ordning avsynad och godkänd, omedelbart till statsverket återbära vad bolaget för mycket kan hava uppburit.

8:o) Därest järnväg, för vars anläggning statsunderstöd sökes, skall trafikerar av annan järnväg, bör preliminärt avtal därom, så vitt möjligt, vara upprättat, innan ansökning om statsunderstöd ingives, samt avskrift av detsamma bifogas ansökningen.

9:o) Med avseende å ifrågavarande statsunderstöd skall iakttagas:

att två tredjedelar av det beviljade statsunderstödet skola utlämnas såsom lån samt förräntas och amorteras sålunda,

a) att annuiteten för lånets återgåldande beräknas till fem och fyra tiondels procent å ursprungliga försträckningsbeloppet, av vilken annuitet först gottgöres ränta efter fem procent å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör avbetalning därå;

b) att räntefrihet må åtnjutas för högst fyra år från lyftningsdagarna, men dock ej utöver två år från den dag, då järnvägen enligt Kungl. Maj:ts bestämmande senast skall vara färdig och öppnad för trafik;

c) att, så snart ränta upplupit å lyftat lånebelopp till och med det datum, som motsvarar det för kapitalavbetalning fastställda, sådan räntas belopp skall inbetalas till staten;

d) att kapitalavbetalning skall genom erläggande av fullständig annuitet vidtaga fyra år efter den dag, då järnvägen enligt Kungl. Maj:ts bestämmande senast skall vara färdig och öppnad för trafik; och

[31.]

e) att, därest till betalning förfallet belopp icke i föreskriven ordning erlägges, låntagaren skall därå gälda fem och en halv procent ränta, intill dess samma belopp varder behörigen inbetalt;

samt att återstående tredjedel av statsunderstödet skall lämnas utan återbetalningsskyldighet.

10:o) Till säkerhet för sin fordrans utbekommande skall staten erhålla in-teckning med förmånsrätt framför varje annan fordran i den järnväg, för vars anläggning den ifrågavarande försträckningen beviljats.

11:o) Mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, å statens vägnar, och varje järnvägsbolag, som erhållit statsunderstöd, skall avslutas kontrakt, varigenom bolaget förbinder sig att utföra järnvägsanläggningen i överensstämmelse med den fastställda arbetsplanen ävensom vidtagna alla på bolaget ankommande åtgärder för att staten må, så snart ske kan, erhålla den under 10:o) stadgade in-teckningssäkerhet; börande i detta kontrakt tillika intagas alla bolagets rättig-heter och skyldigheter enligt de beslut, som av Kungl. Maj:t meddelats vid statsunderstödet beviljande.

12:o) Fullmäktige i riksgäldskontoret äga medgiva, att statslån, som ut-betalts från ifrågavarande anslag, må i dess helhet återbetalas före den stadgade amorteringstidens utgång.

13:o) Kungl. Maj:t skall insätta en med särskild instruktion försedd leda-mot i styrelsen för varje järnvägsbolag, som erhållit understöd av staten, och utse en revisor att deltaga uti granskningen av bolagets förvaltning och räkenskaper; och skall arvode till sålunda utsedd ledamot och revisor bekostas av bolaget.

14:o) Järnvägsbyggnaden med därtill hörande anläggningar skall utföras under statens kontroll.

15:o) Varje järnvägsbolag, som erhållit statsunderstöd, skall vara skyldigt underkasta sig såväl de bestämmelser i fråga om samtrafik, vilka Kungl. Maj:t kan finna gott för bolaget meddela, som ock i övrigt alla de villkor och kon-troller, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga och nödiga.

16:o) I händelse staten inlöser järnvägsanläggningen, skall vid beräkning i enlighet med koncessionsbestämmelserna av inlösningsbeloppet staten erhålla av-räkning för den del av statsunderstödet, som lämnats utan återbetalningsskyldighet.

De föreslagna nya villkoren och bestämmelserna torde böra till-lämpas i fråga om understöd, som av Kungl. Maj:t beviljas från bi-banefonden från och med den 1 juli 1923. Från samma tidpunkt torde jämväl av Kungl. Maj:t vid beviljandet av understöd från bibanefonden utöver riksdagsvillkoren böra meddelas bestämmelser i huvudsak av den lydelse, jag ovan förordat. Härvid förutsätter jag, att, därest i enlighet med av riksdagen tidigare lämnat medgivande tilläggs-lån kommer att beviljas för Åmål—Årjängs järnväg, Kungl. Maj:t beträffande detta lån må äga besluta, i vad mån nu gällande villkor för lån ur bibanefonden skola komma till tillämpning.

Departe-
mentschefens
hemställan.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att de avsättningar till fonden för bibanor i vissa delar av riket, som enligt riksdagens beslut skolat ske under budgetåren 1923—1927, i stället skola äga rum under budgetåren 1924—1928; [31.]

dels ock föreskriva, att för åtnjutande av understöd från ifrågavarande fond skola från och med den 1 juli 1923 gälla de i statsrådsprotokollet förordade villkor och bestämmelser.

3. Vattenkraftslånefonden.

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1919 års lagtima riksdag beslutat inrättandet av den så kallade vattenkraftslånefonden. Allmänna bestämmelser för lån från fonden hava, i enlighet med vissa av riksdagen godkända huvudgrunder, fastställts av Kungl. Maj:t genom kungörelse den 19 december 1919 (nr 787). Ändringar däri hava vidtagits genom kungörelser den 1 april 1921 (nr 138) och 9 juni 1922 (nr 259). Enligt nu sålunda gällande bestämmelser må lån från fonden beviljas menigheter, bolag, föreningar eller enskilda dels till företag, vilka avse utbyggande av statens vattenfall eller tillgodogörande av enskilda tillhöriga vattenfall, då tillgodogörandet är av mera allmänt intresse, dels till vissa mindre lokala vattenkraftsanläggningar för distribution inom orten av elektrisk energi, dels ock till vattenregleringsföretag, då dessa äro av allmänna betydelse. Lånen skola i främsta rummet avse tillgodogörande av förut ej utnyttjade kraftkällor, men må jämväl beviljas till redan utförd eller under byggnad varande anläggning. Räntan, som ursprungligen var bestämd till $5\frac{1}{2}$ procent, höjdes sedermera till 6 % i avseende å lån, som beviljades efter ingången av juli 1921, samt utgör numera för efter den 1 juli 1922 beviljade lån 5 %.

[32.]
Vatten-
kraftslåne-
fonden.

Såsom kapitalökning för fonden har riksdagen för vartdera av åren 1920—1922 anvisat ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, varemot någon avsättning till fonden ej ägt rum för första halvåret 1923.

I skrivelse den 26 september 1922 hava kommerskollegium och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort framställning om avsättning till fonden för budgetåret 1923—1924. Ämbetsverken anföra följande:

Beträffande lånerörelsen hänvisas till nedanstående tablå, som delvis utarbetats med stöd av från statskontoret lämnade uppgifter.

Ny avsätt-
ning till
fonden.
Kommers-
kollegium och
väg- och vat-
tenbyggnads-
styrelsen.

[32.]

A n s l a g		Sökta lån		Beviljade lån		Lyftade lån	Innestående lån 1 ^o /9 1922
Å r	Belopp Kronor	Antal	Belopp Kronor	Antal	Belopp Kronor	Kronor	Kronor
1920	2,000,000	31	4,595,137	19	2,000,000	1,472,500	527,500
1921	2,000,000	24	2,734,200	7	643,000	266,000	377,000
1922	2,000,000	25	3,498,101	—	—	—	—
1 ^o /1—30/6 1923	—	—	—	—	—	—	—
	6,000,000	80	10,827,438	26	2,643,000	1,738,500	904,500

Ansökningstiden för lånen har hittills utgått med juni månad det år, för vilket anslaget till kapitalökning anvisats. De båda hittillsvarande utdelningarna hava verkställts genom Kungl. Maj:ts beslut den 6 maj 1921 och den 10 februari 1922. Ansökningarnas behandling inom ämbetsverken har i regel tagit tämligen lång tid i anspråk, emedan det befunnits mycket svårt att erhålla fullständiga handlingar från sökandena, framför allt sådana handlingar, som utgöra laga bevis om rätt att verkställa ifrågavarande vattenbyggnader. Detta är anledningen till att ämbetsverken ännu ej framlagt förslag till fördelning av mer än 643,000 kronor av anslaget till kapitalökning för 1921. Ämbetsverken torde emellertid inom den närmaste tiden kunna till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till ytterligare fördelning av detta anslag. En mindre del av anslaget torde dock kunna besparas till senare fördelning.

Kollegium har vid verkställd utredning rörande anledningen till att lån å sammanlagt 527,500 kronor från anslaget för 1920 ännu ej lyftats utränt, att hela detta belopp, med undantag av 35,000 kronor, med all sannolikhet kommer att i en nära framtid lyftas.

Vid utgången av den för låneansökningars ingivande under år 1922 fastställda tiden hade, såsom av tablan framgår, till collegium inkommit 25 ansökningar å tillhopa 3,500,000 kronor. Ehuru dessa ansökningar ännu endast preliminärt behandlats, anse sig ämbetsverken kunna utgå från, att det skall visa sig behöfvligt att för den blivande fördelningen taga i anspråk hela det för år 1922 anvisade beloppet, 2,000,000 kronor, samt vad som kan återstå av 1921 års anslag.

Vad beträffar behovet av anslag till kapitalökning för fonden å riksstaten för budgetåret 1923—1924 erinras, att detta anslag bör beräknas med hänsyn till lånebehovet för tiden 1 januari 1923—30 juni 1924, vilket behov med sannolikhet kan anses betydligt överstiga årets. På grund av den statsfinansiella ställningen vilja ämbetsverken emellertid icke föreslå större avsättning till fonden för nämnda budgetår än 2,000,000 kronor.

Fullmäktige
i riksgälds-
kontoret.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava i utlåtande den 12 oktober 1922 framhållit, att nu rådande statsfinansiella förhållanden borde föranleda nedsättning av anslaget under det för varje av åren 1920—1922 beviljade beloppet, 2,000,000 kronor. Då emellertid det begärda beloppet

hade att tillgodose lånebehovet under ett och ett halvt år eller under tiden 1 januari 1923—30 juni 1924, hava fullmäktige ej velat motsätta sig anvisandet av beloppet ifråga. [32.]

Svenska Vattenkraftföreningen har sedermera i skrivelse den 14 oktober 1922 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande frågan om en förstärkning av vattenkraftslånefonden med ett belopp av 2,000,000 kronor utöver vanligen disponerade 2,000,000 kronor.

Svenska
Vattenkraft-
föreningen.

Vattenfallsstyrelsen har avgivit utlåtande i frågan den 18 oktober 1922 samt sedermera inkommit med förnyat yttrande den 14 november 1922 med anledning av Svenska Vattenkraftföreningens framställning. Styrelsen tillstyrker därvid en ökning av fonden under förutsättning att den statsfinansiella situationen medgäve detta.

Vattenfalls-
styrelsen.

Någon ökning av den av kommerskollegium samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ifrågasatta avsättningen till vattenkraftslånefonden anser jag mig ej kunna ifrågasätta, utan torde avsättningen böra ske med samma belopp som det hittills utgående eller 2,000,000 kronor.

Departe-
mentschefen

Beträffande de närmare villkoren för erhållande av lån från fonden hava vissa ändringar föreslagits. Sålunda anföra kommerskollegium och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen:

Ändrade
villkor.

Kommers-
kollegium och
väg- och vat-
tenbyggnads-
styrelsen.

Enligt punkt 6 i kungörelsen den 19 december 1919 skall lån, sedan det innehafts under tre år från första lyftningsdagen, återbetalas under vart och ett av därpå följande högst fyrtio år med lika kapitalbelopp om året, låntagare dock obetaget att före lånetidens utgång på en gång inbetala ogulden del av lånet.

Då räntan å ifrågavarande lån, som beviljas efter den 1 juli 1922, på sätt förut nämnts, utgör 5 procent, åligger det innehavare av dylikt lån, under förutsättning att amorteringstiden fastställts till 40 år, att vid fjärde låneårets slut återbetala 7.5 procent av lånebeloppet, varav kapital 2.5 procent och ränta 5 procent. Sammanlagda beloppet av amortering och ränta (annuiteten) sjunker där- efter årligen, så att sista annuiteten, vid fyrtionde årets slut, utgör endast 2.625 procent av det ursprungliga lånebeloppet.

Vid företag, till vilka lån från vattenkraftslånefonden i första hand kunna ifrågakomma, äro inkomsterna under de första verksamhetsåren i allmänhet relativt små, alldenstund de utförda anläggningarna i regel ej bliva fullt utnyttjade från början, varför det förhållande, att annuiteterna äro störst under amorteringsperiodens första år, innebär en betydande olägenhet för låntagarna. Enär företagens ekonomiska bärighet sålunda är minst vid lånetidens början, synes det, som annuiteterna, i motsats till vad nu är fallet, i stället borde sättas lägst för första amorteringsåret och därefter så småningom höjas. En viss möjlighet för en dylik anordning förefinnes visserligen i bestämmelsen uti punkt 7, andra stycket, av 1919 års kungörelse, enligt vilken anstånd med gäldande av den ränta, som upplöper under en tid av högst tre år från lånets lyftande, må av Kungl. Maj:t beviljas på det sätt, att denna ränta, benämnd anståndsränta, erlägges genom fortsatt annuitetslikvid, sedan såväl all annan ränta som hela lånekapitalet

[32.] inbetalts. Då denna bestämmelse emellertid innebär, att ett visst direkt understöd lämnas låntagare, synes det ämbetsverken lämpligare, att anståndet med betalningen må medgivas endast på det sätt, att räntan vid de tre årens slut skall läggas till kapitalet och betalas i samma ordning som detta.

Som det vidare, särskilt med hänsyn till arten av ifrågavarande anläggningar, är av vikt, att största möjliga avbetalningar företagas under kortast möjliga tid, torde företagets lugna utveckling lämpligast säkerställas därigenom, att annuiteterna fastställas till lika belopp för hela lånetiden, något som för låntagarna även torde medföra praktiska fördelar. I det förut refererade fallet skulle annuiteten utgöra 5.83 procent. Ämbetsverken tillåta sig erinra därom, att lika annuiteter tillämpas bland annat i fråga om lån från pensionsförsäkringsfonden och olycksfallsförsäkringsfonden, från vilka fonder lån till kraftledningsföretag pläga lämnas, ävensom beträffande lån från allmänna järnvägslånefonden, odlingslånefonden samt lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

Enligt vad kommerskollegium inhämtat i statskontoret, lär en eventuell ändring av amorteringsvillkoren i föreslagen riktning icke komma att medföra tekniska svårigheter, därest, såsom ock ämbetsverken förutsätta, de nya bestämmelserna tillämpas endast ifråga om lån, som beviljas efter den 1 juli 1923.

Då amorteringstiden, såsom ovan nämnts, är *högst* fyrtio år, synes det ej lämpligt att författningsvis fastställa den procentuella storleken av annuiteten, utan är det tillräckligt föreskriva, att från och med fjärde året efter lyftningsdagen skall under vart och ett av de i det förevarande fallet bestämda amorteringsåren återbetalning av lånet ske genom erläggande av lika annuiteter, av vilka 5 procent å det oguldna kapitalbeloppet skola räknas såsom ränta och resten såsom kapitalavbetalning.

Svenska
Vattenkraft-
föreningen
m. fl.

Sedermera har Svenska Vattenkraftföreningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande dels frågan om en fastare reglering av räntan vid lån ur fonden med hänsyn till den genomsnittliga effektiva räntan å statslånen under en längre följd av år, dels frågan om nedsättning från och med den 1 januari 1923 till 5 % av räntan å de lån ur fonden, som beviljats under åren 1921 och 1922. Framställningar i nämnda hänseenden hava jämväl inkommit från Svartådalens elektriska kraft- och distributionsförening u. p. a., Ruppens kraftaktiebolag, Råneå Elektriska Kvarnaktiebolag samt Älglunds elektriska kraftaktiebolag.

Fullmäktige
i riksgälds-
kontoret.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava förklarat sig ej hava något att erinra mot att låneannuiteterna fastställas till lika belopp för hela lånetiden i fråga om lån, som komma att beviljas efter den 1 juli 1923. Ej heller hava fullmäktige ansett något vara att erinra mot, att den procentuella storleken av annuiteten ej författningsvis fastställs utan att det lämnas möjlighet öppen för låntagare, som så önska, att erlägga större annuitet. Helst den föreslagna nya bestämmelsen angående anståndsrentans behandling innebure en fördel för staten vore från fullmäktiges sida ej något att däremot invända. Fullmäktige ansåge sig

emellertid ej kunna underlåta att framhålla, att, därest staten — vilket [32.] ej torde vara uteslutet — under den närmare framtiden skulle kunna verkställa upplåning mot en ränta, understigande fem procent, vinst i så fall komme att uppstå på utlåningsrörelsen från vattenkraftslånefonden, därest räntefoten för lån från fonden bibehölles vid nyssnämnda, nu gällande räntefot. Med nuvarande bestämmelse om anståndsrentan borde utlåningsrentan däremot ligga något över statens egen upplåningsränta för att kompensera den förlust, staten eljest skulle lida på anståndsrentan. Vad slutligen beträffade framställningen om nedsättning av nu gällande ränta av 6 respektive $5\frac{1}{2}$ % å de lån från vattenkraftslånefonden, som utlämnades under åren 1921—1922, hava fullmäktige framhållit, att, då den effektiva upplåningsrentan å de senaste två statslånen, nämligen 1921 års statsräntelån och samma års premieobligationslån, överstege 6 %, det åtminstone för närvarande ej syntes fullmäktige böra ifrågakomma att bifalla den gjorda framställningen.

Vattenfallsstyrelsen har ifrågasatt, huruvida icke jämväl innehavare av lån, beviljade tidigare än den 1 juli 1923, borde beredas fördelen av återbetalning med lika annuitet, därest särskild framställning därom gjordes av låntagaren. De av Svenska Vattenkraftföreningen med flera gjorda framställningarna i fråga om ränta å lån från fonden hava av styrelsen avstyrkts. Styrelsen har därvid bland annat åberopat, att en nedsättning av rentan å de tidigare lånen skulle strida mot den vid fondens inrättande hävdade principen, att staten skulle erhålla så stor ränta, att förlust å lånerörelsen icke uppstode med hänsyn till statens inlåningsränta vid tiden för lånens utlämnande. Ett utjämnande av utlåningsrentan under en längre följd av år skulle å andra sidan medföra ett gynnande av under tider med hög inlåningsränta utförda anläggningar på andra företags bekostnad och således nu försvåra finansieringen av nya anläggningar.

Vattenfalls-
styrelsen.

Jag anser mig böra förorda de av samtliga myndigheter tillstyrkta förslagen dels att anståndsrenta medgives endast på det sätt, att rentan vid de första tre årens slut lägges till kapitalet och betalas i samma ordning som detta och dels att låneannuiteterna fastställas till lika belopp för hela lånetiden. I förhållande till nu gällande bestämmelser innebär den förra ändringen en fördel för staten; genom den senare skulle statens säkerhet ej minskas. Ändringarna ifråga torde i allmänhet böra tillämpas endast beträffande lån, som komma att beviljas efter den 1 juli 1923. Om särskilda skäl härför förebringas, torde emellertid hinder ej böra möta för Kungl. Maj:t att tillämpa de nya bestämmelserna jämväl beträffande äldre lån. Det må i samband härmed meddelas, att med

Departement-
schefen.

[32.] anledning av en hos Kungl. Maj:t gjord framställning om anståndsränta för ett under år 1921 beviljat lån vederbörande myndigheter tillstyrkt sådan endast under nyss angivna villkor för dylik ränta.

Frågan huruvida en nedsättning kan äga rum av nu gällande ränta å de lån från fonden, som beviljats under åren 1921—1922, torde lämp-ligen böra göras beroende av statens effektiva upplåningsränta för den närmaste framtiden. I likhet med fullmäktige i riksgäldskontoret och vattenfallsstyrelsen anser jag därför de härutinnan gjorda framställningarna åtminstone för närvarande ej böra bifallas.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit skulle punkterna 6) och 7) i kungörelsen den 19 december 1919 med allmänna bestämmelser för lån från vattenkraftslånefonden erhålla följande lydelse beträffande lån, som utlämnas efter den 1 juli 1923:

6) Å lyftat lånebelopp skall, intill dess lån innehafts under tre år från första lyftningsdagen, erläggas årlig ränta från lyftningsdagen med fem procent.

Beträffande denna ränta må av Kungl. Maj:t medgivas anstånd med betalningen på det sätt, att räntan vid de tre årens slut lägges till lyftat lånebelopp och betalas i den ordning nedan stadgas.

7) Lån skall, sedan det innehafts under tre år från första lyftningsdagen, återbetalas under vart och ett av därpå följande högst fyrtio år med lika annuitet, därav såsom ränta räknas fem procent å det oguldna kapitalbeloppet, låntagaren dock obetaget att före lånetidens utgång på en gång inbetala ogulden del av lånet.

Därest förfallen annuitet icke inom åtta dagar efter förfallodagen inbetalas, åligger det låntagaren att å den del av annuiteten, som utgör amortering, erlägga fem och en halv procent årlig ränta från förfallodagen till dess betalning sker.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels såsom kapitalökning för vattenkraftslånefon-
den för budgetåret 1923—1924 anvisa ett reservations-
anslag av kronor 2,000,000,

dels ock besluta de ändringar i de för utlämnande
av lån från fonden gällande huvudgrunder, som ovan i
statsrådsprotokollet angivas.

Statens aktier.

1. Finansiering av Ostkustbanan.

Med anledning av det beslut, som av nästlidet års riksdag fattades beträffande statens medverkan till Ostkustbanans tillkomst, lär framställning om ytterligare statsunderstöd till banbyggnaden böra avlåtas till innevarande års riksdag. Den i ärendet igångsatta utredningen är nu i det närmaste slutförd, varför jag snart torde bliva i tillfälle att anmäla detsamma för Kungl. Maj:t. Tillsvidare lär i statsverkspropositionen böra för finansiering av banbyggnaden beräknas ett anslag av 5,000,000 kronor; och torde Kungl. Maj:t alltså föreslå riksdagen

[33.]
Finan-
siering av
Ostkust-
banan.

att i avbidan på den proposition i ärendet, som kan komma att avlåtas, för *finansiering av Ostkustbanan* för budgetåret 1923—1924 beräkna ett reservationsanslag av kronor 5,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt och hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid författande av statsverkspropositionen för budgetåret 1923—1924.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Sammandrag och register

till

Utgifter för kapitalökning för budgetåret 1923—1924

för

de till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk och
utlåningsfonder m. m.

Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa
			länamedel	andra stats- inkomster	
			Kronor	Kronor	Kronor
Postverket.					
1	3	I. Inventarier, <i>reservationsanslag</i>	500,000		
2	6	II. Inköp och bebyggande av fastigheter:			
		1. Centralposthus i Göteborg, <i>reservations-</i> <i>anslag</i>	300,000		
3	7	2. Posthus i Hudiksvall	—		
4	11	3. Inköp av fastigheter	—		
	13	4. Byggnader av standardtyp	—		
Säger för postverket			800,000	—	800,000
Telegrafverket.					
	15	I. Inköp och bebyggande av fastigheter:			
5	15	1. Stationsbyggnad i Boden	—		
	18	2. Stationsbyggnad i Halmstad	—		
6	18	3. Stationsbyggnad i Luleå	—		
7	19	4. Inköp och bebyggande av fastigheter . .	—		
		II. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, <i>reservationsanslag</i>	15,000,000		
8	23	III. Radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater, <i>reservationsanslag</i>	1,200,000		
Säger för telegrafverket			16,200,000	—	16,200,000
Statens järnvägar.					
A. Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.					
I. Bangårdar.					
		1. Bangårdsombyggnader:			
9	29	a. Ombyggnad av bangårdar i Stock- holm m. m., <i>reservationsanslag</i> . .	*) 2,500,000		
10	30	b. Ombyggnad av bangården vid Sala .	—		
11	31	c. Ombyggnad av bangården vid Lund	—		
Transport			2,500,000	—	17,000,000

*) Beräknat anslag.

Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa Kronor
			länemedel	andra stats- inkomster	
			Kronor	Kronor	
		Transport	2,500,000	—	17,000,000
	34	2. Nya stationer och mötesplatser	—		
	34	3. Spåranordningar i anslutning till förefintliga spårssystem	—		
	34	4. Bangårdsanordningar i övrigt:			
		a. Anläggningar vid kol- och vattenstationer	—		
	34	b. Vatten- och avloppsledningar	—		
	34	c. Gångbroar och gångtunnlar	—		
		II. Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.			
12	35	1. Dubbelspårsbyggnad Örebro—Hallsberg—Laxå	—		
13	37	2. Dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Bodafors (Sandsjö)—Sävsjö	—		
40		3. Omläggning av linjen Källered—Lindome	—		
41		4. Västkustbanans anslutning till Göteborgs statsbanestation	—		
42		III. Större broanläggningar	—		
42		IV. Anläggningar vid huvudverkstäder	—		
		V. Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar.			
14	43	1. Anordningar för förbättrad driftsekonomi vid vissa lokomotivstationer, <i>reservationsanslag</i>	50,000		
15	43	VI. Husbyggnader, <i>reservationsanslag</i>	37,500		
44		VII. Anordnande av skenfria vägkorsningar	—		
44		VIII. Anordningar för beredande av ökad upplagsplats för stenkol i importhamnar och å bränslestationer samt förbättrad kolcmotagning i importhamnar	—		
45		IX. Telegraf- och sektionstelefonledningar samt kabelarbeten	—		
45		X. Elektriska belysningsanläggningar	—		
45		XI. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	—		
46		XII. Elektrifiering av linjen Kiruna—Svartön	—		
46		XIII. Elektrifiering av linjen Stockholm—Göteborg	—		
16	47	XIV. Ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar, <i>reservationsanslag</i>	25,000		
	48	XV. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten	—		
		B. Nya statsbanebyggnader.			
17	48	I. Statsbanan Sveg—Hede, <i>reservationsanslag</i>	—	1,000,000	
18	49	II. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, <i>reservationsanslag</i>	1,000,000		
		Transport	3,612,500	1,000,000	17,000,000

Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa
			länemedel	andra stats- inkomster	
			Kronor	Kronor	Kronor
		Transport	3,612,500	1,000,000	17,000,000
19	64	III. Statsbanan Forsmo—Hoting, <i>reservationsanslag</i>	2,200,000		
20	66	IV. Statsbanan Hällnäs—Stensele, <i>reservationsanslag</i>	1,700,000		
	66	V. Statsbanan Jörn—Gubblijaure	—		
	66	C. Markförvärv	—		
	67	D. Rullande materiel	—		
21	67	E. Genomgående tryckluftbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel, <i>reservationsanslag</i>	4,000,000		
	68	F. Inventarier	—		
	69	G. Förslag	—		
		Säger för statens järnvägar	11,512,500	1,000,000	12,512,500
		Statens vattenfallsverk.			
		A. Statens kanalverk.			
	70	1. Södertälje kanals ombyggnad	—		
		B. Statens kraftverk.			
		Trollhätte kraftverk.			
22	74	1. Första utbyggnaden av kraftstationen vid Lilla Edet, <i>reservationsanslag</i>	2,100,000		
23	76	2. Förberedande åtgärder för Vänerens reglering, <i>reservationsanslag</i>	500,000		
		Lule älvs kraftverk.			
24	85	3. Fortsatt underhåll av anläggningar och byggnader m. m. vid Harsprånget, <i>reservationsanslag</i>	80,000		
25	87	4. Reglering av Suorvasjöarna, <i>reservationsanslag</i>	1,300,000		
		Älvkarleby kraftverk.			
26	91	5. Regleringsarbeten vid Vänjansjön, <i>reservationsanslag</i>	139,000		
		Förskottsinbetalningar för regleringsarbetena vid Vänjansjön, <i>reservationsanslag</i> , att utgå av tillfälliga länemedel	70,000		
		Distributionsanläggningar för statens kraftverk.			
27	94	<i>Reservationsanslag</i>	5,500,000		
		Transport	9,689,000	—	29,512,500

Punkt	Sid.		Att täckas av		Summa
			lånemedel	andra stats-	
			Kronor	inkomster	Kronor
				Kronor	
		Transport	9,689,000	—	29,512,500
		C. Gemensamma anslag.			
28	96	1. Inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar, <i>reservationsanslag</i>	200,000		
	99	2. Förvaltningsbyggnad i Stockholm	—		
		Säger för statens vattenfallsverk	9,889,000	—	9,889,000
		Gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk.			
29	100	1. Arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten, <i>reservationsanslag</i>	5,000,000		
		Säger för gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk	5,000,000	—	5,000,000
		Statens utlåningsfonder.			
30	105	1. Allmänna järnväglånefonden, <i>reservationsanslag</i>	750,000		
31	133	2. Bibanefonden	—		
32	141	3. Vattenkraftslånefonden, <i>reservationsanslag</i>	2,000,000		
		Säger för statens utlåningsfonder	2,750,000	—	2,750,000
		Statens aktier.			
33	147	1. Finansiering av Ostkustbanan, <i>reservationsanslag</i>	*) 5,000,000		
		Säger för låneunderstöd	5,000,000	—	5,000,000
		Summa av utgifter för kapitalökning	51,151,500	1,000,000	52,151,500

*) Beräknat anslag.

Bil 2.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 januari 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Olsson, anmäler
följande, under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden
angående utgifterna för kapitalökning under budgetåret 1923—1924
och yttrar därvid följande:

1:o.

Med anledning av särskilda vid 1918 års riksdag väckta motioner
anvisade riksdagen på extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av
100,000 kronor till räntefria lån för underlättande av studiemöjligheterna
för begåvade men fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av
skilda slag.

[1.]
*Räntefria
studielån.*

Sedermera beviljade 1919 års riksdag, på därom av Kungl. Maj:t
gjord framställning, på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av
150,000 kronor för enahanda ändamål ävensom till bestridande av vissa
med låneverksamheten förbundna kostnader, varjämte riksdagen medgav,
bland annat, att av det till ifrågavarande lån på extra stat för år 1919
anvisade reservationsanslaget av 100,000 kronor finge bestridas jämväl
de motsvarande kostnader, som för låneverksamheten under sistsagda
år kunde uppstå.

På därom av Kungl. Maj:t framställt förslag beslöt därefter 1920
års riksdag, att en särskild fond, benämnd fonden för räntefria studie-
lån, skulle inrättas, från vilken fond, som skulle förvaltas av statskontoret,
lån finge av Kungl. Maj:t utdelas för underlättande av studiemöjlig-
Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

heterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av skilda slag, samt att i avseende å grunderna för utdelning av ifrågasvarande räntefria studielån skulle i huvudsak gälla vad Kungl. Maj:t i ett den 19 juni 1919 utfärdat reglemente i detta hänseende förordnat, varjämte riksdagen såsom kapitalökning för denna fond för år 1921 anvisade ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Genom beslut den 5 november 1920 förklarade Kungl. Maj:t, att i enlighet med riksdagens förenämnda beslut skulle från och med år 1921 inrättas en fond, benämnd fonden för räntefria studielån, och att i avseende å grunderna för utdelning av lån från denna fond skulle gälla vad i särskilt av Kungl. Maj:t utfärdat reglemente vore eller kunde vara föreskrivet, varjämte Kungl. Maj:t meddelade särskilda bestämmelser angående fonden att gälla tills vidare, så länge medel för ifrågasvarande ändamål funnes att tillgå. Med anledning av en utav Kungl. Maj:t gjord framställning och en i ämnet väckt motion anvisade sedermera 1921 års riksdag såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 250,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Då sistnämnda anslagsbelopp avsåg läsåret 1922—1923, gjordes icke någon framställning till 1922 års riksdag om anvisande av anslag såsom kapitalökning för nämnda fond för förra halvåret 1923.

Till ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med statens räntefria studielån har riksdagen på extra stat anvisat särskilda förslagsanslag, för vart och ett av åren 1921 och 1922 1,000 kronor samt för tiden 1 januari—30 juni 1923 580 kronor.

Kostnaderna för den nämnd, som jämlikt förutnämnda reglemente handlägger ärenden rörande omförmälda lån, hava under åren 1919—1921 enligt riksdagens medgivande gäldats av det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Sedermera har riksdagen till bestridande av ifrågasvarande kostnader anvisat på extra stat särskilda förslagsanslag, för år 1922 5,000 kronor samt för tiden 1 januari—30 juni 1923 likaledes 5,000 kronor.

För utdelning av räntefria studielån år 1922 funnos till förfogande dels förutnämnda av riksdagen på extra stat för samma år anvisade reservationsanslag å 250,000 kronor, dels till 1,475 kronor uppgående besparingar å föregående års reservationsanslag, dels ock från styrelsen för postsparbanken till fonden för räntefria studielån under år 1922 gjorda inbetalningar å tillhoppa 5,849 kronor 96 öre, tillhoppa 257,324

kronor 96 öre. Härav utdelade Kungl. Maj:t den 19 maj 1922 dels fortsatta studielån åt 117 av 120 sökande med belopp växlande mellan 600 och 1,500 kronor samt till en sammanlagd summa av 149,500 kronor, dels ock nya studielån åt 89 av 856 sökande med belopp växlande mellan 600 och 1,400 kronor samt till en sammanlagd summa av 106,050 kronor. Tillhoppa utdelades således studielån å 255,550 kronor. Vid 1922 års utgång skulle alltså, fränsett eventuellt från postsparbanken ytterligare återlevererade medel, kvarstå odisponerat ett belopp av 1,774 kronor 96 öre.

Till erhållande av studielån år 1922 hade, på sätt framgår av vad jag här anfört, anmält sig 976 sökande, varav endast 206 kommo i åtnjutande av sådana lån. Av dem, som sålunda icke tilldelats studielån, voro ganska många väl kvalificerade för erhållande av dylika lån. Då det är att vänta, att antalet behörigen kvalificerade sökande, i likhet med vad under de senare åren ägt rum, alltjämt kommer att ökas, synes mig det belopp, som för ifrågavarande ändamål, utöver förefintliga besparingar och återlevererade medel, bör under budgetåret 1923—1924 stå till Kungl. Maj:ts förfogande, icke kunna sättas lägre än till 300,000 kronor. Beloppet bör, liksom under de senare åren, i riksstaten uppföras såsom reservationsanslag till kapitalökning för omförmälda fond. Medel för ändamålet torde böra beredas genom upplåning. Det torde ankomma på chefen för finansdepartementet att senare i dag framställa förslag om anslagsbeloppets täckande.

Beträffande ersättning under instundande budgetår åt postverket, som från och med år 1923 övertagit postsparbankens bestyr med lånerörelsen, samt sättet för bestridande av kostnaderna för den nämnd, som under samma år må komma att handlägga ärenden rörande omförmälda studielån, har jag i annat sammanhang redan framställt förslag.

På grund av det anförda hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån för budgetåret 1923—1924 anvisa ett *extra* reservationsanslag av 300,000 kronor.

2:o.

I skrivelse den 26 oktober 1921 har domkapitlet i Växjö gjort framställning om beredande av medel till avlyftande av en Växjö domkyrka åvilande skuld.

[2.]
Räntefritt lån
till Växjö
domkyrka.

Innan jag närmare redogör för domkapitlets framställning, anhåller jag att få erinra om följande.

Jämlikt förordningen den 11 februari 1687, huru med rättegång i domkapitlet skall förhållas åligger, det domkyrkorna att hålla lokal för domkapitlet. Några undantag härifrån hava emellertid förekommit, i det antingen lokaler bekostats av särskilda kassor eller ock staten trätt hjälpende emellan.

Vad domkapitlet i Växjö angår, äro dess sessionslokaler inrymda i karaktärshuset vid biskopsbostället Östrabo. Byggnads- och underhållsskyldigheten å sagda boställe åvilar jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 29 oktober 1880 biskopen i Växjö stift med undantag dock för domkapitelslokaler, beträffande vilka denna skyldighet åligger domkyrkan. Detta åliggande har ansetts innebära, att domkyrkan, utöver underhållet av rummens inre, skall med en femtedel deltaga i kostnaderna för reparationer och underhåll av byggnadens yttre.

Till bestridande av kostnaderna för domkyrkans andel i vissa restaureringsarbeten å karaktärshuset vid Östrabo erhöll domkapitlet genom Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1918 och den 26 september 1919 tillstånd att för domkyrkans räkning upptaga lån å högst respektive 11,000 kronor och 3,000 kronor. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 6 februari och den 25 september 1920 medgavs därefter, att till fullbordande av restaureringen av domkapitlets lokaler å biskopsbostället Östrabo finge för domkyrkans räkning upptagas ytterligare lån å högst respektive 2,500 kronor och 4,500 kronor.

Under erinran om de av Kungl. Maj:t sålunda meddelade besluten rörande upptagande av lån för domkyrkans räkning har domkapitlet i sin förut omförmälda skrivelse anfört:

Med anledning av Kungl. Maj:ts medgivanden hava för domkyrkans räkning i Kronobergs läns sparbank upptagits fyra lån å tillsammans 21,000 kronor, vilka skola amorteras med en tiondel årligen. Dessutom har domkyrkan en skuld från senaste restaureringen å 4,000 kronor, varjämte ett belopp av 725 kronor måst upplånas för gäldande av räntor å lånen. Då domkyrkans inkomster icke räcka till för bestridande av kostnader för förestående reparationer och löpande utgifter samt räntor och amorteringar vid årets slut, har domkapitlet för att kunna möta nämnda utgifter denna dag nödgats att, efter framställning av domkyrkosysslomannen, för domkyrkans räkning upptaga ett lån å 4,000 kronor. Domkyrkans sammanlagda skuld utgör alltså numera 29,725 kronor.

Då med de begränsade inkomster, domkyrkan äger, nämnda skuld icke kan för framtiden amorteras och förräntas, får domkapitlet anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes bereda medel för avlyftande av berörda skuld.

På grund av remiss hava kammarkollegiet och statskontoret i ärendet dels inhämtat yttranden av Växjö stads- och landsförsamlingar

samt domprosten i Växjö ävensom den 5 januari 1922 dagtecknat yttrande av länsstyrelsen i Växjö, dels ock den 28 februari 1922 avgivit gemensamt utlåtande.

Församlingarna, med vilka domprosten instämt, hava å gemensam kyrkostämma den 19 december 1921 förklarat sig icke benägna att vare sig helt eller delvis gälda domkyrkans skuld. Säsom skäl härför har anförts bland annat:

att kyrkostämman, utan hjälp av statsmedel, ombesörjt en mycket grundlig restaurering av domkyrkan, vilken avslutades år 1900, att kyrkostämman, som redan förut bestritt det allra mesta av organistens, kantorns och den övriga kyrkobetjäningens avlöning och som tillika bekostat allt vad som hörde till domkyrkans belysning och uppvärmning, genom sitt beslut den 10 juni 1919 på grund av domkyrkans svaga ekonomi övertagit de utgifter, som domkyrkan själv förut svarat för, för så vitt de föranleddes av domkyrkans användande av församlingen för gudstjänst eller andra kyrkliga förrättningar, säsom utgifterna för vin och oblater, ringning, städning, skrudar och böcker ävensom för vissa reparationer, samt slutligen att största delen av den skuld, i vilken domkyrkan befunne sig, tillkommit för att bekosta de ändringar och reparationer, som verkstälts å den del av karaktärshuset vid biskopsbostället Östrabo, som disponerades av domkapitlet, en angelägenhet som icke kunde beröra kyrkostämman.

Länsstyrelsen, som tillstyrkt bifall till domkapitlets framställning, yttrar bland annat:

Av införskaffat utdrag av domkyrkans räkenskap för år 1920 inhämtas, att kyrkans inkomster, huvudsakligen bestående av tiondeersättning från Jönköpings län och Kronobergs län, för nämnda år utgjort allenast inemot 5,500 kronor, samt att årets utgifter, fränsett ränteutgifter samt andel i kostnaden för reparation av biskopsbostället Östrabo, denna sistnämnda utgift uppgående till icke mindre än 7,000 kronor, belöpte sig till något mera än 3,600 kronor. I denna sistnämnda summa, som i övrigt huvudsakligen utgöres av årligen återkommande utgifter, säsom avlöningar, brandförsäkringsavgifter och kostnader för konsistorierummens eldning och städning, ingå reparationskostnader med ett så ringa belopp som 48 kronor 65 öre, ett belopp, som tydligen icke kan i någon mån motsvara medeltalsutgifterna härutinnan. Under det att inkomsterna icke kunna påräknas för år uppgå till nämnvärt högre belopp än det, varmed de ingått i 1920 års räkenskap, torde således utgifterna, så ofta några kostnader för kyrkans eller konsistorierummens underhåll och reparation av någon betydelse förekomma, höjas över det utgiftsbelopp, som samma års räkenskap, med fränseende av de undantagna utgiftsposterna, utvisar. Under sådant förhållande lärer man icke kunna beräkna, att kyrkan med egna medel skall vara i stånd att förränta sin här ifrågavarande till omkring 30,000 kronor uppgående skuld, än mindre amortera densamma.

Kammarkollegiet och statskontoret hava i sitt i ärendet avgivna utlåtande anført bland annat följande:

Av det insända utdraget ur domkyrkans räkenskaper för år 1920 samt vad länsstyrelsen i anslutning därtill anfört torde otvivelaktigt framgå, att domkyrkan med nu till dess förfogande stående inkomster icke är i stånd att förränta och amortera hela ifrågavarande skuld. Av församlingen synes med avseende å vad som upplysts rörande dess redan gjorda åtaganden i fråga om utgifterna vid domkyrkan icke skäligen kunna påfordras något bistånd.

Därest icke ytterligare inkomster av någon betydelse kunde tillföras säkras domkyrkan, torde det sålunda vara nödvändigt, att åtgärder från det allmännas sida snarast vidtoges för avlyftande åtminstone delvis av domkyrkans skuldbörda. Emellertid lär en ej oväsentlig ökning av domkyrkans inkomster möjligen kunna förväntas såsom av följande torde framgå.

Sedan genom Kungl. Maj:ts beslut den 19 juni 1919 medgivande lämnats till försäljning till Kungl. Maj:t och kronan av en Växjö domkyrka tillhörig utjord Lekamensgårdet eller Kampen nr 2 i Växjö socken mot en köpeskilling av 7,500 kronor och domkapitlet i skrivelse den 10 september 1919 omförmålt, att domkapitlet efter utfärdande av behörigt köpebrev bekommit köpeskillingen, hava kammarkollegiet och statskontoret efter remiss i utlå-tande den 28 februari 1922 bland annat hemställt, att ifrågavarande köpe-skilling må förvaltas såsom en särskild fond samt att av årliga avkastningen av densamma fyra femtedelar må utgå till domkyrkan. Vid bifall till denna ämbetsverkens hemställan skulle sålunda domkyrkan räknat från hösten 1919 tillföras en ytterligare årlig inkomst, som vid en förräntning av fonden efter exempelvis 5 procent skulle uppgå till 300 kronor.

Vidare må anföras, att domkapitlet i Växjö i skrivelse den 14 ja-nuari 1920 hemställt, att av till Kalmar domkyrka nu utgående kronotiondeer-sättning eller på annat sätt måtte från och med år 1920 åt Växjö domkyrka be-redas en årlig förhöjning i till henne utgående anslag med ersättning för 143 hektoliter spannmål, hälften råg och hälften korn jämte forsellön, motsvarande den ökning av stiftets pastorat, som uppkommit genom förening av Kalmar stift med Växjö stift. I utlåtande den 28 januari 1921 över denna framställ-ning hava kammarkollegiet och statskontoret hemställt, att Kungl. Maj:t täck-tes hos riksdag och kyrkomöte begära medgivande att under iakttagande av vissa angivna grundsatser verkställa den reglering av de ekonomiska förhål-landena emellan Kalmar kyrka och Växjö domkyrka, som kunde anses erforder-lik med hänsyn till, å ena sidan Kalmar kyrkas till följd av stiftssammanslag-ningen förändrade ställning och dess under nuvarande förhållanden normalt föreliggande behov samt å andra sidan Växjö domkyrkas trängande behov av ytterligare inkomster.

Därest den sålunda ifrågasatta regleringen kommer till stånd, är må-hända icke uteslutet att domkyrkan kan med egna medel förränta och amortera sin skuld och i varje fall kan icke förr än denna fråga blivit ordnad avgöras, huru stor del av skulden domkyrkan själv, med hänsyn till densamma åliggande förpliktelser, skäligen må anses kunna bära. Under dessa omständigheter anse sig ämbetsverken nu endast kunna tillstyrka, att domkyrkan tillfälligt hjälpes ur sin ekonomiska förlägenhet. Detta torde lämpligen kunna ske genom be-viljandet av ett räntefritt lån, vilket torde böra bestämmas till 20,000 kronor. Beträffande tid och villkor för lånets återgäldande lär Kungl. Maj:t böra

besluta, sedan frågan om reglering av de ekonomiska förhållandena mellan Kalmar kyrka och Växjö domkyrka blivit avgjord. Ämbetsverken få förden-skull hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att under utgifter för kapitalökning att utgå av tillfälliga lånemedel bevilja ett anslag av 20,000 kronor för utlämnande på angivna villkor av ett räntefritt lån till Växjö domkyrka.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, som beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, hava i den 16 mars 1922 avgivet yttrande förklarat sig ej hava något att erinra mot att, på sätt kammarkollegiet och statskontoret föreslagit, Växjö domkyrka beviljas ett räntefritt lån å 20,000 kronor.

Sedermera har genom domkapitlets expedition från t. f. domkyrko-sysslomannen införskaffats vissa uppgifter rörande domkyrkans ekono-miska ställning, varav framgår:

att på grund av inträdd — av stigande markegångspris föranledd — ökning av de domkyrkan tillkommande kronotiondemedlen det i domkapitlets skrivelse omförmälda nya lånet å 4,000 kronor kunnat begränsas till 2,500 kronor samt behövt upptagas först i januari 1922; *att* domkyrkans skuld vid utgången av november 1922 uppgick till ett belopp av 25,887 kronor 50 öre, varå vid årets slut skulle amorteras 2,587 kronor 50 öre; *samt att* — därest ett lån, om vars upptagande för erhållande av nödiga medel för bestridande av de när-maste utgifterna t. f. domkyrkosysslomannen hade för avsikt ingå till domkapitlet, komme att upptagas före 1922 års slut — domkyrkans skuld vid sist-nämnda tidpunkt komme att utgöra 25,800 kronor.

Den skuld, vari domkyrkan i Växjö häftar, har uppkommit *Departements-
chefen.* huvudsakligen på grund av domkyrkan åliggande byggnads- och under-hållsskyldighet i avseende på domkapitlets lokaler. I skulden ingår även ett mindre belopp, som hänför sig till restaurering av domkyrkan. En-ligt gällande bestämmelser åligger det visserligen domkyrkorna att till-handahålla lokaler åt domkapitlen, men i undantagsfall har dock staten trätt hjälpende emellan. Sålunda bestridas hyreskostnaderna för lokaler åt domkapitlen i Luleå och Visby av statsmedel. Vidare har riksdagen dels för anordnande av arkivlokal i domkapitelshuset i Västerås samt till nämnda byggnads iståndsättande anvisat 15,000 kronor, dels ock för möjliggörandet av uppförande av domkapitelshus i Skara medgivit avskrivning med 27,000 kronor å en domkyrkans i Skara skuld till riksgäldskontoret.

Vad angår domkyrkorna själva hava till underhåll och restaurering av dylika vid ett flertal tillfällen anvisats statsmedel, i en del fall till betydande belopp, eller ock hava för ändamålet beviljats lån. Sålunda

anvisades av 1850—1851 års riksdag för utvidgning och reparation av Växjö domkyrka 20,000 rdr såsom lån.

Genom utredningen i ärendet lärer få anses ådagalagt att, även om den skuld, vari Växjö domkyrka häftar, är något mindre än vad som först uppgivits, det torde vara omöjligt för domkyrkan att med sina nuvarande inkomster förränta och amortera sin skuld. Därest en reglering av de ekonomiska förhållandena mellan Växjö domkyrka och Kalmar förutvarande domkyrka kommer till stånd ävensom genom domkyrkan i Växjö tillkommande försäljningsmedel för lägenheten Lekamensgärdet skulle visserligen domkyrkans ställning komma att något förbättras. För närvarande synes emellertid nödigt bispringa domkyrkan genom lämnande av ett räntefritt lån. Mot det ifrågasatta lånebeloppets storlek har jag intet att erinra.

Beträffande tid och villkor för lånets återbetalande torde det, i enlighet med vad kammarkollegiet och statskontoret föreslagit, böra ankomma på Kungl. Maj:t att härom meddela beslut, sedan avgörande träffats i fråga om reglering av de ekonomiska förhållandena mellan Växjö domkyrka och Kalmar kyrka. Med denna regleringsfråga, som torde behöva underställas såväl riksdag som kyrkomöte, synes emellertid lånets utlämnande icke böra sammankopplas. Det betryckta läge, vari Växjö domkyrka befinner sig, gör det nämligen i hög grad önskvärt att lånefrågan blir ordnad inom den närmaste tiden.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bland utgifter för kapitalökning under rubriken låneunderstöd bevilja ett anslag av 20,000 kronor för utlämnande av ett räntefritt lån till Växjö domkyrka.

3:o.

[3.]

*Akademiska
sjukhuset
i Uppsala.*

År 1914 förelade Kungl. Maj:t riksdagen ett förslag till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala, till vilket, som bekant, den kliniska medicinska undervisningen vid Uppsala universitet är förlagd. Sjukhuset tillhör universitetet, men Uppsala läns landsting är starkt intresserat i dess upprätthållande, ity att landstinget genom ett mellan universitetet och landstinget upprättat kontrakt är berättigat att belägga ett stort antal sjuksängar därstädes. Landstinget har förut genom räntefria lån bidragit till sjukhusets utvidgande; till den ovan

nämnda ny- och ombyggnaden skulle landstinget ävenledes på sådant sätt medverka. Vidare skulle medel till en viss del av byggnadsföretaget tillskjutas ur en vid universitetet befintlig fond, den Regnellska donationsfonden.

Av olika anledningar har byggnadsföretagets påbörjande förhalats; först under år 1919 har det påbörjats och är nu i full gång. Kontrakt angående entreprenaden har upprättats, enligt vilket de nya byggnaderna skola vara fullt färdiga till slutbesiktning den 1 januari 1924; omändringen av den gamla sjukhusbyggnaden skall vara färdig till slutbesiktning senast den 1 april 1925.

Under de gångna åren hava kostnadsberäkningarna gång efter annan skjutit i höjden. De kostnadsförslag, som år 1914 förelades riksdagen, slutade å 1,868,000 kronor; den summa, som enligt de av byggnadsstyrelsen senast — i slutet av år 1919 — uppgjorda beräkningarna skulle erfordras, uppgick till omkring 9,600,000 kronor.

Av den ursprungliga kostnaden skulle staten betala 993,000 kronor, genom lån från landstinget skulle erhållas 775,000 kronor och den Regnellska fonden skulle tillsläppa 100,000 kronor.

I sammanhang med stegringen av kostnadsberäkningarna hava statens och landstingets tillskott måst ökas. På sätt närmare inhämtas av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 19 mars 1920, vilket i utdrag bilagts Kungl. Maj:ts till 1920 års riksdag avlåtna proposition (nr 388) angående anslag till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala, har det beräknats, att den senast antagna kostnadssumman, 9,600,000 kronor, skulle fyllas på följande sätt:

Statsanslag	kronor 6,500,000
Landstingets bidrag.....	» 3,000,000
Regnellska fondens bidrag	» 100,000

Summa kronor 9,600,000

Av det sålunda beräknade statsanslaget, 6,500,000 kronor, har riksdagen anvisat följande belopp:

På extra stat för år 1915	kronor 150,000
» » » » » 1916	» 125,000
» » » » » 1917	» 200,000
» » » » » 1918	» 250,000
» » » » » 1920	» 350,000
» tilläggsstat » » 1920	» 2,525,000
» extra stat » » 1921	» 2,000,000

Summa kronor 5,600,000

Ytterligare skulle således från statens sida krävas ett anslag av 900,000 kronor. I skrivelse den 27 september 1921 till kanslersämbetet för rikets universitet gjorde sjukhusbyggnadskommitterade framställning om utverkande hos riksdagen av anslag till sistnämnda belopp, och hemställde kanslersämbetet i skrivelse den 14 oktober 1921 om proposition i ämnet till 1922 års riksdag. Enär, efter vad jag då närmare inhämtade, sagda belopp ej skulle erfordras för förra halvåret 1923, föranledde kommitterades hemställan icke någon framställning till riksdagen.

I mitt anförande till ovan omförmälda statsrådsprotokoll den 19 mars 1920 påvisade jag, hurusom staten av särskild orsak komme att nödgas för byggnadsföretagets fullbordande förskjuta erforderliga medel. För att förstå hur härmed förhåller sig, är det nödvändigt att erinra om vad landstingets beslut om bidrag till sjukhusbygget i huvudsak innebär och om vissa av mig till ovan omnämnda statsrådsprotokoll angivna förutsättningar vid framställandet av förslag om äskande av omförmälda, sedermera av riksdagen anvisade anslag å tilläggsstat för år 1920 och å extra stat för år 1921.

Landstinget har beslutit att för de avsedda ny- och ombyggnadsarbetena vid akademiska sjukhuset bevilja ett sammanlagt belopp av 1,400,004 kronor, att såsom räntefritt lån utbetalas i mån av behov med en tredjedel under första byggnadsåret, en tredjedel under andra året och återstoden sedan byggnaderna fullbordats. Landstinget har emellertid tillika utfäst sig att, därest anslagsbrist uppstode, bidraga till täckande av denna brist efter samma grunder, som gällde för det beviljade bidragets utgående till omförmälda byggnadsföretag, dock att landstingets andel i eventuell brist i byggnadsanslaget begränsades till ett belopp, som tillhopa med av landstinget beviljat anslag ej överstegre 3,000,000 kronor.

Det är att märka, hurusom, redan som förhållandena tedde sig, då landstinget på detta sätt fixerade sin delaktighet i utgifterna för byggnadsföretaget, landstingets andel i kostnaderna, enligt angivna grunder, icke kunde förväntas understiga 3,000,000 kronor — kostnadsberäkningarna stegrades sedermera ytterligare. Jag kunde för den skull i mitt anförande till statsrådsprotokollet utgå från det vissa antagandet, att landstingets bidrag skulle uppgå till 3,000,000 kronor. Jag trodde det emellertid kunna förväntas, att landstinget skulle befinnas villigt att under år 1920 betala ej en tredjedel av ovannämnda summa av 1,400,004 kronor, utan en tredjedel av 3,000,000 kronor, eller 1,000,000 kronor och under år 1921 den andra tredjedelen, 1,000,000 kronor. Efter

detta antagande beräknades ock de behövliga statsanslagen på tilläggsstat för år 1920 och på extra stat för år 1921. Den sista tredjedelen av landstingets 3,000,000 kronor kunde landstinget ej antagas betala tidigare än dess utfästelse innebure, d. v. s. sedan byggnadsarbetet fullbordats, och det var av denna orsak jag påvisade behövligheten av att statsmedel, utöver de beviljade statsanslagen, i sinom tid förskotterades.

Vid anmälan av riksdagens beslut om anslag å tilläggsstat för år 1920 och å extra stat för år 1921 anbefallde Kungl. Maj:t enligt beslut den 21 maj 1920 länsstyrelsen i Uppsala att underställa det år 1920 församlade lagtima landstinget frågan om utbetalande redan under vartdera av åren 1920 och 1921 av 1,000,000 kronor såsom bidrag från landstinget till täckande av kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag. Med anledning härav överlämnade länsstyrelsen med skrivelse den 16 november 1920 utdrag av landstingets den 20—24 september 1920 hållna protokoll, varav inhämtades, att landstinget beslutit att såsom bidrag till nybyggnaderna vid akademiska sjukhuset före utgången av år 1920 utbetala 500,000 kronor, att under förra halvåret 1921 ytterligare för ändamålet utbetala 500,000 kronor, samt att överlämna åt 1921 års landsting att efter då rådande förhållanden avgöra, huruvida det belopp av 1,000,000 kronor, som återstode av det för åren 1920 och 1921 begärda anslaget, då lämpligen kunde utbetalas. Landstingets ifrågavarande beslut omförväldes under bilagan åttonde huvudtiteln av 1921 års statsverksproposition för riksdagen.

På förekommen anledning har landstingets förvaltningsutskott skrivelse den 26 oktober 1921 meddelat, att utskottet, som i enlighet med 1920 års landstings beslut låtit under år 1921 till universitetet utbetala en tredjedel av landstingets kostnader med 1,000,000 kronor, komme att senast den 19 april 1922, då enligt verkställd utredning andra byggnadsåret utlöpte, utbetala återstoden av den på första och andra byggnadsåren belöpande del av landstingets bidrag med ytterligare 1,000,000 kronor. Sedan denna utbetalning ägt rum skulle alltså av landstingets bidrag till ifrågavarande byggnadsföretag återstå att gälda endast det belopp av 1,000,000 kronor, som landstinget har att utbetala först sedan byggnadsföretaget är avslutat.

I skrivelse den 21 oktober 1922 har nu det större akademiska konsistoriet framlagt en redogörelse för byggnadsföretagets ekonomiska ställning. Denna redogörelse är av följande innehåll:

För akademiska sjukhusets ny- och ombyggnad har riksdagen anvisat tillhopa 5,600,000 kronor. Härav hava hittills inalles 2,375,000 kronor utanordnats och av byggnadskommitterade lyftats, vadan 3,225,000 kronor statsmedel ännu före-

finnas disponibla för byggnadsföretaget. Vidare finnes odisponerat ett belopp av omkring 900,000 kronor utav Uppsala län landstings hittills lämnade bidrag å 2,000,000 kronor. Inalles återstå alltså av anvisade medel 4,125,000 kronor.

Återstående kostnad för byggnadsföretaget har av arkitekten Stenhammar beräknats till 4,721,605 kronor. Därav belöpa för tiden till 1923 års utgång 2,825,905 kronor och för tiden därefter 1,895,700 kronor. Enligt vad av ovanstående framgår skulle av statsmedel och utanordnade men ännu ej disponerade medel från landstingets bidrag ett belopp av tillhoppa 1,299,095 kronor återstå vid 1924 års början. Detta belopp kan ej förväntas förslå till betäckande av de utgifter för byggnadsföretaget, som skola bestridas intill dess sista tredjedelen av landstingets bidrag bliver disponibelt. Densamma skall nämligen icke utbetalas förrän samtliga byggnader äro färdiga, besiktigade och godkända, vilket icke kan beräknas bliva fallet förrän tidigast vid mitten av år 1925. Ett förskott av statsmedel bliver därför erforderligt; och hemställer större akademiska konsistoriet förty, på förslag av kommitterade för akademiska sjukhusets ny- och ombyggnad, att Kungl. Maj:t täcktes bevilja ett dylikt förskott till belopp av 600,000 kronor, motsvarande i runt tal skillnaden mellan ovannämnda belopp 1,895,700 kronor och vid 1924 års ingång återstående 1,299,095 kronor.

Däremot och med hänsyn till att intill början av oktober 1922 bestridda utgifter för byggnadsföretaget uppgå till 3,640,880 kronor 54 öre samt att återstående kostnaden enligt Stenhammars ovannämnda beräkning uppgår till 4,721,605 kronor, vadan hela byggnadskostnaden skulle stiga till 8,362,485 kronor 54 öre, torde, försåvitt nu gjorda beräkningar visa sig tillförlitliga, redan beviljade anslag komma att visa sig tillräckliga och sålunda de 900,000 kronor, som enligt Kungl. Maj:ts brev den 21 maj 1920 framdeles skulle begäras av riksdagen, icke bliva erforderliga. För byggnadsföretaget finnes nämligen att tillgå:

redan anvisade statsmedel	kronor 5,600,000
landstingets bidrag	» 3,000,000
anslag från Regnells donationsfond	» 100,000
räntemedel cirka	» 100,000
Summa kronor 8,800,000	

I anslutning härtill hemställer konsistoriet om utverkande av ett förskott å 600,000 kronor till ifrågavarande byggnadsföretag; och har kanslern i skrivelse den 27 oktober 1922 förordat bifall till framställningen.

Departements-
chefen.

Såsom framgår av konsistoriets skrivelse, skulle något ytterligare direkt anslag icke behöva för ändamålet äskas hos riksdagen. Där-
emot skulle, såsom förut för riksdagen tillkännagivits, bliva erforderligt att förskjuta medel för byggnadsföretagets fullbordande, vilka medel sedermera skulle täckas medelst den sista tredjedelen av landstingets bidrag. Jag har icke funnit anledning till erinran mot vad i detta hänseende föreslagits. Beloppet, 600,000 kronor, synes mig böra uppföras såsom reservationsanslag under rubriken låneunderstöd bland utgifter

för kapitalökning. Medel för ändamålet lär böra beredas genom tillfällig upplåning. Det torde ankomma på chefen för finansdepartementet att senare i dag härom framställa förslag. Det försträckta beloppet bör, omedelbart sedan sista tredjedelen av landstingets bidrag blivit disponibel, återleveras till statsverket.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att bland utgifter för kapitalökning under rubriken låneunderstöd för budgetåret 1923—1924 anvisa till fullbordande av akademiska sjukhusets i Uppsala ny- och ombyggnad ett *extra* reservationsanslag av 600,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen under punkterna 1:o)—3:o) sålunda hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar tillika, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för nämnda budgetår.

Ur protokollet:

G. Ödman-Florén.

Bil. 3.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 januari 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Linders anmäler de
ärenden rörande utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1923—1924,
som angå jordbruksdepartementet, och yttrar därvid följande:

Statens affärsverksamhet.

Såsom chefen för finansdepartementet tidigare i dag vid behand-
lingen av inkomsterna omförmält, är det avsett att förelägga innevarande
års riksdag förslag angående beredande av rörelsekapital för statens
domänverk. Då emellertid berörda förslag ännu icke föreligger i det
skick, att det kan redan i statsverkspropositionen framläggas för riks-
dagen, torde särskild proposition därom få senare avlåtas. I avvaktan
härpå torde för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning,
att täckas av andra statsinkomster än lånemedel, böra beräknas ett an-
slag till rörelsekapital för statens domänverk å 10,000,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1923—1924 bland
utgifter för kapitalökning, att täckas av andra stats-
inkomster än lånemedel, under rubrik »Statens affärs-
verksamhet» till rörelsekapital för statens domänverk
beräkna ett anslag av kronor 10,000,000.

[1.]
Statens
domäner.

Statens utlåningsfonder.

[2.]
Odlingslåne-
fonden.

Vid 1883 års riksdag beslöts bildandet av en fond med ändamål att genom lån understödja odling av sankar marker. Denna fond, benämnd odlingslånefonden, har varit tillgänglig sedan 1884. Enligt av riksdagen lämnade medgivanden har till och med 1918 ett belopp av 1,000,000 kronor årligen fått såsom lån disponeras från fonden. Vid lagtima riksdagen 1919 medgavs, att från och med samma år tillsvidare lån från fonden finge av Kungl. Maj:t beviljas till ett belopp av högst 1,500,000 kronor årligen. Vid 1920 års riksdag höjdes detta belopp från och med 1921 till 2,000,000 kronor. Till 1921 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag, att utlåningsbeloppet skulle från och med 1922 höjas till 2,500,000 kronor. Riksdagen beslöt, att den sålunda föreslagna höjningen skulle träda i tillämpning redan från och med 1921.

Villkoren för erhållande av lån från odlingslånefonden återfinnas i kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 278) med däri genom kungörelsen den 9 juni 1922 (nr 289) gjord ändring.

Under de senaste åren har riksdagen årligen såsom anslag till kapitalökning anvisat vad som utöver till fonden inflytande kapitalinbetalningar ansetts vara erforderligt för mötande av det beräknade utlåningsbehovet. För 1922 har sålunda anvisats ett anslag av 1,000,000 kronor samt för första halvåret 1923 500,000 kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1922 har lantbruksstyrelsen gjort framställning om ytterligare ökning av det belopp, som borde årligen kunna få utlånas från denna fond, och har styrelsen därvid anfört i huvudsak följande.

Av odlingslånefondens för 1922 tillgängliga lånebelopp, 2,500,000 kronor, hade enligt till lantbruksstyrelsen lämnade meddelanden odlingslån under året hittills beviljats till 155 företag med ett sammanlagt belopp av 1,501,760 kronor. Lantbruksstyrelsen hade därjämte hos Kungl. Maj:t tillstyrkt beviljande av lån till 1 företag med ytterligare 2,620 kronor. Dessutom funnes för närvarande hos lantbruksstyrelsen inneliggande 230 ansökningar om odlingslån, vilka i olika avseenden vore beroende av utredning och komplettering. De lånebelopp, som till dessa 230 företag komme att tillstyrkas, kunde därför icke nu bestämt avgivas. Approximativt kunde dock lånebeloppen till företagen uppskattas till 3,000,000 kronor. Under återstående delen av 1922 kunde med ledning av erfarenheten från de närmast föregående åren ytterligare ansökningar förväntas inkomma, representerande ett sammanlagt lånebelopp av omkring 800,000 kronor. För 1922 skulle alltså ansökningarna om odlingslån komma att omfatta ett belopp av $1,501,760 + 2,620 + 3,000,000 + 800,000 = 5,304,380$ kronor eller i runt tal 5,300,000 kronor. Behovet av lånemedel skulle sålunda komma att med 2,800,000 kronor överstiga det för året tillgängliga lånebeloppet.

[2.]

Kraven på odlingslån hade under de senare åren varit i starkt stigande. Såvitt nu kunde bedömas torde annan minskning härutinnan icke vara att förvänta än som betingades av en eventuell nedgång i gällande arbetspriser.

Oaktat lantbruksstyrelsen med fästat avseende därvid, att största möjliga sparsamhet med statens medel måste iakttagas, sökt beräkna utgifterna från ifrågasvarande fond till möjligast lägsta belopp, ansåge styrelsen sig dock — med ledning av erfarenheten från de senaste åren och under förutsättning att de i förberörda kungörelser stadgade villkor för lån från odlingslånefonden fortfarande skulle gälla och tillämpas på sätt nu skedde — för tillgodoseende av årligen inkommande ansökningar om lån från omförmälda fond, ej kunna beräkna det erforderliga lånebeloppet lägre än till 3,000,000 kronor. Detta belopp torde dock tillsvidare böra ökas med 500,000 kronor för utjämnande efter hand av omförmälda för 1922 beräknade brist å 2,800,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* medgiva, att till understödjande av sådana vattenavlednings- och avdikningsföretag, vilka avsåge odling av sankar trakter eller förbättring på annat sätt än genom täckdikning av förut odlad åker eller äng eller vinnande av ny äng, från och med 1923 tillsvidare lån från odlingslånefonden måtte av Kungl. Maj:t beviljas till sammanlagt högst 3,500,000 kronor årligen, *dels ock* anvisa erforderligt anslag till den härav betingade ökningen av fondens kapital.

Statskontoret har i avgivet yttrande den 9 oktober 1922 anfört bland annat följande.

Motsvarighet mellan de under året för utlämnande av lån tillgängliga medel och det för året medgivna totala lånebeloppet torde icke vara erforderligt. Från och med 1921 vore det årliga utlåningsbeloppet fastställt till 2,500,000 kronor. Att såsom lantbruksstyrelsen föreslagit höja ifrågasvarande belopp ansåge sig statskontoret, med hänsyn till nödvändigheten att för närvarande i görligaste mån begränsa statens upplåning, icke kunna tillstyrka. Vid ingången av budgetåret 1 juli 1923 — 30 juni 1924 kunde någon kassabehållning å fonden icke påräknas, men däremot torde amorteringar under budgetåret inflyta till belopp av omkring 500,000 kronor. Då behovet av utlåningsbara medel under berörda tid enligt statskontorets mening kunde uppskattas till 2,500,000 kronor skulle alltså ett anslag å 2,000,000 kronor bliva erforderligt.

Då högsta årliga utlåningsbeloppet från odlingslånefonden under senare åren undergått upprepade ökningar och senast av 1921 års riksdag höjts till 2,500,000 kronor, finner jag mig för närvarande i likhet med statskontoret icke kunna tillstyrka någon ytterligare höjning av detta belopp.

På grund härav och i anslutning till vad av statskontoret anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för odlingslånefonden
anvisa för budgetåret 1923—1924 ett *reservationsanslag*
av kronor 2,000,000.

Departements-
chefen.

[3.]
Egnahems-
lånefonden.

Under återopande av vad jag förut i dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under rikstatsens nionde huvudtitel under punkten 117 anført angående inom departementet uppgjort förslag till ändring i avseende å statsens verksamhet för egnahemsbildning, vilket förslag, bland annat, jämväl avser ökad utlåning från egnahemslånefonden, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående statsens verksamhet för egnahemsbildning, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, såsom kapitalökning för egnahemslånefonden beräkna för budgetåret 1923—1924 ett belopp av kronor 25,000,000.

[4.]
Fiskerilåne-
fonden.

Under återopande av vad jag förut i dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under rikstatsens nionde huvudtitel under punkten 121 anført angående lån från fiskerilånefonden, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, därest för något år från fiskerilånefonden ej behöver för därmed nu avsedda ändamål utlämnas lån till det belopp, som enligt riksdagens medgivande årligen må utlånas, Kungl. Maj:t må av återstoden utlämna lån om tillhopa 100,000 kronor till understödjande av sådana företag för tillgodogörande och förädling av fiskets produkter, som enligt de för lån från fonden nu gällande bestämmelser ej kunna komma i åtnjutande därav.

[5.]
Kraftled-
ningslåne-
fonden.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning (prop. nr 387) har 1918 års lagtima riksdag beslutat, att en särskild fond skulle inrättas, benämnd kraftledningslånefonden, från vilken lån finge årligen av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt beviljas för anläggande på landsbygden av distributionsnät för elektrisk energi.

Kungörelser angående villkoren för lån från fonden hava utfärdats den 13 september 1918 (nr 718) och den 27 juni 1919 (nr 480).

Jämlikt beslut vid 1921 års riksdag må från och med 1921 lån ur fonden årligen beviljas till belopp av 2,500,000 kronor.

Kapitalökningsanslagen till fonden ävensom omfattningen av lånerörelsen framgår av följande tablå.

A n s l a g		Sökta lån		Beviljade lån		Lyftade lån	Inne- stående lån 10/9 1922	Amorte- ringar ¹
År	Belopp kronor	Antal	Belopp kronor	Antal	Belopp kronor	kronor	kronor	kronor
1918.....	1,000,000	74	5,500,000	26	1,000,000	1,000,000	—	—
1919.....	2,500,000	101	12,000,000	59	2,500,000	2,410,000	90,000	—
1920.....	2,500,000	69	6,800,000	49	2,500,000	2,336,000	164,000	—
1921.....	2,500,000	82	12,500,000	44	2,500,000	983,695	1,516,305	26,000
1922.....	2,500,000	67	8,700,000	—	2,500,000 ²	—	—	40,000 ²
	11,000,000	393	45,500,000	178	11,000,000	6,729,695	1,770,305	66,000
1923.....								137,000 ³
1/1—30/6 1924...								153,000 ³
								356,000

¹ Runda summor.

² Därav 8,000 kronor beräknade inflyta efter den 19 september 1922.

³ Beräknade summor.

I gemensam skrivelse den 26 september 1922 hava kommerskollegium och lantbruksstyrelsen under återopande av nyssnämnda tablå anfört följande.

Såsom av tablån framginge, hade under åren 1919—1921 beviljade lån till ett sammanlagt belopp av 1,770,305 kronor ännu icke blivit lyftade. Orsaken härtill vore i flertalet fall dröjsmål från låntagarens sida med avlämnande av sådan säkerhet, som statskontoret ansett sig kunna godkänna. Uti tre fall hade låntagarna förklarat sig avstå från dem beviljade lån och hade härigenom ett sammanlagt belopp av 65,000 kronor besparats.

Av tablån framginge vidare, att under 1921 amorteringar inbetalts med i runt tal 26,000 kronor samt under 1922 omkring 32,000 kronor; härtill komme ytterligare 8,000 kronor vilka beräknades inflyta under återstoden av 1922. Vid slutet av samma år skulle fonden alltså hava ökats med dels förstnämnda belopp, 65,000 kronor, och dels 66,000 kronor amorteringsmedel, sammanlagt 131,000 kronor.

Senaste utdelningen från fonden hade verkställts den 28 mars 1922 och hade denna utdelning avsett 1921 års anslag.

Vidkommande lånerörelsen under 1922 finge anföras, att i likhet med de föregående åren lånebehovet visat sig vara betydligt större än som med för utdelning tillgängliga medel kunde fyllas. De inkomna ansökningarna uppginge nämligen till 67, avseende lån till 8,730,169 kronor 30 öre eller omkring tre och en halv gånger mera än det för året anvisade kapitalbeloppet.

Då samtliga ansökningar icke slutbehandlats, beroende på att tiden för ansökningarnas inlämnande utgått först med juni månad, hade utdelning ännu icke vid skrivelsens avlätande kunnat verkställas, men ansåge sig ämbetsverken, som avsåge att inom närmaste tiden företaga utdelningen, likväl med säkerhet kunna förutsätta, att hela det för 1922 beviljade anslaget komme att tagas i anspråk för ändamålet.

[5.]

Vad anginge lånebehovet under den närmaste framtiden så torde någon minskning i dess omfattning sannolikt icke komma att inträda. Erfarenheten under de fem år lånerörelsen pågått hade tillräckligt ådagalagt huru stora anspråk, som ställdes på fonden. En jämförelse mellan å ena sidan fondens nuvarande kapitaltillgång och å andra sidan sammanlagda beloppet sökta lån under tiden 1918—1922 gäve vid handen, att lånebehovet icke kunnat fyllas ens till en fjärdedel. Givetvis hade flertalet av de lånesökande, som måst tillbakavisas, numera fått sitt lånebehov åtminstone delvis och tillfälligtvis fyllt antingen från andra statliga fonder — pensionsförsäkringsfonden och olycksfallsförsäkringsfonden — eller å den enskilda lånemarknaden. Dock torde åtskilliga redan förefintliga företag, i synnerhet de, som i avvaktan å räntesänkning på sin tid tillgodosett sitt lånebehov genom upplåning å kort tid i sparbanker och dylikt, nu komma att söka lån från fonden. För många av dessa företag torde behovet av långa amorteringslån mot låg ränta vara synnerligen trängande för att nödig stabilisering av ekonomin skulle kunna vinnas.

Vad härefter anginge lånebehovet för de helt nya företagen finge framhållas, att för närvarande endast omkring 40 procent av landets hela odlade areal vore till större eller mindre del elektrifierad, varför betydande tillskott av elektrifieringsföretag fortfarande vore behöfligt och antagligt. I samma mån som konjunkturförbättringen fortskrede, torde företagsamheten å ifrågavarande område tillväxa. Redan nu kunde ämbetsverken konstatera, att åtskilliga sammanslutningar för distribuering av elektrisk energi, vilka hittills på grund av dyrtiden avhållit sig från påbörjande av de planerade anläggningarna, förfrågat sig om möjligheterna att erhålla lån från kraftledningslånefonden. Framhållas finge därjämte, att den begränsade möjligheten att erhålla lån ur fonden ofta visat sig vara en tillbaka-hållande faktor.

Av det anförda torde klart framstå nödvändigheten av att kraftledningslånefonden, såvida det med densamma avsedda ändamålet skulle kunna fullföljas, under närmaste framtiden erhöles så stort kapitaltillskott, som med hänsyn till det statsfinansiella läget kunde anses tillrådligt. För tiden 1 januari 1923—30 juni 1924, den utlåningsperiod varom här vore fråga, syntes ett lånekapital å 2,500,000 kronor visserligen icke vara tillräckligt för tillgodoseende av lånebehovet. Då ämbetsverken likväl inskränkte sitt anslagsäskande för budgetåret 1923—1924 till nämnda summa, vore det uteslutande budgetära skäl, som föranlett därtill.

Vid beslutet om ifrågavarande fonds inrättande godkände riksdagen vissa av Kungl. Maj:t föreslagna huvudgrunder att gälla för lånerörelsen. Kungl. Maj:t skulle äga meddela de närmare bestämmelser, som därutöver kunde erfordras. Bland dessa huvudgrunder, vilka intagits i förutnämnda kungörelser, ingår, att lån skall löpa med fem procent ränta samt, sedan det innehafts två år från första lyftningsdagen, återbetalas under vart och ett av därpå följande högst aderton år med lika kapitalbelopp om året.

Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen hava i fråga om denna bestämmelse anført i sin förenämnda skrivelse.

Då räntan å ifrågavarande lån utgjorde fem procent, ålæge det låntagare, under förutsättning att amorteringstiden fastställts till aderton år, att vid tiden för

fullgörandet av första återbetalningen, d. v. s. vid tredje låneårets slut, återbetala cirka 10.5 procent av lånebeloppet, varav kapital 5.5 procent och ränta 5 procent. Annuiteten sjönke därefter, så att den vid tjugonde årets slut utgjorde endast cirka 5.8 procent av det ursprungliga lånbeloppet.

Vid företag, till vilka lån från kraftledningslånefonden i regel kunde ifrågakomma, vore inkomsterna under de första verksamhetsåren i allmänhet relativt små, alldenstund de utförda anläggningarna oftast ej bleve fullt utnyttjade från början, varför det förhållande, att annuiteterna vore störst under lånetidens första år, innebure en betydande olägenhet för låntagarna. Denna olägenhet kunde merendels icke heller uppvägas av den låntagare tillförsäkrade förmånen av amorteringsfrihet under de två första låneåren, ty just under denna tid förekomme väsentliga utgifter för företaget, varigenom mera avsevärda besparingar under respittiden icke kunde påräknas.

Då företagens ekonomiska bärighet sålunda vore minst vid lånetidens början, skulle rent av kunna ifrågasättas, att annuiteterna, i motsats till vad nu vore fallet, i stället borde sättas lägst för första amorteringsåret och därefter så småningom höjas. Som det emellertid, särskilt med hänsyn till arten av ifrågavarande anläggningar, vore av vikt, att största möjliga avbetalningar företoges under kortast möjliga tid, torde företagens lugna utveckling lämpligast säkerställas därigenom, att annuiteterna fastställdes till lika belopp för hela lånetiden, något som för låntagarna även torde medföra praktiska fördelar. I det förut refererade fallet skulle annuiteten utgöra omkring 8.6 procent. Ämbetsverken tilläte sig erinra därom, att dylika annuiteter tillämpades bland annat i fråga om lån från pensionsförsäkringsfonden och olycksfallsförsäkringsfonden, från vilka fonder lån till kraftledningsföretag också plägade lämnas, ävensom beträffande lån från allmänna järnväglånefonden, odlingslånefonden samt lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

Enligt vad kommerskollegium inhämtat från statskontoret, torde en eventuell ändring av amorteringsvillkoren i föreslagen riktning icke komma att medföra tekniska svårigheter, därest, såsom ämbetsverken och förutsatte, de nya bestämmelserna tillämpades endast i fråga om lån, som beviljades efter den 1 juli 1923.

Då amorteringstiden, såsom nämnts, vore *högst* 18 år, syntes det ej lämpligt att författningsvis fastställa den procentuella storleken av annuiteten, utan vore det tillräckligt föreskriva, att från och med tredje året efter lyftningsdagen skulle under vart och ett av det i de förevarande fallet bestämda amorteringsåren återbetalning av lånet ske genom erläggande av lika annuiteter, av vilka fem procent å det oguldna kapitalbeloppet skulle räknas såsom ränta och resten såsom kapitalavbetalning.

Statskontoret har i utlåtande den 19 oktober 1922 anfört.

Otvivelaktigt kunde det för en hel del låntagare — mindre distributionsföreningar med flere — möta svårighet att vid igångsättandet av ett företag, och innan ännu tillräckligt antal delägare hunnit ansluta sig till detsamma, erlägga annuiteterna å ett erhållet statslån, vilka ju vid lånetidens början vore störst för att sedermera så småningom sjunka. En jämnare fördelning av annuitetslikviderna under hela lånetiden kunde därför antagas komma att befordra ett företags lugna utveckling.

Då det sålunda syntes vara av vikt, att återbetalningarna av lånen ordnades på ett för låntagarna mindre betungande sätt och då den omständigheten, att det

- [5.] härigenom komme att dröja något längre, innan från kraftledningslånefonden utlämnade kapitalbelopp till fonden återfördes samt alltså möjligheten att bevilja nya lån härigenom i någon mån minskades, icke borde kunna anses vara av någon större betydelse, ansåge sig statskontoret icke böra framställa någon erinran mot det framlagda förslaget. Statskontoret ville emellertid icke underlåta framhålla, att den föreslagna förändringen av amorteringsvillkoren givetvis måste för statskontoret förorsaka ökat arbete med handhavandet av kraftledningslånen.

I detta sammanhang anser jag mig böra erinra om att, sedan statsverkspropositionen till 1922 års riksdag avlämnats, framställningar inkommit om åtgärder för ökad utlåning från fonden för 1922. I häröver avgivet utlåtande den 28 februari 1922 tillstyrkte kommerskollegium proposition till riksdagen om dels medgivande att under 1922 öka utlåningen till 5,000,000 kronor dels ock anvisande härför av ett kapitalökningsanslag å 2,500,000 kronor. Framställningarna föranledde ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Frågan underställdes även riksdagen genom en i andra kammaren väckt motion (nr 98). Motionen föranledde emellertid ej till någon riksdagens åtgärd.

Departements-
chefen.

Då tiden, före vilken ansökningar om lån från ifrågavarande fond skola ingivas, är satt till den 1 juni, bör det kapitalökningsanslag, som för utlåning under visst kalenderår erfordras, anvisas för det budgetår, som omfattar senare hälften av kalenderåret. För budgetåret 1923—1924 skall således anvisas vad som erfordras för utlåning under *kalenderåret 1923*.

Då jag icke anser mig kunna tillstyrka högre utlåning än jämlikt riksdagens 1921 givna medgivande gäller, bör alltså nu tillses, att för utdelning under tidigast juli månad 1923 finnes tillgängligt 2,500,000 kronor. Från statskontoret har jag inhämtat, att till samma tid kan väntas inflyta amorteringar å 160,000 kronor. Kapitalökningsanslaget för budgetåret 1923—1924 torde alltså böra beräknas till 2,500,000—160,000 = 2,340,000 kronor.

Förslaget till ändring av grunderna för utlåningen kan jag icke tillstyrka. Såsom jag redan angivit, äro ifrågavarande lån amorteringsfria under två år. Det kan beräknas, att anläggningarna härunder bliva fullt utbyggda. Vid sådant förhållande kan det enligt mitt förmenande icke vara principiellt riktigt att framskjuta amorteringarna på sätt förslaget innebär.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för kraftledningslånefonden anvisa för budgetåret 1923—1924 ett *reservationsanslag* av kronor 2,340,000.

[5.]

Låneunderstöd.

Vid behandling förut denna dag av frågorna rörande regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anmälde jag i punkten 92 en framställning från svenska mosskulturföreningen om anslag för försöksgård å myrjord i Jämtland. Jag fann framställningen böra föranleda till äskande hos riksdagen av låneunderstöd åt föreningen till belopp av 40,000 kronor. Under återopande av vad jag härom anfört hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[6.]
Låneunderstöd till svenska mosskulturföreningen.

att såsom låneunderstöd till svenska mosskulturföreningen för bestridande av vissa utgifter för byggnader å samt inköp av kreatur till föreningens försöksgård å myrjord vid Gisselås i Jämtlands län anvisa ett *anslag* av kronor 40,000.

Under hänvisning till vad jag tidigare i dag vid behandling av ärendena angående regleringen av utgifterna under nionde huvudtiteln för budgetåret 1923—1924 anfört under punkten 99, får jag nu anmäla en från förvaltaren Knut Liedgren, Bergsholmen, till Kungl. Maj:t inkommen framställning avseende statsmakternas mellankomst för exploaterande av Bergsbyns kalkstensfyndighet i Skellefteå socken av Västerbottens län, vartill sökanden äger brytningsrätt.

[7.]
Låneunderstöd åt företag för framställning av jordbrukskalk.

Vid ansökningen har fogats dels en av assistenten vid riksmuseets mineralogiska avdelning Nils Zenzén på anmodan av chefen för Sveriges geologiska undersökning avgiven rapport angående undersökning av nämnda fyndighet, dels utdrag av en av konstgödselmedels-sakkunnigas till Kungl. Maj:t 1922 ingiven berättelse angående fyndighetens lämplighet för tillgodogörande av Norrlands behov av jordbrukskalk, dels ock av sökanden uppgjorda kostnadsberäkningar för anläggning och drift av ett kalkbruk vid Bergsbyn. Framställningen utmynnar i en begäran om ett anslag av 40,000 kronor eller, därest detta ej kunde beviljas, ett räntefritt lån å samma belopp.

Ur Zenzéns berörda utlåtande inhämtas följande.

[7.]

Fyndigheten i fråga ligger 2.5 kilometer nordost om Bergsholmens järnvägsstation. Några transportsvårigheter föreligga icke. Transporten till stationen skulle ske genom linbana. Den för kalkstensbrytningen och linbanan erforderliga energien kan erhållas från en nordost om Bergsholmen framdragen kraftledning. Jordbetäckningen över kalkstenslagret är tämligen obetydlig, omkring 2 à 3 meter. Genom undersökning av statens lantbruksingenjör H. Wikström har ådagalagts möjligheten av områdets fullständiga utdikning utan alltför stora kostnader. Kalkstenen intygas vara fullt lämplig till bränning, samt i orten ansedd såsom god jordbrukskalk. Den kalkstensareal, som man på grundval av det hittills förefintliga iakttagelsematerialet kan draga en säker slutsats om, uppgår till 11,450 kvadratmeter, vilket med antagande av en egentlig vikt hos kalkstenen av 2.6 och under förutsättning att kalkstenen uttages till 20 meters djup motsvarar i runt tal 600,000 ton kalksten i fast klyft eller med avdrag för skrot och avfall 450,000 ton. Detta förklaras utgöra ett minimivärde, men uttalas såsom möjligt, till och med rätt sannolikt, att den intill nämnda djup förefintliga kalkstensmängden uppginge till 1,000,000 ton eller mer, ehuru det vore omöjligt att för närvarande draga någon fullt säker slutsats härom.

I ovanberörda utdrag av konstgödselmedelssakkunnigas berättelse uttala de sakkunniga, att — fränsett de jämtländska kalkförekomsterna, som dock vore beroende av järnvägsfrakter och varifrån avstånden till övre Norrland vore betydande — det ej finnes någon större kalkfyndighet inom övre Norrland, som hade ett utfraktsläge jämförligt med Bergsbyns kalkbrott, vilket låge endast ett par kilometer från järnväg och hamn. Så vitt känt vore, innehölle denna kalksten omkring 80 procent kalk eller vore ungefär jämnställd med silurkalken från Västergötland och således för jordbruksändamål fullgod.

Kostnaderna för anläggning av ett kalkbruk vid Bergsholmen, beräknad för en årlig produktion av omkring 1,000 ton kalkmjöl och omkring 3,000 ton bränd jordbrukskalk hava av Liedgren enligt närmare specifikation beräknats till 204,000 kronor. Kostnaderna för brytning av kalksten från Bergsbyns kalkstenstäkt samt krossning och malning av stenen till kalkmjöl har, per ton kalkmjöl och med en årsproduktion av omkring 1,000 ton, beräknats till 29 kronor 50 öre. Till jämförelse härmed har anförts, att försäljningspriset för kalk per ton fritt banvagn vid mellansvensk station vore 17 kronor samt frakten till Norrbotten eller Västerbotten 25 kronor utan fraktlindring och 12 kronor 50 öre med fraktlindring. Kalken från Bergsbyn skulle således ställa sig lika billig som kalk från mellansvensk station, för vars transport till Norrland erhöles fraktlindring.

Över framställningen hava infordrade utlåtanden avgivits av konstgödselmedelssakkunniga, lantbruksstyrelsen och statskontoret.

De sakkunniga hava därvid anført.

De beräknade anläggningskostnaderna torde, så vitt de sakkunniga kunde finna, ej anses för knappt tilltagna, och grundade sig för de viktigare posterna på särskilt infordrade offerter. Det kunde framhållas, att den planerade anläggningen i början ej behövde eller borde utföras i full utsträckning, utan kunde först t. ex. endast en ugn uppföras, varefter anläggningen framdeles kunde utökas allt efter som produkterna hunne inarbetas å marknaden och tillräcklig efterfrågan föreläge.

De anförda produktionskalkylerna för såväl kalkkvarn som ugnar syntes likaledes de sakkunniga, såvitt saken utan närmare kännedom om ortsförhållanden etc. kunde bedömas, vara tillfredsställande. Enligt dessa skulle för kalkmjöl vinstmarginalen, efter frånräknad amortering, uppgå till drygt 30 procent av försäljningspriset vid avsättning i orten och för den brända kalken till cirka 16 procent. I senare fallet märktes som största utgiftspost bränslekostnader, varvid stenkol beräknats som bränsle, under det att tugg från närliggande sågverk uppgivits kunna erhållas för ytterst ringa kostnad, och som borde åtminstone i avsevärd utsträckning kunna ersätta annat, dyrare bränsle.

Det borde framhållas att, för den händelse statsmakterna ej funne sig framdeles kunna bevilja statsbidrag för järnvägsfrakter av jordbrukskalk, ett kalkbruk som detta finge en viktig mission att fylla och att dess konkurrenskraft i så fall skulle komma i ett vida gynnsammare läge.

Lantbruksstyrelsen har anfört följande.

Styrelsen ansåge anläggandet av ett kalkbruk å ifrågavarande plats vara av största betydelse för övre Norrlands jordbrukare. Därigenom skulle behovet av statsbidrag till lindring av kostnader för frakt å järnväg av jordbrukskalk, såvitt anginge Norrbottens och Västerbottens län, kunna väsentligt minskas. De i ärendet företedda ekonomiska beräkningarna syntes riktiga och förutsättningarna för en ekonomisk drift således goda. Att under nu rådande svåra ekonomiska förhållanden utan stöd av statsmakterna anskaffa nödigt kapital för igångsättande av ifrågavarande företag vore förenat med stora svårigheter. Under sådana förhållanden ansåge lantbruksstyrelsen det i hög grad önskvärt, att statslån om möjligt beviljades till det av sökanden föreslagna beloppet eller 40,000 kronor.

Statskontoret har anfört bland annat följande.

Av såväl konstgödningssakkunnigas som lantbruksstyrelsens yttranden i nu förevarande ärende syntes väl framgå, att framställning i övre Norrland av kalk för jordbrukets behov ur flera synpunkter vore önskvärd. Några medel för beredande av statsunderstöd — vare sig i form av lån eller bidrag utan återbetalningsskyldighet — för det ändamål, varom i ärendet vore fråga, stode emellertid icke till förfogande. Det kunde även ifrågasättas, huruvida det av sökanden planerade företaget kunde anses vara av så allmän vikt och betydelse, att särskilda medel härför borde äskas av riksdagen, innan den av de sakkunniga väckta frågan om tillhandahållande av lån av allmänna medel för anläggande av kalkkvarnar och kalkugnar blivit föremål för slutlig prövning.

Slutligen har jag att i detta sammanhang anmäla, att i två till chefen för jordbruksdepartementet därefter ingivna skrifter aktiebolaget nordsvenska kalkbruket i Kåge i Kågedalens socken av Västerbottens

- [7.] län förmålt sig vilja fästa uppmärksamheten på de goda kalkstensfyndigheterna i Kåge älvdal inom samma socken och de stora möjligheter, som därstädes finnes för ett framgångsrikt utnyttjande av desamma.

*Departements-
chefen.*

Tidigare i dag har jag förklarat mig icke kunna förorda anslag för fraktlindring vid transport av jordbrukskalk. Därvid har jag även erinrat om det av konstgödselmedelssakkunniga framförda förslaget om tillhandahållande av statslån för upprättande av kalkkvarnar och kalkugnar. Enligt mitt förmenande kan en dylik insats från statens sida bliva av stor betydelse, ifall därigenom Ortsbehovet av kalk kunde fyllas från närbelägna kalkbruk och sålunda de nuvarande långa och kostsamma transporter undvikas. Jag vill därför tillstyrka, att medel för sådant ändamål göras tillgängliga.

Nämnda sakkunniga hava, på sätt jag föregående år omnämnt (se IX H. T. 1922 sid. 153), förklarat sig anse särskild fond för tillhandahållande av statslån icke erforderlig. Enligt deras förmenande syntes lämpligast, att visst belopp, förslagsvis 50,000 kronor årligen, finge av Kungl. Maj:t från anslaget till lindring av kalkfrakter disponeras till låneunderstöd åt anläggningar för framställning av jordbrukskalk. Statskontoret har i utlåtande erinrat häremot, att låneunderstöd icke borde utlämnas från ett i riksstaten för annat ändamål anvisat anslag. Därest låneunderstöd skulle tillhandahållas, borde av riksdagen äskas kapitalökningsanslag till särskild fond för ändamålet.

I överensstämmelse med statskontorets åsikt anser jag, att medel till låneunderstöd bör beredas genom anslag för kapitalökning. Som emellertid kravet å låneunderstöd icke gjort sig gällande i vidare mån än vad jag förut omförmålt samt det tryckta ekonomiska läget uppenbart verkar återhållande på igångsättande av nya företag, synes mig behov ej för närvarande föreligga om inrättande av en särskild fond för ändamålet. Det torde åtminstone för nästkommande budgetår vara tillräckligt om ett belopp ställes till Kungl. Maj:ts förfogande att användas för låneunderstöd till främjande av framställning av jordbrukskalk. Därest en fond framdeles kommer att inrättas, torde beloppet böra överföras till densamma.

I enlighet med de sakkunnigas förslag anser jag ett belopp av 50,000 kronor vara för ändamålet tillräckligt. För lån, som av Kungl. Maj:t utlämnas, bör föreskrivas en ränta av 5 procent samt en amorteringstid av högst 20 år.

Såvitt nu kan bedömas, torde till erhållande av låneunderstöd i första hand det planerade företaget vid Bergsbyn böra komma i fråga.

Före ärendets slutliga prövning synes mig dock erfordras ytterligare utredning, särskilt angående lånebehovet samt de garantier, som kunna lämnas för att lantbrukarna genom företaget verkligen beredas avsedd förmån av tillgång till billig kalk.

[7.]

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av låneunderstöd åt företag
för framställning av jordbrukskalk anvisa ett *anslag*
av kronor 50,000.

Statsrådets övriga ledamöter instämma i vad departementschefen hemställt i förestående punkter 1—7.

Hans Maj:t Konungen lämnar därtill bifall samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet av förslag till riksstat för budgetåret 1923—1924.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.

Bil. 4.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1922.*

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Svensson, anmäler de ärenden rörande utgifter för kapitalökning för budgetåret 1923—1924, som angå handelsdepartementet, samt yttrar därvid följande:

1:o.

Sedan det på Spetsbergen arbetande svenska kolbrytningsföretaget råkat i ekonomiska svårigheter, blev, som bekant, för bevarande i svensk ägo av de i bolagets händer befintliga väldiga stenkolstillgångarna, bolaget på sommaren år 1921 rekonstruerat under medverkan från svenska statens sida. Ett nytt bolag, benämnt svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen, bildades med ett aktiekapital av till en början 4,250,000 kronor, därav 3,000,000 kronor utgjorde likvid för övertagande av det äldre bolagets rörelse och tillgångar, medan 1,250,000 kronor tecknades och kontant inbetalades av svenska staten. Aktiekapitalet ökades sedermera i januari månad 1922 med 750,000 kronor, vilken aktiepost likaledes övertogs av staten. För att ytterligare säkerställa bolagets möjligheter att uppehålla rörelsen träffades anstalter, varigenom de privata krediter till belopp av omkring 1,600,000 kronor, vilka det äldre bolaget åtnjutit mot borgen av vissa styrelseledamöter, bundits för tiden intill den 1 juli 1923.

[1.]
*Tillvara-
tagande av
statens intres-
sen i de sven-
ska kolfälten
å Spetsbergen.*

Redan kort tid efter bolagets bildande visade det sig emellertid, att den ekonomiska grund, som sålunda skapats för bolagets verksamhet,
Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml.

var alltför svag. Härtill bidrog — förutom den omständigheten att bolaget hade att från det äldre företaget övertaga skulder till avsevärda belopp — framför allt det efter bolagets startande inträffade starka prisfallet å stenkol, vilket fullständigt rubbade den vid bolagsbildningen uppgjorda finansplanen. Till följd av dessa och andra omständigheter fick bolaget genast att kämpa med mycket stora ekonomiska svårigheter, kännetecknade framför allt av en permanent brist på nödigt rörelsekapital.

Då jag under sådana omständigheter ansåg nödvändigt, att till ingående prövning upptoges frågan, huru med statens stenkolsintressen å Spetsbergen lämpligen borde för framtiden förfaras, tillkallade jag den 29 maj 1922 jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande två sakkunniga personer, ledamoten av riksdagens andra kammare, pensionsfullmäktigen J. B. Eriksson och verkställande direktören i ingenjörsvetenskapsakademien, kommerserådet A. F. Enström, för att efter samråd med styrelsen för bolaget verkställa utredning och avgiva förslag i dylikt hänseende.

De sakkunniga hava ännu icke slutfört sitt uppdrag. Enligt vad de meddelat mig, kan det emellertid förväntas, att de komma att föreslå åtgärder, som under budgetåret 1923—1924 förutsätta ytterligare kapitaltillskott från statens sida till belopp av 3,000,000 kronor.

Ehuru jag, innan utredningsresultatet föreligger, givetvis icke kan för egen del intaga någon ståndpunkt i saken, synes mig likväl försiktigheten bjuda, att det av de sakkunniga angivna beloppet, bland utgifter för kapitalökning att utgå av lånemedel, beräknas i förslaget till riksstat för budgetåret 1923—1924.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för tillvaratagande av statens intressen i de svenska kolfälten å Spetsbergen bland utgifter för kapitalökning under tionde huvudtiteln beräkna ett anslag av kronor 3,000,000.

2:o.

[2.]
Ökning av
fonden för
rederi-
näringens
under-
stödande.

Redan länge har lånefonden för rederinäringens understödjande, vilken för närvarande uppgår till 17,000,000 kronor, visat sig uppenbart otillräcklig för sitt ändamål, i det att de tillgängliga medlens knapphet medfört, att vid de tvänne gånger årligen återkommande lånefördelningarna endast ett obetydligt fåtal av de lånesökande kunnat tilldelas lån och detta till synnerligen ringa belopp, medan berättigade

lånekrav i stor utsträckning måst lämnas helt obeaktade. Vid åtskilliga tillfällen hava också förslag framställts om fondens ökning, dock utan att hittills hava lett till åsyftad åtgärd.

Sålunda gjorde kommerskollegium under hänvisning till den svåra kris, som rederinäringen genomginge, i början av innevarande år framställning om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av viss ökning av fonden. Då emellertid denna framställning inkom först efter det förslaget till riksstat för första halvåret 1923 för riksdagen framlagts, fann Kungl. Maj:t vid ärendets föredragning den 24 februari 1922 framställningen icke föranleda någon åtgärd.

Innevarande höst har kommerskollegium ingivit en ny framställning i samma syfte. I anledning härav har jag för avsikt, att, sedan av mig igångsatt utredning i ärendet hunnit slutföras, underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om åtgärder för ökning av fondens kapitaltillgång. I avvaktan på utredningens slutförande synes mig å förslaget till riksstat för budgetåret 1923—1924 böra, bland utgifter för kapitalökning att utgå av lånemedel, för ändamålet beräknas ett belopp av 3,000,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för ökning av fonden för rederinäringens understödjande bland utgifter för kapitalökning under tionde huvudtiteln beräkna ett reservationsanslag av kronor..... 3,000,000.

Vad departementschefen under förestående två punkter hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla och förordnar, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för budgetåret 1923—1924.

Ur protokollet:

Olof Edström.

Bil. 5.

FÖRTECKNING
över
utgifterna för kapitalökning.

Punkt i bil. 1.	Att täckas av		Sid. i bil. 1.
	lånemedel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	
Statens affärsverksamhet.			
A. Postverket.			
[1.] Inventarier	500,000: —	—	3
[2.] Centralposthus i Göteborg	300,000: —	—	6
B. Telegrafverket.			
[7.] Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende	15,000,000: —	—	19
[8.] Radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater ...	1,200,000: —	—	23
C. Statens järnvägar.			
[9.] Ombyggnad av bangårdar i Stockholm m. m.	2,500,000: —	—	29
[14.] Anordningar för förbättrad driftsekonomi vid vissa loko- motivstationer	50,000: —	—	43
[15.] Husbyggnader	37,500: —	—	43
[16.] Ordande av brandväsendet vid statens järnvägar	25,000: —	—	47
[17.] Statsbanan Sveg—Hede	—	1,000,000: —	48
[18.] Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare	1,000,000: —	—	49
[19.] Statsbanan Forsmo—Höting	2,200,000: —	—	64
[20.] Statsbanan Hallnäs—Stensele	1,700,000: —	—	66
[21.] Införande av genomgående tryckluftsbroms	4,000,000: —	—	67
D. Statens vattenfallsverk.			
[22.] Första utbyggnaden av kraftstationen vid Lilla Edet ...	2,100,000: —	—	74
[23.] Förberedande åtgärder för Vänerens reglering	500,000: —	—	76
[24.] Fortsatt underhåll av de vid Harsprånget utförda an- läggningar och byggnader	80,000: —	—	85
[25.] Reglering av Suorvasjöarna	1,300,000: —	—	87
[26.] Regleringsarbeten vid Vänjansjön	139,000: —	—	91
Förskottsinsbetalningar för samma regleringsarbeten, att utgå av tillfälliga lånemedel	70,000: —	—	91
[27.] Distributionsanläggningar för statens kraftverk	5,500,000: —	—	94
[28.] Inköp av vattenfall och fastigheter samt utförande av nyanläggningar	200,000: —	—	96

Utgifter för kapitalökning: bil. 5.

	Att täckas av		
Punkt i bil. 1.	lånemedel.	andra stats- inkomster.	Sid. i bil. 1.
	Kronor.	Kronor.	
E. Gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk.			
[29.] Arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslös- heten	5,000,000: —	—	100
Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
F. Statens domäner.			
[1.] Rörelsekapital för statens domäner.....	—	10,000,000: —	1
Punkt i bil. 1.			Sid. i bil. 1.
Statens aktier.			
[33.] Finansiering av Ostkustbanan	5,000,000: —	—	147
Punkt i bil. 4.			Sid. i bil. 4.
[1.] Tillvaratagande av statens intressen i de svenska kol- fälten å Spetsbergen	3,000,000: —	—	1
Statens utlåningsfonder.			
Punkt i bil. 1.			Sid. i bil. 1.
[30.] Allmänna järnvägslånefonden	750,000: —	—	105
[32.] Vattenkraftslånefonden	2,000,000: —	—	141
Punkt i bil. 2.			Sid. i bil. 2.
[1.] Räntefria studielån	300,000: —	—	1
Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
[2.] Odlingsslånefonden.....	2,000,000: —	—	2
[3.] Egnahemsslånefonden	25,000,000: —	—	4
[5.] Kraftledningslånefonden	2,340,000: —	—	4
Punkt i bil. 4.			Sid. i bil. 4.
[2.] Ökning av fonden för rederinäringens understödjande ..	3,000,000: —	—	2
Punkt i prot.			Sid. i prot.
[1.]	Avbetalning å statsskulden. —	7,634,120: —	3
Återbetalning av tillfälliga lånemedel.			
[2.] Förlag till statsverket.....	—	3,356,107: —	3
[2.] Tillfällig försträckning åt statens järnvägar.....	—	30,298,170: —	4
[2.] Rörelsekapital för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda	—	30,000: —	6
[2.] Låneunderstöd till hushållningssällskapen	—	2,970,000: —	7
[2.] Rörelsekapital för statens bränslekommission	—	7,536,323: —	7

Utgifter för kapitalökning: bil. 5.

3

Punkt i prot.	Att täckas av		Sid. i prot.
	länemedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	

Statsverkets fond av rusdrycksmedel.

[3.] Överskott å statsverkets fond av rusdrycksmedel	—	2,200,000: —	9
--	---	--------------	---

Låneunderstöd, att utgå av tillfälliga länemedel.

Punkt i bil. 2.			Sid. i bil. 2.
[2.] Räntefritt lån till Växjö domkyrka.....	20,000: —	—	3
[3.] Akademiska sjukhuset i Uppsala	600,000: —	—	8
Punkt i bil. 3.			Sid. i bil. 3.
[6.] Låneunderstöd till svenska mosskulturföreningen	40,000: —	—	9
[7.] Låneunderstöd åt företag för framställning av jordbruks- kalk.....	50,000: —	—	9